

BS1235
.W948
copy 2

THE
BOOK OF GENESIS IN HEBREW,

EDITED BY THE

REV. C. H. H. WRIGHT, B.A.

LIBRARY OF PRINCE
MAY 29 1914
THEOLOGICAL SEMI

THE
BOOK OF GENESIS IN HEBREW,

WITH
A CRITICALLY REVISED TEXT,
VARIOUS READINGS,
AND GRAMMATICAL AND CRITICAL NOTES,

BY

✓
CHARLES HENRY HAMILTON WRIGHT, B.A.,
of Trinity College, Dublin,
ASSISTANT CURATE OF MIDDLETON TYAS, YORKSHIRE; AUTHOR
OF "A GRAMMAR OF THE MODERN IRISH LANGUAGE."

WILLIAMS AND NORGATE:
14, HENRIETTA STREET, COVENT GARDEN, LONDON;
AND
20, SOUTH FREDERICK STREET, EDINBURGH.
1859.

PRINTED BY FR. NIES (CARL B. LORCK), LEIP¹ZIG.

TO

WILLIAM WRIGHT ESQ.,

PROFESSOR OF ARABIC IN THE UNIVERSITY OF DUBLIN,

As a Token of Esteem

FOR HIS PROFOUND ACQUAINTANCE WITH THE SHEMITIC LANGUAGES, AND
IN GRATEFUL ACKNOWLEDGMENT OF MANY KINDNESSES;

THIS WORK IS INSCRIBED,

BY

His Attached Friend and Pupil,

The Editor.

PREFACE.

IN the work now submitted to the public, which is an attempt to supply for a book of the Pentateuch what has long been done for many of the Greek and Latin classics, I have endeavoured to assist the student, who has just mastered the elements of Hebrew Grammar, in acquiring a better knowledge of that language, as well as to afford to the more advanced scholar such information on various points as he may desire.

The system of furnishing a student with a complete grammatical analysis of a book,—such as that of Bythner on the Psalms, or of Oliphant, and more recently of Paul, on Genesis,—in order to enable him to translate before he has taken the preliminary step of mastering the grammar, is one of the very worst which can be adopted in either teaching or learning a language; for it burdens the memory without exercising the judgment, and renders the individual who has studied by means of such helps quite unable to proceed without them.

Firmly persuaded of the truth of this statement, I have not given in this work an analysis of grammatical forms; but, as I consider it perfectly hopeless for any one unacquainted with the etymology of a language to obtain an insight into its higher mysteries, I have taken it for granted, that those who will use this work are at least so far acquainted with the rudiments of Hebrew Grammar, as to be able to find out words in the Lexicon, with the help of the grammar, if not without it; and I have endeavoured to introduce them to the real difficulties of the language, namely those arising from the peculiarities of its syntax.

§ 1. GRAMMATICAL NOTES.

IN pursuance of this plan, the grammatical portion of this commentary consists principally of copious references to the grammar on every peculiar idiom met with. References have also been made to the grammar on any rare forms, either of verbs, nouns, or suffixes, which may from time to time occur, and frequently also on peculiarities in orthography.

The grammar to which I have generally referred, is that of Gesenius, and the edition which I have used, that published by Messrs. Bagster & Son in 4to, 1852. Very little alteration, however, has taken place in the numbering of the sections in any of the editions, and the references can therefore be made to any edition without much difficulty. The Grammar of Gesenius is the only one which ought to

be placed in the hands of a student by a judicious teacher. The most useful compendiums with which I am acquainted, if one is obliged to study without a teacher, are those of J. R. Wolf and Dr. Tregelles, both published by Messrs. Bagster.

§ 2. CRITICAL NOTES.

THE renderings of various passages also form subjects for notes, and I have throughout called attention more especially to those passages in which our Authorised Version (indicated by the initials "A. V.") has misunderstood or misinterpreted the original.

In the notes properly critical, I have endeavoured to give the most important opinions of the commentators, but have frequently, when the matter was very doubtful, expressed none of my own.

The commentators whose works have been used throughout are the following: Maurer's Comm. in Vet. Test.; Rosenmüller's Scholia; the Translation of Genesis with notes by De Sola, Lindenthal and Raphall (Lond. Bagster, 1844), which I have cited under the name of the first editor De Sola; Barrett's Synopsis of Criticisms, from whence Geddes and Schumann have been quoted; Hengstenberg's Christology, and his Dissert. on the Genuineness and Authenticity of the Pentateuch; Hävernick's Introduction to the Pent.; Tuch, Delitzsch and Knobel's Commentaries on Genesis; Gesenius' Thesaurus, now completed by Rödiger; also his Dissert. de

Pent. Sam., his *Lexicon Manuale* (2nd. ed. Leipzig 1847), and the English translation by Dr. Tregelles; Lee's Hebrew and Chald. Lex.; Land's *Disput. de Carmine Jacobi* (Leyden 1858); and Kalisch's *Historical and Critical Commentary*. The last work was not published till I had completed my notes on the first twenty-five chapters, but these were afterwards compared with it.

§ 3. THEOLOGICAL AND CHRONOLOGICAL QUESTIONS.

AND here I must mention that I have carefully abstained from intermeddling in my commentary with theological and chronological questions. I have noted the variations in chronology as so many various readings, but have not in any case attempted to alter the text, or indeed to express any opinion on the subject. Had I entered into such questions, the work would have far exceeded the limits, which I had prescribed to myself, and I have accordingly preferred to leave the discussion of such points to other more competent scholars.

So also with respect to theological questions. In cases of disputed translation, where a grave point often turns on the meaning assigned to the passage, I have thought it right to mention the various opinions, but not to enter into any discussion about them. It must be borne in mind, that frequently translations, which are critically unobjectionable, are theologically objectionable. A passage frequently admits of two renderings, and a commentator will adopt the one or

the other, according to the peculiar doctrinal opinions which he himself may hold. For instance, many eminent commentators of the German school have embraced the view that there are myths tessellated here and there through the various books of the Bible, more especially in those of earlier date, and that some of these are of a conflicting nature; an opinion which, of course, very considerably affects their criticisms on many passages.

To such views I am decidedly opposed. Believing, as I do, the Bible to be a Divine revelation, written by men under the influence of inspiration, I cannot agree with the ideas of those, who hold that mythic narratives are to be found in that revelation. Yet I have considered it incumbent on an impartial critic fairly to state the various views taken of a passage, whether he may agree with them or not; and I anticipate no evil consequences from the pursuance of such a course.

These observations, I trust, are sufficient on this head. To enter into a refutation of the various opinions mentioned, however important that might be, would have completely altered the entire work, which is intended to be purely of a philological, and not of a theological nature. Most of the views referred to will be found ably discussed in detail in the works of Hengstenberg and Hävernicks on the Pentateuch, although the work of the former especially requires to be read with caution.

§ 4. STATE OF THE HEBREW TEXT.

It seems to be an opinion very prevalent, in this country at least, that the Hebrew text is comparatively, if not absolutely free from all corruption. The care assumed to have been taken in the transcription of Mss., and the existence of the Masora, in which the very letters are carefully counted, are supposed to have acted in such a way as to preserve the text remarkably pure; and most scholars in this country do not seem to have dreamed of corruptions in the Masoretic text, except perhaps in those passages bearing on the controversy between the Jews and the Gentiles. Now it is not generally borne in mind, that the Masora itself is of comparatively modern date, when compared with the age of the works on which it was written; that not only does the system of vowel-points, though of the highest value, not go farther back than the sixth or seventh century after Christ, but that even the vowel letters themselves were not used at all in the earlier stages of the language, as may be clearly seen from extant Phœnician inscriptions (vid. Gesenii Monument. Phœn.); that at several periods in the history of the Hebrew nation, the Sacred Scriptures seem to have been almost utterly destroyed, the great body of the people having apostatised, or being in exile; and that, even when restored to their native land, the Jews did not for any lengthened period enjoy tranquillity. All these undeniable facts, even had we nothing else to go upon, would serve to render it highly probable, that the

Hebrew Scriptures would, when critically examined, be found to abound in faulty readings and numerous orthographical blunders.

But independently of such a presumption, the collations of Kennicott and De Rossi, even incomplete as they are, have plainly revealed the fact that, apart from the various readings to be gathered from the versions, a considerable variety of readings exists in the Masoretic Mss. themselves; and if the collations made by those scholars had been extended to the vowel-points, the number of variants would have been more than trebled.

Kennicott did not revise the text; he merely reprinted that of Van der Hooght, which he made the basis of his various readings, and which has ever since been considered as the *textus receptus* of the Hebrew Bible. The collations of De Rossi are much more valuable, but neither did he reprint the text, nor do more than prepare the way for its revision.

Yet what use has been made, after all, of these collations? The text of Van der Hooght is now more firmly established than ever, though it was made without the advantage of such collations as we possess; and although many scholars have, with praiseworthy diligence, applied themselves to the correction of the text of the Greek New Testament, and have achieved much in that direction, still little, if anything, has as yet been done for our present Hebrew text.

The only attempts at a revision of the Hebrew text worth noting are those of Hamilton and Davidson. The

work of the former, entitled *Codex Criticus Vet. Test.*, was published in London in 1821. It is now very scarce, and though useful as a contribution towards the formation of a standard text, is in every way far inferior to the work of the latter scholar. Besides, the plan adopted of indicating the versions by letters of the alphabet, renders it not easily available for purposes of reference. The work of Dr. S. Davidson on the *Revision of the Hebrew Text of the Old Test.*, published by Messrs. Bagster, ought to be in the hands of all who pretend to any acquaintance with the Hebrew Scriptures. In the present work I have attempted to go somewhat farther than Dr. Davidson in the revision of the text, as far as the book of Genesis is concerned.

§ 5. VARIOUS READINGS OF MSS. AND OF THE SAMARITAN CODEX.

THE plan that has been adopted with regard to the various readings is as follows.

De Rossi's *Variae Lectiones Vet. Test.* vol. I, and the appendix in vol. IV, along with his *Scholia Critica in V. T. libb. seu Supplementa ad var. Sac. Text. lect.*, have been always directly cited, and every reading in them, which I consider of any importance, has been given under the text. Davidson's work, before alluded to, has been used as the basis of the various readings, although all his statements have been verified, whether with respect to the readings of Mss., by reference to the works of Kennicott and De Rossi, or to those of the Vss., by reference to the versions them-

selves. Kennicott's Hebrew Bible has only been occasionally used.

I have adopted Davidson's method of noting the readings of the Mss., which he states as follows, pref. p. XIII.

"The following abbreviations are employed:—

Cd. 1., a single Hebrew Ms. Cdd. 2, 3, or 4, two, three, or four Mss.

Cdd., more Mss. than one. Where the number of Mss. is small, probably not exceeding six or seven, it is often specified as Cdd. 5, Cdd. 3, &c., but this is not always the case. Generally speaking, *Cdd.* is applied to any number of Mss. under 40. When the number amounts to 40, and does not exceed 80, *Cdd. mult.* is used, i. e. *Codices multi*, or many Mss. When it is 80 and under 120, *Cdd. plurim.* is employed, i. e. very many Mss. And when the number reaches 120 or upwards, *Cdd. quamplurim.* is the mark, i. e. an exceeding great number of Mss."

"Cdd.", with a capital C, is also used to indicate Hebrew Mss., but "cdd.", following either "Sam." or "Onk.", denotes respectively manuscripts of the Samaritan text or of Onkelos; e. g. "Sam. cdd. 3." means three Mss. of the Sam. codex of the Pentateuch.

Besides the readings of the Hebrew Mss., a complete collation is here given of the readings of the codex of the Pentateuch written in the Samaritan character, commonly called the Samaritan Pentateuch. The text, which has been followed is generally that of Walton, as given in the London Polyglott, with occasional reference to the Paris Polyglott,

Kennicott's Hebrew Bible, and, though very seldom, to Dr. Blayney's Reprint in Hebrew letters. Kennicott's Hebrew Bible has also been referred to for the number of Mss. of the Sam. Pent. which adopt a peculiar reading, as it is the only work in which any collation of the readings of Sam. Mss. is given. Messrs. Bagster have published, in their edition of the Hebrew Bible, a very accurate collation of the entire readings of this interesting copy of the Pentateuch.

§ 6. VARIOUS READINGS FOUND IN THE VSS.; EDITIONS OF THE VSS. USED.

It is much more difficult to attempt a list of the readings which the translators, who wrote the ancient versions, had before them; and the difficulty is more particularly felt in the case of the LXX. Here we are peculiarly liable to error, as a free translation may often appear to indicate a various reading. I have attempted, as far as possible, to give a list of their readings, though frequently they are given in the commentary, and not in the footnotes under the text. Whenever the LXX. appear to have had substantially the same reading as the Sam., it has been noted that they agree with it, although, of course, it is not meant that the LXX. had actually the same dialectic forms of the words as are exhibited in the Sam.; e. g. ch. 41: 27, it is said: "Cdd. 3., Sam., LXX., Vulg., וְשִׂיפֹה" (the Heb. text reads שִׂיפֹה without the copula); by which it is not meant that the Hebrew Mss., the LXX., or the Vulg.

actually had the peculiar form of the Sam. (שְׁדִיפּוֹת), but merely that they expressed the copula, and so have followed the reading of the Sam., in contradistinction to that of the Hebrew text.

The text which I have uniformly adopted in making citations from the LXX., is that of Tischendorf; but various readings, (when not of the Cod. Alex., which are given by Tischendorf,) have sometimes been taken from the editions of Bos, Gräbe, and Holmes.

The Vulgate, Syriac, Onkelos and Saadiah have been collated in a *general* way, not in every minute particular. For the Vulgate I have generally used the Paris edition of 1856, frequently collated, however, with the text given in the London Polyglott, and with that of Sabatier, edited, together with the fragments of the Itala, in 3 vols. folio, Rheims 1743—1749. This last may be looked on as the most correct text.

For the Syriac I have used the text given by Walton in the Lond. Polygl., always collated with that of Dr. S. Lee of Cambridge in the edition published by the British and Foreign Bible Society, which latter may be considered at present as the standard edition.

The Targum of Onkelos has been taken from the London Polyglott, collated with an edition published at Königsberg along with the Hebrew text of the Pent., the commentary of Rashi, the Haphtaroth and the Megilloth.

The Targum of Pseudo-Jonathan I have usually cited from the fourth volume of the Lond. Polygl., but have

occasionally collated the text with that of an edition published in small folio at Basel, 1607.

For the Targum of Jerusalem, which I have seldom cited, I have generally used the text in the Lond. Polygl., sometimes collated with that of Buxtorf in his *Biblia Rabbinica*.

The Arabic version of Saadiah I have uniformly cited from the Lond. Polygl., correcting typographical and other errors that occur there.

The Samaritan version of the Pentateuch I have similarly cited from the Lond. Polygl., but have collated the text with that given by Uhlemann in the chrestomathy appended to his *Institutiones Linguae Samarit.*, Leipzig 1837. Gesenius' *Dissert. de Pent. Sam.* has also been consulted on this version.

The Greek translations of Aquila, Symmachus and Theodotion have been cited from Bos's edition of the LXX., 1709, and occasionally from Origen's *Hexapla*.

The Fathers, when cited, which has been very seldom, have been taken from the works of De Rossi or other critics, with the exception of Jerome, who has been verified. They are, with the exception of Jerome and Origen, of very little, if any, use in Old Testament criticism.

The Rabbis have been cited second-hand from the various commentators, especially Kalisch, De Sola and the *Thesaurus* of Gesenius.

For information on the history and comparative value of these various versions, I know no work which I can so

much recommend to the attention of the student as Dr. S. Davidson's Treatise on Biblical Criticism.

It ought to be remarked here that, frequently, when the various readings on a passage have been very numerous, or have been noticed at length in the commentary, they have been omitted in the footnotes, a reference being made to the commentary. Sometimes various readings are mentioned in the commentary without any reference being made to them in the footnotes, which is owing to the fact that the text with the various readings was the first part of the work put to press.

§ 7. ALTERATIONS MADE IN THE HEBREW TEXT.

It now remains for me to state the general principles on which emendations have been made in the text, and to enumerate these alterations. The text which I have adopted as the basis is that of Theile, by far the most accurate edition of the text of Van der Hooght, cleared of its typographical errors.

1. All literae majusculae et minusculae, suspensae et inversae, have been removed.

2. Together with these have been erased the Masoretic notes calling attention to such points.

3. The larger sections of the Masorites, indicated by פ פ פ or פ פ פ , have been deleted, inasmuch as they subserve no useful purpose. These sections have been denoted instead by פ or פ . The minor sections, marked by a single

פ or כ, have been retained, merely to indicate the commencement or end of paragraphs. And here I may mention that, only for the difficulties incident on printing at so great a distance, I would have removed these sections also, and have, in their stead, printed the text according to a regular system of paragraphs.

4. All the Masoretic notes, which do not point out anomalies in the punctuation, or indicate various readings, have been erased.

5. When there is a קרי upon any word, the כתיב, or written text, is treated as if it were unpointed, inasmuch as in that case the vowels written underneath the word belong properly to the קרי (as is indicated by the very names קרי and כתיב); and either the reading of the קרי has been adopted, and pointed with the vowels of the כתיב, or rejected, and the כתיב pointed in the regular manner; e. g. ch. 8: 17, I have pointed the כתיב regularly הוֹצֵא, and not, with Theile, הוֹצֵא, which is the pointing of the קרי, הוֹצֵא.

6. Similar has been the plan adopted with respect to words on which there is a קרי perpetuum, as for instance in the case of the pronoun הוּא, which I have always written הוּא not הִיא, since the distinction in gender of the pronoun seems to have been unknown in the earlier stages of the language. I may here mention that even where the form הִיא actually occurs in the book of Genesis, which it does some five or six times in Theile's text, I have always altered it to הוּא, which (written in the mode הוּא) is read in these places by some Mss. So again in the word יששכר, I have

given; with the **בְּחֵיב** **יִשְׁשָׁכָר**, and not, with the **קְרִי** perpet., **יִשְׁשָׁכָר**.

7. An exception to this rule has been made in the case of the word **יְהוָה**, which I have everywhere left unpointed. The fact is, that the real punctuation of the word is not certainly known. The vowel points in **יְהוָה** belong to a **קְרִי** perpetuum **אֶרְגִּי**, the compound sheva being simplified merely because the **י** is not a guttural. Hence we find **לְיְהוָה** and **בְּיְהוָה** instead of **לִיְהוָה**, **בִּיְהוָה** and **וְיְהוָה**; and accordingly we see, that, when **אֶרְגִּי** precedes, **יְהוָה** is pointed **יְהוָה**; that is to say, **אֶלְהִים** is read instead of **אֶרְגִּי**, to avoid repetition. Probably the correct pronunciation is **יְהוָה** or **יְהוָה**, from **יְהוָה**=**יְהוָה**, whence by apocope **יָה** and **יָהוּ** (for **יָהוּ**), from which latter form, and not from a form **יְהוָה** or **יְהוָה**, the **IAΩ**, **IAOY**, and **IEYΩ** of the early Fathers arose. From a form **יְהוָה**, the abbreviations **יָהוּ** and **יִי** can easily be explained; and this reading has the additional recommendation of being the only one which agrees with the form **IABE**, mentioned by Epiphanius as being the pronunciation of the Samaritans. Although this form is most probably the correct one, yet, as the matter is still disputed, I have preferred to leave the word unpointed; since to leave it every where as pointed by the Masorites would be a concession to the superstitious observances of the Jews.

8. With respect to the *puncta extraordinaria*, I have retained them in the text, as they are of pre-Masoretic origin. This is proved by the mention made of them in the

Talmud, where the Masoretic punctuation is not even alluded to. Leusden (Phil. Heb. Diss. XXII. § 4) says: “*ea vel casu in textum irrepsisse post tempora Ezræ*”, (which is the date he assigns to the invention of the vowel-points,) “*et ante confectum Talmud, vel eadem certo consilio a quibusdam Judæis circa illa tempora esse addita; et quidem eum in finem, ut efficta quædam mysteria ex textu elicerent.*” It is certain that the Masorites (at least those of later date, who affixed the notes) did not understand their nature, since they have marked them as anomalies. On the opinions of the Rabbis concerning them, vid. n. on ch. 16: 5. It is worthy of remark that the number of words so pointed, and the number of points on each word, differ in the Mss., occurring, for example, more frequently in the Cassel Ms., described by Michaelis, than in our common editions. It is possible that they may be remains of the first rude attempts at punctuation, similar to the diacritic points used for that purpose in Syriac (comp. Cowper’s Syriac Gramm. § 17, and Tab. A. 2). If such be the case, the number of points upon each word must sometimes have been increased; e. g. in אֱלֹהִים, instead of three, there must have been originally only two, to indicate the vowels (אֱלֹהִים = אֱלֹהִים).

9. With respect to the more important part of the revision of the text, the following course has been adopted.

a. Readings retained in the text, but most probably corrupt, have been marked with asterisks. This has been done in three places, viz. ch. 15: 2, 36: 2 and 16.

b. Words inserted in the text have been, when it was possible, enclosed within brackets []. This could not always be done, as may be seen from ch. 14: 10, where the reading **מֶלֶךְ סָדֵם וּמֶלֶךְ עֵמֶרָה** has been adopted instead of **מֶלֶךְ סָדֵם וְעֵמֶרָה**. Here it would have been inconvenient to have placed the second **מֶלֶךְ** within brackets. The insertions in the text may be divided into two classes: (1) those made on the authority of Mss., as ch. 25: 8; and (2) those made on the authority of the ancient versions, supported by internal evidence, as ch. 4: 8.

c. Changes have sometimes been made in the division of the verses; viz. in ch. 2: 4, 5, ch. 35: 22 (from which verse the numbers have been changed to the end of the chapter), ch. 23: 6, 7, and 14, 15. These alterations have necessarily caused changes in the accentuation.

d. A few alterations have been made for grammatical reasons, or to preserve rarer forms; e. g. **הָלֹאֲהָ**, without metheg, ch. 19: 9; **וַיִּמָּח**, ch. 7: 23; **אַתְּהִנָּה**, ch. 31: 6; **אַסִּירִי** and **אַסִּירִים**, ch. 39: 20, 22. All these emendations have been made on Ms. authority.

e. Alterations in the vowel-points and accents. The most remarkable of these is in the phrase **בָּאֵר לְהִי רֵאִי**, which, for reasons given in the notes on ch. 16: 13, 14, I have everywhere pointed and accentuated **בָּאֵר לְהִי רֵאִי**. Insertions of words have, of course, altered the vowel-points, or the accents, or both, as in ch. 4: 18, 25: 8. I have also, for reasons assigned in the notes, read in ch. 3: 17, **וְלֹאֲדָם** instead of **וְלֹאֲדָם**, and in v. 21, **לֹאֲדָם** instead of **לֹאֲדָם**, &c.

f. Alterations have been made on the authority of Mss. in single words; such as רָדָנִים for הָרָדָנִים, ch. 10: 4; חָרָר for חָרַר, ch. 25: 15; מַחֲוִיאל for מַחֲוִיאל, ch. 4: 18; פְּנוּאֵל for פְּנִיאל, ch. 32: 30.

g. In a few places critical conjecture has been resorted to. The emendation adopted in ch. 36: 26 is undoubtedly correct. Less certain, perhaps, are the alterations in ch. 23: 6, 7, and 14, 15, although the usage of the language is strongly in their favour. The verse divisions, it should be remembered, are very slight in ancient Mss. In the fourth place in which I have had recourse to conjecture, viz. ch. 49: 19, 20, there is very much to be said in favour of the emendation proposed, and but little against it. The blessings on each of the tribes severally begin with their respective names, Reuben, Judah, &c., with the single exception of Asher (according to the Masoretic text). By joining the ו to the preceding verse, the blessing is rendered more clear, the uniformity of the poem is preserved, and the verse to which the ו is thus added, is freed from the very harsh construction with which it otherwise closes. For further details I refer to my note on the passage in question. I have no doubt whatever but that Scheid's conjecture, which I have received into the text, is the correct mode of reading the passage. Ch. 30: 40 I consider even more plainly corrupt, as we are obliged, if the Masoretic reading be retained, to understand the phrase לְבָן לְבָן as referring, in one member of the verse, to the entire flock of Laban, in the other, to that part of it which

was under the charge of Jacob. I would emend the passage in the manner I have suggested in my note; but, inasmuch as this emendation has not been proposed (so far as I am aware) by any previous critic, I have left the text untouched.

§ 8. COLLATION OF MSS. WITH RESPECT TO THE VOCALISATION.
DESCRIPTION OF MSS. COLLATED.

THE MSS. examined by De Rossi and Kennicott, have been collated only with regard to the consonants; there has been no attempt made to collate the variations in vocalisation or accentuation up to the present time. And yet this is far from being unimportant. Considerable differences of meaning often depend upon minute differences in punctuation, and if such collations were generally made, some, though they might be few, important variants would be found, and many perhaps which would throw light on the connexion of the Hebrew with the other Shemitic tongues.

I append on pp. 139—152 a collation of the vowel-points of four Mss. respectively denoted by the letters A., B., C., D. The accents I have not collated, because they are of minor consequence.

1. The Ms. marked A. is deposited in the Library of Trinity College, Dublin. It contains the Pentateuch with the Masora. It is in quarto, very recent (its date being 1479), and written in Africa. It has been much damaged, and is in great part re-written, the second scribe having

been very ignorant of Hebrew grammar, as is evident from his blunders. This Ms. was collated by Kennicott and is numbered by him 140. It is the only pointed Ms. of the Pentateuch in the University Library, which is indeed very poor in Hebrew Mss. I have not thought it necessary to give the readings of the second scribe.

2. The Ms. designated by B. is Kennicott 17. It is in the Bodleian Library, Oxford, and is there marked Arch. Bodl. A. 95. In Uri's *Catalogus Codd. Orient. conserv. in Bibl. Bodl.*, it is classed VII, and is stated to have been brought from the island of Harmuz or Ormus in the Persian Gulf. It is said to be of the 14th century.

This Ms. is in large folio, and contains the Pentateuch in four columns on each page, the Targum of Onkelos being written alternately with the Hebrew, except in the case of genealogical lists, where no difference could exist between the Hebrew and Chaldee; e. g. ch. 10: 2, 3, 4, ch. 36: 42, 43, &c. It consists of 2 vols., the first ending at Lev. 3: 1, and the second commencing at that point. The first vol. is slightly damaged at the beginning, and the second vol. much injured at both the beginning and the end.

The omissions in the text are pretty frequent, and are supplied in the margin in a different ink, though it cannot hence be argued that they were omitted intentionally, owing to their not occurring in the exemplar from which the Ms. was copied, and that they were supplied by a later hand; for the omissions frequently destroy the sense of the passage. The following may serve as instances. In ch. 1: 16 the words

לממשלה are omitted; in ch. 2: 5 the word מָרָם; in ch. 5: 26 the second שָׁנָה; in ch. 6: 14 עָצִי; in ch. 8: 5 לְהַרְשֵׁ, and in v. 20 מָזַל; in ch. 13: 5 אֶבְרָם; in ch. 27: 30 יַעֲקֹב יִצְחָק יִצְחָק יִצְחָק. The omissions in the Targum are even more numerous than those in the Hebrew text, and they are also supplied in the margin. In one place (Gen. 30: 1, 2) two entire verses of Onkelos are thus added.

There are a great many cases of scriptio plena and defectiva corrected in ink of the same colour, and probably by the same hand, as that which supplied the omissions in the margin. The vowel-points are added in a different ink, the same in which the Masora at the bottom, top and sides of the columns is written. The Masora initialis is curiously written in the shape of flowers, and often entwines rude figures of elephants, camels, dragons, &c.

This Ms. rarely uses the form הִיא for the feminine pronoun, generally reading with the קִרִּי perpetuum הִיא.

3. The Ms. denoted by C. likewise belongs to the Bodleian Library. It is codex 1. of Kennicott, and is classed as Laud. 268, the second volume being Laud. 267. It is a Ms. of the Pentateuch, but defective, commencing at Genesis 27: 31. It is written in folio, and has no Masora below the text, though there are lines scored evidently for that purpose. There are no literæ majusculæ, minusculæ, or ornatæ in this codex. Uri states in his Catalogue that the vowels and accents are a more recent addition, as appears, he says, from the colour of the ink; but that is not at all certain, as there is

no striking difference between the ink employed in writing the text, and that in which the vowel points are expressed. The letters have been renewed in some places. Kennicott considers this Ms. to be of the eleventh century; but De Rossi is probably more correct in assigning it to the twelfth.

4. Codex D. is a beautifully written Ms. of the entire Bible in two volumes quarto, with the Masora. It also belongs to the Bodleian Library, and is classed Pocock. 347—8. It is thought by Uri to be of the 13th century, but by Kennicott (of whose Mss. it is Cod. 3) to belong to the middle of the 14th century. In a few places the ink is blacker than in others, but there are no traces of the Ms. having been re-written. The vowels and accents are in the same ink as the letters. It has a few peculiar readings.

In ch. 27: 14, in the word **מַטְעִמִּים**, there are marks of an **ע** and some other unfinished letter under the **ט**. In ch. 30: 19, **לֹאֵה** is written over an erasure, evidently that of **רַחֵל**, which proves these corrections to have been made by the writer of the codex himself. In ch. 30: 23, **וְהִלֵּד** seems to have been at first written instead of **וְהָרָה**. Similar erasures appear in other places; e. g. in ch. 33: 1, the **ל** of **הַיְלָדִים** is written over an erasure, and so also is the **ה** of **כִּרְאָה** in v. 10. In ch. 37: 4, the scribe wrote by mistake **לָבְרוּ** instead of **רָבְרוּ**, which he corrected without erasing the **ל**. In ch. 37: 28, the letters **וַיִּמְכְּרוּ** of the word **וַיִּמְכְּרוּ** are written over an erasure, the word underneath being most probably a repetition of **הַבּוֹר**, as the letters **הב** are easily

traceable. Again, in ch. 43: 13, in the words וַיִּשְׁלַח אֱלֹהֵיכֶם, the letters ש ל are written over an erasure so complete that the former writing cannot be made out.

§ 9. PECULIARITIES IN THE ORTHOGRAPHY OF THE MSS.

I now proceed to note a few peculiarities in the mode of writing in these Mss., as this is a subject not altogether devoid of interest.

1. In cod. B. kametz chatuph is almost invariably expressed by $\frac{\text{—}}{\text{r}}$, so that there is no distinction in form between it and chateph kametz.

2. a. Mappik is expressed in the same codex by a point written below the letter, seldom within it, e. g. לְ for לֶ; and so occasionally in cod. C., as לְ in ch. 29: 24.

b. The mappik is also used in cod. C. with ו and י, when they retain their consonantal power; but in the case of י it is written below the letter, while in that of ו it is written, like the shurek, in the middle of the letter, as וְ, וְ.

c. In cod. B. the ו is sometimes pointed with sheva to denote its consonantal power, as וְ.

3. a. Final ה and ע are often pointed with sheva in C. and B., as הְ.

b. Final ה, when pointed with sheva, has often in cod. B. the sheva inscribed in the middle of the letter, e. g. הְ; and so in cod. C. ch. 31: 1. הְ.

4. Patach furtivum is sometimes omitted in cod. C., as in ch. 41: 45 פִּעְנֶנָּה, ch. 39: 19 בְּשִׁמְעֶךָ, ch. 38: 2 שְׁמֹעַ; or expressed together with sheva, as in ch. 39: 3 מִצְלִיחַ.

5. In cod. C. the non-beghadhkephath letters are very frequently marked with raphe; e. g. ch. 30: 1, לֹא יִלְדָּה, לִיעֲקֹב; in the same verse וַיֵּאמֶר; in v. 2 יַעֲקֹב and וַיֵּאמֶר, מִנֶּעַם, אֱלֹהִים; in v. 3 אֱלִיה; in v. 4 בִּימֵי, וַיִּלְדֶּךָ; in v. 15 הִמָּעַט.

6. The use of daghesh euphonic (or as it is more properly termed daghesh conjunctive) is very frequent in cod. C. In about twelve chapters of this Ms., fully 170 instances occur of the use of this daghesh in the first letters of words. The letters in which I have noticed it are ו, ל, מ, נ, ז, ק. It occurs with them in the following cases.

In ו preceded by וֹ, י, and ר.

In ל preceded by אֹ, בֹ, דֹ, הֹ, חֹ, טֹ, יֹ, יוֹ, רֹ (especially in the case of רֹ, in נֶעֱרַךְ (which may, however, have been read נֶעֱרַךְ), and תֹ.

In מ preceded by בֹ, דֹ, הֹ, חֹ, טֹ, יֹ, יוֹ, נֹ, רֹ, שֹ, זֹ, קֹ, עֹ, מֹ, לֹ, קֹ, יֹ, יוֹ, תֹ.

In נ preceded by הֹ, יֹ, יוֹ, רֹ, שֹ, זֹ, קֹ, עֹ, מֹ, לֹ, קֹ, יֹ, יוֹ, תֹ.

In ז preceded by הֹ, יֹ, יוֹ, רֹ, שֹ, זֹ, קֹ, עֹ, מֹ, לֹ, קֹ, יֹ, יוֹ, תֹ.

In ק preceded by בֹ, דֹ, הֹ, חֹ, טֹ, יֹ, יוֹ, רֹ, שֹ, זֹ, קֹ, עֹ, מֹ, לֹ, קֹ, יֹ, יוֹ, תֹ.

Some of these cases are not very intelligible; in particular its occurrence after וֹ, י, and יוֹ. Very anomalous is the use of the daghesh in such instances as טִרְפָּה, the first word of ch. 31: 39, and לָבוֹ, the first word of ch. 37: 27.

7. The diacritic points of שׁ and שׂ in cod. B. are frequently not written above the letter (unless it have also daghesh), but within it, as שׁ, שׂ; and when the diacritic point is written in this way, the letter is generally marked with raphe; as in ch. 4: 9 וְהִשְׁמַרׇּ; v. 23 לְנִשְׁיוׇֹּ the point above is the accent rebhia'); ch. 5: 7 שֶׁחַׇּ (rebhia' above); ch. 6: 2 אֶשֶׇּׁ. So also with שׂ; e. g. ch. 6: 17 כָּשָׇּׁ (with rebhia'); v. 19 בְּשָׇּׁר; ch. 36: 15 the second עִשְׇּׂ; v. 17 עִשְׇּׂ.

8. The sheva in ם final is frequently written in Cod. B. below the letter; as in ch. 9: 5 וְאָׇּם; v. 4 אָׇּם; v. 6 שֶׇּׁם and יִשְׇּׁם; there being no distinction between ם and ם final except the subscription of the sheva.

9. The final letters in cod. B. do not extend below the line, and final ם is written in exactly the same way as ם, being only distinguishable by the sense.

10. יהוה is generally pointed in A. B. D. יְהוָה. In the Targum of Onkelos in cod. B. it is expressed by יְיָ.

In conclusion I have to express my warm thanks to Professor Wm. Wright of the University of Dublin for the valuable assistance which he has afforded me in revising both the manuscript and the proof-sheets of this work. He has occasionally added remarks of his own, and his library of works in Oriental literature has been constantly at my disposal.

And I cannot lay down my pen without expressing my thankfulness to Him who has permitted me to bring to a close this work, which I humbly trust may prove in some degree useful in promoting the cause of Sacred learning.

TRINITY COLLEGE, DUBLIN.

March 1859.

CHARLES H. H. WRIGHT.

ERRATA.

The reader is particularly requested to correct the following typographical errors before he proceeds to the perusal of the work.

1. In the Notes.

P.	20.	l.	28.	for	שְׂבָלָה	read	שְׂבָלָה.
„	32.	„	11.	„	יכל	„	ובל.
„	35.	„	8.	„	<i>māh-koh</i>	„	<i>māh-kōh.</i>
„	39.	„	11.	„	זַחֲלָה	„	זַחֲלָה;
„	59.	„	29.	„	instecans	„	instances.
„	119.	„	26.	„	יָחַר twice	„	יָחַר.
„	128.	„	16.	„	נִפְתָּלִי	„	נִפְתָּלִי.
„	80.	„	23.	„	יִצְחָן	„	יִצְחָן.

2. In the Hebrew Text.

P.	6.	l.	9.	for	וּלְאַדָּם	read	וּלְאַדָּם.
„	29.	„	17.	„	בְּאֵר לְחַי	„	בְּאֵר לְחַי.
„	78.	„	12.	„	לְשֹׁעַר	„	לְשֹׁעַר.

3. Various Readings.

P. 151. b. l. 28. for וַיִּדְּגוּ read וַיִּדְּגוּ.

N O T E S.

NOTES.

CHAP. I.

1. בראשית. Used adverbially, “*at first*” “*firstly*”, “*first of all*”; so Knobel rightly renders the phrase. Comp. באחר, Prov. 29: 11, בקרי Lev. 26: 24, &c. Aq. ἐν ἀρχαίῳ, LXX. ἐν ἀρχῇ. Comp. John 1: 1. Delitzsch adopts the rendering “*in the beginning*”, which however would require the article; ראשית is used absolutely in Is. 46: 10, but not elsewhere. Ewald considers ראשית as in the const., governing the following clause in the genitive (comp. Hos. 1: 2), and translates thus: “In the beginning, when God created the heavens and the earth (and the earth was without form and void, &c.), God said, Let there be light”. ברא אלהים. Plur. excell. Vid. Ges. § 106. 2. b. and § 143. 2.

2. תהו ובהו. On the form of these segholates vid. Ges. § 84. V. On the pointing of the ו vid. Ges. § 102. 2. d, and on the construction, § 104. 1. rem. 2. רוח אל'. Onkelos translates this: וי רוחא מן קדם יי “*a wind from the presence of the Lord*”; and so Saad. رِيَّاحُ اللَّهِ “*winds of God*”. The phrase would accordingly be rendered “*a great wind*”. “Lofty cedars” are called ארְיֵי-אל “*cedars of God*” (Ps. 80: 11); “*high mountains*” תְּרֵי-אל (Ps. 36: 7); and Nineveh is termed

עִיר גְּדוֹלָה לְאֱלֹהִים “*an exceeding great city*”, as our A. V. has it, Jonah 3: 3. The Targg. of Ps.-Jon. and Jerus.: רוּחַא דְּרַחֲמִין “*the spirit of mercy or love*”. Others suppose רוּחַ אֱלֹהִים to mean here *vis divina*, which meaning רוּחַ has in Ps. 104: 30. “Thou sendest forth thy spirit (רוּחְךָ), they are created.” Lastly, others understand it of the Holy Spirit, which meaning best accords with מְרַחֶפֶת, *cherishing, brooding over*, as a bird over its young. רָחַף is only used in Piel twice in Scripture, viz. here and Deut. 32: 11. The LXX. render מְרַחֶפֶת by ἐπιφύετο, Vulg. *ferebatur*; Onk. by מְנַשֵּׁבָא, and so Saad. تَهَبُّ “*blowing*”, of the wind. The Syr. preserves the word مَحَبَّبًا. Our A. V. “*moved upon*” is incorrect, as the idea of progression is never found in this verb.

3. יֵהי אֹר. Vid. Ges. § 67. 1. Future used imperatively, vid. Ges. § 125. 3. c.

4. וִירָא. Vid. Ges. § 48 b. 1. and § 126. 2. כִּי טוֹב. Ges. § 152. 1. בֵּין — וּבֵין. This is the usual construction; sometimes, however, as in v. 6, we have בֵּין — לְ.

5. קִרָא לִילָה. On the accents here vid. Ges. § 29. 3. b.

6. רָקִיעַ. Pr. “*expanse*”, LXX. στερέωμα, Vulg. firmamentum, Saad. جَلَدٌ. וִיהי מְבַרֵל. A participle construed with a preter. or future, as a finite verb, expresses continuity of action, as מְמַרִים הֵיְתָם, Deut. 31: 27, “*ye have been continually rebellious*”. So here “let it be dividing”, i. e. continue to divide. לָמִים. On the pointing of ל, vid. Ges. § 100. 2. c.

8. Here, at the conclusion of the second day's work, we should have expected the usual וִירָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב, but this, instead of being inserted here, is placed in the middle of the third day's work, in v. 10. The phrase thus occurs twice in the third day's work, and only once in the account of the work of every other day (verse 31 being only a sort of

general review). Probably it ought to be inserted here with the LXX., as the phrase might easily have been transposed by the error of some scribe. It is, however, to be noted that the LXX. have the phrase in v. 10 also. Perhaps the reason of the omission here is because the complete division of the waters was made on the third, and not on the second day.

9. יקו—והראה. Vid. Ges. § 125. 3. אל מקום א'. LXX. εἰς συναγωγὴν μίαν, perhaps reading מִקְוֵה; but Aq. Symm. Theod. τόπον ἓνα, and Onk. לאתר חר.

10. ולמקוה המים. Vid. Ges. § 109. 1. and § 91. 9. LXX. τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων in the plural, and so Aquila.

11. תִּרְשָׁשׁ רֶשֶׁת. Vid. Ges. § 135. 1. rem. 1. רֶשֶׁת is properly “young grass”. The LXX. and Vulg., whom Rosenmüller and others follow, connect רֶשֶׁת with the following עֵשֶׂב, contrary to the accentuation. LXX. βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου σπείρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ κατ’ ὁμοιότητα, thus inserting καὶ κατ’ ὁμοιότητα; Vulg. germinet terra herbam virentem et facientem semen. עֵשֶׂב מוֹרִיעַ ו’. On the construct. of the part. vid. Ges. § 132. 1. עֵשֶׂה פֶּרִי. LXX. ποιοῦν καρπόν; vid. Ges. Lex. אֲשֶׁר ו’ בו. Vid. Ges. § 121. 1.

14. יהי מארת. On the use of the sing. here vid. Ges. § 144. a. להבדיל. “Ad distinctionem faciendum”, Ges. § 45. 3. לאתת וגו’. This may be considered as ἐν διὰ δυοῖν, Ges. § 152. 1. a, and rendered “for signs of seasons and days and years”; or אתת may be viewed as the general term, of which מועדים &c. are specifications. Maurer looks upon מועדים as in apposition to ימים ושנים, on account of the difficulty of considering it opposed in meaning to them; it would then be rendered “for signs of times, both of days and years.” Others regard אתת as signifying the natural phenomena, such as eclipses, which were regarded as signs of extraordinary events.

16. הגרלים. Vid. Ges. § 118. 1. את שני המארת. Vid. Ges. § 109. 2.

20. ישרצו. Vid. on the classes of verbs governing an acc., Ges. § 135. שרץ נפש ה'. The LXX. Vulg. Aq. take ה' as the genitive, but it is more correctly viewed according to the Masorites, Syr., &c., as in apposition to חיה. שרץ חיה is to be considered here as the feminine of חי, not the genitive of חיה, as if *animantia vitae*, for חיה as a subst. is only poetic.

21. את התנינים הגרלים. Vid. Ges. § 109. 2. תנין “*a monster*”, used of sea-monsters, Isaiah 27: 1, and also of land-monsters, as serpents, &c., Ps. 91: 13, in both which places the A. V. awkwardly renders it “*dragon*”. LXX. τὰ κήτη, Vulg. cete, “*sea monsters*”. כל נפש is undetermined, and therefore must be determined by the predicate; hence החיה with the article. Ges. § 109. 2. a. אשר. Accus. כל עוף בנף. Vid. Ges. § 104. 2.

22. ויהעף. On the tone vid. Ges. § 63. 3 rem. 1. Case absol. vid. Ges. § 142. 2.

24. תוצא. Vid. Ges. § 126. 2. בהמה, Arab. بَهِيمَةٌ, prop. “*dumb beasts*”, from בהם to be dumb, a root found in Heb. Sam. Arab. and Aethiop.; then “*animals in general*”, especially *quadrupeds*. LXX. have here τετράποδα, in v. 25. τὰ κτήνη; Vulg. *jumenta* in both places. והיתו. Vid. Ges. § 88. 3. b.

26. אדם. Taken collectively, as is proved by ירדו; vid. Ges. § 106. 1. This word is not used as a proper name till ch. 4: 25. בצלמנו. “*After our likeness*”. On the various meanings of בּ vid. Ges. § 151. 3. a. or Lex. in loco. הרמש. On the use of the article vid. Ges. § 107. note.

29. נִתְחַי. Pret. for fut. Ges. § 121. 4. אֲשֶׁר בּוֹ. Vid. Ges. § 121. 1.

31. יוֹם הַשְּׁשִׁי. On יוֹם without the article vid. Ges. § 109. 2. h.

CHAP. II.

1. צִבְאוֹם. 'צ is applied here in a wide sense to the animals, plants, etc. as well as to the stars. LXX. καὶ πᾶς ὁ κόσμος ἀντὼν; Vulg. *omnis ornatus eorum*.

2. וַיְבַל אֱלֹהִים וּגְו. ויבל has been translated by some as a pluperfect, "and God had finished", which meaning however the future never has. The meaning must be "*God finished*", i. e. had done with his work on the seventh day. The reading הַשְּׁבִיעִי is that of all the Hebrew Mss. and of the Vulg. and Onk., but the LXX. Sam. cod. and vers. and the Syr. read הַשְּׁשִׁי, which is evidently an intentional alteration to avoid the notion, which the reading הַשְּׁבִיעִי seemed to imply, of God's continuing to work during a part of the seventh day.

3. בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת. "Quae creaverat Deus faciendo"; vid. Ges. § 45. 3. and § 139. 2. Comp. הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת "*he hath done nobly*", Joel 2: 21. The rendering of the LXX. is a paraphrase, ὥς ἤρξατο ὁ θεὸς ποιῆσαι. Vulg. *quod creavit Deus ut faceret*. De Sola's translation, "*to continue acting*", is incorrect, and opposed by all the ancient vss.

4. אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת. This and similar formulae, which occur twelve times in the Pentateuch, always refer to what follows, with the exception of this passage, where the words seem to refer to the account given in the first chapter, as no history of the heavens and the earth follows in this chapter. The

word תולדות is prop. “generations”, “families” (סֵפֶר תּוֹלְדוֹת “a genealogical register”), then “history”, as in ch. 6: 9, and here applied to the origin of all things; “this was the origin of the heavens and the earth”. The LXX. render this passage: αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς, but it does not necessarily follow that they had a different reading. בְּהִבְרָאם. “When they were created”; vid. Ges. § 129. 2, 3. Compare the Greek construction: ἐν τῇ εἴναι. The Masorites direct that the ה in בְּהִבְרָאם should be smaller than the other letters, to indicate that the heavens and the earth will pass away, or, as some imagine, to show that the world was created for the sake of the righteous alone, as from the letters in הִבְרָאם the name אַבְרָהָם Abraham is formed!! Vid. Buxtorf's Tiberias p. 163.

5. בְּיוֹם עֲשׂוֹת וְגו'. On this construction vid. Ges. § 130. 3. Maurer, Tuch, Knobel, and others, with whom we coincide, connect the words בְּיוֹם וְגו' with וְכָל שִׁיחַ וְגו' thus: “at the time when Jehovah Elohim made the heavens and the earth, no herb of the field was as yet &c”. We have accordingly altered the Masoretic punctuation, which connects בְּיוֹם עֲשׂוֹת וְשָׁמַיִם יי' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם with v. 4, thus making v. 5. commence with וְכָל שִׁיחַ כֹּל with a following negative expresses absolute negation — none at all. Comp. Ges. § 149. 1. טָרֵם יִהְיֶה. Future after טָרֵם, Ges. § 125. 4. a. הַמַּטִּיר. Pret. in the sense of pluperf., Ges. § 124. 2. וְאָרֶם אֵין. וְאָרֶם אֵין includes the substantive verb to be in all its tenses, Ges. § 149. 1.

6. וָאֵר. “And a mist”; LXX. πηγή “a fountain”, Aq. ἐπιβλυσμός or ἐπιφλγμός; Onk. עֲנָנָא, “a cloud” and so Sam. vers. The Vulg. and Syr. agree with the LXX. and render fons, مَصْنَعٌ. Saad. rightly بَخَارٌ “vapour”.

7. וַיִּצֵּר י' א' אֵת הָא' עֶפֶר. On this construct. vid. Ges. § 136. 2. הָאֶרֶם. On the use of the article here vid. Ges. § 107. 2.

8. גן בערן. The Vulg. translates as if the reading were גן ערן, *paradisum voluptatis*, and so in various other places, e. g. v. 15. in both LXX. and Vulg.

10. ונהר יהיה י' for ונהר יהיה; the omission of יהיה is frequent. Participles construed with the substantive verb often express the imperfect, Ges. § 131. 2. c. Hence Vulg. correctly *egrediebatur*. יהיה לארבעה ראשים. "Became four arms", was divided into four streams. יהיה ל' always means *to become* something, as in v. 7.

11. פישון. Some, as Reland, suppose this river to be the *Phasis*, considering הוילה to be the land of Colchis, where there was a city called *Chabala* (י being changed into the Greek β). Gesenius objects to this, on the ground that ה' was not the Hebrew name for Colchis, but כְּסֵלְהִים (vid. note on ch. 10: 14). The word is a ἄπαξ λεγ., but Φεισών occurs in Sirach 24: 25. Others think that the *Ganges* is meant, or the *Nile* (Saadiah); others, with more probability, the *Indus*. הוא. Used as a sort of copula, vid. Ges. § 119. 2. הסבב. On the article with the predicate vid. Ges. § 108. 3, and on the construction of the participle § 132. ארץ ההוילה. Vid. Ges. § 109. 1. ה' probably means here *India*; vid. note on ch. 10: 7. אשר שם. "where", Ges. § 121. 1. הורב. Vid. Ges. § 107. 3. rem. 1.

12. והרב. On the pointing of the ו vid. Ges. § 102. 2, and on the pointing of the ו, § 10. 2. rem. והוא. The Masorites point והוא, requiring it to be read והוא, but הוא is of the common gender in the Pentateuch. On the pointing of the article here vid. Ges. § 35, and on its use § 109. 2. הברלח. The LXX. render the word in this passage by ἄνθραξ "the ruby", and in Numb. 11: 7. (where manna is compared to it) by κρύσταλλος, "crystal". Aq. Symm. Theod. and Joseph. βδελλιον, Vulg. *bdellium*. *Bdellium* is the fragrant

gum of a tree growing in Arabia and India, and is white and resinous. The advocates of this opinion appeal to the agreement of the words *μάδελλον*, *maldacon*, *βολχόν* or *βλόχον*, *brochon*, *βδέλλα* and *βδέλλιον*. It is however objected to this view, that bdellium is not so remarkable a natural product as to render it worthy to be enumerated along with gold and precious stones, and that the land of Havilah should be specially noted for its production. The Jewish commentators, as the Kimchis, Rashi, &c., maintain that *pearls* are meant by the word, which opinion is adopted by Bochart; vid. *Ges. Thes.* So Saad. *اللؤلؤ*. Onk. *בְּדִלְהָא, בְּדִלְהָא*; Syr. *ܠܘܠܘ* with ܪ. The word is evidently not Hebrew, and probably of Sanskrit origin. *אבן השהם*. There are three opinions as to what kind of gem is meant by *שהם*. (1) The LXX. and Theod. in Job 28: 16., Symm. here, Vulg., and sometimes Josephus, understand the *onyx*, *ὄνυξ*, so called from its resemblance in color to the human nail. (2) Aq. here, Jerome in Job, and sometimes Josephus, render it *sardonyx*. (3) Onk. Syr. Ps.-Jon. LXX. in two places, &c. *beryl*. The LXX. render the words here: *ὁ λίθος ὁ πράσινος*, “the green stone”, i. e. *beryl*.

13. *ושם הנ' הש' גיהון*. On the use of the article vid. *Ges.* § 109. 1, 2. *גיהון* is so called from its *bursting forth* from its sources (rad. *גיה*). Gesenius supposes it to be the Nile, and so also the LXX., who have *Γηὼν* for *שְׁהוֹר*, *the Nile*, in Jer. 2: 18. Reland thinks that the *Araxes* is meant; Michaelis, Rosenm. Knobel, *the Oxus* (Arab. *جَيحُون*).

14. *הַרְקָל*. The *הַ* is thought by many critics to be a redundant prefix; others (for example Tuch) regard it as *הַר* *sharp, swift*. It is more probably the prefix *εῖ*, Pers. *hu*, Sansk. *su*. The remaining portion of the word is certainly the same as the form found in the Persian cuneiform inscriptions

at Behistun (deciphered by Rawlinson), viz. *Tigram*, the accusative of *Tigra*, i. e. *the Tigris*. Gr. *Τίγρις*. Rawlinson derives *Tigra* from the Sansk. root *तिष्ठ* *tij*, "to sharpen," softened in modern Persian into *تیر* *tīr*, "an arrow". *Tigra*, he considers, in its primitive form to have been an adjective, meaning *sharp* or *rapid*, and thus equally applicable to an arrow and a river. The successive Shemitic corruptions of the name are: Chald. *תִּגְרָא*, *תִּגְרִינָא*; Arab. *دجلة*; Syr. *ܬܝܓܪܝܬ*; Heb. *הַתִּקְקֶל* (Sam. *הִתְקֶל*) = *hu-tigra*. *זרת*. The Euphrates, *Εὐφράτης*, Arab. *أَلْفَرَات*. The original Persian name, found by Rawlinson in the cuneiform inscriptions, is *Ufrāta*, compounded of *ub* (vid. above) and an adjective meaning "broad" (Sansk. *पृथु* "broad", Zend *frathô*, "breadth"). The name has been shortened in the Shemitic languages, in order to connect it with the rad. *فَر*, *to be sweet*, whence *فَرَات*, *sweet* (i. e. good) *water*.

15. *יִנְהֵוּ*. Vid. Ges. §. 71. rem. 9.

16. *וַיֵּצֵא י' א' עַל רֹאשׁוֹ*. This is a rare construction; 's is generally construed with an accusative, or with *אֵל* or *ל*, the words of the command being introduced by *לֵאמֹר*. *אֵלֵּי הָאֵכֵל*. "Thou mayest freely eat". The future is here used as a sort of potential, Ges. § 125. 3. d. On the constr. of the inf. abs. to denote intensity vid. Ges. § 128. 3. a, and on the peculiarity of the fut. kal of *אָכַל*, § 67. 1.

17. *בַּיּוֹם אֵכֵלְךָ*. On this const. vid. Ges. § 130. 2. *מֵתָה הַמָּוֶת*. Ges. § 128. 3. a. Symm. renders the sentence: *ἡ δ' αὖρ ἡμέτερε γὰρ ἀπὸ τοῦ ξυλὸν θνητὸς ἐσσι*, "thou shalt be mortal," and so Ps.-Jon.

18. *לֹא טִיב*. On the mase. form of the predicate in this case, vid. Ges. § 444. b. *הִיטָה*. Inf. const. used as a verbal noun. vid. Ges. § 129. 1. *לְבַדּוֹ*. Prop. "in his separation", i. q. "alone";

In all the Shemitic languages "alone" is expressed by nouns with pronominal suff.; e. g. Arab. **وَحْدًا**, Syr. **ܠܚܕܐܐܝܬܐ**, Aeth. **ባሕትቲ**: **bāhūtū**, "in his singleness". **לו**. Dagh. euph. vid. Ges. § 20. 2. **בנגד**. Prop. "as overagainst", then "corresponding to"; LXX. **κατ' αὐτόν**, and in v. 20. **ὁμοιος αὐτῷ**; Aq. **ὡς κατέναντι αὐτοῦ**; Symm. **ἄντικρυς αὐτόν**.

19. **ויוצר**. Script. defect. On the form vid. Ges. § 69. 1. **נפש חיה** is here redundant, vid. Ges. § 119. 6. rem. 4. "And whatever name the man called them, (viz.) the living creatures, that was their name". Others, as Ewald, reject these words as a mere gloss. **חיה** is not the fem. of **חי**, but the genitive of the noun **חיה**, and therefore there is no disagreement between the gender of **לו** and **שמו** and of **חיה**, which is in apposition to them. **נפש** is of the common gender. Gesenius in the Thes. compares **ψυχὴν ζῶσαν** in 1 Cor. 16: 45, and **ψυχὴ ζώης**, the reading of Griesbach in Apoc. 16: 3.

20. **וילאדם**. So we point the text, and not, with the Masorites, **וילאדם**. Vid. n. on ch. 1: 26. **מ' לא מצא** used impersonally, vid. Ges. § 134. 3.

21. **תרומה**. "Deep sleep", from **רדם** to *snore*. The LXX. render **ח** by **ἔκστασις**, "a trance"; Aq. **καταφορά**, "a lethargy"; Symm. **ἀργον**, *torpor*, Vulg. *sopor*. **תחתיה**. Verbal suff. with the prep. **תחת**, vid. Ges. § 101. rem. 3.

23. **אשה כי מאיש**. The etymological connexion of the words **אִשָּׁה** and **אִישׁ** has been preserved by Symm., **ἀνδράϊς** and **ἀνὴρ**, and Vulg., *virago* and *vir*. **אִישׁ** stands for **אִישׁ**; cognate forms are Heb. **אִישׁ**, Chald. **אִישׁ**, Syr. **اِنْس**, Arab. **اِنْسَان**, collective **اِنْس** *mankind*, Aeth. **አን**: *ans*. The vowel in **אִישׁ** is lengthened to compensate for the loss of the middle radical, as a final letter without a vowel cannot be doubled in Hebrew; but the doubling regularly appears in the fem. **אִשָּׁה** (Aethiop.

אֵלֶּיךָ: *anest*). לִקְהָה וְאֵת. On the chateph kamez vid. Ges. § 51. 1. rem. and § 10. 2. rem., and on the daghesh in the 1. § 20. 2. a.

24. 'יהיין לב' א'. LXX. Syr. Vulg. Ps.-Jon. Jerome and N. T. in Matth. 19: 5, Mark. 10: 8, 1 Cor. 6: 16, Eph. 5: 21, read 'והיו שניהם לב' וגו' "*and they two shall be one flesh*". The Sam. cod. has. 'והיה משניהם וגו', but the Sam. vers. gives 'והיו שניהם לב' וגו' with the verb in the plural, "*and of the two of them they became one flesh*", from being two they became one. All the Hebrew Mss., however, as well as Onk., have the reading in our text.

CHAP. III.

1. 'והנ' היה ע' וגו'. "*Now the serpent was more crafty than all the beasts of the field*"; vid. Ges. § 117. 1. So Vulg. *callidior*, and LXX. *ῥαυινωτάτος*, and similarly Onk. and Saad., but Symm. and Aq. render it by *πανοῦργος* "*wicked*", Ps.-Jon. הַכִּים לְבִישׁ "*wise as regards evil*"; Syr. ܠܒܝܫ, which means both "*crafty*" and "*wicked*". 'האף כי' for 'כי', "*is it even so that God has said?*" Has God really said? Onk. 'בְּקוֹשָׁא אֲרִי אָמַר יְיָ' "*is it true that God has said?*" and so Ps.-Jon. and Syr. LXX. τί ὅτι εἶπεν ὁ Θεός; "*why is it that God has said?*" and similarly Vulg. *cur praecepit vobis Deus?* 'לא האכלו מכל וגו'. Our A. V. renders this "*ye shall not eat of every tree of the garden*", closely following the LXX. and Vulg., but Gesenius' rendering is the correct one: "*ye shall eat of no tree of the garden*". 'לא' in connection with 'כל', when indefinite and therefore signifying *everyone, everything*, expresses the Latin *nullus*, "*none*"; so Exod. 10: 15, 12: 16, &c. Vid. Ges. § 149. 1.

3. רַמְתִּין. The full plural form in verbs רָמַע has the tone on the last syllable (vid. Ges. § 71. b.), whereas the common form רַמְתִּי is accented on the penult.

4. לֹא מוֹת ת'. On the position of the negative here vid. Ges. § 128. 3. rem. 1.

5. יִרַע א'. Participle for present, Gesenius § 131. 2. a. בְּיוֹם א' מ' וּנְפִי. Vid. Ges. § 124. 6. rem. 1. On this use of the Inf. const. vid. Ges. § 129. 1, and on its form § 60. 1. rem. 2. וְהִיִּיתֶם כְּאֱלֹהִים. A. V. “*ye shall be as gods*”, and so LXX. Vulg. Syr. &c. Onk. וְהִהְיוּן כְּבְרָכִין “*and ye shall be as princes*”. Others, as Sam. vers. Saad. Ps.-Jon., understand *angels* to be meant by אֱלֹהִים. The simple rendering of the passage is the best: “*ye shall be like God*”.

6. לַהֲשִׁבִיל. לַהֲשִׁבִיל may mean either intrans. *to look at*, to turn the mind to, attend to, become wise, or trans. *to make wise*, to teach. The former meaning is adopted here by Gesenius and most of the German commentators, and is supported by the ancient vss. LXX. *ὡραῖον ἐστὶ τοῦ κατανοῆσαι*, “*beautiful to contemplate*”, Vulg. *aspectu delectabile*, Syr. *فَيْحٌ إِحْشَاءٌ*. Onk. and Ps.-Jon.’s translation *מְרַגֵּג אִי־נָא לְאַחֲפָלָא* is doubtful, and may be quoted as favourable to the other rendering, which takes the verb in the meaning of *to make one wise*. This rendering is that of Rashi and most of the Jewish commentators, Buxtorf, our A. V., and Ewald. It is argued that the former signification introduces a tautology into the passage, and that the whole is a climax, each word gradually rising in importance.

7. עִירְמָם הֵם. Vid. Ges. § 119. 1.

8. מִתְהַלֵּךְ. Hithpa’el is often indirectly reflexive as here; vid. Ges. § 53. 3. בִּי must refer to Jehovah Elohim, and the קוֹל יי’ אֱלֹהִים is not, as Rashi supposes, a manifestation of the Divine presence (vid. v. 10.), but simply means, as Tuch,

Delitzsch and Knobel rightly understand it, the *sound* of the Lord's footsteps. Compare 1 Kings 14: 6. לְרוּחַ הַיּוֹם "*At the breeze of the day*", when the evening wind began to blow and it became cool; comp. Cant. 2: 17. עֶרַשׁ יְשׁוּפִיָּה הַיּוֹם. Onk. and Ps.-Jon. render יָמָּה לְמָנָה "*at the rest (or silence) of the day*"; Saad. *فِي حَرَكَةِ النَّهَارِ* "*in the motion of the day*"; Theod. ἐν τῷ πνεύματι πρὸς κατάπυξιν τῆς ἡμέρας; Symm. διὰ πνεύματος ἡμέρας. All the other Vss. variously express the meaning "*at even*".

9. אִיכָּה. Vid. Ges. § 57. 4, §. 89. 1. rem. 2, and § 98. 5.

10. וְאִירָא. On the change of tense vid. Ges. § 126 b. 1.

11. הֲמֵן הָעֵץ. "*Hast thou eaten of the tree*". הֲ is used in simple questions when the answer is uncertain, vid. Ges. § 150. 2. LXX. badly εἰ μὴ. לְבַלְתִּי. Ges. § 149. 1. מִמֶּנּוּ. On the form vid. Ges. § 101.

12. אֲשֶׁר נִתְּנָה עִמָּדִי. Const. praegnans, Gesen. § 138. נִתְּנָה is a scriptio plena, instead of the more common נָתַן, to indicate the final *ā*. הוּא is only used here for emphasis.

13. מַה זֶה. LXX. τί τοῦτο ἐποίησας, "*why hast thou done this?*" So Vulg. and Onk. Our A. V. follows the Syr. and Saad. in rendering: "*what is this that thou hast done?*"

14. מִכָּל הַבְּהֵמָה. Some commentators take מִן as comparative, and similarly our A. V. Gesenius, Maurer, &c., translate: "*by all the beasts &c.*," i. e. all animals will shun thee as an accursed beast, but such a rendering does not suit the passage. By far the best translation is *ex animalibus* = *inter animalia*; compare Dent. 14: 2, 33: 24, Judg. 5: 24, 1 Sam. 2: 28. עַל גִּהְזֶךְ. LXX. ἐπὶ τῷ στήθει σου καὶ τῇ κοιλίᾳ, thus adding τῷ στήθει, unless indeed, as has been suggested, this is a mixture of the renderings of the LXX. and Aq. The Vulg. renders the phrase *super pectus tuum*.

15. הוּא. Two edd. read הוּא, erroneously, because, firstly, the feminine form does not properly belong to the age of the Pentateuch, and, secondly, because the verb is masculine. All the Targums, Syr. Sam. Saad. and LXX. (in most Mss.) have the masc. Some few LXX. Mss. have *αὐτό*, and, according to Montfaucon, but not Holmes, some have even *αὐτή*; the Vulg. has now *ipsa*, but the reading *ipse* was common among the ancient fathers. Vid. Sabatier in loco. הוּא יְשׁוּפֵךְ רֹאשׁ. The second accusative serves here to limit the first, and to express more definitely the object of the action; Ges. § 136. 2. rem. The verb. שׁוּפֵךְ occurs in three places of S.S., in Job 9: 17, Ps. 139: 11, and here. In the first two passages the meaning “to bruise” will suit; in the latter it is better to read שׁוּפֵךְ, “shall cover me” (from שָׁפַךְ), with Ewald, Gesenius, and Roediger in the Thes., than to give forced meanings to the verb. We translate here: “He (the seed of the woman) shall bruise thee as to the head (i. e. bruise thy head), and thou shalt bruise him as to the heel (i. e. bruise his heel)”. The Syr. supports this rendering: ܠܗ ܕܥܝܢܐ ܕܡܪܝܡ ܕܥܝܢܐ ܕܡܪܝܡ ܕܥܝܢܐ ܕܡܪܝܡ, and the Samarit. Vers., which uses ܩܬܝܢ, i. q. قَتَنَ “to strike”, in both parts of the verse. So also Saad. وَهُوَ يَشْدَخُ مِنْكَ الرَّأْسَ وَأَنْتَ تَلْدَغُهُ فِي الْعَقَبِ “and he shall break thy head, and thou shalt bite him in the heel.” The Targums of Ps.-Jon. and Jerusalem adopt this meaning, though with a wide paraphrase, and the Complut. edition of the LXX. also takes the same view, reading *τειρήσει* and *τειρήσεις*. Gesenius in the Lex. Man. takes שׁוּפֵךְ = שָׁפַךְ “to gape at”, “to lie in wait for anything”, and translates: “he (the seed of the woman) shall lie in wait for thy head and thou shalt lie in wait for his heel”; and similarly Knobel. This rendering is supported by the LXX. αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν;

and perhaps by Onk. "I will place enmity between thee and the woman, and between thy children and her children. They shall remember against thee what thou hast done to them in the beginning, and thou shalt guard against them to the end." The Vulg. confuses the two renderings, "*ipsa conteret caput tuum et tu insidiaberis calcaneo ejus*".

16. הרבה ארבה. On this construct. vid. Ges. § 128. 3. עַצ' וְהָרַגָּה. Lit. "*thy pain and thy conception*", that is "*the pain of thy conception*" or pregnancy. Vid. Ges. § 152. 1. a. תְּשִׁיקֶתְךָ. "*Thy desire*", sexual passion. Rosenmüller translates it *submissiveness*, "*unto thy husband shalt thy will be submissive*". LXX. ἡ ἀποστροφὴ σου, "*thy resort*"; similarly Syr. ܡܢܥܬܐ ܡܢܥܬܐ. The Vulg. has "*sub viri potestate eris*". Onk. adopts the first rendering, תְּשִׁיקֶתְךָ (from תִּשְׁתַּח to *desire*).

17. וְלֹאֲדָם. So we read, and not, with the Masorites, וְלֹאֲדָם. Vid. n. on ch. 2: 20.

18. רָדַדְרָד. This word is twice found in S. S., viz. Hos. 10: 8. and here. The LXX. render it by τριβόλοι in both places; the Syr. and Saad. retain the word in their translations, ܪܕܕܪܕ, ܪܕܕܪܕ.

19. בועז אפיק. The article is omitted before בועז, because it is in the construct state, Ges 109. 1., and before אפיק, because it has a suffix, § 108. 2. שׁוּבֶכְךָ. On the const. vid. Ges. § 129. 1. בִּי מִמֶּנָּה ל'. "*from which thou wast taken*". בִּי is apparently an old relative; as to the construction, comp. that of אֲשֶׁר, Ges. § 121. 1. This rendering is supported by the LXX. ἐξ ἧς ἐλλήφθης, and so Vulg. Onk. Syr. Saad. The reason follows afterwards, בִּי עֵפֶר אֶתָּה, so that, if בִּי be taken in the first instance as "*for*", it involves a tautology. We have a similar case in ch. 4: 25, בִּי הָרַגוּ קַיִן, "*whom Cain slew*", where the relative meaning of בִּי is again supported by the LXX.

Vulg. Onk. and Syr., and adopted by our A. V. For other instances of this meaning of **חַי** vid. Ges. Thes.

20. **חַיָּה** i. q. **חַיָּה**, “life”; LXX. here *Zōē*, elsewhere *Eûa*; Vulg. *Hera*. In Aeth. *mankind* is commonly expressed by **አገለ፡አዕሐዎ**: *əgwāla ĕmma-hěyāw*, “the offspring of the mother of the living”.

21. **לְאַדָּם**, not **לְאַדָּם**, as the Masorites have it. Vid. n. on v. 17.

22. **בְּאַחַד מֵאֵמָנוּ**. “As one of us”. On the construct state being used here vid. Ges. § 114. 1. Onkelos: **הָאָדָם הַיְהוּדִי יְהִידִי** **בְּעַלְמָא מְנִיחָה לְמַדְעָא וְגו** “*behold Adam is the only one in the world who of himself knows good and evil*”, which rendering is followed by the Targg. Ps.-Jon. and Jerus., regarding **מֵאֵמָנוּ** as 3. pers. singular, and wrongly translating **בְּאַחַד** by “only”. This view is adopted by some Jewish commentators, but is untenable. All the ancient vss. correctly render as above. **יִשְׁלַח** Fut. used subjunctively; Ges. § 125. 3. a. **לִקְחָה** as present subj., Ges. § 124. 6. b. **וְהָיָה**, contracted for **וְהָיָה**, a verb **עָלָה**, Ges. § 75. 2. g., Ar. **حَيَّ**, **حَيَّ**, Aeth. **ሐዎ**: *hayewa*.

23. **אֶשֶׁר שָׁם**, “whence”; vid. Ges. § 121. 1.

24. **אֵת הַכְּרֹבִים**. We shall only notice a few of the more probable of the various conjectures with respect to the etymology of this word. The root **כָּרַב** is not found in Hebrew. In Arab. Chald. and Syr **كَرَبَ**, **كَرَبَ**, **كَرَبَ**, means “to plough”, whence some consider **כָּרֹב** to be “that which ploughs”, “an ox”, an opinion which they support by the fact that for **כָּרֹב** in Ezek. 10: 14 the parallel passage in ch. 1: 10, has **שׁוֹר** “an ox”. Others, for example Maurer, think that **כָּרַב** is i. q. **כָּרַם**, **כָּרַם** “to be noble”; hence **כָּרֹב** “noble”. Others that it is connected with the Sanskrit **ग्रभ्** *grabh*, or **गृह्** *grah* “to seize”, Zend *gērēp*, Pers. **گرفتَن**, English *gripe*, Gr. **γρῦψ**. Others

again, as Gesenius in the Lex. Man., that כְּרוּב is for רְכוּב, “*a divine steed*”. Others, that כְּרוּב is i. q. קְרוּב (compare Ar. كَرَبَ *to be near, to be on the point of*), and signifies “*one who is near God*”, in his presence. Gesenius in Thes. adds another conjecture, viz. that כְּרַב is the same as חָרַם, hence כְּרוּב “*a guard*” to keep away the profane. Vid. on this and other conjectures Ges. Thes. Of cherubim there seem to have been two or three different sorts, for the cherubim mentioned here are quite distinct from the cherubim on the ark, and these latter widely different from the cherubim of Ezekiel. The cherubim mentioned here were stationed at the entrance of the garden of Eden, brandishing in their hands fiery swords, to prevent Adam and Eve from eating of the tree of life. לַהֲטֵה הַחַי הַמֵּי. On the pointing of the article before חָרַב vid. Ges. § 109. 1. חָרַב הַלֵּהט is the more unusual construction for חָרַב הַלֵּהט, Ges. § 104. 1. rem. 1. On the article with מִדֶּהֶפֶכַח vid. Ges. § 109. 2, and on the form § 93. Par. D. דֶּרֶךְ עֵץ הַיֵּלֶק, “*The way to the tree of life*”, Ges. § 112. 2.

CHAP. IV.

1. קָנִיתִי אִישׁ אֶת יְיָ. “*I have gotten a male child by the help of Jehovah*”. אֶת יְהוָה i. q. עִם אֱלֹהִים, 1 Sam. 14: 45. So rightly Gesenius, following the LXX. διὰ τοῦ Θεοῦ, Vulg. per Deum. Others consider אֶת = מֵאֵת, and render accordingly “*from the Lord*”; so our A. V., Onk. יָנָן קָרָם יְיָ, Saad. مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ. The Syr. gives a different meaning, مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ, “*I have gotten a man for (the service of) the Lord*”. Ps.-Jon. has קָנִיתִי לַיְהוָה יֵח מֵלָאֲנָא דִּינָא “*I have gotten the man, the angel of the Lord*”; as if Eve imagined that the Messiah

(ch. 3: 15) was now born. קִין. Gesenius derives this name from קִין, i. q. Arab. قَان, "to forge", whence قَيْن "a smith", "a slave", and supposes that קִין here means "a spear" or "lance", as in 2 Sam. 21: 16. The text, however, alludes to another derivation, viz. that קִין = קָנָה "to acquire", and therefore that קִין means "a possession", and to this we adhere.

2. וְחָסַף לְלֶרֶת. Vid. on this construction Ges. § 139. 1.

3. מִנְחָה, Ar. مِنْكَحَة, prop. "a gift", then a gift to God, i. e. "a sacrifice"; always in the law an unbloody sacrifice, opposed to זֶבַח, Ar. ذَبْح, and עֹלָה. The LXX. in this verse, and in v. 5, translate it by θυσία, "a sacrifice", but in v. 4 by τὰ δώρα, "gifts", which rendering the Vulg. adopts, having munus throughout. Onk. has here קִרְבָּנָא, Syr. مَذْبُوحًا, either "a gift" or "a sacrifice" (comp. Mark 7: 11).

4. וְהַבֵּל הָבִיא גַם-הוּא. Kennicott translates גם "in addition to", and connects it with מִבְּכֹרוֹת, but the repetition of the pronoun with גם is only for emphasis, Ges. § 152. 2. a, "and Abel, he too brought &c". וּמִחֲלֵבָהוּ. "Of their fat". The plural (here written defectively) is used to designate either the fat portions of each animal, or the fat of the different animals, as in Arab. لَبَن milk, pl. أَلْبَان, دَم blood, pl. دِمَاء. Some edd. have וּמִחֲלֵבָהוּ with dagesh (comp. רִשְׁפֵי Cant. 8: 6, צִמְדֵי Is. 5: 10). Knobel would read וּמִחֲלֵבָהוּ in the sing. The translation which some give, "of their milk", is opposed to our present punctuation, as to bear such a meaning it should be pointed מִחֲלֵבָהוּ, a change which is unsupported by any Ms. or ancient version.

5. וַיַּחֲרֵל קִין, scil. אֶף.

7. הֲלוֹא אִם הֵיטִיב שָׂאת וְגו'. On the form שָׂאת vid. Ges. § 75. 2. a. "If thou doest well, is there not lifting up?"

seil. פָּנִים, of countenance (comp. Job 11: 15, 22: 26): "*but if thou dost not do well, sin is at the door, a crouching (lion); towards thee is his desire*", lying in wait for thee, "*but thou shouldst rule over him*", i. e. thou oughtest to withstand him. Or we may take לָלֵךְ = הָיָה, and translate: "*Lo, if thou dost well, there is lifting up, &c*". The LXX. render: οὐκ ἔαν ὁρθῶς προσενέγκῃς ὁρθῶς δὲ μὴ διελθῇς, ἡμᾶς; ἡσυχᾶσον, perhaps punctuating the latter part of the clause thus רַבָּץ רַבָּץ; but even so, if indeed they had our present reading, they have taken שָׁמַח, פָּחַד, and רַבָּץ, all in meanings which they never elsewhere bear. שָׁמַח they must have connected with מִשְׁחָה, ch. 43: 34, "*the offering of gifts*"; taken פָּחַד in the sense of "*division*", and רַבָּץ to mean "*to be quiet*", deriving this signification from the proper one of *lying down* (comp. their rendering of רַבָּץ in Job 11: 19 by ἡσυχύσεις). As we might expect, the versions all differ on this passage. Onkelos, for example, has: "If thou performest thy work well, wilt thou not be pardoned? and if thou dost not perform thy work well, at the day of judgment thy sin will watch, ready to take vengeance on thee, if thou dost not repent; but if thou dost repent, it shall be forgiven thee". לַפְּחָד הַשָּׂמַח רַבָּץ. On the disagreement of the predicate with the subject in this clause, vid. Ges. § 144. rem. 2. Sin is figuratively represented as a lion lying in wait to seize his prey. רַבָּץ. Arab. الرَّابِضُ or الرَّبَّاضُ, "*the lion*", lit. the *liar* in wait.

8. וַיֹּאמֶר קִין אֶל הָבֵל אֶחָיו נֹלֶכֶת הַשָּׂדֶה. We have adopted this reading on the authority of the Sam. cod. and vers. LXX. Aq. Vulg. Syr. Targg. of Ps.-Jon. and Jerus. The words are not found in any Hebrew Ms. yet collated, but that they were once there seems probable from the authorities quoted above. Many Mss. note here פֶּסָקָה "*an hiatus*"; two Mss. have ex-

pressly בלא פסקא, "*without an hiatus*". ויאמר is never used in the sense of *to speak, to talk with*, but is always followed by what is said, and means *to say*. Michaelis and Rosenmüller appeal in favour of the former meaning to 2 Chron. 32: 24 and Exod. 19: 25. The words of the former passage are: "in those days Hezekiah was sick to the death, and prayed unto the Lord; ויאמר לו ומופת נתן לו and He spake unto him, and He gave him a sign (A. V.)", but this, as Gesenius says, may be translated "and He promised him" viz. what he prayed for; or more probably some words have fallen out after לו. The latter passage is more clear: "so Moses went down unto the people, ויאמר אלהים and said unto them" viz. what God had commanded in v. 24. In Ps. 139: 20, למִוְמָה (or יאמרוך) ימרוך may be translated "*they speak about thee wickedly*", or "*they utter thee (thy name) wickedly*", i. e. swear by thee falsely; but the reading of the LXX. and Theod. is better, viz. ימרוך "*they rebel against thee*". Of 2 Chron. 2: 10 the literal translation is: "And Hiram king of Tyre said in writing (and sent it to Solomon): Because of Jehovah's love for his people, &c." In the passage under consideration, Gesenius and Tuch, following Jerome, translate the clause ויאמר ק' אל ה' "*and Cain said it* (viz. what God had said) *to Abel*" (vid. *Ges. Thes.*); but both external and internal evidence supports the reading given above. Böttcher and Knobel would alter ויאמר into וישמר, "*and Cain watched Abel*", so as to seize the first opportunity of slaying him, comparing 2 Sam. 11: 16, Ps. 56: 7, Job. 14: 16; in support of which change Knobel remarks that the LXX. evidently read אכלה instead of שבלה in Levit. 26: 22, for their version has there *κατέδεται*. ביהיוהם. Comp. note on ch. 2: 4.

9. לא ידעתי. "*I know not*". On this meaning of the preter. vid. *Ges.* § 124. 3. השמר ה here expects a negative answer, as Lat. *num*; הלא is *nonne*; vid. *Ges.* § 150. 2. rem.

10. קִיל רַמִּי אֶחָד צ'. On the non-agreement in number between קִיל and צַעֲקִים, vid. Ges. § 145. 1.

11. אֲרִיר אֶתָּה וְגו'. These words may admit of being translated in three ways. 1. "*Cursed art thou by the ground*", J. D. Michaelis, Gesenius, Maurer, &c. 2. "*Cursed art thou from the ground*", that is to say, the curse shall strike thee from the ground the earth shall hold thee accursed and not yield thee her fruit (Ibn Ezra, Kimchi, Knobel, &c. and our A. V.). 3. "*Cursed art thou away from the land*", i. e. cursed art thou and banished from this into another land (Rosenmüller, Tuch, &c.). A fourth rendering, "more cursed art thou than the ground", where מֵן is taken as comparative, seems scarcely admissible.

12. The LXX. translate נַע וְנָר וְגו' by στείνων καὶ τρέμων ἔσῃ ἐπὶ τῆς γῆς, but the Schol. remarks: ὁ Εβραῖος καὶ ὁ Σύρος, σαλευόμενος καὶ ἀκατάστατος, τούτεστι, μὴ μένων ἐν ἐνὶ τόπῳ.

13. גָּדוֹל עֲנִי מִנְשׂוֹא. The adjective is placed first for emphasis, Ges. § 142. 1. b. "*Greater is my punishment than is endurable*", my punishment is too heavy for me to bear. עֲנִי punishment, as the consequence of sin. The ancient versions, LXX. Onk. Syr. Vulg. Saad., translate: "*My sin is too great to be pardoned*".

15. לָכֵן "*Therefore*", lest that should happen which thou fearest, "whosoever killeth Cain, &c." Gesenius. בַּל הָרַג קַיִן. Case absolute, Ges. § 142. 2. rem. יָקָם. "*He*", i. e. Cain, "*shall be avenged*". Others, as Knobel, regard יָקָם as impersonal, but see v. 24. שִׁבְעָהּ. Vid. Ges. § 95. rem. 1. וַיִּשָּׂא אֹתָהּ. "*And Jehorah gave a sign to Cain*"; not as our A. V., following the Vulg., "*set a mark upon Cain*", which would require קָן עַל or בָּקָן. LXX. rightly: καὶ ἔθηκε χάρις ὁ Θεός

σημεῖον τῷ Καὶν. מ' — לבלתי כל. בְּלִי with בִּל "no one", just as לֹא; Ges. § 149. 1.

16. ויֵשֶׁב בארץ נֹד. The Vulg. take נֹד as an adjective referring to Cain, and not as the name of a country: "*habitavit* (Cain) *profugus in terra*."

18. ויֹלֵד. On the construction vid. Ges. § 140. 1. a. מחויאל ומחייאל. The most of the Hebrew Mss. have מחויאל ומחייאל, which Theile has edited, although this reading is self-contradictory. Syr. has ܡܚܝܐܠ in both cases, Sam. מִיחֵאֵל, LXX. Μαλελέηλ, Aldine and Compl. Ματήλ Cot. Μαλουία, Vulg. *Maviael*. LXX. have Μαθουσάλα.

20. יֵשֶׁב אֹהֶל. Singular taken collectively. There is a zeugma in the use of יֵשֶׁב; transl. therefore, "*the father of dwellers in tents and of possessors of cattle*."

22. לֹטֵשׁ וְגו'. "A forger of all kinds of instruments of brass and of iron." חֲרָשׁ prop. the part. of חָרַשׁ "cutting", then "an instrument for cutting". The LXX. translate σφυροκόπος χαλκῆς χαλκοῦ κ. τ. λ., Vulg. "malleator et faber in cuncta opera aeris et ferri", as if they had read לֹטֵשׁ וְחָרַשׁ. Onkelos on the other hand renders the sentence: רַבְּהוֹן דְּכָל דְּיָדְעֵי עֲבִידַת נְהָשָׂא וּפְרָזְלָא, "the master of all who know the working of brass and iron". Our A. V. takes לֹטֵשׁ in the metaphorical sense of "instructor", and חָרַשׁ as "cutters", or "workers."

23. 24. שִׁמְעֵן. On this form vid. Ges. § 46. n. 3. כִּי אִישׁ הִרְגֵּנִי. The usual translation of כִּי in this passage is "because" or "for", but Delitzsch and Meier (in his work "Die Form der hebräischen Poesie", p. 28) render it "certainly", "assuredly", whilst Knobel would leave it untranslated, taking it as equivalent to the Gr. ὅτι in the N. T., introducing the exact words of the speaker. He quotes in support of this, ch. 20: 11, 27: 20, 29: 33. With regard to הִרְגֵּנִי, it is

disputed whether it should be translated as an actual perfect, "*I have slain*" (LXX. Vulg. and other ancient vss., Schumann, Tuch, &c.), or as a future (on which use of the perfect vid. Ges. § 124. 4), "*I will slay*" (Rosenmüller, Knobel, Delitzsch, Meier). לַפְּצָעִי. The suffix in this word, and in לְהַבְרִיתִי, is objective (Ges. § 119. 5), "*because of a wound inflicted on me*". Our A. V. erroneously takes the suffixes subjectively. יָלַד and אָשׁ are, of course, used here merely as synonymous expressions in the two parallel clauses. The whole passage, which is extremely obscure, may perhaps be translated as follows: "And Lamech said to his wives: 'Ada and Zillah, hear my voice; ye wives of Lamech, hearken to my words. Surely I will slay a man for wounding me, and a youth for bruising me. If Cain is to be avenged sevenfold, surely Lamech (shall be avenged) seventy and sevenfold'. I will slay, says Lamech, whoever offers me violence, but woe to those who try to avenge his death by killing me in turn; my ancestor Cain, who had no weapons, obtained from God a promise of sevenfold vengeance in case of his being murdered; my sons have weapons and can take a far more complete revenge by themselves on whomsoever slays me.

25. שֵׁת־לִי. Kametz stands here, although the syllable has lost its tone; to designate this the metheg is appended. בִּי הָרְגוּ קִין. Vid. note on ch. 3: 19.

26. יִלְשֶׁה גַם הוּא. Vid. Ges. § 119. 3. אִזּו הוֹחֵל וְגו'. On the indeterminate third person vid. Ges. § 134. 3. "*Then they began to call on the name of Jehovah,*" to worship Jehovah. The Midrash, Maimonides, &c. think that we have here the origin of idolatry. They take הוֹחֵל in the sense of "*to be profaned*", a meaning which the rad. הָלַל bears in the Piel and Hiphil, and translate: "*then profanation was committed in calling (scil. idols) by the name of the Lord.*" Similarly Ps.-Jon.

“that was the age in the days of which they began to err, and made for themselves idols, and surnamed their idols by the name of the word of the Lord.” Onkelos translates the passage: בְּיוֹמוֹהֵי הָלְלוּ בְנֵי אָדָם מִלְצִלָּהּ בְּשֵׁם דְּנִי, “*in his days the children of men ceased to invoke the name of the Lord.*”

CHAP. V.

1. בְּיוֹם בְּרָא וְגו'. Vid. note on ch. 2: 4.

3. שְׁנָשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה. Vid. Ges § 118. 1. note.

5. חֲשַׁע מֵאוֹת וְגו'. Vid. Ges. § 145. note. חֲשַׁע מֵאוֹת וְגו'.
Comp. Ges. § 118. 3.

6. חֲמִשׁ שָׁנִים וְגו'. Vid. Ges. § 118. 3.

22. וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוֹךְ. “*And Enoch walked with God.*” LXX. ἐνὸς θεοῦ εὐχάριστε δὲ Ἐνὼχ τῷ Θεῷ, “*Enoch pleased God;*” compare Sir. 44: 16, and Heb. 11: 5. Onkel. וַיִּהְיֶה חֲנוֹךְ בְּרִחַתָּהּ דְּנִי “*and Enoch walked in the fear of the Lord;*” Ps.-Jon. פְּלַח ה' “*Enoch served in truth before the Lord.*”
Comp. ch. 6: 9.

24. וַאֲיִנְנוּ וְגו'. “*And he was not, for God took him*”, he was taken up to heaven without tasting of death, as Elijah, 2 Kings 2. LXX. καὶ οὐχ ἐψύχασατο ὅτι (Alex. διότι) μετέβηκεν αὐτὸν ὁ Θεός. Vid. Sir. 44: 16, and Heb. 11: 5. Vulg. *quia tulit eum Deus*. Onk. וַיִּתְּנוּ אֶתְּנוּ אֶתְּנוּ אֶתְּנוּ “*and he was not found; because the Lord did not make him die.*” Ps.-Jon. וַיִּתְּנוּ אֶתְּנוּ אֶתְּנוּ אֶתְּנוּ “*therefore he was taken away and ascended into heaven by the word of the Lord.*” Others, as Rosenmüller and von Bohlen, think that וַאֲיִנְנוּ is merely=ויָמָה, or at the most expresses the idea of “*sudden death*”; but as ויָמָה is used after every other name throughout the whole chapter, it is plain that there must

have been some remarkable difference between his case and theirs, even if Heb. 11: 5 was not decisive on the point.

29. נָחַד. "Rest", from נָחַד *to rest*. The etymology is merely alluded to by the Hebrew writer, for, as Simonis remarks, "scriptura saneta, sicubi nomina propria explicat, non semper per eandem radicem, unde descendunt, sed interdum per cognatam id facere solet, non tam verborum quam rerum habita ratione." נָחַד יְנַחֵמנוּ מַלְאָכֵינוּ. "This (scil. son) shall comfort us for our labour &c." LXX. οὗτος διαραπαύσει ἡμᾶς ἀπὸ κ. τ. λ. "he will give us repose from our works &c."; but Vulg. *iste consolabitur*. The LXX. evidently read יְנַחֵמנוּ, Hiphil from נָחַד, a reading which Houbigant and Capellus think should be adopted. נָחַד מִן הָאָרֶץ may be connected either with יְנַחֵמנוּ, "shall comfort us because of the ground," as our A. V. has it, or with מַמְעַשְׁנוּ וְגו', "for our work and the toil of our hands (arising) from the ground."

CHAP. VI.

2. בְּנֵי אֱלֹהִים. LXX. υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, Vulg. *filii Dei*, Aq. υἱοὶ τοῶν Θεῶν. The words are variously explained to mean (1) *the angels*; LXX. MS. A. οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, Ital. *angeli Dei*. So Josephus, many of the earliest Fathers, and, though some of them for far different reasons, Rosenmüller, Gesenius, Maurer, Tuch, Knobel, Delitzsch; supported by such passages as Job 1: 6, 2: 1, 38: 7. (2) Many modern and some ancient critics and commentators, e.g. Ephrem, Chrysostom, Augustine, Luther, Calvin, Hengstenberg, Keil, with whom we agree, understand the passage to speak of intermarriage between the descendants of Seth and Cain; or, which comes to nearly the same thing, between the righteous and wicked (e. g. J. D. Michaelis). (3) Others

understand it of intermarriage of the higher with the lower ranks. So Onk. **בְּנֵי רַבְרַבִּיָּא** "*the sons of the great*" or "*princes*"; Symm. *υἱοὶ τῶν δυναστεόντων*, Ibn Ezra, Kimchi, &c. **מִבְּת הַנָּה**. On the pronoun as copula vid. Ges. § 119. 2.

3. **לֹא יִדּוֹן רוּחִי**. Here again the meaning is doubtful. (1) **יִדּוֹן** is rendered by some "*remain*" or "*dwell*"; so LXX. *καταμείνειν*, Vulg. Syr. Onk. Saad. It has been supposed, but unnecessarily, that they read **יִדּוֹם** or **יִלּוֹן**. (2) Others translate it by "*judge*", = **יִרְדֵּן**. So Targg. Ps.-Jon. Jerus. Symm. *κρίνει*. Similarly Rashi, R. J. Kimchi, Rosenm. and our A. V. "*shall not strive*." (3) Some modern critics, as de Wette, Maurer, Knobel, Delitzsch, take **יִדּוֹן** in the sense of "*to rule*," connecting it with **אֶדְוֹן**. (4) Others, for example Gesenius and Tuch, render it by "*to be humbled*" or "*abased*," Arab. **دَان** "*to be low*," "*mean*." Either the third or the fourth translation appears to be the correct one, as **רוּחִי** seems to mean the divine breath, which God breathed into man at his creation (ch. 2: 7). Translate: "My spirit shall not rule in mankind for ever (during all future time); because of their transgression, they shall be flesh (i. e. mortal, Ps. 78: 39, Job. 10. 4), and their days shall be 120 years." The life of the human race is for the future to be shortened on account of their sins. The objection to this is, that many of patriarchs actually lived for a much longer period, but it is simply meant to be a *general statement*, to which there might be exceptions; compare Ps. 90: 11. We *may* however refer **רוּחִי** to the Holy Spirit, and then our A. V. would be correct, and the latter clause of the verse would have to be taken in the sense in which it is understood by Onkelos, whom Hengstenberg and Delitzsch follow; viz. that a respite of 120 years would yet be given before the destruction of the human race, in order to see whether they would repent. This view

is opposed by the phrase "because of their transgression they shall be flesh," which could scarcely refer to a coming destruction of mankind, as such a meaning would likely be expressed in plainer language. **בְּשָׂרָם**. By all the old commentators and versions this seems to have been taken as a compound of three words **בְּ-אֲשֶׁר-גָּם** = **בְּעֶבֶר אֲשֶׁר גָּם**; LXX. *διὰ τὸ εἶναι*, Vulg. *quia*, Onk. **בְּדִילָהּ** Syr. **بَعْدَ ذَلِكَ**. So Saad., Rashi, and, among the moderns, Knobel (reading of course **בְּשָׂרָם**). Fuerst and Rosenmüller derive it from **שָׂגָה** "to wander," and translate "on account of their sin." Gesenius, Tuch, Delitzsch, and most moderns, derive it from **שָׁגַג** = **שָׁגָה**, as an infinitive of the form **שָׁךְ** from **שָׁכַךְ** and **רָד** from **רָדַד** (Gesenius § 66. rem. 3). To the ancient opinion it is rightly objected: (1) that **שָׁ**, or **שָׁי**, is never found in the Pentateuch; (2) that **גָּם** would be here quite superfluous; and (3) that the entire compound is nowhere else found.

4. **הַנְּפִלִים**. "The giants". So LXX. Vulg. and many commentators, such as Tuch, Knobel, and Delitzsch (vid. Num. 13: 33). Onk. **גִּבְרֵינָא**, and so Syr. Sam. vers. Saad., which may either be "giants" or "heroes"; Aq. *οἱ ἐπιπικτότερες οἱ βίαιοι*, Symm. *οἱ δυσίαιοι βίαιοι*. Those who derive the word from the rad. **נָפַל**, "to fall," take it to mean either "the fallen angels" (as many of the Fathers), or "those who fall upon others," "robbers," or "tyrants" (Aq. Rosenm. Gesen.). Tuch and Knobel derive it from a rad. **נָפַל** = **נָפַץ**. **הֵהָם**. On the use of the article here vid. Ges. § 120. 1. **אִשָּׁר**. "when".

5. **וּבֹל יֵצֵר וּגֵר**. The LXX. render this passage: *καὶ πᾶς τις διανοεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐπιμελῶς*, evidently taking **יֵצֵר** for a verb.

9. **אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת**. Vid. note on ch. 2: 4.

11. **הֵמָּם**. Accus. Vid. Ges. § 135. 3. b.

13. מפניהם. On the use of מן to express the efficient cause vid. Ges. § 140. 2. את הארץ. Onk. Syr. ארץ, and so the Vulg.; similarly LXX. καὶ τὴν γῆν. The Sam. vers. incorrectly ארץ • גן, taking את=את.

14. תָּה. Probably an Egyptian word; vid. Gesen. Thes. But Dietrich! (Abhandlungen für Semitische Wortforschung, p. 33) regards it as a contraction for תָּה, from תָּה “reeds” (comp. Job 9: 26). עצי גפר. Onk. and Ps.-Jon. תָּה, “of cedar trees;” Syr. ܥܝܢ ܬܗ, the meaning of which is not certain; LXX. ξύλα τετραγώνα. Ital. *ligna quadrata*; Vulg. *ligna laevigata*. Gesenius supposes תָּה=גפר, and translates “resinous trees,” such as the pine, fir, cedar, cypress, &c. From גפר is derived *κυπάρεσος*, cypress.

✓ 16. צהר, Prop. “light”, here “windows”, collective and therefore feminine (תָּה); Gesen. § 105. 3. a. So Gesenius Delitzsch, and, among the old versions, the Syr. But many commentators suppose that there was only *one* window (referring to את הלון in ch. 8: 6, which passage, however, is not decisive), and account for the fem. gender according to Ges. § 105. 4. a. or c. Among the ancient translators, Theodotion has *θύραν*, and the LXX., very absurdly, *ἐπισυνάγων ποιήσεις τὴν οἰκωτόν*, Ital. *colligens facies arcam*. Rosenmüller would render it by ✓ “roof” (Ar. ܦܬܗ “back”).

✓ 17. הנני מביא. Part. for future, תָּה calling special attention; vid. Ges. § 131. 2. b. and rem. 1. מים. Acc. in apposition to המבול, or according to Ges. § 116. 3.

19. התי. The kametz under the article is an exception to the general rule, Ges. § 35. 2. A.

CHAP. VII.

2. שבעה שבעה. Vid. Ges. §. 118. 5. The words are generally understood to mean *seven individuals* of each kind; but Knobel seems to be right in maintaining that *seven pair* of each kind are meant, as is shewn by the addition of the words איש ואשה, which could not be used if seven individuals had been intended. Besides, if such had been the meaning, שבעה would have been expressed only once, just as שנים is put only once towards the end of the verse. From v. 9 the animals appear to have gone into the ark *in pairs*, which could not, of course, be the case, if the ordinary rendering “*by sevens*”, i. e. *seven of each kind*, be correct. On nearly the same principles, we must, in v. 3, understand *seven pair* of birds to have been brought into the ark. Some commentators, however, defend the ordinary translation, and account for the statement in v. 9 on the supposition that it is an extract from a different document. הוא. Vid. Ges. §. 119. 2.

4. בי לימים וגו'. “*For after seven days*”; vid. Ges. Lex. art. לָ, B. 2. c. Ps.-Jon. supposes this to be an additional respite of seven days (vid. n. on ch. 6 : 3 towards the end): אָרוֹם הָאָז אֶנָּה יְהִיב לָבִין אַרְבָּא שׁוּבָעָא יוֹמִין אֵין יְתִיבִין יִשְׁפָּקֵן לְהִין “*therefore, behold I give you a respite of seven days; if they shall repent, it shall be forgiven them*”. אַרְבַּעַם יוֹם. Vid. Ges. §. 118. 2. בִּלְ הִיקוֹם. “*Every living thing*”.

6. בִּן שֵׁשׁ גִּוְיָ. Vid. Ges. § 101. 2. a. וְהַמְבּוֹל “*When the deluge was (occurred), waters upon the earth*”. מִים in apposition to הַמְבּוֹל. Comp. n. on ch. 6 : 17. Maurer suspects that מִים is a gloss upon הַמְבּוֹל.

7. וַיִּבֶא. On the singular number vid. Ges. § 145. 2.

8. אֲשֶׁר אֵינָהּ מִזְרָה. Vid. Ges. § 121. 1 and § 149. 1.

9. שנים שנים. “*Two by two*”, i. e. “*in pairs*”. Ges. § 118. 5. Vid. n. on v. 2.

11. בשנת שש מאות וגו'. “*In the six-hundredth year &c.*” Vid. Ges. § 118. 4. שש is the genitive governed by שנת, and מאות the genitive governed by שש; in Arabic it would be, in exactly the same way, فِي سَنَةِ سِتِّ مِائَةٍ and לחיי נח; on this mode of expressing the genitive, vid. Ges. § 113. 2. ארבת. Prop. “*network*,” from אָרַב to “*weave*”, Arab. *أَرَبَ* “*to tie a knot*.” LXX. οἱ καταρράκται, Vulg. *cataractae*; Aq. and Symm. αἱ θυρώσεις, Onk. פִּינִין “*windows*.”

13. בעצם היום. On this periphrasis for *self*, *selfsame*, vid. Ges. § 122. 2. rem. 3. בא. Vid. Ges. § 145. 2. ויפת. On the kametz under the ו, vid. Ges. § 102. 2. d. שלשת נשי. On the mase. form of the numeral, vid. Ges. § 95. 1. n.

16. והבאים. “*And those that went in*”; on this relative force of the article, vid. Ges. § 107. ייסגר יי' בעדו. “*And Jehovah closed (the door) behind him*”.

19. מאר מאר. On the repetition of the word, vid. Ges. § 148. 2.

20. המש' ע' אמה. The word אמה is in the accusat.; vid. Ges. § 116. 1.

22. אשר—באפיו. Vid. Ges. § 121. 1.

23. וַיִּמָּח, not וַיִּמַּח, which latter is the reading of most editions, including that of Theile, for the verb is active: “*and he (God)*”, or “*it (the deluge), destroyed &c.*”. So Onk. וַיִּמָּח וַיִּקְרָא, ית פֶּל וַיִּקְרָא, LXX. ἐξήλεψε. יַמָּח is fut. niph'al, but then the accent ought to be on the last syllable, as in Ps. 109: 13, and the accusative would have to be explained, as in ch. 4: 18, according to Ges. § 140. 1. a.

CHAP. VIII.

3. הָלֹךְ וְשׁוֹב. On this method of expressing continued action, vid. Ges. § 128. 3. rem. 3.

4. וְהִנֵּה. Vid. Ges. § 71. rem. 4.

5. בַּעֲשִׂירִי. "In the tenth (month)". בִּצְהַר. On the omission of יוֹם, vid. Ges. § 118. 4. rem. 2.

6. אֵת הַלֶּךְ. Vulg. *fenestram*, LXX. *τὴν θυρίδα*. Vid. n. on ch. 6: 16.

7. הָעֶרֶב. The article in this place, and in הַיְיָנָה v. 8, seems to have a force equivalent to the Greek *τις*, and may be properly rendered "*a certain raven*", "*a certain dove*"; comp. הָעֶרֶב וְאֵת הָדוֹב 1 Sam. 17: 34, הָאֶרְיָה 1 Kings 20: 36, הָעֶלְמָה Isaiah 7: 14. Vid. n. on ch. 28: 11. Gesenius explains the article otherwise in Gram. § 107. rem. 1. c., but his explanation is not satisfactory, as reference is made in all these passages to individuals in the concrete and not in the abstract. Others think that the article is prefixed to denote the only male raven or dove in the ark, as from ch. 7: 9 they conclude that only two birds of each kind came into the ark. עַד יְבוֹשָׁה. Vid. Ges. § 129. 1. A similar form is יָבֹלָה from יָבַל, "*to be able*", § 82. 1.

8. מֵאֵתוֹ. Lit. "*from beside himself*", Saad. مِنْ عِنْدِهِ. The Shemitic languages have no reflexive pronouns as distinct from the ordinary personal; Gesen. § 122. 1. The LXX. render it *ὀπίσω αὐτοῦ*, Vulg. *post eum*, i. e. after the raven, but the Hebrew words cannot be so translated. הַקָּלוֹ. On the use of הָ in indirect questions, vid. Ges. § 150. 2.

9. מִנָּח. On the form of this noun vid. Ges. § 53. 11, and § 84. IV.

10. שִׁבְעַת יָמִים. Vid. Ges. § 118. 1. a.

11. עלה זית טרף. “*The fresh leaf of an olive*” (Arab. طَرَف *to be new or recent*). Others, as Knobel and our A. V., translate it by “*plucked off*.” The LXX. have φύλλον ἐλαίας ἀζωρος, Vulg. *ramum olivae virentibus foliis*.

12. ויחל. On the form vid. Ges. § 68. 3. rem. 5.

13. בראשון. “*In the beginning*”, scil. of the month, Ges. § 118. 4. rem. 2. באחד. Cardinal for ordinal; vid Ges. § 118. 4.

17. הוצא. So the כתיב; the קרי is הוצא, a rarer form; see Ps. 5: 9. הושר (הושר), Hos. 7: 12. איסירם.

19. כל הרמש. The LXX. Vulg. Syr. and Saad. seem to have read וכל הבהמה, and the Sam. omits the words entirely. There certainly seems to be a tautology in the Hebrew text, but as there is no MS. authority for the reading supported by the versions, and as it savours much of intentional alteration, we cannot adopt it; nor can we receive the omission of the words by the Sam. as proof of their spuriousness.

21. וירח יי' את ריח הניחה. “*And Jehovah smelled the pleasing odour*”. On the article before נִיחָה vid. Ges. § 109. 1. LXX. ὁσμὴν εὐωδίας, Aq. ὁσμὴν εὐαρεστήσεως; but Onk. וְקָבִיל וְיִתְקַבֵּץ יְיָ בְּרִשְׁוֹ יֵת קִרְבָּנִיהָ “*and the Lord accepted with pleasure his sacrifice*”. וַיֹּאמֶר יי' אל לְבו. LXX. εἶπε κύριος ὁ Θεὸς διανοηθείς, Symm. εἶπε κύριος πρὸς ἑαυτόν. The Vulg. omits altogether the words אל לְבו. Saad. has لَنَبِيِّهِ “*to his prophet*”!

CHAP. IX.

2. וּמִוֶּרְאֵכֶם. On the objective suffix, vid. Ges. § 119. 5.

3. הוּא הִי. Vid. Ges. § 119. 2.

4. בְּנַפְשׁוֹ דָּמוֹ. "*With its life, (namely) its blood*", דָּמוֹ being in apposition to נַפְשׁוֹ. Saad. correctly: *بِدَمِهِ فَإِنَّهُ نَفْسُهُ*; LXX. wrongly: *πλήν ζωῆς ἐν αἵματι ψυχῆς*.

5. לְנַפְשֵׁיכֶם. Tuch and Knobel take 'נַפְשִׁי as a dativus commodi, "*for your lives*", for their benefit, to preserve your lives (vid. Ges. § 151. 3. c); but it seems better to regard it as a circumlocution for the genitive: "*And only your own blood will I require; from the hand of every living creature will I require it*" (animals were subject to the bloodrevenge, Exod. 21: 28, 29), "*and from the hand of man, from the hand of each one's brother (fellow-man), will I require the life of man.*" On נַפְשִׁי vid. Ges. § 122. 1. c, and on the genitive circumlocution § 113. 2. As to the construction אִישׁ אֶחָד *"each one's brother,"* compare ch. 42: 25. אִישׁ אֶל שָׁק *"into the sack of each,"* Numb. 17: 17. אִישׁ אֶת שְׁמוֹ *"each man's name."* Vid. Ges. §. 122. 2. rem. 1.

10. נֶפֶשׁ הַחַיָּה. On the article with חַיָּה, vid. Ges. § 109. 2. a. יִצְאֵי הַתְּבָה. On the construction of the participle, vid. Ges. § 132. 1, 2.

11. מִמֵּי. The efficient cause after passive verbs is sometimes construed with מִן; vid. Ges. § 140. 2.

13. נִתְחַי. may be best rendered "*I self*"; Ges. § 124. 3.

14. בְּעֵינַי for בְּעֵינַי, Ges. § 10. 2. rem. LXX. *ἐν τῷ σι-
νεσπειν με νεσφίλλας*. The apodosis of the sentence begins with
וּנְרָאָהָ.

15. לא יהיה עוד המים. On this construcion vid. Ges. § 144. 1.

19. נפצה. Either from נָפַץ in a reflexive sense, "*dispersed themselves*" = "were dispersed"; or, according to Ewald (Gr. 6th edit. § 193, c), an irreg. form instead of נִפְצָה or נִפְצָה (comp. Ges. § 66. rem. 5 and 11).

20. ויהל נח איש הארמה. On this construction vid. Ges. § 139. 4.

21. וישל. Vid. Gesenius § 74. rem. 3. c. and § 28. 4. אהל. Older form for אהל; Ges. § 89. 1. rem. 2.

22. On the omission of the accusative pronoun, vid. Ges. § 119. 6. rem. 2.

24. בנו הקנן. On the article vid. Ges. § 103. 2, and on this mode of expressing the superlative, § 117. 2.

25. ער עבדים. "*A slave of slaves*", the meanest of slaves. Ges. § 117. 2. rem. למצ. Poet. suffix for להב, Ges. § 101. 2. a, and note.

27. יפת אלהים וגו'. "*Let God enlarge Japhet, and let him dwell in the tents of Shem, and let Canaan be his slave.*" On יפת vid. Ges. § 74. rem. 4, and § 28. 4. יושבן. Onkelos and some others consider "Col." to be subject of this verb: "*the Lord shall enlarge Japheth, but (וְיֹשְׁבֵי שְׁכִינָתָהּ בְּמִשְׁכְּנֶיהָ יְשָׁב) his Shekinah shall dwell in the tents of Shem.*" Many modern commentators, such as J. D. Michaelis, Gesenius, de Wette and Knobel, translate אהלי שם "*tents of name*", i. e. of fame, glory, comparing ch. 6. 4. אֲנִשֵּׁי־שֵׁם, and other passages.

CHAP. X.

2. גמר. Supposed by Gesenius to be the *Cimmerii*, inhabiting the Tauric Chersonese. The Arabs call this region, with a transposition of the letters, **الْقَرْمُ** (whence the name *Krim*, *Crimea*), and the Black Sea they call **بَحْرُ الْقَرْمِ**. מַגּוֹג. According to Josephus and Jerome, *the Scythians*; perhaps rather the Caucasian tribes, as *Magog* may be derived from the Persian words **ماه کوه** *māh-ko h*, "*the mountain-land*." מֵדִי. *Media*, Syr. **مَدْيَ**. יוֹן. *Greece*, or more properly *Ionis*, as the only part of Greece well known to the Shemitic nations; Arab. **الْيُونَانُ**, Syr. **مَدْيَن**, *the Greeks*. The word comes from the Greek form *Ἴωνες* or *Ἰάφρονες*, *Ἴωνες*. The LXX. have *Ἰωνῶν*. וְחִבְלֵי וּמִשְׁכַּן. The *Tidareri* and *Moschi*. These names are almost always joined together in Scripture, as also by Herodotus (*Μόσχοι καὶ Τιθάρηνοι*). The LXX. have *Μόσσοι*, Vulg. *Mosoch*, Sam. מוֹשֶׁךְ or מוֹשֶׁךְ. תִּירָס. Probably the *Thracians* (Josephus, Jerome, and Targg. Ps.-Jon. & Jerus.). Tuch thinks that the *Tyrrhenians*, *Τυρσηνοί* or *Τυρόηνοι*, are meant.

3. אֲשַׁכֵּנִי. Probably a part of Armenia (comp. Jer. 41:27). Most of the ancient vss. retain the word. Saadiah, however, explains it by **الصَّغَالِبَةُ**, *the Slavonians* or *Germans*; Ps.-Jon. אֲדִיבֵי i. e. *Adiabene*; Josephus, *οἱ Πηγῖνες*, who are not known for certain. רִיפַת. Josephus, followed by Bochart, understands *Paphlagonia*; Saadiah, and the modern Jews, *France*. We may compare the name of the *Riparian* or *Ripharian* mountains. The reading **רִיפַת** is erroneous. תַּגְרִמָּה. LXX. with the letters transposed, **Θοργαμά** (Alex. Ms. **Θεργαμά**); probably *the Armenians*. Josephus understands the *Phrygians*; others, the *Turks*.

4. אֵלִישָׁה. A part of *Greece*, either *Elis*, Ἠλῖς, or the *Aeolians*, οἱ Αἰολεῖς. Bochart thinks of *Hellas*. תִּרְשִׁישׁ. Generally believed to be Τάρτησος, *Tartessus*, in Spain, the name of the district at the mouth of the Bactis or Guadalquivir. Redslob and others take it to be *Dertosa*, the modern Tortosa, near the mouth of the Ebro. כְּתִיּוֹם. The inhabitants of Cyprus, where was the ancient town of *Kittior*. רְדָנִים. The people of *Rhodes*. The other reading רְדָנִים has been explained to mean *Dodona*, the seat of the famous oracle; or as a corruption of דְּרֹדָנִים, Δόδονοι, the *Trojans* (Knobel). In favour of רְדָנִים are several mss., Sam., LXX., and several mss. in 1 Chron. 1: 7. רְדָנִים is supported by many mss., Onk. Vulg. Syr. and Saad., and is the reading adopted by Theile.

5. אִי. The Hebrew אִי denotes not merely *an island*, but also *a maritime region*. In Arabic جَزِيرَة is at once *an island* and *a peninsula*. אִישׁ לְלִשְׁנֵי. Vid. Ges. § 122. 2. rem. 1.

6. כוּשׁ. In the later Biblical books *Cush* means *Aethiopia*, but in the Pentateuch it seems to have a wider signification, including the southern part of Arabia. מִצְרַיִם. The dual may refer either to the division of *Egypt* into two parts by the Nile, or to its division into Upper and Lower Egypt (פְּתָרוֹת and מִצְרַיִם). The Arabic name for Egypt is مِصْرٌ = an unused sing. מִצְרַיִם. The LXX. and Vulg. generally render this name by *Libya*, where, according to Pliny and Ptolemy, there was a river called *Fut* or Φούττις. The Egyptian name for Libya is *ΦΑΙΑΤ*, i. e. "*the bowmen*" (Coptic *pīte*, "*a bow*").

7. סִבְא. According to Josephus the ancient name of the kingdom of *Meroe*. חוּיִלָּה. This name seems to be applied to several places, all lying in the extreme south of the world, as known to the Hebrews, though at considerable distances from one another. In ch. 2. 11, it would seem to denote *India*;

here, a part of *Aethiopia*, perhaps the *Ἀναλιταί* of the ancients; and in v. 29, an *Arabian* district or tribe. סבתה Gesenius supposes this to be the Aethiopic city *Σαβάτ*, near the modern *Arkiko*, or *Argeego*, on the shore of the Red Sea. Others would rather identify it with *Σάββαθα* or *Sabota*, a port in South Arabia. רעמה LXX. *Ῥεγμα*; a town on the Persian gulf, called by the classical geographers *Ῥηγμα*. סבתה Perhaps a town or district of Aethiopia. The LXX. have *Σαβαθαζά*, but the Alex. ms. and others *Σαβαζαθα*. The Targ. of Ps.-Jon. has וננאי = Ar. *النَّجِ*, the negro tribes to the south of Abyssinia; the Targ. of Jon. in Chron. וננאי, *id.* ששא = Ar. *سَبَأ*, the famous Sabæan or Himyaritic empire in South Arabia, the capital of which was مَأْرَب, *Maqāba*, or سَبَأ, *Sabās*. רדן Bochart, J. D. Michaelis and Gesenius identify רדן with the island דָאדִן in the Persian Gulf, called by the Syrians *دِهْن*.

8. נמרד LXX. *Νεβρωδ*, Joseph. *Νεβρωδης*. The derivation of the word is uncertain, some deriving it from the rad. נָמַר, others from the Pers. *نَبَرْد*, *nabard*, “war”, “battle”, “valiant”.

9. גבור ציד. “*A mighty huntsman*”. Onk., however, renders it by גָּבֵר תִּקְיָף, “*a mighty hero*”; LXX. *γίγας κυραγός*, “*a giant hunter*”.

10. בבל. This name, as proved by ch. 11: 9, is derived from בָּלַל, and therefore stands for בָּלְבַל, a Pilpel noun meaning *confusion*, the vowel of the first radical being lengthened to compensate for the omitted letter. This form is most common in Syriac. In Hebrew we have מִטְפָּחָה for מִטְפָּחָה, *fillets*, from טָפַח *to bind*; comp. גִּלְגָּלָה, Syr. *ܓܝܠܓܠܐ* a *skull*; שְׂרָשְׂרָה a *chain*, Syr. *ܫܪܫܪܐ*; גִּלְגָּל a *wheel*, Syr. *ܓܝܠܓܠܐ*; &c. Others have derived the name from בֵּית בָּל “*the house of Bael*”, or from *בַּיַת אֵל* “*the gate of El (God)*”. ארר LXX. *Ὀρεχ*, Syr.

יָנִי. According to the Targg. of Ps.-Jon. and Jerus., Jerome and Ephrem Syrus, *Edessa*, Syr. ܐܕܝܫܐ. Bochart and Gesenius suppose it to be *Ἀρεκκα*, a city on the confines of Babylonia and Susiana. Rawlinson identifies it with *Ὀρχόη*, which he places on the site of the modern *Warka*, ܐܠܘܪܟܐ. LXX. Ἀρχάδ, daghesh being resolved into ר, comp. דְּרִמְשֶׁק, דְּרִמְשֶׁק. The Syr. has ܐܕ, which Ephrem Syrus and Bar-Hebræus interpret ܢܝܒܝܝܫ, i. e. *Nisibis*. This is also the opinion of the Targg. of Ps.-Jon. and Jerus. כלנה. According to the Targg. of Ps.-Jon. and Jerus., &c., this is *Ctesiphon*, Arab. ܐܠܡܕܐܝܢ. In Amos 6: 2, the name is written בְּלָנָה, in Ezek. 27: 23, בִּנְיָה, and in Isaiah 10: 9, בְּלָנוּ. שנער. LXX. Σενάαρ. All the ancient vss. retain the word, except Onk., who has ܐܠܡܕܐܝܢ ܩܝܢܐ ܒܥܝܪܐ, “and Calneh in the land of Babel”.

11. ܡִן הָאָרֶץ הַזֶּה אֲשׁוּר. “From that land he (Nimrod) went to Assyria”. So Gesenius and the modern commentators, following the rendering of the Targums. The LXX. and Vulg. render it: “from that land went forth Asshur”, and so our A. V. Internal evidence is in favour of the former translation, for it would be surprising to find a son of Shem, as Asshur was (vid. v. 22), enumerated among the descendants of Ham. On the grammatical construction vid. Ges. § 116. 1. רַחֲבֹת עִיר. Prop. “the streets of a city” (comp. *Plataeae*); or else in apposition, “streets, viz. a city”; LXX. τὴν Ποσειδῶν πόλιν, and Onk. ܩܪܝܬܐ, “Rehoboth the city”. It is perhaps the same as רַחֲבֹת הַנָּהָר in ch. 36: 37, the modern ܐܠܪܚܒܐ, *Rahaba* on the Euphrates. בלח. Syr. ܡܠܚ. It is probably the same as ܡܠܚ, the *Calachene* of Strabo, whither a portion of the ten tribes were carried away by Shalmanecer, 2 Kings 17: 6, 18: 11.

12. ܪܥܝܢ. LXX. Δασή or Δασέμ, and one Ms. ܪܥܝܢ. This place cannot be identified. הוא העיר הגדלה. This seems naturally to

16. Most of the ancient vss. render it by *Cappadocia* (so LXX. in Deut. l. c., Vulg. everywhere but in this place, Targg. Onk. Ps.-Jon. and Jerus. קפוטקיא, קפוטקיא, Syr. قَطَطُومَا), but probably the island of *Crete* (בפתור Jer. 47: 4) is meant.

17. הערקי. LXX. Ἀρωναῖος (as Sam.). The inhabitants of *Arce*, Ἀρχη or τὰ Ἀρχα, a city of Phœnicia near Tripolis, called by the Arabic geographers عَرَقَا. החסיני. A tribe of Mt. Lebanon, where Strabo mentions the castle of *Sinnas*, Σιννάς, and Jerome a town of the name of *Sin*.

18. הארורי. LXX. here Ἀράδιος; ארור. was a Phœnician city, built, according to Strabo, by exiles from Sidon, on the island of *Aradus*, Arab. رَوَّاد. הצמרי. Prob. the people of *Simyra*, a Phœnician city at the foot of Mt. Lebanon. החמתי. Hamath, still existing under the old name of حَمَاة. נפצו. Ewald derives this form from פצץ, instead of פוץ, but in that case we should expect the ז to have *daghesh* (comp. Ges. § 66. rem. 5).

19. גררה. On the גר locale vid. Ges. § 88. 2. באזה. Infin. with the fuller form of the suffix, for באַך, used here adverbially = ער באך, ch. 19: 22, 2 Sam. 5: 25, 1 Kings 18: 46. לשע. עזה still exists under the name of عَزَّة. According to Jerome, *Calirrhoe* on the east of the Dead Sea. The Targg. of Ps.-Jon. and Jerus. have קלדהי, which ought, according to Gesenius, to be read קלרהי, *Calirrhoe*.

21. גם הוא. Vid. Ges. § 119. 3. Comp. ch. 4: 26. עבר. Vid. n. on ch. 14: 13. אחי יפת הגדול. Not "the brother of Japhet the elder", but "the eldest brother of Japhet". The former rendering is preferred by the LXX. Symm. Rashi and Ibn Ezra, J. D. Michaelis, and others, and adopted by our A. V.

22. עילם. Properly *Elymais*, but used in the older Biblical books as equivalent to the later פָּרַס, *Persia*. אשיר.

Assyria. The Syr. sometimes renders it by אַמְּדָּ, sometimes by אַמְּדָּ, Arab. أَثُور. אֶפְסָר. Prob. *Arrapachitis*, a region of Assyria bordering on Armenia. לוֹר. Most probably *Lydia*.

23. עֵיץ. *Ausitis*, situated in the northern part of the Arabian desert, between Palèstine, Idumea and the Euphrates. חוֹל. Most probably Rosenmüller is right in supposing this to be the district of Hūleh (أَرْضُ الْحَوْلَة), round the lake of the same name, near the source of the Jordan. מַש. Of course this place must be sought for in Syria or Mesopotamia. Bochart, with whom Gesenius agrees, understands by it the inhabitants of the Mons Masius, which lies to the north of Nisibis.

25. יִקְטָן. Probably identical with the Arabic تَحْطَان, from whom the tribes of Yemen or South Arabia trace their descent. The LXX. write Ἰεξτάν, Vulg. *Jectan*.

26. אֶלְמוֹרֶר. The syllable אֶל in this name is the Arab. art. אל. Tuch thinks we should read אֶלְמוֹרֶר, as a tribe of the name מְרָאד is well known. שֶׁלֶף. Perhaps the Σαλαπηνοί of Ptolemy, or the district of السَّيْف or السَّيْف in Yemen. חֲצֵרְמוֹת. A region of Arabia Felix, called by the Arabs to this day حَضْرَمَوْت. LXX. τὸν Σαρωώθ, reading apparently חֲצֵרְמוֹת. יֶרֶח. This is the Aeth. word ወርክ: *warkh*, "the moon", in the Sinaitic inscriptions. יֶרֶח. The moon was worshipped as a goddess throughout Arabia, and many places were named after her. The Arab geographers mention "a mountain of the moon", جَبَلُ الْقَمَر, in South Arabia.

27. הַדְרִימ. Perhaps the *Adramite* of Ptolemy, a race on the southern coast of Arabia. LXX. Ὀδορόα. אֶזָּל. In Arab. أَزَال, afterwards called Sanaa (الصَّنْعَاء), the capital of Yemen. דִּקְלָה. Prop. a palm-bearing region (Arab. دَقْلٌ a palm-tree).

The south-eastern part of Arabia, commonly called Bahrein, was famous for its dates, whence "*to carry dates to Hajar*" is the Arabic equivalent for "*to carry coals to Newcastle*."

29. אוֹפֶר. A seaport, supposed by many to be situated on the southern coast of Arabia, but more probably on the west coast of India, near the mouth of the Indus, where dwelt the nation called in Sanskrit *Abhira*. The ships of Solomon brought from hence "apes", קָפִים, Sanskrit *kapi*; "peacocks", תִּזְגִּיִּים, Tamul *tōgai* or *tōghai*; and אֶלְמָמִים, or more correctly אֶלְגִּמִּים, Sanskrit *valguka* (lit. "beautiful"), the name of a fine sort of sandalwood. See Lassen's *Indische Alterthumskunde*, vol. I., p. 538—9. יוֹבָב. Perhaps i. q. Arab. دِيْبَابٌ, *a desert*; or the Ἰωβαρίται, whom Ptolemy places on the coast of the Indian ocean.

30. מִצְרַם. Probably مَيْسَانَ, *Massanitis* or *Mesene*, a district at the head of the Persian gulf, near Bassora. Gesenius, Tuch, Knobel, &c., are correct in translating this passage: "and their habitation was from Mesha, until you come to Sephar, and to the mountain of the east"; making הַר הַקָּרָם distinct from Sephar. By הַר הַקָּרָם is meant the mountain range running through Arabia parallel to the Red Sea, called by the Arabs نَجْدٌ *Nejd*, or "*the Highlands*". סֶפֶר. Most probably, as Gesenius thinks, the city in southern Arabia called ظَفَّارٌ, vulgarly pronounced *Isfor*.

CHAP. XI.

1. וְהָיָה. Vid. Ges. § 126 b. 2. דְּבָרִים אֶחָד. "*One language*". The construction is the same as in Latin *unæ literæ*, "*a letter*".

2. מִקְרָם may be best rendered *ab oriente*, "*on the east*" or "*in the east*", Others (as Knobel and Delitsch) understand

מִקְרָם בְּנִסְעָם to mean "in their journeying to the countries that lay to the east". "From the east" seems hardly admissible.

3. אֵל רַעְיוֹ. On this mode of expressing reciprocal pronouns, vid. Ges. § 122. 2. rem. 4. הִבֵּה. On the $\text{ר} \text{---} \text{ר}$ vid. Ges. § 48. 5; on the form הִבֵּה, § 68. 3. rem. 2, and as an interjection, § 103. 2. נִלְבְּנָה. On the cohortative future vid. Ges. § 48. 3. and § 126. 1.

4. וַיֵּרָאשׁוּ בִשְׁמַיִם. "The top of which may reach to heaven", i. e. may be very high; comp. Deut. 1: 28, Dan. 4: 17. Others understand the passage literally. יִפְּן נִפְּוִן. "That we may not be dispersed". LXX. erroneously, $\pi\rho\delta\ \tau\omicron\upsilon\ \delta\iota\alpha\sigma\pi\alpha\rho\eta\mu\alpha\iota\ \eta\mu\acute{\alpha}\varsigma$, and so Vulg. *antequam dividamur*.

6. הִחַלֵּם. Vid. Ges. § 130. 2. The Patach (instead of ---) is owing to the guttural rad.; compare הִחַלֵּהְךָ Isaiah 9: 3., הִעֲזִירֶךָ Neh. 9: 34. Vid. Ewald's Gram. 6th ed. § 199. a. יוֹמוֹ. On the form vid. Ges. § 66. rem. 11.

7. נִבְלָה. Vid. as before Ges. § 66. rem. 11. "Let us confound". אֲשֶׁר. "in order that", = לְמַעַן אֲשֶׁר.

8. וַיִּהְיוּ לְבָנָה. On this const. vid. Ges. § 139. 2.

9. קָרָא. Impers. Vid. Ges. § 134. 3. a.

10. וַיּוֹלֵד. "Shem was 100 years old and he begat". On this implied preter. vid. Ges. § 126 b. 1. note.

26. אֲבֵרָם. The meaning of this name is "exalted father". After the promise was made to him, as recorded in ch. 17: 5, he was called אֲבֵרָהָם, i. e. "father of a multitude", explained by the text itself אֲבֵרָהָם הַזֶּה, "father of a multitude of nations". רֶהֱם = Arab, رَهَامٌ a great number. Vid. n. on ch. 17: 4.

28. עַל פְּנֵי. "Before the face of Terach", during Terach's lifetime. אֲוֵרָה. The LXX. render this by $\chi\acute{o}\rho\alpha\ \tau\acute{\omega}\nu\ \chi\alpha\lambda\delta\acute{\alpha}\iota\omega\upsilon\sigma\iota\varsigma$. Some suppose it to be the present town of Urfa or Oorfah;

Gesenius imagines that it is the castle of Ur, mentioned by Ammianus as situated between Nisibis and the river Tigris. אור is perhaps identical, as Roediger thinks (vid. Ges. Thes. Addend. et Emend. p. 67), with the Zend *vare*, Pers. اَوْرَا *aurā*, “a castle” or “fort”; or it may be that the word אור contains an allusion to the *fire-worship* once prevalent in those regions. Knobel suggests that אור כ' may mean “mountain of the Chaldeans” (הר = הור = איר). The כשדים are the Chaldeans of later times, the inhabitants of Babylonia, Gr. Καρδοῦχοι (LXX. Χαλδαῖοι), Ar. أَلْكُرْدُ (from a sing. الْكُرْدُ), the Kurds.

29 שרי. Afterwards called שרה ch. 17: 15. The LXX. write שרי Σάρα, pronouncing שרי, after the Arabian manner, ā (comp. סיני Sīnā); whilst the latter name they write שרה Σάρρα, standing for שרה from שרר. שרה means “a princess”; שרי is explained by Ewald to signify “contentious”, by Knobel “heroine”, שרה being used in ch. 32: 29 in the sense of *to fight*. שרי may also mean *noble*, from the Arab. سَرَوٌ *to be noble*, سَرِي noble.

30. ולר i. q. Arab. وَلَدٌ, an ancient form of ילד, which also occurs in 2 Sam. 6: 23, according to some editions.

31. ויצאו — ללכת. On this const. vid. Ges. § 139. 2. Probably the plural refers to the other members of the family who are not named: “and they went out with them (Terach, &c.).” Knobel, however, will not admit this, but translates אִתָּם as a reciprocal, “and they (Terach, &c.) went out with one another”, in company. Perhaps we should read either וַיֵּצֵא אִתָּם (with the Syr.) or וַיֵּצֵא אִתָּם (with Sam. LXX. Vulg.). הרן Arab. حَرَانُ, *Karrhān*.

CHAP. XII.

1. לך לך. The pronoun is redundant, as in Syr. ܠܝ ܠܝ, Fr. *va t'en*.

2. אגדלה On the use of the cohort. fut. vid. Ges. §. 126. 1. היה. On the use of the imperative here, vid. Ges. § 127. 1. ברכה. "And be a blessing," i. e. "and thou shalt be blessed;" LXX. καὶ ἔσῃ εὐλογημένος, Onk. וְיִהְיֶה בְּכֶרֶךְ; comp. Ps. 21: 7. Tuch translates: "and be a blessing (to all around thee)"; whilst Knobel and others suppose the meaning to be that Abraham's name would be used as a form in blessing: "be as blessed as Abraham was."

3. ונברכיך. These words have been translated in two ways. (1) Taking נברך (for which התברך is more commonly used) as a passive, "through thee (or "through thy seed," as we read in some passages) shall all the families (nations) of the earth be blessed"; i. e. through Christ, as is shewn by Acts 3: 25, Rom. 4: 13, 16, Gal. 3: 8, 16. (2) Taking the verb as reflexive, "with thee," using thy name "shall all the nations of the earth bless themselves"; in which case the meaning is the same as that of יהיה ברכה in v. 2, according to Knobel's explanation. Compare ch. 48: 20.

5. והנ' אשר עשו. "The souls which they had acquired in Charran," i. e. *their slaves*. עשה is used in this sense in ch. 31: 1; and on the meaning of נפש compare ch. 36: 6, Ezek. 27: 13. Onkelos renders וְיָת נַפְשָׁהּא דִּי שְׁעָבִידוּ לְאוּרִינָהּא בְּחָרָן "the souls which they had converted to the law in Charran"!

6. מקום שם. ש' is the *Sychar* of John 4: 5, now called נַאֲבֻלִּס (corrupted from the Roman name *Flavia Neapolis*). On מקום in the construct state vid. Ges. § 112, 3. עד אילן

מורה. “Unto the oak-grove of Moreh.” מֵאֵילָן is to be taken here collectively; compare Deut. 11: 30. The Targg. of Onk. and Ps.-Jon. render the word by מֵאֵשֶׁר *a plain*, which is supported by the Vulg. *convallis illustris*, and so our A. V. The Sam. Vers. has מֵאֵשֶׁר הַזֶּה (הַזֶּה = הַזֶּה) “*valley of vision*”. On the other hand the LXX. give more correctly ἐπὶ τῇ δρυὶ τῇ ἐπιγλήν. The Syr. has ܡܡܪܐ ܒܥܝܢܐ “*at the oak of Mamre*,” and so also Saadiah בְּלוּט מִמְּרֵי (vid. ch. 13: 18).

9. הַזֶּה וְנִסְעָה. On this method of expressing the idea of continuance, vid. Ges. § 128. 3. rem. 3. הַנִּגְבָּה. LXX. here and elsewhere wrongly: ἐν τῇ ἐρημίᾳ.

11. הִקְרִיב לְבוֹא. “*Drew near*”. Vid. Ges. § 139. 2.

13. אֶתְּחִי אֵת. On the omission of וְ, vid. Ges. § 152. 4. c. The LXX. turn the clause into the *oratio directa*: ἐλπὼν οὖν ὅτι ἀδελεφῇ αὐτοῦ εἰμί.

15. וַיְהִי לָלוֹ for וַיְהִי לָלוֹ, vid. Ges. § 10. 2. rem. בֵּית פַּרְעֹה. “*Into the house of Pharaoh*”; acc. of place, vid. Ges. § 116. 1. פַּרְעֹה is the Coptic *p-ouro* or *ph-ouro*, “*the king*”, compounded of the article *pi* and *ouro* “*king*”; or, according to others, *p-ra* or *p-re*, “*the sun*”.

16. וַיְהִי. On the verb in the sing. vid. Ges. § 144.

17. וַיִּנְגַע—וַיִּנְגַּע. Vid. Ges. § 135. 1. rem. 1.

20. וַיִּשְׁלְחוּ. “*And they conducted*” or “*convoyed him*”. LXX. συμποσέμψαι. Comp. the N. T. usage of ποσέμπειν, e. g. Acts 15: 3.

CHAP. XIII.

2. **במקנה וגו'**. On the article used with these nouns, vid. Ges. § 107. 3. rem. 1. *b*. "*In flocks*"; comp. the Arab. **مَال**, *wealth*, often applied to *camels*.

3. **למבעיו**. "*By stations*", Arab. **مَرَاجِل**. The LXX wrongly: **καὶ ἐπορεύθη ἔθεν ἡλθεν**. **העי**. On the article vid. Ges. § 107. 3.

5. **אֶהְיֶה לָם**, for **אֶהְיֶה לָם**, vid. Ges. 23. 4. rem. 2, and § 91. 6. rem. 3.

7. **הבנעני**. The article is here used to denote that **ב** is collective, Ges. § 107. 1. **ישב**. On the singular predicate vid. Ges. § 145. 2.

10. **השמאל**. Adverbial accusative. Onk., instead of translating **ש** and **י** literally, renders them respectively by **לְצִפְיֹנָא** *to the north*, and **לְדִרְזִינָא** *to the south*. **שְׂמֵאל** stands for **שְׂמֵאל**, Arab. **شَمَال** and **شَمَال** *the north*, **شِمَال** *the left hand*, Syr. **شَمَالَا**. The quadriliteral verb **השמאל** means "*to go to the left hand*", as in Arab. **أَشَامَ** *to go to Syria* (**الشَّامُ**, prop. *the left*), **أَيَمَنَ** *to go to Yemen* (**الْيَمَنُ** prop. *the right*). **שהה יי**. On the subject, in connection with the infinitive, being in the genitive, vid. Ges. § 130. 3. **בגן יהיה**. Either "*as a beautiful garden*" (comp. the note on ch. 1: 2), or , which is preferable, "*like the garden of Jehorah*", i. e. the garden of Eden. **צער**. Anciently called **צָלַע**, ch. 11: 2. LXX. *Zōyora*, but in ch. 14: 2, *Σηγώρη*, the name used by the Arabian geographers, **زَعْرُ**.

14. **יָמָה**. "*Towards the sea*", i. e. to the west. Comp. **מים** in ch. 12: 8.

16. **ושמתי**. The accent is thrown forward according to Ges. § 41. 2. rem. 5 *b*.

CHAP. XIV.

1. 'בימי א'. "In the days of Amraphel". Vulg. wrongly "*factum est in illo tempore ut*", followed by Dathe; LXX. ἐν τῇ βασιλείᾳ τῇ Ἀμαρφαὶ βασιλεύουσιν. The etymology of the proper names in this verse is very doubtful. Von Bohlen derives אמרפל and אריור from the Sanskrit *amarapāla* (worshipper of the gods) and *ārya* or *āryaka* (venerable). גיים seems here to be a proper name; comp. Josh. 12: 23. Onkelos and LXX. "the king of nations", and so our A. V.; Aquila βασιλεὺς Πόντου, and Symm. βασιλεὺς τῶν Σκύθων.

3. עמק השדים. "The valley of Siddim", 'ש' being i. q. Ar. سِدِّ low stony ground. LXX. here φάραγξ ἡ ἄλυσκῆ "the salt chasm"; in v. 9. κοιλὰς ἡ ἄλυσκῆ "the salt valley"; Aq. κοιλὰς τῶν περιπεδίνων; Symm. Theod. κοιλὰς τῶν ἀλσῶν; Vulg. vallis sylvestris; Syr. ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ "the valley of the people of Sodom"; Onk. מִישַׁר הַלְקִיָּא "the plain of fields", Saad. ܡܪܝܝܬ ܕܡܝܬܐ id., perhaps reading ܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ.

4. שְׁחִים עֶשְׂרָה ש'. Acc. of time, vid. Ges. § 116. 2.

5. רפאים. The name of a tribe. LXX. οἱ γίγαντες, Onk. and Syr. ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ. בעשתרת קרנים. A city of Bashan, called simply עשתרת in Deut. 1: 4, &c., and also ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ in Josh. 21: 27 (contracted for 'בית עשת'). The literal meaning of 'ק' 'ע' is "the horned Astartes", the town being doubtless so called from the statues of Astarte worshipped there. רהוים. Possibly the same as the ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ, Deut. 2: 28, the aborigines of the land of the Ammonites. LXX. ἰσχυροὶ, Onk. ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ "the mighty ones", Syr. ܕܡܝܬܐ ܕܡܝܬܐ "and the mighty men who were in those places"; what derivation they assigned to the word is unknown. ܕܡܝܬܐ. "In Ham", a place mentioned no-

where else. The LXX, Vulg. and Syriac read בָּהֶם "among them" or "along with them"; but Onk. has דְּבִהְמָתָא "who were in Hemta (?)". The Sam. Vers. gives אִימִים "in Lisha (?)". אִימִים. Mentioned again in Deut. 2: 11, where Saadiah has אֱלִיָּמוֹן "the terrible ones", because אִימִים means "terrors" in Ps. 88: 16. Onkelos gives here אֲמִתָּי, lit. "the strong" (comp. אֲמִתָּי Dan. 7: 7).

6. אֵיל פָּארָן. A proper name, lit. "the terebinth tree (or rather grove) of Paran", which rendering is given here by the LXX. and Syr.; but Onk. Vulg. Saad. "plain of Paran". It is probably identical with אֵילָה or אֵילֵה, Ar. أَيْلَة, at the head of the Gulf of Akaba (عَقَبَة).

7. עֵינַן מִשְׁפָּט. A proper name. Onkelos renders לְמִישַׁר בְּלֹג שָׂדֶה "to the plain of the division of judgment". "The whole country of the Amalekites". LXX. τοὺς ἀρχοντας Ἀμαλήκ, and Syr. قَمَمَاتُ حَمَكَمَات, "the princes of the Amalekites", perhaps reading שָׂרֵי.

10. בָּאֵרָה בָּאֵרָה. Vid. on this construction Ges. § 106. 4. וַיִּמְלֹךְ עֲמֹרָה. We have adopted this reading, following the LXX. Syr. & Sam. cod. and vers. The reading of V. D. II. וַעֲמֹרָה is supported by the Hebrew Mss., and by Onk. and the Vulg. וַיִּפְּלוּ. As שָׁמָּה has the הֵּה locale (Ges. § 88. 2), the meaning seems to be: "and fell therein", i. e. into the pits. יִפְּלוּ is here to be understood generally of the troops, for the king of Sodom, at least, made his escape; vid. v. 17. הָרָה "To the mountain", from הָרָה, Ges. § 88. 2.

11. רֶכֶשׁ. The LXX. here, and in v. 21, as also once in v. 16, render this word by ἡ ἵππος, "the horse" or "cavalry", reading רֶכֶשׁ. In v. 12, on the contrary, they have ἡ ἀποσκευή, "baggage," and on its second occurrence in v. 16, τὰ ὑπόρχορτα.

13. הָעֶבְרִי. Perhaps the best explanation of this word is

that it is an adjective formed from עֶבֶר הַנָּהָר, “the land beyond the Euphrates,” whence עֶבְרִי, a person born in that place. This is supported by the LXX., who render it here by ὁ περάτης, Aq. ὁ περαιίτης, Vulg. *Transeuphratensis*, and also by the authority of Origen. The other explanation is that it is a patronymie from עֶבֶר, mentioned as the ancestor of Abram in ch. 10: 24, 11: 14, 15, in proof of which an appeal is made to Numbers 24: 24, but that passage is not decisive. On the distinction observed in the use of עֶבְרִי, and בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, vid. Gesenius’ Lexicon. בְּאֵלְנֵי מִמְרָא. The same variety of rendering occurs here among the ancient vss. as in ch. 12: 6. בְּעָלֵי בְרִית א’. “Joined in league with Abram”; vid. Ges. § 104. 2. a.

14. וַיֵּרֶק ה’. “And he led forth his tried (lit. initiated) men”. רוֹק “to be emptied”, in Hiphil “to pour out, to draw”. as a sword, and in this place “to lead out to battle”; compare Arab. جَرَّ, which Saad. uses here. The Sam. has וִירֶק “he surveyed” or “mustered”, from Chald. רוֹק. The LXX. and Vulg. give ἀριθμέσας, *numeravit*; Onk. וִרִין, Syr. اَرَمَ “he armed”. הַנִּיבִיו. Like the Arab. حَنِيفٌ, “experienced, skilled, tried”. Saad نَحَّاءٌ “his faithful (servants)”; Onk. and Syr. عِילְמוֹהִי, حَضَمَتَمِيت, “his young men”; LXX. τοὺς εἰδούς.

15. וַיַּחֲלֶק ע’. Const. præg. “he divided his army and fell upon them”, lit. “he divided himself against them”.

17. עֵמֶק הַמֶּלֶךְ. Some vss., as LXX. and Syr., take הַמֶּלֶךְ as collective. Onk. renders the words עֵמֶק הַמֶּלֶךְ by בֵּית רִיסָא “the place of the royal hippodrome” or “race-course” (רִיסָא connected with רוּץ, or with رَافَض “to train or break in”).

18. שָׁלַח. Josephus, the Targg. of Onk. and Ps.-Jon., Gesenius, Knobel, Delitzsch, &c., consider this to be Jerusalem (in Ps. 76: 2 it certainly does mean that city); but Roediger in

Ges. Thes. rejects this opinion (1) on account of geographical reasons, which require the place to be situated more towards the north, and (2) on account of the tradition preserved by Jerome. This tradition, which is quoted by Roediger, is found in Epist. 73 (tom I. p. 446, ed. Valters), and runs as follows: "Salem non ut Josephus et nostri omnes arbitrantur, Jerusalem, . . . sed oppidum juxta Seythopolim, quod usque hodie appellatur Salem, et ostenditur ibi palatium Melchisedech." Roediger and Tuck think it is the same as *Σαλείμ*, mentioned in John 3: 23 (where some Mss. have *Σαλήμ*) and Judith 4: 4. Vid. also n. on ch. 33: 18. *בָּהֶן לֵאלֹהִים*. "*A priest of the High God*", vid. Gram. § 113. 2; not, as our A. V. has it, "*the priest*".

19. *בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ*. On the ל after the pass. part. expressing the efficient cause, vid. Ges. § 140. 2.

23. *וְאֵלֹהִים* with negative force. Vid. Ges. § 152. 2.f. The second *וְאֵלֹהִים* is merely repeated for the sake of emphasis.

CHAP. XV.

1. *שׁוֹכֵן הַרְבֵּה מְאֹד*. "*Thy reward shall be very great*". On this const. of inf. absol. vid. Ges. § 128. 2, and on the form *הַרְבֵּה* § 74, rem. 13.

2. *מִשְׁקָן*. Most of the ancient vss., as Theod., Vulg., Onk., Sam. Vers., Ps.-Jon., Saad., render *בֶּן מִשְׁקָן* either by "*son of the manager of my house*", or "*son of the management of my house*", i. e. my steward, deriving it apparently from *שָׂקַן*, as *מִמָּר* from *מָרַר*; see Lex. art. *מִשְׁקָן*. Lee thinks that *מִמָּשָׁן* is the Ar. *مَوْثِقٌ* "*a bargain, a compact*" (from *وَثَقَ* "*to place reliance on*", *ثَقَّةٌ* "*confidence, a trustworthy person*"); but the two words do not

correspond in form, for **مَوْثِق** would be in Heb. **מוֹשֶׁק**, just as **מוֹעֵד** is **מוֹעֵד**. To both of these renderings there is the same decisive objection, that neither of them suits the context. Gesenius seems to be right in taking **משק** to mean “possession” (compare **מִשְׁקָה** and the rad. **שָׁקַח**), and **בן מ' ב'** “the son of the possession of my house”, i. e. my heir, = **יורש** in v. 3. So the Syr., although it transposes the two clauses, **ܐܬܝܬܝܢ ܕܡܝܬܝܢ ܕܡܝܬܝܢ ܕܡܝܬܝܢ**. The LXX. regard **מ'** as a proper name, **ὁ δὲ υἱὸς Μασέκ τῆς οἰκογενεὺς μου**. Aquila seems to have connected it with **מִשְׁקָה**, for he translates **ὁ υἱὸς τοῦ ποτιζοντος οἰκίαν μου**. **הוא רמשק א'**. “He is Dammesek Eliezer”. So LXX., Vulg., Jerome and Lee, taking “Dammesek Eliezer” as the man’s name. Onk., Syr., Gesenius, Knobel, and others (among the rest our A. V.) translate: “Eliezer of Damascus”, which would at least require **ר'** to be placed after **א'**, and would have been more naturally expressed by **א' הרמשקי**. Hitzig and Tuch regard **רמשק** as a marginal gloss (and an erroneous one) upon the rare word **משק**, which has by some accident crept into the text. We are inclined to adopt this view, and have accordingly put the word between asterisks.

9. **עגלה משלשת**. “A heifer of three years old”. **מ'** is to be taken in this sense, and not with Onk., Rashi, &c. as “three of each kind”. The former translation is supported by the authority of the LXX., Vulg., Syr., Sam. Vers., Saad., Ps.-Jon., and most modern scholars.

10. **איש בתרו לק' רע'**. “Each piece opposite to the other”. Vid. Ges. § 122. 2. rem. 4.

11. **פגרים**. LXX. insert a gloss in their rendering of this passage: **κατέβη, δὲ ὄρεα ἐπὶ τὰ σώματα, ἐπὶ τὰ διχοτομήματα αὐτῶν**. **פגרים** in Hebrew means only “a dead body”, in Syr. **ܐܬܝܢܐ** is used of the body, whether living or dead. **וישב וגו'**. “And Abram drove them

way". So all the vss., except the LXX., who appear to have read וַיֵּשֶׁב, and to have taken אָהָם = אֲהָם, for they translate: συνεκάθισεν αὐτοῖς.

12. יִהְיֶה הַשֶּׁלֶבֶת לְבוֹא. "And the sun was about to go down." Vid. Ges. § 129. 3. rem. 1. אִימָה הַשְׁכָּה גְּדֹלָה. "A terror, a great darkness", i. e. "a very terrible darkness"; LXX. lit. φόβος σπο-
τειρὸς μέγας; Vulg. horror magnus et tenebrosus.

13. בֹּא' לֹא לָהֶם. Vid. Ges. § 121. 3. a. The relative is omitted here, as in Arabic, because the antecedent is indefinite. יַעֲבֹדוּם. "And they (the Israelites) shall serve them", i. e. the Egyptians. LXX. incorrectly: καὶ δουλώσουσιν αὐτοῖς, cited Acts 7: 7.

17. יִהְיֶה הַשֶּׁלֶבֶת בֹּאָה. "And when the sun had gone down and it was dark, to a smoking furnace &c." בֹּאָה is the 3rd pers. sing. fem. perf., and not the participle, which would be בֹּאָה, with the accent on the last syllable instead of the first. יַעֲבֹדוּם. On the nonconformity in gender between the predicate and the subject, vid. Ges. § 144, rem. 2.

18. נָהַר פְּרָתִי. Pret. for future, Gesen. § 124. 4. נָהַר פְּרָתִי. "The river Euphrates", נָהַר being in the construct state, according to the Shemitic idiom. Similarly in Arab. نَهْرُ الْفَرَاتِ. The נָהַר מִצְרַיִם is probably not the Nile, but the small stream elsewhere called נַחַל מִצְרַיִם, and by the Arabs وَادِي الْعَرِيشِ.

CHAP. XVI.

1. הָגָר. If this name be Shemitic (هَجَرَ to flee from, هِجْرَة flight), it could have been given to Hagar only after her flight from Abraham's house. As she is stated to have been an Egyptian,

it is more probably an Egyptian name, perhaps in a corrupted form, like פִּרְעָה and בְּרֵה־מֹות, which are adapted to Hebrew radicals.

4. וַתִּקַּל. This is one of the few instances of final — in verbs עָל, instead of cholem; vid. Ges. §. 66. rem. 3.

5. הַמַּסִּי עֵי. “*The wrong done to me be upon thee*”, may you suffer for the injury done to me. The suffix here expresses the objective genitive; vid. Ges. § 119. 5. The ancient versions take it somewhat differently: Onk. רִין לִי עֲלֶיךָ “*I have a cause against thee*”, LXX. ἁδικοῦμαι ἐκ σοῦ, Vulg. *inique agis contra me*. וּבִינֶיךָ. The point over this word is extraordinary. There are 15 words with such points placed over them, ten of which occur in the Pentateuch, four in the Prophets, and one in the Hagiographa. The passages of Genesis, in which such points occur, are, besides the present, ch. 18: 9, 19: 23, 33: 4, 37: 12. The Rabbins give absurd reasons in each case for these points; e. g. in ch. 33: 4. they say that they indicate Esau’s teeth, the fable being that Esau intended to bite Jacob, but that his neck was changed into marble; and in ch. 37: 12, that they are meant to show that Joseph’s brethren went rather to feed themselves than to feed the sheep of their father!! Vid. *Buxtorf’s Tiberias* and *Gesenius’ Lehyg.* § 30.

11. הִנֵּן הָרָה. “*Behold thou art pregnant.*” Vid. Gesen. §. 131. rem. 1. יִלְדֶּתָּ for יִלְדָּתָּ. This form, which is found only in this word, occurs again in Judges 13: 5, 7. Vid. Ges. § 92. 2. rem. 1. פָּרָא אֲדָם. Lit. “*an ass of men*”, אֲדָם being taken collectively (compare אֲדָם פְּסִילִי Prov. 21: 20), i. e. a wild man. פָּרָא is the onager or wild ass, Ar. فَرَّاءَ.

13. אַתָּה אֵל רֹאֵי וְגוֹי. “*Thou art the God of vision (i. e. who revealest Thyself), for she said: Do I see here even after the vision?*” viz. of God, i. e. after having seen God. The

Hebrews believed that if any man saw God, he died; vid. ch. 32: 30, Exod. 33: 20. So, with unimportant variations, Gesenius, Rosenmüller, Lee, &c. The LXX., Vulg. and our A. V. are all wrong in regarding רָאִי as the participle with the suff. 1. pers. sing. (σὺ ὁ θεὸς ὃς ἐπίδωκ' με, *tu Deus qui vidisti me*, "Thou God seest me"), which would be רָאִיָּה. In both places where רָאִי occurs, we have written רָאִי with the accent on the first syllable, being the pausal form of the noun רָאִי (compare רָאִי Deut. 7: 15, רָאִי Ezek. 27: 17). The Masorites have pointed it in the first case רָאִי, contrary to their usual practice: whilst, in the second, they have considered it as the participle with a suff., and have therefore put the accent on the last syllable, רָאִי. In this they are followed by the LXX. καὶ γὰρ ἐνώπιον εἶδον ὅσα θέρτα μοι, Vulg. *profecto hic vidi posteriora videntis me*, and our A. V. The translation of אַחֲרֵי by *posteriora* (*back*) in the Vulg. seems to have been made in reference to Exod. 33: 23. וַיֵּרָא אֶת־אֲחֵרָי. That אַחֲרֵי is sometimes used a substantive cannot be denied; comp. 2 Sam. 2: 23. בְּאַחֲרֵי הַחַיִּית. Onkelos gives אִתָּהּ הוּא אֶלְהָהּ הָיָה כִּילָא. "Thou art the God who sees everything, because she said, I even continue seeing (i. e. alive) here after He revealed himself to me"; the Syr. אֲנִי הֵם אֲחֵרָי אֲחֵרָי אֲחֵרָי אֲחֵרָי אֲחֵרָי אֲחֵרָי אֲחֵרָי אֲחֵרָי אֲחֵרָי. "Thou art God in vision; for she said: Behold! I even saw a vision after he saw me".

14. קרא על בן קרא לבאר. "Therefore the well was called". קרא indef. 3rd. pers.; vid. Ges. § 134. 3. באר ל' ר'. "Well of the life (or the living) of vision", i. e. where, after seeing God, her life was preserved. According to the Masoretic accentuation לְחַיִּי רָאִי, the sense is: "*well of the Living One who sees me*"; but we have preferred לְחַיִּי רָאִי, the segolate noun. Vid. n. on

v. 13. Of the ancient versions, the Syr. and Vulg. agree with the Masoretic text. Onk. בִּירַת דְּמַלְאךְ קִימָא אֶתְחַוִּי עָלֶיהָ “*the well at which the angel of the Living One was seen*”. LXX. ἡράεω οὐ ἐνώπιον εἶδον, “*the well before (beside) which I saw*”!

CHAP. XVII.

1. שָׁרִי. The LXX. usually render this word by παντοκράτωρ, Vulg. *omnipotens*, Aq. ἄλλκιμος, Ibn Ezra, Kimchi, &c., חֲזָקִי, all meaning “*strong, mighty*”. Gesenius and others consider it to be a plur. majest. from שָׁרַר (vid. Gram. § 56. 1. e.), but Roediger in the Thesaurus thinks it more probable that שָׁ, which never has the article, is a plural form with the suffix of the first person, like אֶרְבִּי (Ges. § 119. 6. rem. 4). Others suppose it to be a sing. from שָׁרַר with the adjectival suffix י, which, however, occurs only in a few proper names, such as חֲזָקִי, שִׁמְעִי, and may admit of another explanation. Rashi and other Jewish commentators explain it by שָׁרִישׁ, “*who is sufficient*”, “*the all-sufficient*”. The LXX. also have sometimes ἰκανός, Aq. ἀντάρκης, and Saad. الْكَافِي. Ewald and Tuch seem to be right in supposing that שָׁרִי comes from שָׁרַר = שָׁרַר, according to the form קָטַל, comparing the proper names שָׁרִי and יִשְׁרִי. Perhaps we might even venture to alter the vowel of the last syllable and read שָׁרִי (comp. יָרִי, *sick*), as the Masorites may have pointed it with Patach in accordance with the Rabbinical explanation given above.

2. וְאֶתְנָה. “*For I will certainly establish*”; Ges. § 126. 1.

4. אֲנִי. Case absol. vid. Ges. § 142. 2. לֹאֲנִי is used here, instead of the common form אֲנִי, for the sake of the paro-

nomasia with אברהם; but that the form was at one time in common use is proved by such names as אבנר, אבשלום, &c., which occur along with אבניר, אבשלום. Hence אבך is identical with אבירם.

5. יקרא. On the const. of the passive vid. Ges. § 140.

1. a. אב ה' ג' א. On the double accusative vid. Ges. § 136. 2.

7. לדרתם. Plural suffix, because ורע is collective.

10. המול. Infinitive absol. niph'al from מיל, used as predicate to ברית. Transl. "*This is my covenant which ye shall observe . . . , to be circumcised, every male among you*", i. e. that every male among you be circumcised. Others, as Gesenius, take the inf. here as an imperat. Vid. Ges. § 125. 4. b.

11. ונמלתם את ב'. Tuch translates "*and ye shall circumcise &c.*", deriving the word from a root נמל = מול; but Gesenius, Delitzsch, Knobel, and others suppose it to be the niph'al of מלל, for נמלתם. Compare תמנינו for תמנו Numb. 17: 13. בשר is here the accusative of limitation, Ges. § 136. rem.; therefore translate: "*ye shall be circumcised with respect to the flesh of your foreskin*".

12. בוקנת בסף. "*A purchase of money*", i. e. a thing bought with money, a slave.

14. מעמיה. The plural is commonly used in such formularies; see, for example, Exod. 30: 33, Levit. 17: 9. הִפֵּר for הִפֵּר, as הִשָּׁב Isaiah 42: 22, הִתָּו Isaiah 18: 5.

15. שרה. Vid. n. on ch. 11: 29.

17. ויזחק. Onk. וְהִי. "*and he rejoiced*"; Ps-Jon. וְהִמָּה "*and he wondered*". הֲלֹבֵן מ' וְגו' "*Shall a man of a hundred years &c.*". On the interrogative הֲ followed by daghesh, vid. Ges. 98. 1. rem. בן יולד seil.

18. לוֹ יִשׁ' יִחִיֶּה. "*O that Ishmael might live*"; vid. Ges. § 133. 2.

26. נמול. On the form vid. Ges. § 71. rem. 9.

CHAP. XVIII.

1. פתח האהל. Acc. of place; vid. Ges. § 116. 1.
2. וישתחו. On the form vid. Ges. § 74. rem. 18.
3. אֲנִי. Vid. Ges. § 119. rem. 4. The Masoretic note קדש cautions us against any other reading, but the Sam. read אֲנִי, as is evident from the subsequent alterations of the sing. suff. into the plural בעיניכם, העבירו, and עבדכם.
5. וַאֲחֶהָ for וַאֲחֶהָה, Ges. § 20. 3. b. אַחֵר. In reference to the variant וַאֲחֵר, we may remark that it is one of the five words called סְפָרִים עֲטוּר, on which the Masorites noted that ו was erroneously added in some copies. The other four words are אַחֵר in ch. 24: 55, Numb. 12: 14, Ps. 68: 26, משפטיך Ps. 36: 7. בִּי עַל כֵּן. Not “for therefore are ye come” (A. V.), but “because”, or more idiomatically “since.” בִּי עַל כֵּן is not a transposition for כֵּן בִּי, but the particle עַל-כֵּן merely strengthens בִּי, the whole being equivalent to *quandoquidem*.
6. שְׁלֹשָׁה סָאִים קֶמַח. “Three measures of meal”. קֶמַח adverbial acc.; vid. Ges. § 116. 3.
9. אֵלָיו. Punet. extraord. Vid. n. on ch. 16: 5.
10. בְּעֵת חַיָּה. Not “according to the time of life” (A. V.), but “next spring” or “next year”, lit. “as the time lives again (after the winter).” So LXX. κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς ὥρας. Gesenius regards — as the art., בְּעֵת = בְּהֵעֵת, and חַיָּה as the fem. adj. in the predicate and therefore without the article. Delitzsch prefers to compare the construction with such phrases as בְּלִילָה הוּא for הֵהוּא. Others think that there is no article along with עַת, but that — is used instead of — on account of the accents, comparing for example Deut. 33: 26. אֵין בְּאֵל יִשְׂרָאֵל. והוא אחריו. “For it (viz. the door of the tent) was

behind him (Jehorah)"; or with the Sam. and LXX, "*for she was behind him.*"

12. בִּקְרֵבָה. On this mode of expressing the reflexive pronoun, vid. Ges. § 122, 1. אַחֲרֵי בִלְתִּי וְגו'. The LXX. translate: οὐπω μὲν μοι γέγονεν ἕως τοῦ νῦν, probably omitting אַחֲרֵי, and reading בְּלִיתִּי הָיְתָה לִי עֲדָנָה; Onk. renders עֲדָנָה by עוֹלָמו "youth", Syr. ܡܠܚܘܬܐ; Aq. τρυφερία, Symm. ἀζμύ, "bloom".

14. הִיפֹלָא מִי רַבָּר. "*Is anything too hard for Jehorah?*" הִיפֹלָא is frequently used in the sense of "*anything*". Onk. הִיפֹלָא מִי רַבָּר "is anything concealed from the Lord?"

16. לְשַׁלְחָם, προσέμειν, "*to escort them.*" Vid. n. on ch. 12: 20.

17. עֹשֶׂה. Participle to express the future; vid. Ges. § 131. 2. b.

18. הָיָה = הָיוּ; vid. Ges. § 74. rem. 2.

19. בִּי יִדְעָתִיו. "*For I have chosen him*" (= בָּחַר, Amos 3: 2) *that* (לְמַעַן אֲשֶׁר Ges. § 152. 2. e) *he may command . . . to keep* (וְשָׁמְרוּ Ges. § 124: 6. b) &c."

20. וְעָקַת סֹדֶם וְעָקַת גֹּמֹרָה. The object. gen.; vid. Ges. § 112. 2. Translate: "*the cry concerning Sodom and Gomorrha—because it is great, and their sin—because it is very heavy; come, let me go down &c.*" וְעָקַת and הַזֹּאת are in the case absol. Ges. § 142. 2.

21. הַבָּאָה אֵלַי. "*Which is come unto me*". The article standing before the whole clause (בָּאָה 3rd. p. fem. sing. pret.) = אֵשֶׁר; vid. Ges. § 107. rem. So also in Arabic, though very rarely, أَلَّذِي = أَل. This usage is generally found in the later books, and Ewald would therefore alter the punctuation here to הַבָּאָה, the participle (vid. his Grammar, 5th edit., § 321 b and note), but there are similar instances in the earlier books, e. g. 1 Sam. 9: 24. וְהָעֲלִיָּה. עָשׂוּ כָלָה. "*They have acted exactly*" according to the report. In the edition of Genesis

by De Sola, the following translation is given: "*If they have acted according to the cry about it which is come unto me, — Extermination! — and if not, I will know*"! Onkelos, indeed, would seem to favor such a rendering: אַעבִיר עֲמָהֶון גְּמִירָא אֵם לֹא תִיבִין וְאֵם תִּיבִין לֹא אֶחֱפָרַע "I will utterly destroy them, if they do not repent; but if they repent, I will not take vengeance."

22. עורנו עמר לפני יהוה. This is one of the 18 passages marked in the Masora as סִפְרִים תִּקּוּן. In these passages the Masorites thought that there was something derogatory to the glory of God; e. g. in the passage under consideration, they thought it would have been better expressed, "Jehovah stood yet before Abraham", but, lest it should be read in that way, they have noted that the reading in the text is the true one. For a list of these passages, and other information about them, vid. Hottinger's Thes. Phil. and Leusden's Phil. Heb. There is no other passage so marked in the book of Genesis.

28. חמשה. Accusative; vid. Ges. § 135. 3.

30. אֶל־נָא יֵחָר. Vid. Ges. § 125. 3. b.

CHAP. XIX.

1. שְׁנֵי הַמְּלָאכִים. "*The two angels*", viz. two of the three mentioned in chap. 18: 2; not as our A. V. incorrectly renders it, "*two angels*". Vid. on the const. Ges. § 118. 1. a.

2. אֶרְנִי. The Masorites note here חֹל, i. e. "profane", intimating that אֵ is not used with reference to God.

4. טָרָם וְגו'. "*They had not yet lain down (to sleep), when the men of the city &c.*" מִקְצָה. Lit. "*from the end*", i. e. "*one and all*", "*in a body*". Maurer, following Hitzig, supposes it to be an

elliptical form of expression for *מִקְצָה וְעַד קֶצֶה*; comp Jer. 25: 33. *מִקְצָה הָאָרֶץ וְעַד-קֶצֶה הָאָרֶץ*.

5. הלילה. On the demonstrative force of the article here, "*this night*", vid. Ges. § 107. note.

8. האל. This form of the plural of *אל* occurs only in the Pentateuch and in 1 Chr. 20: 8. Ges. § 34. It is always used (except in 1 Chr. 1. c.) with the article, which may have caused the contraction.

9. גֵּשׁ הַלֵּאָה, הִלָּאָה, with the tone *milel*, and therefore without *metheg*; Theile incorrectly *הִלָּאָה*. Gesenius, Tuch, Knobel, Delitzsch, &c., render "*stand back!*" "*make room!*" comparing Isaiah 49: 20; and so LXX. ἀπόστα ἐξεῖ, Vulg. *recede illuc*. But as *גֵּשׁ* everywhere else means "*to come near*", Maurer and Fæsius retain that signification, and translate: "*come here, (if you dare)*", spoken in a threatening tone. וַיִּשְׁפֹּט שָׁפוֹט. "*And he will always be playing the judge*". Vid. on const. Ges. § 128. 3.b.

11. אֲשֶׁר פָּתַח הַבַּיִת. "*Who were at the door of the house*". פ' *accus. of place*, Ges. § 116. 1. בסנורים. On the article as used here, vid. Ges. § 107. rem. 1.c. The word does not mean total blindness, but rather the temporary blindness caused by a dazzling light. It occurs again in 2 Kings 6: 18. Onkelos renders it by שְׂבִירִיָּא, Syr. ܫܒܝܪܝܐ.

13. בִּי מִשְׁחָתִים אֲנַחֲנוּ. Participle used as future, vid. Ges. § 131. 2.b.

14. לִקְחֵי בָנָתָיו. Probably "*who had married his daughters*", — not the two daughters mentioned in v. 7, but other two, who were living in the city with their husbands. So LXX., Ps-Jon., Knobel; and this view seems to be supported by הַנְּמֻצָּא in v. 15. Josephus, Vulg., J. D. Michaelis, Tuch, Ewald, and Delitzsch translate: "*who were to marry*", understanding, of course, that Lot had only two daughters.

16. ויתמהמה. The LXX. had perhaps a different reading in their text, as they render this word by καὶ ἐταράχθησαν. בחמלת וגו'. Vid. Ges. § 130. 2.

18. אֶרְנִי. The Masorites have the note קֶרֶשׁ, but wrongly, as is proved by the preceding אֶלֶּהֶם. Lot seems at first to have spoken to the two angels, but afterwards to have continued to address only one, as appears from the singular suffixes in the following verse. אֶרְנִי is here pointed אֶרְנִי merely on account of the pause. The LXX., Vulg., Onk., and Sam. Vers. follow the opinion of the Masorites, but on the other hand the Syr. and Saad. are against it, the former correctly rendering אֶרְנִי by رُسُلًا "my lords", and the latter paraphrasing it by يَا رَسُولَي اللَّهِ, "O ye two messengers of God."

19. תִּרְבִּקֵנִי. The patach is rare as the union vowel of the suffix with the future; vid. Ges. § 59. rem. 2. מִתִּי for מִתִּי.

27. עֶמֶד. Used as pluperf., vid. Ges. § 124. 2.

33. בְּקוֹמָה. Punct. extraord. Vid. n. on ch. 16: 5.

34. מִמַּחֲרָת. A rare fem. termination; vid. Ges. § 79. rem. 2.b. מַחֲרָת and מַחֲרָת are contracted compounds of יוֹם and אֶרֶב, in Chald. יוֹמָרָא actually occurs.

37. מוֹאָב. The LXX. supply an explanation of the name in their version: καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Μωάβ, λέγουσα Ἐκ τοῦ πατρὸς μου.

CHAP. XX.

1. אֶרְצָה הַגִּבּוֹר. Vid. Ges. § 88. 2.a. towards the end.

2. אֵל שָׂרָה. "In regard to Sarah". So in v. 13, אֲמַרְי לִי, "say in regard to me"; Ps. 3: 3, 71: 10.

4. הַגּוֹי גַּם צָדִיק. The particle גַּם is here placed immediately before the word to which it gives emphasis; so v. 5. גַּם אֲנֹכִי, v. 6. Vid. Ges. § 152. 2.a.

6. הִנָּח, after the form of verbs לָחַץ, for הִנָּח; vid. Ges. § 74. rem. 21.c. The Masoretic note remarks that the נ is deficient. לֹא וָגַר. "I did not permit thee to touch her". נָתַן לַעֲשׂוֹת and נָתַן פֿ' עֲשׂוֹת are both used in this sense, prop. to give or grant one to do a thing. Vid. Ges. § 139. 2, note.

7. הַשֵּׁב—וְהִיָּה. Vid. Ges. § 127. 2; and on the pointing of the ו in וְהִיָּה, Ges. § 102. 2.c.

9. אֲשֶׁר לֹא יַעֲשׂוּ. "Things which are not done", i. e. which are not customary and ought not to be done.

10. מַה רָאִיתָ. "What did you have in view?" What was your intention in doing this?

11. רַק אֵין. "If only there be no fear of God"; "supposing there is no fear of God in this place, they will kill me on account of my wife." Gesenius gives a different translation, imagining that the word רַק merely gives emphasis to אֵין; see the Lex. Man. and the Thesaurus, art. רַק.

13. הִתְעַו אֱלֹהִים. אֱ, even when it means God, is sometimes construed with a verb in the plural number; e. g. Exod. 22: 8, Josh. 21: 19, 2 Sam. 7: 23, Ps. 58: 12. Vid. Ges. § 143. 2. note. In four places of the Pentateuch, viz. Gen. 20: 13, 31: 53, 35: 7, and Exod. 22: 8, the Sam. substitutes the singular for the plural verb. In Gen. 35: 7, Onkelos

renders 'א by "angels". The Masorites affix the note קדש to guard against such a meaning in this place.

16. אֶלֶף בַּסָּף, scil. שֶׁקֶל. Vid. Ges. § 118. 4. rem. 2. Knobel supposes these 1,000 shekels to be a statement of the value of the sheep, oxen and slaves given to Abraham (v. 14); Tuch and others think they were a separate present. הוּא may refer grammatically either to Abraham or to the 'א. The former is the view of Ibn Ezra, and followed by our A. V.; the latter, which we adopt, is the opinion of most of the expositors. בְּסוּת ע' Schröter, Rosenm., and others suppose that ב' ע' means *a veil*, and that it was customary in the East for married women only to wear veils; but in this they are mistaken. Nor is Lee more accurate in asserting that the women of the cities wore veils, whilst those of the pastoral districts did not, and that therefore Abimelech, in giving this money to buy a veil, recommends Sarah to conform to the city usage, and so escape annoyance for the future. The correct view is that of Gesenius, Tuch, Knobel, &c., viz. that ב' ע' is "a gift to make one overlook or condone an injury"; comp. ch. 32: 21, 1 Sam. 12: 3. So the LXX. ταῦτα ἔσται σοι εἰς τιμὴν τοῦ προσώπου σου. Onkelos renders the words by בְּסוּת דִּיקָר עֲיִינֵי, and similarly Saadiah: יִכּוֹנֶן לְךָ מַצְרוּפָא בִּי כִסּוּת חֲסֵנָה לְכָל מִן מֵעֶךְ, "*it shall be laid out for thee on beautiful clothing for all who are with thee*". Translate: "*Lo this (the 1000 shekels) is a satisfaction to thee for all (אֲשֶׁר אֵתָּךְ וְאֵת כָּל) that has befallen thee and all (thy family)*". וַנִּבְחָת. Gesenius takes this as the part. fem. "*and she stood reproved*", had no excuse to offer for herself, in which case the words are those of the writer. Maurer, Knobel, Delitzsch, and others view נִבְחָתָה, as the 2nd. pers. fem. sing. perf. = נִבְחָתָהּ, comparing לָקַחְתָּ in ch. 30: 15, and render it: "*and (herewith) justice has been done to thee*", or "satisfaction

has been given thee". The LXX. translate the word by: καὶ πάντα ἀλήθευσον, "and in all things speak the truth"; Onk. וְעַל-כָּל-מַה-דִּבַּרְתָּ אֶת־בְּרַחֲמֶיךָ "and for all which she had said, she was reproved"; Syr. ܐܠܝܟܝܢ ܕܝܠܕܝܢ ܕܝܠܕܝܢ "and for every thing thou hast reproved me"; Vulg. "et quocumque perrexeris, mementoque te deprehensam."

CHAP. XXI.

3. הַנִּזְכָּר. On account of the accent, for הִנֵּזְכָּר, part. Niph'al with the art. Others take it as the Perfect, in which case ה=אשר.

5. בַּחֹלֶר לוֹ אֵת יִצְחָק. Vid. Ges. § 140. 1. a; so v. 8. בָּיִם הַגִּמֵּל אֵת יִצְחָק.

6. יִצְחָק לִי. For יִצְחָק. "God has prepared for me laughter"; every one who hears this will laugh at me. ל' is always used in the sense of *laughing at, deriding*; Job. 5: 22; 39: 7, 18, 22. The ancient versions all take it wrongly in the sense of "to congratulate" or "rejoice with", e. g. LXX. σπνγχαρεῖται μοι, Onk. יִהְיֶה לִי, and so our A. V.

7. מִי בָרָא. "Who would have said to Abraham, Sarah will give suck to children?" הַיִּנִּיקָה Perf. for future, Ges. § 124. 4.

9. בִּצְחָק. "Playing". צַחַק in piel is always used in a good sense (vid. n. on ch. 39: 14), and never in the sense of "mocking", as our A. V. renders it both here and in ch. 39. Comp. ch. 26: 8, Exod. 32: 6, Judg. 16: 25. So Onk. בְּצִחָק, Saad. لَاعِبًا, Syr. ܥܠܝܢܐ "laughing". The LXX. and Vulg. add "with Isaac her son"; παίζοντα μετὰ Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, ludentem cum Isaac filio suo.

16. לה. Dat. pleonastic. במשחוי Pilel. vid. Ges. § 74. rem. 18. אל אר' במוות הי. "I cannot witness the death of the lad!" On פ vid. Ges. § 151. 2.

20. ויהי רבה קשת. The usual translation of this passage is: "*and he became, when he grew up, an archer.*" Maurer and Lee, however, explain it as meaning: "*and he was growing up an archer*", becoming every day more skilful in the use of the bow. A third view, adopted by Kimchi, Rosenmüller and others, is that רבה is equivalent to רבב, or to the Arab. رَمَى to throw, and therefore does not differ in meaning from קָשֶׁת. Onkelos appears to have read רַבָּה קָשֶׁת, for he translates: וַהֲוָה רָבִי קִשְׁפָּא "and he became a shooter with the bow". The Vulg. renders רבה by juvenis, "*factusque est juvenis sagittarius*"; LXX. indefinitely: ἐγένετο δὲ τοξότης.

23. הנה. Either to be taken as an adverb of place "*here*", or else as a pronoun "*these things*", which he afterwards points out. The former seems preferable. אֵם is here used with a negative force, Ges. § 152. 2.f, "*swear . . . that thou wilt not deal falsely &c.*"

29. לברנה. This suffix is rare; vid. Ges. § 89. 1. rem. 2. The common form לְבַרְנָה occurs in v. 25.

30. בי. Used before the direct narration; vid. Ges. § 152. 1. e. תהיה. The Shemitic languages often employ the feminine in cases where we would use the neuter.

33. אשל. "A tamarisk"; Ar. أَشَلُّ. Onk. אִילָנָא a tree; LXX. badly ἄζουρα; Aq. and Symm. δένδρον φτεῖλαν.

CHAP. XXII.

2. אֶרֶץ הַמִּרְיָה. "*The district round Moriah*", i. e. the hill on which, in later times, the temple stood, 2. Chr. 3: 1. But Tuch and some other critics think that מִרְיָה is identical with, or a corruption of, מִצְרָה, and that the same place is meant which is called מִצְרַת הַמִּצְרָה in Judg. 7: 1. The ancient versions do not regard the word as a proper name, and translate in different ways; e. g. LXX. τῇν γῆν τῇν ὑψηλὴν (which is the same as their rendering of מִרְיָה in ch. 12: 6), Aq. τῇν γῆν τὴν καταφανῆ, Symm. τῇν γῆν τῆς ὀπτάσιας. Onkelos פִּלְחָנָא אֶרְעָא, "*the land of worship*"; Vulg. *terram visionis*.

5. לֹךְ לָךְ שְׂבוֹר־לָכֶם. pleonastic here, as in v. 2. לֹךְ לָךְ.

13. אֵיל אַחֵר. Fortytwo Mss. Sam. LXX. Syr. Ps.-Jon. read אֶחָד. The received reading אַחֵר is supported by Onk., Saad., Vulg. *post tergum*, and 40 Mss. Onk. and Saad. however, place the word after עֵינַי, and render it by אֶחָד, בְּתֵר אֶלֶן, "after this." אַחֵר must be taken as an adverb of place "*behind*," i. e. "*in the background*". For אֶחָד (Part. Niphal) many Mss. have אֶחָד (Pret Niphal), with which Ibn Ezra, Rosenm. and others wrongly connect אַחֵר, translating: "*afterwards it was caught &c.*" The correct rendering is: "*and behold a ram in the background, caught in a thicket by its horns.*" בַּסֵּבֶר. Onkelos renders this by אֶחָד בְּאֵיל "in a tree," Syr. *בְּפִנְיָא* "*in a branch*," Symm. ἐν δίχτυῳ "*in a net*" (connecting it with שֶׁבֶרֶת); the LXX. retain the word, as if it were the name of some kind of shrub, ἐν γυτῶ Σαβέζ.

14. יִרְוֶה יְרֹוָה. "*Jehovah sees*" or "*provides*" (v.S). אֲשֶׁר. "*So that*," in consequence, as in ch. 13: 16. בְּתֵר יִרְוֶה. "*In the mount of the Lord on which all he made*," i. e. the

Lord always watches over his holy mountain, is ever present there with his ready help. Some translate יראה by "*he shall appear*" or "*reveal himself*" (LXX. ἐν τῷ ὄρει κύριος ὀφθῆναι); whilst others take it collectively: "*his people shall appear*" in order to worship and offer sacrifices.

15. שנית. "*A second time.*" Vid. Ges. §. 118. 5.

CHAP. XXIII.

3. מתו. Vid. Ges. §. 105. 1. note.

6. לו שמענו. לו is undoubtedly the true reading, instead of the ordinary reading לו (which must be joined to v. 5, so that v. 6 would commence with שמענו). The credit of this conjecture is due to Hitzig, and it is supported by the analogy of v. 13. On לו with the imperat. vid. Ges. §. 133. 2. The LXX. and Sam. have taken לו=לא, which gives a bad sense, as if the *possession* of a sepulchre was denied to Abraham, but liberty given to him to avail himself of the *use* of the most convenient one. נשיא אלהים. Either "*a mighty prince*" (vid. n. on ch. 1: 2), or "*a prince of God*," meaning "*blessed by God*." במבחר קברינו. "*In our choicest sepulchre*;" vid. Ges. §. 104. 1. rem. 1. יקל=יקל. Vid. Ges. §. 74. rem. 21. c.

8. אם יש את נפשכם. "*If it be in your mind*," i. e. if you have so purposed.

9. המבפלה. The ancient versions render this "*the double cave*," probably meaning a cave with two compartments or two entrances, but it is evident from vv. 17 and 19 that it is a proper name.

10. באי שער-עירו. On this construction vid. Ges. §. 132. 1. note.

11. לֹא אֶדְנִי שׁ' וְגו'. "Not so, my lord; hear me; the field I give unto thee &c." But Hitzig, Maurer, and others would read לֹא = לִיא or לוֹ (see 1 Sam. 14: 30, 2 Sam. 18: 12), connecting it with שְׁמַעְנִי, as in vv. 6, 13, and 15; and this is perhaps preferable. The LXX. seem to have read לוֹ, for they render: *παρὰ ἡμῶν γενοῦ ζύγιστε*.

13. אַךְ אִם־תִּתֶּנָּה לוֹ שׁ'. An anacoluthon. "If thou only — pray hear me!" נִתְּנִי. Preter. for future, used in making contracts. Vid. Ges. § 121. 4.

15. לוֹ אֶדְנִי. The LXX. and Sam. read here, as in v. 6, לֹא (vid. note on v. 6). The ordinary reading is לוֹ, which is connected with v. 14 thus: לְאֹמֵר לוֹ.

16. בַּסֶּף עֹבֵר לְסַחֵר. "Money passing current with the merchants." So in Arabic جَائِزٌ, the participle of جَاَزَ, to pass by. In 2 Kings 12: 5, the shorter phrase בַּסֶּף עֹבֵר is used. On the article with סַחֵר, to denote that the word is collective, vid. Ges. § 107. 1.

17, 18. וַיִּקֶּם שָׂדֶה.... לְאַבְרָהָם. "And so the field &c. passed into the possession of Abraham."

18. בְּכָל בָּאֵי וְגו'. "In the presence of all &c.," i. e. publicly; more fully expressed by בְּעֵינֵי כָל ב'.

CHAP. XXIV.

2. וְקָן בֵּיתוֹ. "The oldest servant of his house," most probably Eliezer (vid. ch. 15: 2), which name Ps.-Jon. supplies here: וְאֹמֵר אַבְרָהָם לְאֵלְעָזָר.

4. כִּי. "But," after the negative, vid. Ges. § 152. 1. e. Several Mss. and the Sam. read כִּי אִם. "The Masorites," says

Davidson, "reckon אס among the כבירין or "*conjectures*," and note four other places in which it appears to be wanting."

5. ההשב. On the ה with segol, vid. Ges. § 98. 4. rem.

9. ארני. Plur. excellentiæ, referring to Abraham. Vid. Ges. § 106. 2. b.

12. הקרה נא. On the omission of the accus. vid. Ges. § 119. 6. rem. 2. "*Cause that to meet me this day* (which I seek)," a prayer for success in his mission.

14. הנער. This is commonly read הַנֶּעֶר, and regarded as an archaism found only in the Pentateuch. It is possible, however, that we should read הַנֶּעֶר (according to the קרי and Sam., which have הנערה), for such instances of scriptio defectiva are by no means rare. Compare the verbal forms קטלָהּ and קטלָהָ, וְקַטְלָהָ and וְקַטְלָהָּ, אָפַּח for אָפַחָהּ, עָפַח for עָפַחָהּ (Ezek. 23: 43, Ps. 71: 6). The form הַנֶּעֶר is supported by the plural נְעָרִים, applied to *women* in Ruth 2: 21 (comp. vv. 8 and 22). נערה occurs in the Pentateuch as כְּתִיב only in Deut. 22: 19, and in that chapter there are thirteen examples of the singular נער. The plural נערות is found twice in the Pent., viz. in v. 61 of this chapter, and in Exod. 2: 5.

19. עד אם בלו לשתת. Vid. Ges. § 124. 5. c. The LXX. render this: ἕως ἃς πάντες πίωσι, connecting, in some way or other, בלו with כל "all."

21. משתאה לה. On the const. state before a preposition, vid. Ges. § 114. 1.

33. וַיֵּשֶׁם. Fut. from יָשַׁם = שָׁם. "*He* (viz. Laban) *placed before him to eat*;" comp. ch. 50: 26, Judg. 12: 3. Gesenius, however, renders it intransitively, "*and there was placed &c.*" The קרי is וַיֵּשֶׁם = וַיֵּשֶׁם, fut. hophal of שָׁם.

38. לא אם. After a negative, equivalent to כי אם, "*but*." Vid. Ges. § 152. 2. f.

42. **אם ישך־נא**. If the subject of either **יש** or **אין** be a personal pronoun, it is expressed by a suffix, e. g. v. 49. **יִשְׁכֶּם** “*ye are*,” **אֵינִי** “*I am not*.” Comp. Ges. § 119. 1.

55. **תֵּשֶׁב הִנ' א' יָמִים אִו עִשׂוֹר**. “*Let the girl remain with us (a few) days, or (say) ten;*” let her remain with us a week or ten days.

61. **וַנַּעֲרָתֶיהָ**. Vid. n. on v. 11.

62. **בְּאֶר לְהִי רָאִי**. Vid. n. on ch. 16: 11.

63. **לִשְׁוֹה בְּשָׂדֶה**. **שִׁוָּה** is only found in this passage, and there are several opinions about its meaning. (1) That it is = **שָׁיָה** in Ps. 77: 7, 119: 15, “*to meditate*;” so Vulg. *ad meditandum in agro*; LXX. ἀδολεσχεῖν, which is used of meditation in Ps. 119: 15, 23: 27. But Onkelos **לְצַלֵּשׁ** “*to pray*,” and so Saad. and Sam. vers. (2) That it is = **שָׁיָה** “*to talk*,” Job 12: 8, Prov. 6: 22. So Aq. ὁμιλεῖν, Symm. λαλεῖν, i. e. to speak with his friends or with his servants in the field. (3) That it is = **שָׁיָה** “*to lament, mourn*,” Job. 7: 11. So Knobel, comparing v. 67. (1) That it means “*to take a walk*;” comp. Arab. سَاحَ. So Syr. لَبَّسَ, Ibn Ezra לְלַבֵּת “*to walk amid the shrubs*” (wrongly regarding it as a denom. from **שָׁיָה** “*a shrub*”). Gesenius in the Thes., dissatisfied with these explanations, thinks the text is corrupt and proposes to read **לְשִׁוֹת בְּשָׂדֶה** “*to wander about in the field*,” but such a change of the text is unnecessary. We give the preference to the first meaning.

65. **הַלֹּזָה**. Vid. Ges. § 34. rem. 1; = Arab. الَّذِي, which is always used, however, as a relative pronoun, *who, which*.

67. **הַאֲהַלָהָ שָׂדֶה**. On the construct state with **הַ** locale, vid. Ges. § 55. 2.a; and on the occurrence of the article with the noun in the construct, § 105. 2.b.

CHAP. XXV.

8. **ושבע ימים**. So we read with several Mss., Sam., and some edd. of Onk. The LXX., Vulg., Syr. and Saad. also supply **ימים**, but from this no decisive proof can be drawn that such was their reading. V. D. H. and most Mss. have simply **ושבע**, but comp. ch. 35: 29, Job 42: 17, 1 Chron. 23: 1, 29: 28, in all of which places **ימים** is added. **אל עמו**. Sam. reads **אל עמו**, which is probably not the sing. **עמו** (LXX. *λαός*), but merely a scriptio defect. **עמו**. Compare ch. 35: 29, 49: 33, Numb. 27: 13, Deut. 32: 50.

10. **השרה**. Acc. of place, vid. Ges. § 116. 1, or genitive in apposition to **שרה עפרן** in v. 9. **שמה**. Vid. Ges. § 88. 2.

13. **נבית**. The Nabathæans in Arabia Petræa, Is. 60: 7, where they are coupled with **קדר**, the *Cedrei* of Pliny; in Ar. **النَّبَطُ**, which name, however, is commonly applied, not to the inhabitants of Arabia Petræa, but to those of Babylonia, as far down the Euphrates as Wasit and Basra. Gesenius considers the Heb. **נבית** to be the most ancient form of the name, from a sing. **נבי**, whence Sam. **נבאות** (comp. **צבאים**, **צבאים**), and from it sprung the Arab. **نبط**, by the change of **ת** into **ט**. On **קדר** we may remark that post-biblical Hebrew writers use it to denote the Arabs in general, and **לשון ק'** to mean "Arabic". **ארבאל**. LXX. *Ναβδελ*. **מבשם**. LXX. *Μασσάμ*.

14. **משמע**. LXX. and Vulg. *Masma*. **רומה**. Now known as **دُومَةُ الْجَنْدَلِ**, "the rocky Duma", or **دُومَةُ الشَّامِيَّةِ**, "the Syrian Duma", situated on the confines of the Syrian desert and Arabia Proper.

15. **חדר**. So we read with 200 Mss., Saad., Onk. in most edd., and some copies of the Vulg., as also 1 Chron. 1: 30,

where this is the general reading. V. D. II. gives הִרָר, which is supported by some Mss., the Syr., and the usual text of the Vulg. Another reading is הָרָר, supported by the Sam. and four Mss. The LXX. have *Xoδδάν*. תִּימָא. Ar. تَيْمَاء, a place in the northern part of the Arabian desert, not to be confounded with תִּימָן, as the LXX. have done, everywhere writing the word *Θαιμάρ*. יִטּוּר. The *Itureans* beyond the Jordan, vid. Luke 3: 1; now called اَلْجَيْدُر, *Jaidur* or *Jedur*.

18. נָפַל. "*Settled*", = שָׁבַן in ch. 16: 12.

20. פֶּדָן = אֶרֶם, Hos. 12: 13, *Mesopotamia*.
פֶּדָן is an old word for *field, plain*, Ar. فِدَان.

22. אֲנִי בֵן לָמָּה זֶה אֲנִי. "If it be so, why am I," i. e. why do I live? Comp. ch. 27: 46. So, among the ancient versions, the Syr. ܐܢܝ ܒܢ ܠܡܐ ܙܗ ܐܢܝ merely increases the force of the interrogation, as in ch. 18: 13, Ar. لِمَاذَا أَنَا. Others would translate: "if it be so, why am I thus", in this condition, with child, following the LXX. and Vulg.

23. יִפְרְרוּ. "*Shall separate themselves from thy bowels*", shall be enemies from their very birth. לֹא־אֶם מִלֵּד ו'. Vid. Ges. § 117. 1.

26. בלדת אתם. "*When she bare them*". Vid. Ges. § 130. 1.

27. יָרַע צִיד. יָרַע is here in the accus., not in the genitive, which would require יָרַע; vid. Ges. § 91. 7. a. אִישׁ תָּם. "An upright man", one whose character contrasted strongly with that of the wild, reckless huntsman.

28. **בִּי צִיד בֶּפִּי**. "*For venison was according to his taste*," was his favourite food. On this meaning of **בִּי** vid. Ges. § 151. 3.b. The Sam. and LXX. both read **צִידוֹ**, which could only mean: "*for his (Esau's) venison was in his mouth*", for he eat of his venison.

32. הלך למות. These words do not mean that Esau was then actually at the point of death (A. V.), but that his way of life led him into constant dangers. Others take it in a more general sense: "*I am going to die*", I must die some day soon.

CHAP. XXVI.

12. מאה שערים. "*A hundredfold*"; so rightly Onk. and Vulg. *centuplum*. The LXX., Syr., Symm., Theod. and some Mss. read שערים "*barley*". This is the only passage in which שער occurs in the sense of "*measure*"; see Lex.

13. הלך וגרל. Vid. Ges. § 128. 3.b, and rem. 3.

15. וימלאום עפר. On the double accusative vid. Ges. § 136. 2.

18. ויכתמום. On the confusion of gender, vid. Ges. § 119. 6. rem. 1, and comp. ch. 31: 9, 32: 16, 33: 13, 41: 23.

19. מים חיים. Lit. "*living water*", i. e. gushing up, running.

26. ואחות מרעהו. LXX. translate: Ὁχοζάθ ὁ ννμπαγωγός, but how they deduced this meaning from מרעהו is unknown. Onk. וְסִיעַת מִרְחֻמוֹתָי "*and a number of his friends*", taking אחות as the const. of אחוה before the preposition (Ges. § 114, 1), and מרעהו as compounded of מן and רע (רעהו for רעהו, Ges. § 89. 2. rem. 1). Onkelos is followed by Jerome and several of the Jewish commentators, but there is no authority for this meaning of the word אחוה. All the other ancient vss. agree in taking א as a proper name, and so also the Masora and nearly all modern commentators. מרע. Lit. "*friend*", a title of the chief minister; comp. רֵעָה 1 Kings 4: 5, רֵעַ 1 Chr. 27: 33. Translate therefore: "*and Ahuzzath his minister*".

29. אַם תַּעֲשֶׂה. Vid. Ges. § 152. 2.f; comp. ch. 14: 23.

On the form תַּעֲשֶׂה, vid. Ges. § 74, rem. 17.

31. וַיִּשְׁבְּעוּ א' ל'א. "And they swore one to another"; Ges. § 122. rem. 4.

32. וַיֵּאמְרוּ לוֹ מ'. The LXX. either read לֵא, or took לוֹ=לֵא, rendering: οὐχ' εὐχομεν ὑδωρ.

33. שְׁבַעָה. "Oath," ἀπ. λεγ. = שְׁבַעָה.

35. מִרְחַ רֹחַ. "Bitterness of soul, grief of mind", not because they were disobedient or quarrelsome (LXX. Onk.), but because they were heathens.

CHAP. XXVII.

1. מִרְחַ. Vid. Ges. § 129. 2.

3. תִּלְיָךְ. Onk. and Syr. "thy sword", but the meaning of "quiver", given by the LXX. and Vulg., is preferable. צִידָה. This is what is called in Arabic grammars the *noun of unity* from צִיד "game" (Ar. صَيْدٌ), meaning "a single head of game"; vid. Ges. § 105. 3.e. It must not be confounded with צִידָה "provisions for a journey" (Ar. زَادٌ).

4. וְאֵבֶלָה. "That I may eat"; vid. Ges. § 126. 1.c.

5. לַהֲבִיא. "To hunt game in order to bring it". The reading of the LXX. לֵאבִיו seems to be merely a conjectural emendation.

12. בַּמְהַעֲתַע. Properly "a stammerer", then "a mocker", "deceiver". Compare the radicals לוֹץ and לַעֵג.

15. הַחֲמִידָה. His *finest* or *best* clothes, worn on special occasions. Onk. הַזְּיָתָא "which were clean".

24. אֵתָה זֶה בְּנִי ע'. The interrogative particle הַ is omitted

before אַתָּה (Ges. § 150. 1), and הוּא added to give greater emphasis: "*Art thou indeed my son Esau?*"

26. וַשְׁקָה. On the --- , instead of --- , vid. Ges. § 10. 2. note.

28. מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּגְוִי. "*Of the dew of heaven and of the fatnesses of the earth,*" i. e. fertile meadows. מִשְׁמָנִי stands for מִשְׁמָנֵי, compounded of מֵן and שְׁמָנִים. In v. 39, however, where the same words occur, מֵן is taken, not in a partitive, but in a privative sense: "*without the fatnesses of the earth shall be thy dwelling, and without the dew of heaven from above.*" So מִמּוֹם „without stain," Job 11: 15, מִפְּחָד „without fear," Job 21: 9. The barrenness of Edom, compared with the fertility of the land of Palestine, is here predicted. All the ancient vss., however, have taken מֵן in both passages as partitive, in which they are followed by our A. V. and by Delitzsch, who regards מִשְׁמָנִי as the construct plural of מִשְׁמָן. Knobel prefers taking מֵן in the latter passage in its usual sense of *away from*: "*Far from the fatnesses of the earth ... and from the dew of heaven &c.*"

29. וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ. The כְּתִיב is וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ, which might be defended (see Ges. § 144. a), but as the plur. יַעֲבֹדוּ precedes, we have preferred the plural. The LXX. translate: καὶ γίνου κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ προσκυνήσουσί σοι οἱ υἱοὶ τοῦ πατρὸς σου, reading לְאַחֶיךָ, and בְּנֵי אֲבִיךָ. אַרְרִיךְ אַרְרִיךְ. Vid. Ges. § 143. 4.

33. מִי אִפּוּא הוּא. מי אִפּוּא adds emphasis to מי, Lat. *quis tandem?*

33, 34. וְאֵבְרָכָה גַם ב' ה' כַּשְׁמַע. "*And I blessed him, — verily he shall be blessed. When Esau heard &c.*" Instead of וַאֲבָרְכֵהוּ some editions have וַאֲבָרְכֵהוּ, a difference of punctuation which does not, however, affect the meaning, as the Vav conversive is occasionally pointed with --- , instead of --- , before ה', e. g. Judges 6: 9. וַאֲגִרְשֵׁהוּ. From the absence of the

substantive verb, which we should naturally expect before *בשמע*, Hitzig has been induced to alter the text as follows: *וַאֲבָרְבֵהוּ גַם בָּרוּךְ יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ*, comparing Josh. 24: 10. It would, however, be better simply to add (with Sam. and LXX.) *וַיְהִי* at the commencement of v. 31.

31. *בְּרַבְנִי גַם אֲנִי*. Vid. Ges. § 119. 3.

36. *קָרָא הָבִי* scarcely admits of a literal rendering into English, but the meaning is: "*rightly has he been called Jacob, for he has supplanted me &c.*" So LXX. *δεξιόως ἐξλήθη*, Vulg. *juste vocatum est nomen ejus*. On *קָרָא* vid. Ges. § 134. 3. *וְהָ פַעֲמִים*. Vid. Ges. § 120. 2. note.

38. *וַיִּבֶן*. Vid. Ges. § 74. rem. 3. c.

39. *בְּשִׁמְנֵי ה'*. Vid. note on v. 28.

40. *וְעַל חֶרְבְּךָ תַחֲיָה*. "*And by thy sword shalt thou live.*" As to the use of *עַל*, compare Deut. 8: 3, Isaiah 38: 16, Ezek. 33: 19. Schumann and Geddes would read *חֶרְבְּךָ*, "*on thy desert shalt thou live,*" but such a change in the text is quite unnecessary, and supported by none of the ancient vss. *תַּרְדִּי*. (1) Several of the Jewish commentators, followed by our A. V., consider *רֹד* to be i. q. *רָדָה*, and render: "*When thou shalt have dominion, thou shalt break his yoke &c.*;" but this is well characterised by Rosenmüller as mere tautology. (2) Others derive it from *רֹד* in the sense of "*to bewail*" (?), in which case the meaning would be: When his yoke shall be oppressive and thou shalt bewail it before the Lord, then thou shalt break his yoke, &c. or: When Israel sins against the Lord, and becomes unworthy of the preference shewn to him, and Edom complains thereof, then Edom shall regain his liberty. Onkelos probably took this view: *פֶּדְיָאָרְבֹן בְּנֵיהִי עַל בְּרִיתֵי אֲבוֹתָא וְהָעֲדִי נִירִיהָ מֵעַל צוּאָרָהָ*, "*when his sons transgress the commendments of the Law, then shalt thou break his yoke from off thy neck.*" (3) Some modern critics connect

it with the Ar. ^{אֲרִיד}, to wish, and render, "*when thou shalt desire it.*" (4) Gesenius translates the passage: "*fiet autem, ubi libere vagaberis, ut frangas (et decutias) jugum ejus de cervicibus tuis*", comparing Ps. 55: 3, אֲרִיד בְּשִׁיתִי "*circumvago in mœrore meo.*" (5) Perhaps, however, it is better to take it, with Tuch, in the sense of "*to be refractory or rebellious;*" compare Jer. 2: 31. "*Wherefore do my people say, (רָדְנוּ) We have rebelled, we will not come again to thee?*" Hos. 12: 1, (A. V. 11: 12). "*And Judah too has rebelled against God, and against the Holy One, the Faithful (קְדוּשִׁים plur. majest.).*" The Sam. cod. has הִתְאַדָּר (Niphal of אֲדָר), "*when thou becomest great,*" instead of תִּרְדָּר. Syr. ܐܢܝܢ ܬܚܝܬ ܕܝܡܝܢܐ ܡܢ ܕܡܝܢܐ, "*and if thou shalt repent, his yoke shall pass from thy neck.*" Vulg. "*tempusque veniet cum excutias et solvas jugum ejus de cervicibus tuis.*" LXX. ἔσται δὲ ἡνίκα ἐὰν καθέλῃς καὶ ἐκλύσῃς τὸν ζυγὸν κ. τ. λ., perhaps reading, as Gesenius supposes, הִתְאַדָּר (Hiphil of אֲדָר).

41. יִקְרְבוּ יְמֵי. Generally understood to mean: "*The days of mourning for my father are at hand, and then I will slay my brother Jacob*" (A. V., Tuch, Knobel, Delitzsch, &c.). But Kalisch seem to be right in translating: "*Days of grief are at hand for my father, for I will slay my brother Jacob;*" see his Comm. p. 516.

42. מִתְנַחֵם. "*Will revenge himself upon thee by slaying thee.*" Compare Isaiah 1: 24. הִתְנַחֵם is here equivalent in meaning to הִתְנַקֵּם.

45. עַד שׁוּב—וּשְׁבַח. On the construction vid. Ges. § 129. 3. rem. 2.

CHAP. XXVIII.

3. אֵל שָׂרִי. Vid. n. on ch. 17: 1.

9. עַל נִשְׁיוֹ. "In addition to his (other) wives." Comp. ch. 31: 50.

11. בְּמָקוֹם. The article is here used in the sense of "a certain." Vid. n. on ch. 8: 7, and comp. ch. 42: 27 (הַאֲחֵר). The LXX. have merely καὶ ἀπήντησε τόπος. מַאֲבְנֵי ה'. "One of the stones of the place;" comp. v. 18, and see Ges. § 151. 3.c. So Ps. 137: 3, מִשִּׁיר צִיּוֹן, "one of the songs of Zion."

12. כָּלָם. ἅπ. λεγ., Ar. سَلَّمَ. Vid. Ges. § 86. 1.d.

13. נָצַב עָלָיו. LXX. ἐπεστήριζτο ἐπ' αὐτῆς, A. V. "stood above it" (or rather "upon it"), and so Knobel, Delitzsch, &c. Tuch prefers to refer the suffix to Jacob, and to translate: "stood beside him," which is the usual meaning of the phrase נָצַב עַל; comp. ch. 18: 2, 45: 1, 1 Sam. 4: 20, 19: 20, 22: 7, 17.

17. מַה נֹרָא. "How dreadful!" So Ps. 8: 2. מַה אֲדִיר, "how excellent!" בִּי אֵם. "Except," "but;" Ges. § 152. 2.i.

19. וְאֵלָם לֹה. The LXX. take these two words as a proper name: καὶ Οὐλαμλὸνζ ἦν ὄνομα τῇ πόλει τὸ πρότερον!

20—22. According to our A. V., the apodosis commences with וְהָיָה in v. 21. "If God will be with me, . . . then shall the Lord be my God, and this stone &c." So Delitzsch, Knobel, and others. It seems better however to follow Tuch and Kalisch in making the apodosis commence with וְהָאֵל in v. 22: "If God be with me, . . . and Jehovah be to me a God, then this stone &c."

CHAP. XXIX.

2. שלשה עררי צאן. Kennicott proposes to read שלשה 'רעי צ', "*three shepherds*," following the Sam. in v. 3, and the Sam. and LXX. in v. 8. ישקו. "*Used to water*," Ges. § 125. 4.b; on the indeterminate 3rd. pers. plur. vid. Ges. § 134. 3.b. גרולה. The article is omitted because 'ג is the predicate; vid. Ges. § 108. 3. "*For the stone upon the mouth of the well was large.*"

3. נאספו and the other preterites in this verse are to be translated by "*used to assemble*," &c., being connected with the preceding וישקו; Ges. § 124. 6.d.

6. באה. Part. "*is coming*," the pret. would have the accent on the first syllable, as in v. 9.

7. גרול. On the omission of the article vid. Ges. § 108. 3. "*It is still early.*" עת האסף. Vid. Ges. § 129. 1.

9. אשר לאביה. Vid. Ges. § 113. 1.

14. ימים. Accus., vid. Ges. § 116. 2, and not the genitive governed by חרש.

15. רהבי אחי. Correctly Vulg. "*Num quia frater meus es, gratis servies mihi?*" and so our A. V.

17. ועיני לאה רכות. Vid. Ges. § 143. 5. "*And Leah's eyes were tender*," or "*weak*." LXX. ἀσθενεῖς, Aq. and Symm. ἀπαλοί, Syr. رُفِيفٌ, Vulg. *lippi*; but Onk. יֵצִין, and Saad. حَسَنَتَانِ, "*beautiful*," as if the text meant that Leah had fine eyes, but was in other respects inferior in beauty to her sister Rachel.

27. מלא שבוע זאת. "*Fulfil the week of this one*", i. e. Leah, a week being generally allotted to marriage festivities; vid. Judges 14: 12. גם את זאת. "*This one too*," viz. Rachel.

30. וַיֹּאחֲזֵב גַּם אֶת רַחֵל. *וַיֹּאחֲזֵב* *גַּם* is used here for emphasis; vid. Ges. §. 152. 2. a. מִלֵּאָה Ges. §. 117. 1.

31. קָרָא. Vid. Ges. § 134. 3. a.

CHAP. XXX.

1. מֵתָה. Participle; the pret. would have the accent on the first syllable.

2. הֲרַחֵת א' אֲנִי. "*Am I in the place of God?*" Can I work miracles like God? Compare ch. 50: 19, and 2 Kings 5: 7. Others take הֲ as equivalent to הֲלֵא *nomme?* and translate: "*am I not under God?*" Vid. Ges. § 150. 2.

3. וְתֵלֵךְ עַל בְּרָכִי. "*And she shall bear upon my knees,*" i. e. bear a child whom I shall rear up upon my knees, and adopt for my own. The children of female slaves were regarded as children of their mistresses; comp. ch. 16: 2.

8. נִפְתּוּלֵי וָגֵר. Schumann and some other commentators understand by נִפְ' א' "*great wrestlings*" (A. V.), referring to the rivalry between the two sisters, but see v. 15 and ch. 29: 33. Delitzsch and Kalisch understand "*wrestlings with God,*" viz. in prayer (comp. Rom. 15: 30). Perhaps the explanation given by Tuch, Knobel and Hengstenberg is the best, namely, that נִפְ' א' means "*wrestlings for God,*" strivings after God's favour; and hence Rachel exclaims in v. 6, רַחֲמֵי א', "God hath given judgment in my favour."

11. בָּגַד. The קָרִי explains this as if it were a contraction for בָּגַד בָּאָה "*Prosperity has come,*" and so Onk. and Syr. Our A. V. has "a troop cometh," taking בָּגַד = בָּגָד, and similarly the Gr.-Ven. ἡγάει στρατεύματα. LXX. and Vulg. correctly: *εὐ*

τύχη, *feliciter*, equivalent to באשרי in v. 13, "to my joy." On the pointing of the ב vid. Ges. § 100. 2. c.

13. באשרי. See note on v. 11. LXX. *Μαχαρία ἐγώ*, Onk. אֲשֶׁר לִי הַתְּהִלָּה "Praise shall be to me." אֲשֶׁר לִי. Vid. Ges. § 124. 4.

15. ולקחת. Vid. Ges. § 64. 2, and n. on ch. 20: 16.

16. בלילה הוא. Vid. Ges. § 109. 2. b. So also ch. 32: 23; but in both passages the Sam. has the regular בלילה ההוא.

18. יששכר. The קרי perpetuum on this word is that it should be pronounced יִשְׁכָּר, and, according to the Masora, it should be written יִשְׁשָׁכָר, the second ש having neither vowel nor diacritical point. This reading seems to have been generally adopted by the ancient vss. LXX. Ἰσσαχάαρ, Vulg. *Issachar*, Syr. اِسْخَارُ, Saad. يَسَّاحَارُ. We must regard it as a derivative from the future niphal of שָׁכַר, meaning "got for hire" (Joseph. ἐκ μίσθου γενόμενος). The כתיב is either יִשְׁשָׁכָר, "there is reward," or יִשְׁשָׁכָר, for יִשְׁשָׁכָר, "he brings reward," which latter we have adopted.

24. יוֹסֵף as an optative, "may he add;" Ges. § 126. 2. a.

27. אִם נָא מִי וְגוֹ. Gesenius, in the Thes., and Maurer render this phrase: "would that I had found favour in thine eyes;" but this latter form of expression would, as Tuch remarks, require the future (see for example Ps. 81: 9, 139: 19). It is best to understand the words exactly as in ch. 18: 3, with this difference, that the apodosis of the sentence is here suppressed: "If I have found favour in thy sight, (listen, or remain)." נִחֲשֵׁתִי וְגוֹ. "I have learned by omens that Jehovah blesses me for thy sake," comp. ch. 44: 5, 15; or perhaps: "I have a feeling that Jehovah blesses me for thy sake" (compare οἰωνίζειν and *augurari*). Our A. V., "I have learned by experience," follows the Vulg. "experimento didici."

29. את אשר עבדתך. A second accusative to עבדתך, to be rendered in English "*how I have served thee*". ואת אשר יהיה וגו' "*And what thy flocks have become under my charge*".

30. לפני is correctly rendered in our A. V. "*before I came*", but לרגלי cannot mean "*since my coming*". The correct rendering is: "*at my footstep*", i. e. wherever I went.

31. אִשְׁמַר — אִשְׁוֹבֵה אֶרֶץ. On the construction vid. Ges.
§ 139. 3. b.

32. אָעבֶר. The Vulg. has "*gyra omnes greges tuos*", LXX. *παρελθέτω πάντα τὰ πρόβατά σου*, as if reading עָבִיר in the imperative. הָעֵר. Imper., addressed to Laban. Others consider it as the infinitive absol. used for the finite verb (Ges. § 128. 4.a.), but this would seem to require וְהָעֵר שְׂבִרִי. Our A. V. correctly supplies the words "*of such*", for the meaning is that all parti-coloured animals, born after this time in the one-coloured flock, were to fall to Jacob's share.

33. וְעֵתָהּ בִּי צ' "And my righteousness shall bear witness against me," i. e. I shall be self-condemned. עָנָה בְּ always means "to bear witness *against* a person", even in 1 Sam. 12: 3, which Gesenius quotes in favour of the opposite signification, "*for* a person". בַּיּוֹם מוֹחַר. Not literally "*to-morrow*", but "*at a future day*". Comp. Exod. 13: 14, Joshua 4: 6. בִּי תָבוֹא וְגו'. "*When thou shalt come to inspect my hire (which is) before thy face.*" לִפְנֵיךְ is to be closely connected with שְׂכָרִי, "my reward which I earn under thy very eyes."

37. מִשָּׁחַ is here equivalent to the inf. absol. הִשָּׁחַ, *peeling off*.

38. בְּשִׁשְׁתֵּיתָּ. Plural const. of שִׁשָּׁתָּה. "femin. tanquam radicale apparet, ut in בְּשִׁשְׁתֵּיתָּ, et ṽ ex ō ortum est, ut in בְּשִׁשְׁתֵּיתָּ, אֶמְרִי." *Roediger* in *Ges. Thes.* He derives בְּשִׁשְׁתֵּיתָּ and אֶמְרִי from שִׁשָּׁתָּה and אֶמְרִי, not, as *Gesenius* did, from שִׁשָּׁתָּה and אֶמְרִי.

which latter forms nowhere occur. יַחֲמֶה. From יָחַם according to the Arabic form of the 3rd pers. plur. fem. يَفْتُلْنَ; vid. Ges. § 47. rem. 3. Two other instances of this form occur, viz. 1 Sam. 6: 12, Dan. 8: 22.

39. יִחְמוּ. Future of יָחַם, for יִחְמוּ; or of יָחַם, for יִחְמוּ, the Chaldaizing form of יִחְמוּ or יָחַם. Vid. Ges. § 66. 5. rem. אֵל הַמִּקְלֹת. "Beside" or "near the rods", as, in ch. 24: 11, אֵל בֵּאֵר הַמַּיִם.

40. וַיַּחַשְׁבוּ וְגו'. The text is perhaps corrupt in this passage. As it stands, the meaning seems to be: "And Jacob separated the lambs, and turned the faces of the flock towards what was speckled and towards all that was black in the herd of Laban". Knobel adopts the reading of Onkelos, Ps.-Jon., and Saad., בָּל עֵקֶר, and takes פָּנַי in the sense of "before" (comparing Exod. 23: 15, Ps. 42: 3): "and Jacob separated the lambs, and placed *them* — namely all the speckled and all the black in the flock of Laban — before the flock." Kalisch gives a wholly different translation: "and Jacob separated the lambs; and he set the faces of *Laban's* flocks towards *his own* ringstraked, and all *his* dark *he set* to the flocks of Laban"; which, however, he scarcely succeeds in justifying.

41. לִיחֲמֶה. The Infin. Piel. יָחַם (from יָחַם) with fem. pronom. suffix.

42. וּבְהַעֲטִיף. "When the sheep were feeble". As sheep commonly lamb twice a year in the East, most commentators think that by the קְשָׁרִים are meant the spring lambs, and by the עֲטָפִים those yeaned in autumn. Others, as for instance Kalisch, agree with our A. V. in understanding simply the stronger and weaker cattle.

43. צֹאן רַבּוֹת. Vid. Ges. § 110. 1. rem. 3. — Few passages have given rise to so many and various explanations as the last twelve verses of this chapter, and it would be useless

to enter into details on the subject. Our view of the passage is as follows. In v. 31, Laban, acknowledging that he has no further claim on Jacob's services, proposes to pay him fixed wages, if he will remain with him (וַיֹּאמֶר מֶה אֶתֶּן לְךָ). Jacob declines to receive any wages, but consents to stay, provided Laban will agree to a proposal which he has to make. For the understanding of v. 32, it must be remembered that the normal colour of the sheep is white, of the goats black (Cant. 1: 5, 4: 1, 2.). Jacob proposes that he and Laban should inspect the flocks and separate all the animals of abnormal colours (black or spotted sheep and white or spotted goats), so that only cattle of one colour should remain under Jacob's care (v. 32). The offspring of these, if of the normal colour, were to belong to Laban; if abnormal, to Jacob (וְהָיָה שְׂבִירִי). The sheep and goats that had been separated from the main flock, were sent away to a distance under the charge of Laban's sons (vv. 35, 36). By means of the stratagem of the peeled rods, Jacob contrived that the one-coloured animals left to his care should produce considerably more than the usual proportion of young of different colours (vv. 37—9). V. 40 is very obscure, probably corrupt. It seems to describe a second contrivance by which Jacob increased the number of animals that were to fall to his share, namely, by placing in view of the one-coloured cattle not only the peeled rods, but also some of their variegated offspring. Perhaps we should read בָּל עֵקֶד, instead of אֵל עֵקֶד (see note on v. 40), and בָּצְאָן instead of בָּצְאָן, deleting לָבֵן. The meaning would then be: "And Jacob separated the lambs, and placed in front of the flock all the spotted and black found among the flock," so that the breeding ewes had those parti-coloured lambs constantly in sight. Vv. 41 and 42 detail a third stratagem by which Jacob secured for himself the strong lambs, and left the weak ones to Laban's share. See the note on v. 42.

CHAP. XXXI.

4. הַשִּׁירָה. Acc. of place; vid. Ges. § 116. 1.

6. וְאַתְּנָה. This is more correct than the usual reading וְאַתְּנָה, as shewn by the Arab. أَتْنَنَّ. It is the oldest form of the feminine plural; and occurs four times, viz. Ezek. 13: 11 and 20, 34: 17, and here. Vid. Ges. § 32. rem 5. A form אֲתִנֵּן occurs once, Ezek. 34: 11, where, however, some Mss. have the regular אֲתִנֵּן.

7. הַחֵל. Hiphil of חָלַל "to deceive", and not from a rad. חָלַל. The ה, it is true, is always retained, as if it were a radical, but the doubling of the third letter appears in the form חָלַחְלוּ, Job 13: 9, and the Hophal is חָלַחְלָה, Isaiah 44: 20. See Gesenius' Thes. art. חָלַל, and Ewald's Heb. Gram. 6th edit. § 127 d. עֲשֶׂרְתָּ מְנִים. The received text of the LXX. has here: καὶ ἡλλαξε τὸν μισθόν μου τῶν δέκα ἀμνῶν, but we should probably read, as has been suggested by Grabe and others, μνῶν, and in v. 41 μναῖς for ἀμνάσιν. Aquila has δέκα ἀριθμοί, and Symm. δεκάκις ἀρίθμῳ.

8. יִהְיֶה. On the sing. vid. Ges. § 144. d. אֲבִיבִים. Vid. n. on ch. 26: 18.

13. הָאֵל בֵּית אֵל. Vid. Ges. § 108. 2. b.

14. וַחֲעֵן — וַחֲאֲמַרְנָה. Vid. Ges. § 145. 2.

15. וַיֹּאכַל גַּם אֲבֹל. On the inf. absol. vid. Ges. § 128. 3. rem. 1. בַּסֶּפֶן. The money that he got through us, the produce of Jacob's labour (in ch. 29: 20, 27).

16. כִּי. "So that." They regard Jacob's present wealth as only a fair equivalent for his past labours in Laban's service.

19. לָגֹז. Vid. Ges. § 66. rem. 10, and comp. לָגַז, ch. 38: 13.

20. תְּרָפִים. It would be of little use here to mention the

various derivations assigned to this word. The most probable is that which derives it; from the Arab. *تَرَفَّ*, "*to enjoy the luxuries of life*," whence the *תרפים* were those gods who were supposed to bestow the blessings of life and fortune on their worshippers. The *תרפים* were Dii penates of the Hebrews, probably imported from Mesopotamia. Their worship is condemned in Scripture (vid. 1 Sam. 15: 23, 2 Kings 23: 24, Ezek. 21: 21, Zech. 10: 2), and in Hosea 3: 4 they are enumerated among those things which would not be found among the Israelites in their exile. They were of human form, 1 Sam. 19: 13, 16, in which places the plural form is used to denote a single image. The LXX. render the word here *εἰδωλα*, in other places variously *θεραφεῖν*, *γλυπτόν*, *τὰ δῆλα*, *ἀποφθεγγόμενοι*, and *κενοτάγια*; Aq. here *μορφώματα*, in Hos. *φωτισμοί*; Symm. *εἰδωλα*; Onk. *צִלְמֵי־אֱלֹהִים*; Syr. *ܠܬܝܥܠܐ*; Jonathan in Hos. *מַחֲרִי*, "*indicating*" scil. futurity.

25. *את אחיו*. "*With his brothers.*"

27. *למה נחבאת לברח*. "*Wherefore hast thou secretly fled?*"

Vid. Ges. § 139. 4. rem. 1. *והגנב אתי*. "*And deceived me.*" Compare *גנב לב פ'* in vv. 20, 26. *ואשלחך*. On the — vid. Ges. § 64. 2. note.

28. *עשו = עשה*, a rare form of the inf. const. Vid. Ges. § 74. rem. 2. The Sam. has the regular inf. *עשות*.

29. *יש לאל ידי*. Three explanations of this phrase (which also occurs in Micah 2: 1 and Prov. 3: 27) have been proposed, of which the last seems the best. 1. That of Hitzig, Knobel and others: "*My hand is for God*," i. e. in God's place; comp. *dextra mihi Deus*, Virg. Aen. 10: 773. 2. That of Schumann: "*My hand belongs to strength*," i. e. is strong; but, as Maurer remarks, in prose this would rather be expressed by *לְיָדִי לְשֹׁאֵל*. 3. That of Maurer, Rosenmüller, Ge-

senius (Gr § 149. 1): "*It is in the power of my hand.*" The negative would be **אֵין לֵאלֹהֵי יָדִי**, as in Deut. 28: 32, Nehem. 5: 5. **עִמְכֶּם**. The plural suffix refers to Jacob and his companions.

30. **וְעַתָּה הֲלֹךְ ה' בִּי נ' נ'.** A. V. correctly: "*And now, (though) thou wouldest needs be gone, because thou sore longedst after thy father's house, (yet) wherefore &c.?*" Vid. Ges. § 125. 3.

31. **כִּי יִרְאַתִּי.** Either "*Indeed I was afraid,*" or introducing the direct speech, "*And Jacob answered and said to Laban, I was afraid.*"

32. **אֲשֶׁר עָמַן = עַם אֲשֶׁר.** Vid. Ges. § 121. 2. foot-note.

39. **אַחַזְטָאָה** for **אַחַזְטָאָה**, vid. Ges. § 73. rem. 4, and § 74. rem. 21. c. **גִּנְבֹּתִי**. Vid. Ges. § 88. 3. a. The Sam. has in both places the usual form **גִּנְבוֹת**. Onk. renders the word by **גִּנְרִית**, "*I guarded*", scil. the flock, and Saad. **كَمَدْتُ**, "*I laboured*".

40. **הָיִיתִי בַיּוֹם א' הָרֵב.** Lit. "*I was — by day the heat consumed me*", i. e. by day the heat continually consumed me. **הָרֵב** in the Sam. is a blunder, for that word is always used in the meaning of "autumn", and never in that of "cold" (*De Sola*) or "heat" (*Walton*).

42. **פָּהַר י'.** Well rendered by Onk. **וְדָרְחִיל לִיהֵי יִצְחָק** "*and he whom Isaac feared*", scil. Jehovah. Vid. v. 53, also Isaiah 8: 12, 13 (**מֹרָא**), and compare the Syr. **ܢܝܨܬܐ**, "*fear*" "*a god*" or "*idol*".

45. **וִירִימָה מִצְבָּה.** Vid. Ges. § 136. 1.

47. **יֹגֵר שְׁהִירוּתָא.** The first example of Aramaic words in S. S.

49. **וְהַמִּצְפָּה.** As the text stands, we can only translate (with Knobel and others): "*therefore he called its name Gal'ed, and (also) Ham-mizpah, because he said, &c.*" The Sam., however, has **וְהַמִּצְבָּה**, and this favours the conjecture of Ewald

(Composit. der Genesis, p. 61) that the original reading was והמצבה המצפה, “and (he called) the pillar Ham-mizpah”, which is supported by Saad. **وَسَمَّى الْحَجَرَ الْمَطْلَعِ**. The other ancient versions vary considerably. The Syr. closely follows the Heb. **עַל בֵּן : מַצְבָּה : הָיָה מִן הַיּוֹם הַזֶּה בְּיָמַי בְּיָמֶיךָ וְבְיָמֵי בָנֶיךָ**; Onk. **עַל בֵּן : מַצְבָּה : הָיָה מִן הַיּוֹם הַזֶּה בְּיָמַי בְּיָמֶיךָ וְבְיָמֵי בָנֶיךָ**; LXX. **διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα Βουρὸς μαρτυρεῖ, καὶ ἡ ὄρασις ἣν εἶπεν κ. τ. λ.**; the Vulg., omitting **אמר אשר**, has: *Et idcirco appellatum est nomen ejus Galaad, id est, Tumulus testis*, these last words being an interpolation. Kalisch proposes a new translation: “This pile is a witness between me and thee this day: therefore was its name called Galed; and Mizpah is a witness, for he said, &c.”; but this ellipsis is too forced. Some think that the whole verse is an interpolation by a later hand, and the reading of the Sam. a bad attempt at an emendation.

52. **אני — ואם אתה**. “If it be I, I will not pass . . . , and if it be thou, thou shalt not pass.” Knobel and Kalisch, along with our A. V., prefer to regard **אם** as a negative particle: “that I will not pass over . . . , and that thou shalt not pass over.”

CHAP. XXXII.

3. **מִתְּנִי**. The dual of **מִתְּנִי**, referring to his own host and that which he had met. Gesenius, however, considers it to be the plural, as if from a sing. **מִתְּנִי**.

5. **האמרן**. Vid. Ges. § 47. rem. 4. **אמר** for **אמר**, as **אמר** for **אמר**, Prov. 5: 17. Vid. Ges. § 67. 1. note.

11. **קטנתי**. As pres.; vid. Ges. § 124. 3. **במקלי**. “With
12

my staff," and nothing else. He contrasts his former poverty with his present wealth.

12. ירא אנכי. Vid. Ges. § 131. 2. a. אם על בנים. Either "*the mother over (her) children*," vainly attempting to defend them, or "*the mother along with (her) children*"; a proverbial form of expression, which also occurs in Hos. 10: 14. Tuch and Knobel adopt the former translation; Delitzsch and Kalisch the latter, which is also that of our A. V.

14. הבא בירו. "*That which had come into his hand*", what he possessed; not as in our A. V. "that which came to his hand", i. e. came in his way.

16. בניהם. Vid. n. on ch. 26: 18.

17. עדר עדר. Vid. Ges. § 106. 4. Comp. ch. 14: 10.

19. יפגש. Read *yiphgōshēkhā*, not *yiphgāshēkhā*, for the future of פגש is יפגש, 1 Sam. 25: 20. As to the metheg comp., for example, Obad. 11. עמדך. ישאלך instead of ושאלך; comp. Ges. § 41. rem. 2.

23. בלילה הוא. Vid. Ges. § 109. 2. b. and comp. the note on ch. 30: 16.

25. ויאבק. Probably there is an allusion here, as Gesenius supposes, to the name of the river יבק.

29. The name ישראל means, as here explained, "*he who fights with (against) God*", אל אשר ישרה עם אל or את אל (comp. Hos. 12: 4). Gesenius, however, regards it as equivalent to שרה, "*he who fights for God*," "*the soldier of God*." The alteration of Jacob's name is mentioned a second time in ch. 35: 10.

CHAP. XXXIII.

4. וַיִּשְׁקְחוּ. Vid. n. on ch. 16: 5.

5. מִי אֵלֶּה. Vid. Ges. § 120. 3. The meaning is not "*who are those with thee*" (A. V.), but "*what are these to thee*", in what connection do they stand to thee? אֲשֶׁר תֵּתֵן א' אֶת עֶבְדְּךָ. Double acc.; vid. Ges. § 136. 2.

6, 7. On the gender of the verbal forms in these verses, vid. Ges. § 145. 2.

8. מִי לָךְ כָּל הָרֶמֶץ. The pronoun מִי is used in reference to the men who drove the cattle intended as a present to Esau (ch. 32: 15—17), here called from their number "*a camp*." Transl. "*What is to thee all this camp, which I have met?*" do these herds and their drivers belong to you? Jacob politely responds לְמַצָּא וגו', "*(They are intended) to find favour &c.*"

10. וּלְקַחְתָּ. Vid. Ges. § 124. rem. 1. וְהָרַצְנִי. Vid. Ges. § 126. b. 2. note.

11. הִבָּאָתָּ. For הִבָּאָתָּ; vid. Ges. § 73. rem. 1.

13. וּרְפָקוֹם. Vid. n. on ch. 26: 18. On the construction vid. § 153. 4. a.

18. וַיָּבֵא י' שְׁלָם וגו'. "*And Jacob came in safety to the city of Shechem*," referring to his late encounter with Esau. שְׁלָם i. q. בְּשָׁלוֹם in ch. 28: 21, which the Sam. supports by reading שְׁלוֹם (comp. ch. 43: 27). So also Onk. and Saad., with Rashi and other Jewish commentators, and most of the moderns. The LXX., Vulg. and Syr. take שְׁלָם as a proper name. שֹׁבֵם is here the name of the prince of the country from whom the city afterwards took its name; comp. ch. 34 and Judges 9: 28.

19. קִשְׁיָטָה. What the value of the *kesīṭah* was is unknown, though it has been supposed, from a comparison of

ch. 23: 15, 16, to have been equal to four shekels. It literally means "*weight*", Arab. ⁶قِسْطًا, "*a pair of scales*". Onk., LXX., and Syr. render it by "*lamb*"; the Targg. of Ps.-Jon. and Jerus. by "*pearl*".

CHAP. XXXIV.

2. וישכב אֶתָּה. As שֹׁכֵב is usually construed with עִם or אֵת, some would here read אֶתָּה, which is an unnecessary correction, as the verb שָׁנַל is also construed with the accusative.

3. הנער. Vid. n. on ch. 24: 14. וידבר על לב. "*And spoke kindly*"; comp. Isaiah 40: 2.

7. גִּלְשֵׁבֶב. An unusual form of the inf. const. Vid. Ges. § 45. 2. a.

8. שָׁכַם בָּנִי. Case absol. Vid. Ges. § 142. 2.

13. וידברו. The ordinary meaning of the word "*to speak*" seems scarcely to yield a good sense here, so that Gesenius in the Lex. Man. has recourse to an ellipsis of בְּמִרְמָה, "*deceitfully*". It is better to take it, with Schultens, Knobel, Delitzsch, and Gesenius himself in the Thesaurus, as equivalent to the Arab. ⁶تَبَوَّعَ, "*to contrive, plot, lay snares for*", and the same meaning seems applicable in 2 Chron. 22: 10.

15. גִּלְשֵׁבֶב is generally regarded as the future niphal of אָוַת (connected with אָוָה), according to the form יִקְוִים; but Knobel prefers regarding it as the future Kal, like יִבּוֹשׁ from בּוֹשׁ. לְהַמְלִי. Vid. on the form Ges. § 71. rem. 9.

25. אִישׁ חֲרָבוֹ. Vid. Ges. § 122. rem. 1.

27. As the sentence commences rather abruptly in the received text, we have adopted the reading וַיִּבְנֵי, which is

found in the Sam. and two Mss., and supported by the LXX. Syr. and Saad.

30. מִטֵּי מִסְפָּר. "A few men." Vid. Ges. § 101. 1.

CHAP. XXXV.

3. הַעֲנִיּוֹתָיו. Vid. Ges. § 131. rem. 2.

4. הַנּוֹמִים. Not those which were worn as ornaments, but those worn as talismans and amulets. תְּרֵאֱלָה. "The terebinth." Knobel would read תְּרֵאֱלָה, comparing ch. 12: 6 and Josh. 24: 26.

7. נָגְלוּ א' הָאֱלֹהִים. The Masorites note הָאֱלֹהִים here as קִדְשׁ, i. e. as referring to God, but Onk. renders it by מַלְאֲכֵי ה' "the angels of the Lord," and in this he is followed by some commentators. On the verb in the plural vid. n. on ch. 20: 13.

8. מִתַּחַת לְבֵית אֵל. "Below Bethel," Bethel being situated on a hill.

10. יִשְׂרָאֵל. Vid. n. on ch. 32: 29.

22. There are 27 or 28 verses in Sacred Scripture in which the Masorites leave a hiatus, and note that something is deficient. Lists of these verses may be found in Buxtorf's Tiberias, Leusden's Philologus Heb., and other works. The LXX. here supply: καὶ πορεύσων ἐφ' ὁδὸν ἐναντίον αὐτοῦ, i. e. וַיֵּרֶעוּ בְּעֵינָיו. — As we have reckoned the words וַיֵּרֶעוּ בְּנֵי יִע' ש' as a separate verse, the numbering of the verses is changed from here to the end of the chapter.

27. אֲשֶׁר יֵלֵךְ לוֹ. Vid. Ges. § 140. 1. b. אֲשֶׁר is to be regarded as an accusative.

CHAP. XXXVI.

2. The text here is encompassed with difficulties. We must not adopt the reading בן זבוען (which is that of several of the vss. both here and in v. 15), but translate: "Oholibamah, the daughter of Anah, the grand-daughter of Zibeon," as plainly appears from vv. 24, 25, in the former of which Anah is said to be the son of Zibeon, and in the latter Oholibamah to be the daughter of Anah. Of more consequence are the apparent contradictions between the list given here of the wives of Esau and their fathers, and that in ch. 26: 34. These may be reduced to three heads. 1. The father of Esau's first wife is here called Anah, while in the former chapter he is called Beeri. Hengstenberg, however, is probably correct in supposing that v. 24 gives us the key for the solution of this difficulty, for it is there said that Anah found "*the warm springs*" in the desert (vid. n. on that verse), and he may have been called from that discovery בְּאֵרִי "*fontanus*." 2. Anah, supposing him to be the same as Beeri, is assigned to three different nations; in ch. 26: 34 he is said to have been a Hittite (הִתְּיָי), in the verse under consideration he is called a Hivvite (הִיִּי), while again in vv. 19, 24, he is ranked as a Horite (הִרְיָי). Anah, however, may have been called הִרְיָי, not because he actually belonged to the nation of the Horites, but because of his dwelling in a cave, so that the designation would be nothing more than a mere appellative; for it is scarcely credible that a writer or compiler would have so soon contradicted himself. A greater difficulty lies in the other fact, that the same man is called in one place a Hivvite and in the other a Hittite, although Hengstenberg thinks we may find "a very simple solution." "The name Hittites," says this critic, "like that of

Amorites (Ges. Thes. p. 122), although originally it denoted a single Canaanitish nation, yet was likewise used *sensu latiori*, to designate the whole race;" and he refers in proof to Josh. 1: 4, 1 Kings 10: 29, 2 Kings 7: 6, &c., and Ges. Thes. p. 511. There are few, however, who would not consider this explanation as forced, and we think it more probable that the text is corrupt, and accordingly have placed **הַחִתִּי** within asterisks. We ought either to read with five Mss. **יִתְחִי** instead of **הַחִתִּי**; or perhaps the reading **יִתְחִי** in ch. 26: 34 was an early mistake of some scribe for **יִתְחִי**; comp. the fact that in the same verse the Sam., LXX. (cod. Alex.) and Syr. read **יִתְחִי** אֵילֶן for **יִתְחִי** אֵילֶן. Several commentators, for example Rosenmüller, J. D. Michaelis, Tuch and Knobel, think we ought to read **יִתְחִי** instead of **הַחִתִּי**; but, though such a mistake might easily have occurred, we have no authority for this alteration of the text, nor does it remove all our difficulties. 3. The wives of Esau have different names in the various passages. The Oholibamah of this chapter is the Judith of ch. 26: 34; the Adah here the Basemath of ch. 26; and finally the Basemath of v. 3 is the Mahalath of ch. 28: 9, which latter name the Sam. reads instead of Basemath in vv. 3, 4, of this chapter. We cannot admit the supposition of Kalisch that the Basemath of this chapter is the same as the Basemath of ch. 26, as the father of the latter was Elon the Hittite, while the father of the former was Ishmael. Several commentators consider a reconciliation of the statements here with those in ch. 26: 34 and 28: 9 impossible, and maintain that we have therein an embodiment of two different accounts.

3. **בַּשָּׂמֶת**. Vid. preceding note.

6. **אֶל אֶרֶץ שַׁעִר**. So we read with the Syr., following Ewald, Knobel, Delitzsch, &c., as the ordinary reading of the Hebrew **אֶל-אֶרֶץ**, edited by Theile, leaves the sense in-

complete. The Sam. and LXX. read מִמֶּאֱרֶץ כְּנָעַן. One Ms. has אֶל-אֶרֶץ אַחֶרָה, "into another land", a reading adopted by Onk., Saad. and the Vulg.

16. אֶלֶיף קֶרַח. These words are omitted in one Ms. and in the Sam. cod. and vers., and are rejected as spurious by Kennicott, Schumann, Tuch, Knobel, Delitzsch, &c., because ק' א' is mentioned in v. 18 as a son of Esau by Oholibamah, and not as a son of Eliphaz. We have accordingly placed the name within asterisks. In 1 Chron. 1: 36 the name disappears, and is replaced by that of Timnah, who must not be confounded with Timnah, the concubine of Eliphaz. C. B. Michaelis, followed by Rosenmüller, supposes that Timnah died without children, and is therefore omitted by Moses in the catalogue of the sons of Esau, but that one of his brethren (by the law mentioned in Deut. 25: 5, 6, and even in this early age known among the patriarchs, comp. ch. 38: 8) married his widow, and had a son Korah, different from the Korah named in v. 18. It is, however, to be noted that Timnah is omitted by one Ms. in 1 Chron. 1: 36. Schumann, Tuch, Delitzsch and others, following the ancient versions, consider אֶלֶיף as here used in the construct state, and therefore render vv. 15, 16, thus: "*These are the chiefs (or princes) of the descendants of Esau; of the posterity of Eliphaz, the firstborn of Esau, the chief of Teman, &c.; these names being the names of the various tribes.* C. B. Michaelis and Knobel render אֶלֶיף by "family", "tribe", and translate: "*These are the tribes of the descendants of Esau.*"

24. אֵיָה. So we read with the Sam. and several edd., instead of the the common reading וְאֵיָה. The ו is not expressed by the LXX., Syr. and Vulg., nor is it found in 1 Chron. 1: 40. הַיַּמִּים. Most probably "*the warm springs*", Vulg. *aque calidæ*. Jerome, quoted by Gesenius in the Thes., says:

“nonnulli putant aquas calidas juxta linguæ Punicæ viciniam, quæ Hebrææ contermina est, hoc vocabulo significari”. Some understand the מַמְצִי, a gigantic race mentioned in Deut. 2: 10, and take מַצֵּא in the sense of *meeting and conquering*, which it cannot bear. This opinion is adopted by the Sam., which reads מַמְצִי, Onk., Ps-Jon, &c. One Ms. has מַמְצִי “the waters”, and so also the Syr. Saadiah, with many of the Rabbinical commentators, followed by Buxtorf and our A. V., render the word “*mules*”, which is a mere conjecture, and has nothing to recommend it. The Greek translators, the LXX., Aq., Symm. and Theod. do not translate the word, but write it variously αἰμὴν, ἰαμὴν, ἰαμῆμ and ἐμῆμ.

26. דִּישָׁן. So we read with 1 Chr. 1: 11, the LXX., Syr. and Vulg., and in accordance with v. 21. Theile reads דִּישָׁן, but the sons of דִּישָׁן are not mentioned till we come to v. 28.

CHAP. XXXVII.

2. הָיָה רֹעָה גֹאֵל. “Used to tend the flock along with his brethren”. Vid. Ges. § 131. 2. רֹעָהם רָעָה. On the omission of the article vid. Ges. § 109. 2.b. Transl. “an evil report regarding them”.

3. בֶּן זָכָיִם. Onk. renders: בֶּן חָכִים “a wise son”, which has been adopted by Schumann. בִּתְנֵת פָּסִים. This appears to have been an outer tunic worn as a distinction by persons of rank. Some have endeavoured to make out that it was a priestly garment, and that, as such, it was given to Joseph as the priest of his family; but the fact of the phrase recurring only in 2 Sam. 13: 18, where it refers to Tamar’s garment, is sufficient refutation of this notion; and besides, we have

28. מְדִיָּיִם. The Midianites were a branch of the Ishmaelite Arabs, and therefore this verse does not contradict v. 25. Comp. Judges 5: 22, 24, 26. בַּעַשׂ כֶּסֶף. Supply שָׁקַל; vid. Ges. § 118. 1. rem. 2. The LXX. have *gold* instead of *silver*, ἄχασσι χρυσῶν.

32. הֲתִתֶּנִּי. On the pointing of the ה interrogative vid. Ges. § 98. 1. rem.

35. שֹׁאֵל. The word שֹׁאֵל never takes the article. It is derived from שָׁעַל = שָׁעַל "to be hollow".

36. הַמְדִּיָּיִם. Prob. a contracted form of מְדִיָּיִם in v. 28, although in ch. 25: 2 both מְדִיָּן and מִדְּיָן are mentioned as sons of Abraham and Keturah. יֵשֶׁר הַטְּבָחִים. "Captain of the life-guard", lit. "of the executioners". LXX. badly ἀρχιμαγειρος, "head-cook".

CHAP. XXXVIII.

2. אִישׁ כַּעֲנִי. "A Canaanite". So all the ancient vss., except Onk., who translates גִּבֹּר תַּגְרָא "a merchant". In a few passages כ' is used in this way, e. g. Isaiah 23: 8.

9. וַיִּשְׁחַת אֶרְצָה. "Perdidit (semen suum) effundens in terram; const. præg." Maurer. Vid. Ges. § 138.

11. בֵּית אַבְיָן. Acc. of place. Vid. Ges. § 116. 1.

14. וַתִּתְעַלֶּף. "And veiled herself." Onk., LXX., Syr. give the sense of "adorning". The Vulg. has "mutato habitu," as if the verb were הִלָּף, which the Sam. Vers. gives אֲנַחֵץ. Saadiah alone correctly تَتَقَبَّطُ, "veiled herself". The word צִיָּיִף is rendered variously; the LXX., Vulg., and Saad. θέριστρον, theristrum, خِمَارٌ, "a veil"; but Onk. עֵיפָה, and Syr.

אֵינִי, "a robe". בפתח עינים. "At the gate of 'Enayim". So LXX., Gesenius and most of the moderns, correctly considering עינים as a proper name, as clearly appears from v. 21, where העינים only is used. Onk. translates פ' ע' by פֶּרְשֹׁתַי, "the bursting forth of two fountains," and in this he is followed by Rosenmüller. The Syr. has: ^{ܐܢܬܝܢ} ^{ܐܢܬܝܢ}, "the division of two roads", the place where two roads meet, and so Vulg. "in bivio itineris"; Saad. ^{ܡܢܬܪܐ}, "a rising ground, a watch-tower"; our A. V. "an open place", and in v. 21. בעינים "openly".

15. The LXX. add: καὶ οὐκ ἐπέγνω αὐτήν, but there is no necessity for supposing that any words have been lost in the Masoretic text. Judah does not recognise Tamar simply on account of her being veiled, not because of the veil she wore being one peculiar to prostitutes; for צִעִירָה is used only once more in Scripture, viz. in ch. 24: 65, with reference to the veil of Rebecca.

21. ויהי כמשלש חדשים. "And it came to pass after about three months". מֵן "after"; vid. Ges. § 151. 3.e.

28. ויתן יד. "And one put forth a hand". Impers. Vid. Ges. § 134. 3. יתקח. The accusative after this verb may be either יָד or יָשְׁנִי.

29. במשיב ידו. The participle with בִּי is here, and in ch. 40: 10 (as remarked by Maurer), nearly equivalent to the infinitive with בִּי. מַה פִּרְצָה וגו'. "Why hast thou broken forth? Upon thee be a breach!" i. e. may a similar act of violence be done to thee! referring, as Knobel thinks, to the rebellion of the Israelites against the house of David (who was descended from Pharez). Delitzsch considers פָּרַץ as the accusative governed by פִּרְצָה; "why hast thou made a rent (or burst a way) for thyself?" The accent on פִּרְצָה is, however, disjunctive.

tive, and the meaning attached to עלִיךְ is very doubtful. Another explanation of the words is that adopted by Rosenmüller, Maurer, &c., viz. that the midwife, fearing for the rights of primogeniture, which properly belonged to Zarah, exclaimed: "*to thee this breach is to be imputed*". The absence of the article in פֶּרֶץ is against this view. The ancient vss. throw no additional light on the passage.

CHAP. XXXIX.

2. אִישׁ מַצְלִיחַ. "*A prosperous man*". מַצְלִיחַ is used adjectively here, but as a verb in v. 3.

4. וְכָל יֵשׁ לוֹ. For וְכָל אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ, as in v. 5; vid. Ges. § 121. 3.a.

5. מֵאָז. The word אֵז is properly a noun denoting "*time*"; hence מֵאָז lit. "*from the time*", and as a conjunction "*since*".

6. לֹא יָדַע אִתּוֹ מֶ' . "*He took no concern about anything which was with him*" (Joseph), under his charge; or "*he did not regard in his own mind* (lit. with himself) *anything*," taking אִתּוֹ as reflexive (vid. 'Ges. § 122. 1). Our A. V. also takes אִתּוֹ reflexively, but with a different meaning: "*and he knew not aught he had*." כִּי אֵם. "But", "except", after a negative; vid. Ges. § 152. 2.i.

9. אֵינֶנִּי גָדוֹל גְּדוֹל גְּדוֹל. Maurer renders this: "*there is nothing in this house too great for me*", i. e. of such importance that I am not intrusted with it. If this translation be adopted, the following יֶ' ought to be rendered "*for*". Others, as Rosenmüller and Knobel, translate: "*He is not greater in this house than I*." Others, including our A. V., "*there is no one greater in this house than I*".

10. יום יום, "Daily"; vid. Ges. § 106. 4.
12. כבגדו. In this word the **ד** is aspirated contrary to rule, בגדו instead of בגדו.
14. לצחק. On the **צ** under the 2nd radical, vid. Ges. § 63. 3. rem. 2. "*Accessit ad me servus iste Hebræus ut luderet mecum*, i. e. ad lusus venereos sollicitare me volebat homo impudens." Gesenius in the *Thes.*
18. ואקרא — בהרימי. On the construction, vid. Ges. § 129. 2. rem. 2.
20. ויקח ארני י'. Plural. excell. Vid. Ges § 106. 2.b. אמרי. "The place where"; vid. Ges. § 114. 2. אמרי. We have adopted the קרי reading אַמְרִי in preference to the בתיב, אַמְרִי, because the form קָטִיל is more commonly used as an adjective or substantive, קָטִיל as a participle.
21. ויהן חנו. "And gave him favour", i. e. made him agreeable. The nominative to יהן is Jehovah, and the suffix in חנו refers to Joseph; comp. Exod. 3: 21, 11: 3.
22. הַאֲמִירִים. So the קרי; the בתיב is הַאֲמִירִים; vid. n. on v. 20. הוא היה עשה. "He was the doer (of it)", everything was done by his orders, or under his superintendence.

CHAP. XL.

3. מקום אשר. Vid. n. on ch. 39: 20.
4. ויפקד שר וגו'. "And the captain of the life-guard appointed Joseph (to be) with them, and he waited upon them". So Onk. and LXX. Slightly different is the rendering of our A. V. "charged Joseph with them, and he served them". The Vulg. *custos carceris*, and LXX. ὁ ἀρχαισχυμώτης, seem to indicate the reading שר בית הפקד instead of שר הטבחים.

8. וּפֹתֵר אֵין אָתּוּ. "*And there is no interpreter of it.*" אָתּוּ accusative governed by פֹּתֵר; comp. ch. 41: 8.

10. וְהָיָה כִּפְרוּחַת. Either "*and it was as if budding,*" "*seemed to bud*" (A. V., Tuch, Knobel, Kalisch); or with Onkelos, "*and when it had budded*", בָּרַ אֶפְרוּחַת (comp. ch. 38: 29). The Sam. has likewise בִּאֶפְרוּחַת, using the Aramaic form of the hiphil. The former translation is preferable, since הָיָה בְּ is a periphrasis for "*to appear*" "*to seem*", as in ch. 19: 14, 27: 12. נִצְחָה "*Its blossoms*", taken collectively, and hence עֲלֶתָה. Knobel and others suppose that נִצְחָה is a mistake for נִצְחָה, as נֶץ does not occur elsewhere in the Hebrew text of the Old Test.

13. יִשָּׂא פ' אֵת רֹאשׁ. "*Pharaoh shall lift up thy head*", i. e. restore thee to thy dignity. This appears to be the simplest mode of explaining the phrase. In v. 19 there is a play upon the word, as in John 12: 32. Gesenius, Knobel and Delitzsch take it to mean "*shall fetch thee out of prison*", regarding רֹאשׁ as equivalent to נֶפֶשׁ, and appealing to 2 Kings 25: 27, where, however, the words מִזֵּית פֶּלֶא are added. The prisons of the ancients were, it is true, often underground. Rosenmüller: "*shall number thee*", i. e. number his servants and count thee among them. נִשָּׂא רֹאשׁ has this meaning in Exod. 30: 12, &c. The ancient versions give the idea "*shall remember thee*"; e. g. LXX. καὶ μνησθήσεται Φαραώ τῆς ἀρχῆς σου; Syr. וְנִזְכָּר וְנִזְכָּר, and so Onk.; Vulg. "*recordabitur Pharaon ministerii tui*". כַּמִּשְׁפָּט הָרִאשֹׁן. "*In the former manner*", "*as before*".

11. וְעָשִׂיתָ נָא. Vid. Ges. § 124. 4. foot-note.

16. בָּלֵי חֲרִי. "*Baskets of white bread*". So Gesenius rightly, following LXX., Aq., Vulg., Syr., Ps.-Jon., and Saad. Onkelos has סִלְיִן דְּחֵירוֹ "*baskets of liberty (?)*," unless perhaps חֵירוֹ be a derivative from חָוֵר "*to be white*", in which case he would agree with the rendering given above. Our A. V.

has "*white baskets*", which is wrong. Rosenmüller would derive חֲרִי from חור "*an opening*", and translate: "*perforated (or wicker) baskets*", following Symm., who gives *xavē βαῖνέ*.

19. יֵשׁא פִרְעָה וּגְוִי. Vid. n. on v. 13.

20. יוֹם הַלֵּדָתָא חַת פִּי. On the construction vid. Ges. § 140. 1. a. The rare form of the infin. hophal תִּלְּךָ may be best explained by assimilation from the original הִלְדָּתָא or הִלְדָּתָא. Compare Ewald's Gram. 6th ed. § 131. c.

CHAP. XLI.

1. שְׁנַתִּים יָמִים. Vid. Ges. § 116. 3.

2. בָּאֲחוֹ. ' is an Egyptian word, denoting reeds growing in marshy ground; the word is also used in the Alexandrine Greek, in which it is written ἄχτι, ἄχαι, and the LXX. retain it here. The Vulg. has "*in locis palustribus*", Saad. فِي الْكَلْبِ, "*in the clover or trefoil*", Syr. صَفْنِيَّةٌ "*in the meadow*".

S. הַ טַמִּי מִי. "*The sacred scribes of Egypt*," the ἱερογραμματεῖς, who were skilled in the hieroglyphics. This word is, according to Gesenius, a quadriliteral formation from חָרַט, *to inscribe*, and חָרַם, *to be sacred*; or from חָרַט, *a style*, with the termination מַלְכִּים, the מ being doubled as in גְּמָלִים, גְּמֻלָּה. Other scholars have supposed it to be a corruption of an Egyptian word, such as ἑρπωμ, "*a worker of wonders*", or καρ-εϋτωμ, "*a guardian of secret things*". Hitzig, following Hyde, holds it to be a Persian word, viz. Zend *khراطmat*, Pers. *khirad-mand*, "*wise*"; but the occurrence of a Persian word in the Pentateuch would be strange indeed. The LXX. translate it here by οἱ ἐξηγηταί, and in other places by ἐπισοιστοί or γαρμαστοί; Vulg. here *conectores*, elsewhere *malefici* or *harioli*.

הִלְמֹו וְאֵפֹאֵהֶם. The use of the plural אֹהֶם in reference to the preceding sing. הִלְמֹו, may be explained by the double nature of the dream; perhaps, however, we should read with Sam., Syr. and Saad. הִלְמֵי, or rather הִלְמֵי (script. defect.), although the only plural actually found in the Bible is הִלְמוֹת.

12. אִישׁ. Vid. Ges. § 122. rem. 1.

14. רִיצִיהוּ. Vid. Ges. § 131. 3.

16. בִּלְעָדִי וְגו'. "Not I — God shall answer to the welfare of Pharaoh". Agreeably to this translation the Masorites have placed an athnach under בִּלְעָדִי, and similarly Onk. לֹא מִן הַחִכְמָהִי "Not from my wisdom", Saad. and Vulg. *absque me*". The Sam. inserts לֹא before יַעֲנֶה, and so likewise the LXX. ἄνευ τοῦ θεοῦ οὐκ ἀποκριθήσεται τὸ σωτηριον Φαραώ, and the Syr.

19. רְקוֹת in this verse, as well as in vv. 20 and 27, is not improbably a mistake for רְקוֹת (v. 3), which some Mss. read here.

21. קִרְבָּנָה. On the form of the suffix vid. Ges. § 89. 1. rem. 2. מִרְאִיהֶן. On the form vid. Ges. § 91. 9. note.

23. אֲהַרְיֵהֶם. Vid. note on ch. 26: 18.

25. עֲשֵׂה. Part. for future; vid. Ges. § 131. 2.b.

26. פָּרַת הַטֶּבֶת. On the omission of the article with פ' vid. Ges. § 109. 2.a. הִנֵּה. Vid. Ges. § 119. 2.

34. וְהִמָּשׁ. "And let him exact the fifth part of the produce". The verb is ἀπάξ λεγ. Onk. badly renders: וַיִּצְרֶן "and let him fortify the land of Egypt". The LXX., Syr. and Saad. seem to have read the verb in the plural. One Ms. has actually וְהִמָּשׁוּן.

39. אֵל הוֹדִיעַ אֶתְּ אֶתְּךָ אֶתְּ בָל ו'. Vid. Ges. § 130. 3.

40. וְעַל פִּיךָ יִשְׁקוּ כָל עַמִּי. "And according to thy mouth (i. e. orders) shall all my people dispose themselves", they shall be governed by thee and obey thy orders. So, with slight

varieties of expression, the old versions, our A. V., and among the commentators Rosenmüller, Maurer, Tuch, Delitzsch, &c. Others, as Gesenius, Schumann, and Knobel, understand it of the kiss of reverence, "*and all my people shall kiss thy mouth*", but several objections may be raised against this; 1. this kiss was only given to the king; 2. only the hands and feet were kissed; 3. נִשֵּׁק when it means *to kiss* is always construed with לְ or with the accusative. רַק הַנֶּסֶם 'ה' is the accus. vid. Ges. § 116. 3.

43. אֲבֶרֶךְ. Most probably an Egyptian word, accommodated to a Hebrew root. It is compounded, according to de Rossi, of אֶפֶס *the head* and פֶּרַק *to bow*, i. e. "*bow the head*", which is supported by the Vulg. "*ut omnes coram eo genu flecterent*", and Aquila ap. Jerome: "*et clamavit in conspectu ejus ad geniculationem*", ap. Origen γονατίζειν. Jablonski takes it from ΟΥΒΕΡΕΚ "*bow towards (Joseph)*;" whilst Benfey and Knobel identify it with ΑΒΩΡΚ, "*prostrate thyself*." The Targg. of Onk. and Jerus. render: אָבִא לְמֶלֶךְ "the father of the king", deriving it from אָב and מֶלֶךְ "*a king*", but the Chaldee word is probably a mere corruption of the Latin *rex*. If the word were Hebrew, it would be either the 1st pers. fut. hiph. of פָּרַךְ, or the imperative, according to the Chald. form, for הִפְרִיךְ. The Syr. has ܐܒܝܢܐ ܕܡܠܟܐ ܕܡܕܢܝܐ "*the father and prefect over all the land of Egypt*". Saad. renders 'א by ٱلظَّيْفُ "*the elegant*", "*the good*", whilst the LXX. and Sam. vers. give ἡρῶνξ, 𐤀𐤆𐤅𐤍, "*herald*". ܢܗܢ. Inf. used for the finite verb; vid. Ges. § 128. 4. a.

45. צִפְנֹת פַּעֲנָה. The Egyptian name seems to have been modified to suit the Hebrew language. Its genuine form is given more nearly by the LXX. Φορθομαγνήχ, in which some have recognised the Egypt. π-σωτ-μ-φ-εμεχ, *pi-sôt-em-*

ph-ench, "the saviour of the age"; but as the *v* in *phorθ* is always retained, or, in a few edd., changed into *μ*, the derivation given by Gesenius seems preferable, viz. Π-CΩNT-M-Φ-ENEZ, "the supporter" or "preserver of the age". Lepsius Chron. Egypt. vol. I. p. 352) thinks that פִּעְנָה is the Egypt. Φ-ANAZ, "life", and that the LXX. considered the name to be the same as Π-CΩNT-M-Φ-ANAZ, "creatio (creator) vitæ". The Hebrew interpreters supposed it to be a Hebrew word, and accordingly render it "revealer of secrets". So Onkelos: גִּבְרָא גִּבְרָא, Saad. الْكَفَايَا مُوضِحٌ, Syr. ܡܘܨܚܐ ܕܝܫܬܐ.

51. נִשְׁבֵּי. Vid. Ges. § 51. rem. 1. It should be remarked, however, that patach was the original vowel of the first syllable in Heb. as well as in Chald., as may be seen from the Future and Imperative.

57. וּבֹל הָאָרֶץ בָּאוּ. Vid. Ges. § 143. 1.

CHAP. XLII.

7. קִשְׁוֹת. Fem. instead of neut., which is common in all the Shemitic languages.

11. נִהְנוּ. Instead of אִנְחֲנוּ. Vid. Ges. § 32. rem. 2.

13. הִקְטֵן. Used as a superlative; vid. Ges. § 117. 2.

18. וְזֹאת עָשִׂי וְחִיו. Vid. Ges. § 127. 2.

25. בְּסַפִּיהֶם. On the plural vid. Ges. § 106. 4. rem. 1.

28. יִתְרִדוּ אִישׁ אֶל אֲחֵיו. Const. præg. vid. Ges. § 138.

30. אֶרְצִי הָאָרֶץ. Vid. n. on ch. 39: 20.

36. בִּלְנָה. On the suffix vid. Ges. § 59. 1. 2.

38. וְקִרְאָתוֹ אִסּוֹן. On the omission of the conditional particle vid. Ges. § 152. 4. a. Comp. ch. 33: 13, 44: 29.

CHAP. XLIII.

4. אַם יִשֶׁן מִשְׁלַח. "If you send". Vid. Ges. § 131. 2.a. The negative occurs in v. 5.

7. הִידִיעַ נָרַע. "How could we possibly know?" On the inf. absol. vid. Ges. § 128. 3.a, and on the potential force of the future § 125. 3.d.

11. מִזְמֶרֶת ה'. "Of the song of the land", i. e. some of its most highly prized and valuable products.

12. בַּסֶּפֶּה מִשְׁנָה. An apposition; but in מִשְׁנָה כַּסֶּפֶּה, v. 45. the word כַּסֶּפֶּה is in the accusative (vid. Ges. § 116. 3).

14. אַח א' אַחֵר. Used optatively; Ges. § 125.3.b. On the omission of the article before אַחֵר, vid. Ges. § 109. 2.b. כַּאֲשֶׁר שְׂכַלְתִּי שְׂכַלְתִּי. On the use of the pret. vid. Ges. § 124. 5. Comp. Esth. 4: 16.

16. טִבַּחְּ. Perhaps this may be a real imperative for טִבַּח; otherwise, we must take it as an infinitive used instead of the imp., in which case we should rather expect the inf. absol. (Ges. § 128. 4.b), and not, as here, the inf. const. (see, however, rem. 2).

20. בִּי for בְּעִי, as בֵּל for בְּעַל, lit. "prayer", and then as a particle of entreaty, "pray". Vid. *Jonah in Four Shemitic Versions*, ed. W. Wright, p. 11. But Ewald regards it as a mere exclamatory particle, identical with אֲבִי, Prov. 23: 29, and אָבִי, Job 34: 36, and compares the Greek αἰβοῖ.

26. וַיִּבְיֵאוּ. The Masorites regard the point in the א as a daghesh, although that mark can have no place here, since the א does not admit of being doubled. It is rather a *mappik* to indicate a distinct pronunciation of the א, perhaps inclining to the sound of י. The same point occurs in Levit. 23: 17, Ezra 8: 18, and Job 33: 21 (where, however, some editions

have ראָ instead of רָאָ. Vid. Gesenius' Lehrgebäude § 21. 1. c, and Ewald's Gram. (6th ed.) § 94. a.

29. יִהְיֶה for יִהְיֶה, as in Isaiah 30: 19, a transposition similar to that in קָטַלְךָ and קָטַלְךָ from קָטַל.

33. יִתְמַהוּ. Const. præg. vid. Ges. § 138.

CHAP. XLIV.

1. בַּסֵּף אִישׁ. Vid. Ges. § 122. rem. 1.

3. הַבֹּקֶר אֹר. "The morning shone". אֹר 3rd pers. sing. pret. Vid. Ges. § 71. rem. 1.

4. יֵצְאוּ אֶת הָעִיר וְגו'. The clause is to be translated: "They had not gone far from the city, when Joseph said &c." On הִרְחִיק vid. Ges. § 139. 4. rem. 1, and on the accusative אֶת הָעִיר, § 135. 1. The LXX. add at the end of the verse: *ἵνα τί ἐξέψατέ μου τὸ κόρυν τὸ ἀργυροῦν*, whilst the Vulg. inserts a similar phrase at the commencement of v. 5: "Scyphus, quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, &c."

5. הֲלוֹא זֶה וְגו'. Tuch would supply בִּידֶךָם and translate: "Is not that, out of which my master drinks, in your possession?" but it is better to take the clause literally: "Is not this that out of which my master drinks?" Is not this my master's cup? אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה א' בּו. On the construction בִּיְשֻׁתָּהּ vid. Ges. § 151. 3. a. וְהוּא נֹהֵשׁ יִנְהֹשׁ בּו. "And in which he is wont to divine". So LXX., Vulg., Syr., and similarly Onk. who has בִּידֶךָ מְבַדֵּק בֵּיהּ, "and in which he searches", scil. for the future. Vid. n. on v. 15. Saad., wishing to screen Joseph from the charge of such practices, explains נֹהֵשׁ here by נִסָּה, to tempt, to try, and renders accordingly: *وَهُوَ إِنَّمَا أَمْتَحَنَكُمْ بِهِ*, "and he only proved you by it".

12. ויחפש וגו'. "So he searched, with the eldest he began, and with the youngest he finished".

15. Vid. n. on v. 5. Tuch, Delitzsch, Knobel render 'הלֹא ידעתם וגו' by: "Did you not know that a man like me would certainly surmise it?" or "notice it?" To be consistent, they should have given נחיש נחש the same meaning in v. 5, "and he would certainly remark it," i. e. its loss, miss it; in which case נחש would be construed with בָּ, like רָצָה.

18. בי אדני. Vid. n. on ch. 43: 20.

21. ואשימה עיני עליו. "And I will look favourably upon him". שום עינים על פ' is "to look favourably on a person"; שום פנים על פ' "to look unfavourably on a person". This rendering has the support of the LXX. καὶ ἐπιμελοῦμαι αὐτοῦ, Saad. וַאֲשִׁי עֵינֵי לְמַבְחָא עֲלֵהוּי, and Ps.-Jon. أَجْعَلُ عَيْنَايَ بِهِ. But Onk., Syr., Vulg., our A. V., and several of the commentators, such as Delitzsch and Kalisch, take it literally: "that I may set my eyes upon him," convince myself of his existence and see that you are speaking the truth.

22. ויעזב וגו'. "For if he leave his father, he will die". Vid. n. on ch. 42: 38.

CHAP. XLV.

6. וזה שנתיים. Vid. Ges. § 120. 2. note.

7. לשום לכם שארית. Maurer and Schumann render this: "that I might give you the residue in the earth," "of the earth," i. e. the residue of the corn which the earth has produced. שארית, however, is not so used, and besides it would then be שארית הארץ. Translate therefore: "that I might give you a remnant in the

earth," i. e. might keep you alive, so as to have posterity. Comp. 2 Sam. 14: 7. וּלְהַחְיֶיהָ וְגו' "*And to preserve you alive, a great body of fugitives.*" לַפְּלִיטָה is in apposition to לָכֶם, the infinitive being here construed with ל' instead of with the accusative. Most critics, following some of the ancient versions, translate: "*to preserve you alive for a great deliverance,*" that you may be preserved in great numbers and become a great people. Kalisch adopts the rendering of our A. V. "*that I may keep you alive by a great deliverance,*" arguing that the repetition of the ל' in apposition is contrary to usage (the Sam. omits it), but we do not see how לַפְּלִיטָה can mean "*by a deliverance*". The Vulg. has a curious translation: "*ut reservemini super terram, et escas ad vivendum habere possitis.*"

8. לֹאֵב לְפָרְעָה. "A father to Pharaoh," i. e. chief minister. Comp. 1. Macc. 11: 32.

12. כִּי פִי הַמְדַּבֵּר. *That it is my mouth that is speaking to you,* i. e. that it is my very self. Vid. Ges. § 108. 3. note.

18. אֵת טוֹב אֶרֶץ מִצְרַיִם. "*The best of the land of Egypt*", i. e. its choicest products, as shown by v. 23, Is. 1: 19, Ezra 9: 12, &c. Others render: "*the best part of the land of Egypt,*" i. e. Goshen, but this is not proved by a reference to ch. 47: 6, 11, for the word used there is not טוֹב, but מִיטָב.

19. וְאַתָּה צֹוֶה. "*And thou (scil. Joseph) art commanded*" to say to thy brethren, "*do this.*"

21. עַל פִּי פָרְעָה. Comp. n. on ch. 41: 40.

22. חִלְפוֹת שִׁמְלָה. "*Changes of garments*", robes of honour given them by the monarch, as is customary in the East. So Saad. خِلَعٌ. The LXX. render the words by δισσὰς στολὰς, Vulg. binas stolas, "Syr. ثَوْبَانِ ^١ ^٢ "pairs of garments",

Onk. אַצְטִלֶּן דִּלְבוּשֵׁין, the plural of a word אַצְטִלִּי, or אַסְטִלִּי, borrowed from the Greek *στολή*.

24. אַל תִּרְגְּזוּ בְּדֶרֶךְ. Either, with Gesenius, Tuch, Maurer, &c., “*do not fear on the way*”, go your way with confidence; or, with the ancient vss., Knobel and Delitzsch, “*be not angry on the way*” with one another, blaming each other for what you formerly did to me.

CHAP. XLVI.

3. מִרְדָּה. רָדָה is a rare form of the infinitive, like רָעָה from יָרַע, and לָרָה from יָלַד. Vid. Ges. § 68. rem. 1.

4. אַעֲלֶךְ גַּם עִלָּה. Vid. Ges. § 128. 3. rem. 1.

15. וְאֵת דִּינָה. A very awkward construction. The best translation is: “*along with Dinah.*”

21. The catalogue of names given in this chapter differs very considerably from those in Numb. 26, and in 1 Chron., as may be seen by a reference to the various readings. In no case, however, are the differences so wide as in that of the sons of Benjamin. It should however be borne in mind: 1. That the list here given is that of those sons of Benjamin who went down into Egypt, whilst those in Numbers and 1 Chron. are drawn up without any reference to that event. 2. That in the catalogue of Numb. 26 we have a list of the then existing families of the tribe of Benjamin, and that, therefore, all of his sons who died without issue are omitted in it. 3. That the genealogical lists in Scripture do not always carefully distinguish between the children and the grandchildren. With these preliminary remarks we proceed to note the differences between the various catalogues. The sons of Benjamin here

amount to *ten*; in Numb. 26: 40, to *five*; in 1 Chr. 7: 6, to *three*; and in 1 Chr. 8: 1, 2, to *five*. The genealogical lists appear indeed to be very corrupt. We shall note the variations of the names in order. (1.) בִּלְע occurs in all four lists. (2.) בֶּכָר occurs only here and in 1 Chr. 7: 6. (3.) אִיֶּבֶל occurs here, in Numb. 26: 38, and 1 Chr. 8: 1, and is probably identical with יִדְיעָאֵל, mentioned in 1 Chr. 7: 6. (4.) גִּרָא is named here and in 1 Chr. 8: 3, where, however, he is a grandson, and not a son, of Benjamin. There are, it is to be noted, two sons of בִּלְע mentioned in that chapter of the name of גִּרָא. (5.) נַעֲמָן is given in three lists, viz. here, in Numb. 26, and in 1 Chr. 8. In the two latter passages, he is reckoned a grandson. (6.) אֲחִי, possibly the same as אֲחִירָם (Numb. 26) and אֲחִיָּה (1 Chr. 8: 4), in which latter passage he is also reckoned a grandson. (7.) רָאִשׁ is not mentioned elsewhere. (8, 9.) מְפִים and הָפִים are here sons of Benjamin, and so also in Numb. 26: 39, where they are called שְׂפִיפָם and הִפָּם; while in 1 Chr. 8: 5 they are reckoned as his grandsons, and named שְׂפִיפָן and הוֹרָם. They are perhaps identical with the שְׂפִים and הָפִים of 1 Chr. 7: 12, in which case עִיר must be a second name of בִּלְע, and not to be identified with the עִירִי of 1 Chr. 7: 7, as Benjamin could not have had great-grandchildren before going down to Egypt. (10.) אֲרִדָּה is probably the same as the אֲרָדָה of 1 Chr. 8: 3, and therefore a grandson of Benjamin. Sons of Benjamin not named in this chapter (unless indeed we choose to identify them with רָאִשׁ and בֶּכָר) are the נוֹדָה and רָבָה of 1 Chr. 8: 2. Additional grandsons are also there mentioned, viz. אֲבִי־שִׁיעַ, אֲבִי־הוֹר, and a second גִּרָא. Perhaps the אֲרָדָה of 1 Chr. 7: 12, if a son of Benjamin at all, is the same as the אֲחִירָה of 1 Chr. 8: 1.

28. יָאֵת יְהוּדָה שְׁלֹחַ וְגו'. "He sent Judah before himself to Joseph, that he (Joseph) might direct him (Ju-

dah) to Goshen, before his (Jacob's) arrival" (lit. "before his face").

29. ויבך על צ' עור is strangely rendered by the LXX. καὶ ἔκλαυσε κλαυθμῶ πόνι.

CHAP. XLVII.

2. מקצה. "Out of the whole number." Vid. n. on ch. 19: 1.

3. רעה. On this const. vid. Ges. § 114. c. Several edd. and the Sam. read רעי, which would be the ordinary construction.

6. ושמחם. Pret. used for imperative. Vid. Ges. § 124. 6. rem. 1.

11. רעמסם. The name is here used by prolepsis, as the town was built by the children of Israel themselves, Exod. 1: 11.

13. והלה וגו'. "And the land of Egypt was exhausted." הלה is the fut. apoc. from להה, i. q. לאה, "to be exhausted." On the lengthening of the vowel of the preformative vid. Ges. § 74. rem. 3. b. The Sam. has the more common והלאה.

18. ויאמרו לו וגו'. "And they said to him, we will not conceal it from my lord, that, since the money is all spent, and our herds of cattle have become my lord's, there remains nothing &c." Maurer, Hitzig and Kalisch translate כי אם וגו' by "but our money is spent, &c." Knobel connects הם with מקנה רב, as well as with הכסף: "since our money and our herds of cattle have entirely passed into the hands of my lord."

19. השם. Fut. of שם, like ימר and יקל. Vid. Ges. § 66. rem. 3.

21. ואת העם ה' אתו לערים. ואת העם is the case absol., vid. Ges. § 142. 2. "And as for the people, he removed them

into the cities." Such is the literal translation of the Masoretic text, which can, however, scarcely be correct, as it is impossible that Joseph could have brought *all* the Egyptians into the towns. Gesenius, Tuch, and others, take it to mean that he removed the people from one city into another throughout the whole land; but that would require הָעִיר אֶתוֹ מְעִיר לְעִיר, as in 2 Chr. 30: 10. If the words be really not corrupt, we must take העִיר in a somewhat wide sense, and translate with Schumann, "*and the people he caused to come to the cities,*" namely for the purpose of getting the grain which was stored up in them (ch. 41: 18). Among the ancient versions, Onkelos and the Syr. understand the passage in the same way as Gesenius, and are accordingly obliged to render it: וְיָתָּה עָמָא אֶעְבֵּר יְהוּדָה מִקָּרִי לְקָרִי, and ܐܬܝܬܝܢ ܥܡܝܢܐ ܠܢܝܚܐ ܥܝܢܐ ܥܝܢܐ. But the Sam., LXX. and Vulg. have a very different reading: וְיָתָּה הָעָם הָעֹבֵר אֶתוֹ לְעִירִים, καὶ τὸν λαὸν καταδουλώσατο αὐτῷ εἰς παιδας, which is adopted by Houbigant and Knobel, and would be very good, if only לְעִירִים were omitted. The LXX., it may be remarked, have taken אֶתוֹ not as referring to הָעָם, but as a second accusative to העִיר (just as in Jerem. 17: 4), in which Knobel follows them.

31. וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה. "*And Israel bowed down* (in prayer) *towards the head of the bed.*" So Knobel, Delitzsch, &c. Schumann, Tuch, and others, render it: "*reclined* (or *leant back*) *upon the head of the bed,*" but in that case רֹאשׁ would be quite superfluous, just as in 1 Kings 1: 47 we have וַיִּשְׁתַּחוּ הַמֶּלֶךְ עַל הַמִּשְׁכָּב "*and the king bowed* (in prayer) *upon the bed.*" Of the ancient versions, Onk., Aq., Symm., and the Vulg. agree with the translation which we have given; e. g. Vulg. *adoravit Israel Deum conversus ad lectuli caput.*" But the LXX. and Syr. have read הַמִּצִּיחַ, "*the*"

and others, following Onk. and Saad., translate שָׁבַל by “*he placed his hands designedly* (lit. he made his hands wise).”

16. יִקְרָא בָהֶם שְׁמִי. Lit. “*let my name be called on them,*” i. e. let them be called mine, reckoned as my children; so Deut. 28: 10, 2 Sam. 12: 28, Isaiah 4: 2, 63: 19. Knobel, however, translates: “*and let my name be named through them,*” i. e. become famous through them.

22. שֵׁשֶׁם אֶחָד עַל וְגו'. On אֶחָד, for אֶחָדָךְ, vid. Ges. § 111. 6. “*And I give thee one portion above thy brethren, which I will take out of the hand of the Amorite with my sword and my bow.*” On the perfects נִתְּחִי and לִקְחִי vid. Ges. § 124. 4. Knobel takes שֵׁשֶׁם more literally as a piece of *mountain-land*. The passage refers to the future assignment of *two* portions of territory to the descendants of Joseph in the land of Canaan, as the tribes of Ephraim and Manasseh. The LXX. curiously translate 'ש' א' by Σίχηα ἐξαιρέτων, taking 'ש' as the name of the wellknown city of Shechem, which really lay in the territory of the tribe of Ephraim.

CHAP. XLIX.

1. יִקְרָא for יִקְרָה, from קָרָה. Vid. Ges. § 74, rem. 22. בְּאַחֲרִית הַיָּמִים. The LXX. translate these words by ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, Targg. בְּסוֹף יְמֵינָא, “*at the end of days*”, Syr. ܒܝܠܝܬܝܢܐ ܕܝܡܝܢܐ, Vulg. “*in diebus novissimis.*” The exact words of the LXX. are used in the Epist. to the Hebrews 1: 1, and nearly identical are the words in 1 Pet. 1: 20, ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων, in both of which passages they are employed with reference to the times of Christ. The phrase, however,

need not bear that meaning, as is shewn by Deut. 4: 30, and we may therefore render it by "*hereafter*."

3. אַתָּה. This pronoun might include the substantive verb, but it is better to regard it as a vocative. רִאשִׁית אֹנִי. "*First-fruit of my vigour*". אֵין used of genital power. Rightly LXX. ἀρχὴ τέκνων μου. Aquila confounds אֵין with אֵין, translating κεφάλαιον λύπης μου, and similarly Symm. ἀρχὴ ὀδύνης μου, and Vulg. *principium doloris mei*. Such a rendering will not suit the context, nor such passages as Deut. 21: 17, Ps. 105: 36. יָתֵר. Taken concretely, "*first*", "*chief*". Onkelos abandons the Hebrew text, giving in its place the Jewish tradition, which ascribed to Reuben three privileges, the right of primogeniture, of the priesthood, and of royalty: לָךְ הַיָּהּ תִּהְיֶה תַּחֲוִי לְמִסְבָּה תִּלְהָא לְךָ הַיָּהּ תִּהְיֶה תַּחֲוִי לְמִסְבָּה תִּלְהָא וּמִלְכֻּתָּא.

4. פָּהוּ כְּמִים. The Sam. has פָּהוּ, which the ancient versions seem to follow, but, as Rosenmüller remarks, they may have expressed the 2nd pers. of the verb more for the sake of perspicuity than because they read פָּהוּ. LXX. ἐξέβρισας, Symm. ὑπερξέσας, Aq. ἐθάμβευσας, Vulg. *effusus es*, Syr. ⁷لَا، "*thou hast erred*". פָּהוּ is not used by poetic license for פָּהוּ as Gesenius supposed, and we must not render it, as he did, "*scatebra es ceu aquæ sc. fervidæ*", but consider פָּהוּ as still the vocative. אַל תִּהְיֶה. "*Mayest thou not excel*," or "*Thou shalt not excel*". Vid. Ges. § 149. 1. In the Lex. Man. Gesenius translates 'ה' א' by "*non lucrifacies*;" Land, in his *Disp. de Carm. Jacobi*, by "*ebulliens aquæ instar noli redundare*." מִשְׁכְּבִי א'. Plur. instead of sing. by poetic license. Gesenius explains it differently, in his Gram. § 106. 4. rem. 2, as referring to polygamy. אִזְוָה' י' עָלָה. "*Then thou didst pollute (it); my couch he ascended*". So we prefer to render, following the Masoretic accentuation. יִצְעִי עָלָה is an indignant ex-

clamation, addressed to the other sons, who were standing around. The old versions all appear to have read עֲלֵיתָ.

5. מְכַרְהֵם namely in disposition. מְכַרְהֵם. A much disputed word. (1.) Some derive it from כָּרַח, *to pierce, to bore, to dig*, or from כָּרַח = כָּרַח; hence מְכַרְהֵם “*a sword*”, with which has been falsely compared the Greek μάχαιρα. So, for example, Gesenius and Delitzsch. (2.) Others derive it, with Lud. de Dieu and Maurer, from the Aeth. ሙረ: (mākārā) and Arab. مَكَر, *to consult, to contrive, to plot*, and translate the word by “*machinations*;” or, with Tuch, deduce the same meaning from the rad. כָּרַח, *to turn one's self, to wind*. (3.) Kimchi and others identify it with מְגִרִים, which they render by “*habitations*.” So Onk. בְּאַרְעֵי תוֹהֲבוֹתָהֶן from the rad. (תָּבַח = תָּבַח), and our A. V. Or else they take it as synonymous with מְכַוְוָה or מְכַוְוָה, their “*nature*” or “*character*.” So the Syr. مَلَاةٌ يَتَلَوُّنَ عَنْ مَلَاةٍ (nature). (4.) Kalisch connects it with כָּוֶה, כָּוֶה, and כָּוֶה, and translates it by “*burning rage*.” (5.) Michaelis, Dathe, and Knobel, alter the word to מְכַרְהֵם, “*their betrothals*,” from מְכַר. The LXX., reading with the Sam. בָּלוּ, render the passage: συνετέλεσαν ἀδίκιαν ἐξαίρεσιν αὐτῶν.

6. אֵל תְּבוֹא נָ וְגו'. Our A. V. is incorrect here, since נַפְשִׁי and כְּבֹדִי are not vocatives, but nominatives. כְּבֹדִי is here fem., as being parallel to נַפְשִׁי and of the same meaning. The LXX. render the latter clause: μὴ ἐρίσαι τὰ ἡπατά μου, probably reading יִתֵּר כְּבֹדִי. The Sam. too has יִתֵּר. Onkelos reads שֹׁר and renders the clause: תִּרְעוּ שֹׁר סְנֵאָה “*they broke down a hostile wall*” (from רָעַע = רָצַץ). This reading is found in 3 Mss., and is also followed by the Syr., Ps.-Jon., Saad., Vulg., Aq., Symm., and our A. V. It does not, however, suit the parallelism. The LXX. read, with the

Masoretic text, שׁוֹר, and translate: ἐνεχυροποίησαν ταῦτον, "they hamstrung an ox," which is the usual meaning of עָקַר, Ar. عَقَرَ. אִישׁ. עֶקֶר the LXX. render collectively by ἀνθρώπους. This view is adopted by most commentators, as Rosenmüller, Gesenius, Tuch, Knobel, and Delitzsch. Some, instead of understanding שׁוֹר literally, have preferred referring it to Shechem, the ravisher of Dinah. They compare such passages as Ps. 22: 13, 68: 31, Isaiah 14: 9.

7. אָדִיר. The Sam. reads אָדִיר, "noble," "glorious," probably an intentional alteration of the text; and in the same way has substituted הֶבְרָתָם, "their association," for עֲבֹרָתָם.

8. אַתָּה. This may be rendered with our A. V. and Schumann: "Thou art he whom thy brethren shall praise." Maurer and others regard it as rendering the following suffix more emphatic: "Thee shall thy brethren praise" (comp. Ges. § 119. 3); but it seems better to consider it as the vocative.

9. מִטְרֵף בְּנִי עָלָיו. "From the prey my son thou art gone up." The image is that of a lion retiring to the mountains after having devoured the prey which he has killed in the valley. The sense given by J. D. Michaelis, Dathe, and Gesenius: "upon prey, my son, thou art grown up," is not good, as עָלָיו seems not to be used of the growth of animals. The LXX. took עָלָיו in this sense, but assigned to τῇ τῆς the meaning of "bud" or "shoot;" ἐκ βλαστοῦ, νιέ μου, ἀνέβη. Land, in his Disput., arbitrarily alters the text into מִטְרֵף בְּנִי עָלָיו וְגו', "raptis filiis ovium genua flexit" (עָלָיו part. plur. fem. of עָל). וּבִלְבִיא. "And as a lioness." That לְבִיא means "a lioness", and not "a lion," is proved by the Arab. لَبْوَةٌ. It is objected, that in Ezek. 19: 2 we have לְבִיא used for "a lioness," and that לְבִיא must therefore be "a lion;" but the punctuation there is either wrong, or לְבִיא stands for לְבִיָּה, fem. of לְבִי.

The Vulg. has correctly *leena*, and Saad. ^{٦٤٦}لَبْوَة, but the LXX. and Syr. render it by *σάτυρος* and ^{٦٤٦}لَبْوَة, “*whelp*.”

10. שֶׁבֶט. “*The staff*” of authority, or sceptre. Vulg. *sceptrum*. וּמַחֲקֵק. Onkelos renders מ' by סִפְרָא “*a scribe*,” “*one learned in the law*,” Ps. Jon. סִפְרָן, Targ. Jerus. סִפְרָן, Syr. ^{٦٤٦}الرَّسَمُ, “*an expositor*” or “*interpreter*,” Saad. ^{٦٤٦}الرَّسَمُ, probably “*the langiver*,” LXX. *ἡγούμενος*, Vulg. *dux*, and similarly the Sam. vers. ^{٦٤٦}לַמְנִיָּה (מְנִיָּה). Hengstenberg adopts the meaning of “*langiver*,” which the word certainly bears in Deut. 33: 21, Isaiah 33: 22; but most critics (such as Gesenius, Tuch, Knobel, Delitzsch, Kalisch) prefer the meaning of “*staff*, *sceptre*,” which it has in Num. 21: 18 and Ps. 60: 9. מִבֵּין רַגְלָיו. The opinion of Herder, de Wette, Schumann, Knobel, Delitzsch, and Kalisch, is perhaps the best on this point, viz. that the picture here drawn is that of a king seated upon his throne, with the sceptre between his feet, as represented on various ancient monuments. Others think, but with little probability, that the phrase is equivalent to the Arabic ^{٦٤٦}مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ, an idiomatic expression for “*from him*.” Maurer, Gesenius in the Thes., and others, consider the expression to mean “*his posterity*,” בֵּין רַגְלָיו being, according to them, a euphemism for the organs of generation. They compare Deut. 28: 57, which, however, is wholly inapplicable on account of the difference of sex. This rendering, however, is supported by the LXX. *ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ*, the Targg. Onk. and Jerus. מִבְּנֵי בְנוֹהִי, Ps.-Jon. מְוִרְעִיהָ, Vulg. *de femore ejus*. Ewald and Tuch take רַגְלָיו as the plural of רַגְלִי “*a foot-soldier*,” “*from among his soldiers*,” and the Sam. vers. actually has: ^{٦٤٦}מִבֵּין סִדְרָיו (מִבֵּין סִדְרָיו) “*from between his ranks*.” The Sam. cod. reads מִבֵּין הַדְגָלִיו “*from between his banners*,” but this seems to be a merely conjectural emendation. Two Hebrew

Mss. indeed appear to exhibit this reading, but they are doubtful. עַד כִּי יָגַעָה יָדוֹ, “*Until*”, as in 2 Sam. 23: 10, “*until his hand was tired*”; comp. עַד אֲשֶׁר in ch. 28: 15. שִׁלָּה. The form שִׁלָּה (adopted by V. d. H. and Theile), though the common one in the Mss., is of later date. Forty Mss. have שִׁלָּה (never pointed שָׁלָה), some few שָׁלוּ. The Sam. cod. and vers. give שָׁלָה, which the Samaritans pronounce שָׁלָה, and understand of Solomon (שָׁלָמָה, comp. אִישׁ מְנוּחָה in 1 Chr. 22: 9). A similar variety of reading prevails in Mss. with regard to the town of Shiloh, the name of which is written שִׁלָּה, שָׁלוּ, and שָׁלוֹ, whilst the gentile adjective is שִׁילִנִּי. All the ancient versions, with the exception of the Vulg. and Ps.-Jon., have read שָׁלָה, compounded of שָׁ=שֶׁ and לָהּ for לוֹ. So LXX. τὰ ἀποστέλλεμεν αὐτῷ; Aq. and Symm. ὃ ἀποστέλλεται (which reading has crept into some Mss. of the LXX.); Syr. ܫܠܐ ܕܥܝܪܐ, Cod. S. Ephrem ܫܠܐ ܕܥܝܪܐ; Saad. اَلَّذِي سَلِلَ; Onk. and Targ. Jerus. מְשִׁיחָא דְרִילִיָּה הִיא. Jerome and the Vulg. appear to have read some form of שָׁלָה, rendering it “*qui mittendus est*,” with which Grotius compares the name given to Christ ἀποσταλλόμενος. There is no trace now, however, of such a reading in the Mss. The Targ. of Ps.-Jon. has מְשִׁיחָא וְעִיר בְּנוֹי “*the Messiah, the youngest of his sons*”, taking שִׁלָּה to mean “*his son*”. This signification has perhaps been deduced from the Rabbinical שָׁלִיל, Arab. سَلِيلٌ, “*foetus*”, but the word שָׁלִי itself does not exist, and therefore this interpretation (though adopted by Kimchi, Pagninus and Calvin) is now justly exploded. We must discard at once the derivation from שָׁ=שֶׁ, as the form שָׁ nowhere appears in the Pentateuch (Gen. 6: 3 not being an example, vid. note on that passage). The derivation of שָׁלָה, or שִׁלָּה, from שָׁלוּ, as an appellative noun signifying “*peace*”, “*rest*”, (according

to the forms קִיטור and (בִּי)שור will not do, as such a form cannot come from שָׁלו, unless שִׁלָּה or שָׁלו be shortened from שִׁלְיו (comp. גִּי). The words שִׁלָּה and גִּילָה stand, however, for שִׁלְיון (comp. גִּילְיון) and גִּילְיון, as proved by the gentile nouns שִׁלְמוֹ and שִׁלְמוֹת, and by the analogy of מְגִדוֹ for מְגִדוֹן and מְגִלָּה for מְגִלָּה (comp. Gr. *Σαλωμών*, *Σολομών*, and Arab. سُلَيْمَان). Hengstenberg, taking שִׁלָּה to mean either “peaceful” or “man of peace” (comp. שָׁלֹם Isaiah 9: 5), relies on the analogy of קִיצוֹן and אִיתוֹן, for קִצְיוֹן and אִתְיוֹן, from קָצָה and גָּלָה; so that שִׁלְיוֹן and גִּילְיוֹן would stand for שִׁלְיוֹן and גִּלְיוֹן, from שָׁלו and גָּלָה. Roediger, in *Ges. Thes.*, thinks it more probable that שִׁלָּה or שִׁלְיו stands for שִׁלְיוֹן, and that for שִׁלְיוֹ, from the radical שָׁלַם. שִׁלָּה he derives from שָׁלַם, as שָׁלו from הוֹשַׁם. Delitzsch assumes a radical שָׁלַם, i. q. שָׁלו. With regard to the rendering of the passage, שִׁלָּה may either be taken as the accus. of place (just as in 1 Sam. 4: 12), “until he (scil. Judah) comes to Shiloh,” or as the nominative, “until Shiloh comes.” We prefer the latter, but there is no grammatical objection to either translation. A modification of the latter rendering has been adopted by some, viz. “until tranquillity cometh”; so Knobel, who is inclined to vocalise the word שִׁלָּה or שִׁלְיו. We purposely avoid entering here into theological exegesis. וְלוֹ יִקְהָת עַמִּים. “And to him is the obedience of the nations”. On the ק with dagh. euph. vid. *Ges.* § 20. 2. b. The root of the word is יִקְהָת, Arab. عَزَا “to obey”; it occurs only here and in Prov. 30: 17. Rightly Onk. וְלוֹ יִקְהָת. Incorrectly the LXX. καὶ αὐτὸς προσδοξία ἐθνῶν (apparently connecting יִקְהָת with קָהָת), and so the Vulg. *ipse erit expectatio gentium*, and Syr. ܝܠܝܩܗܬܐ ܕܥܡܝܐ. The Sam. cod. reads יִקְהָתוּ (var. lect. יִקְהָתוּ) “to him shall the people be assembled”, from a word קָהָת=קָהָת, of which, how-

ever, there is no other trace. The Sam. vers. translates it by יִתְגַּדֵּדוֹן "shall be led". Saad. follows this opinion: **وَالْيَهُ تَجْتَمِعُ** and likewise our A. V. "and unto him shall the gathering of the people be". Ps.-Jon. has the following extraordinary version: **וְיִבְרִלֶיהָ יִתְיַמְסוֹן עִמָּמֶיהָ** "and on account of him shall the nations melt away" (מזם=מם).

11. **אֶסְרֵי וְגו'**. Obsolete const. state before a preposition; vid. Ges. § 114. 1, and § 88. 3. a. On the form of the suffix in **עִירָה** and **סוּתָה** vid. Ges. § 89. 1. rem. 2; the **קִרִי** must not be adopted, as the reading in our text is more ancient. **בְּנֵי**. Vid. Ges. § 88. 3. a. The Sam. cod. has in this passage **עִירוֹ** and **אִיהֵנוּ**, whence the following ridiculous translation in the Sam. vers. **וְאֶסְרֵי לְגַפְנָה קִרְתָּהּ וּלְרִיקָה בְּנֵי עֲמוּקָה** "binding to the vine his city (confounding **עִיר** with **עִיר**), and to the vine-branch the sons of strength (**אִיתָן** instead of **אֶחָיו**)."
The Sam. cod. reads **בְּסוּתָהּ**, which is probably the correct reading. Gesenius explains **סוּתָה** by aphæresis for **בְּסוּתָהּ**, which is possible, but without evidence. Tuch, Knobel, Delitzsch and others take it from the rad. **סוּה** (= Arab. **تَرَيَّ**, to dress oneself), whence the noun **מִסְוָה**. In this case it would be a contraction for **סוּוּתָהּ**, like **רִי** for **רִי**.

12. **חֲבִלִּיל**. **חֲבִלִּיל** is the adjective and **־י** the termination of the const. state; vid. Ges. § 88. 3. a. The word must be connected with the Arab. **حَلَك**, to be jet black, and **حَكَل**, to be obscure and doubtful. The LXX. render it by *χαρποιοι*; Vulg. *pulchriori*; Syr. **وَأَزَّ** "flashing"; Onk. and Ps.-Jon. **יִסְמְקִין** "are red"; Aq. *κατάκαροι*. The Sam. cod. has **חֲבִלִּילוֹ**, hiphil of **בָּלַל**, taken intransitively: "his eyes are more perfect (beautiful) than wine," but the Sam. vers. gives **וְאֶסְרֵי** "are red" (connected with the Heb. rad. **הִמַּר**, **ע** for **ה**).

13. **וְהוּא לְחוּף אֲנִיתָ**. "And he shall be on a shore of

ships", i. e. a shore much frequented by ships. על צִירָן. Some Mss., the Sam. cod. and vers., LXX., Vulg., Saad., Ps.-Jon., read עַר; whilst the ordinary reading עַל is that of the great majority of the Mss., Onk., and Syr. The difference is that עַל means: "*his border shall be upon Sidon*", i. e. he shall border on Sidon; and עַר, "*shall extend to Sidon*", as far as Sidon.

14. חֲמֹר גָּרַם. "*An ass of body*", i. e. of large size, powerful; Vulg. *asinus fortis*, Aq. ὄνος ὁστώδης, Syr. paraphrastically לְאִישׁ אֲדָרִי, "*a brave man*". The Sam. has גָּרִים, probably an adjective גָּרִים=Arab. جَرِيْمٌ, "*bulky*"; although Geiger, in his work *Urschrift und Uebersetzungen der Bibel*, p. 359—60, reads the word גָּרִים, and explains חֲמֹר גָּרִים as meaning "*an ass of strangers*", that is bearing the burdens of, or subject to, the Phœnicians. Onk. gives a meaningless quid pro quo: עֲתִיר בְּנִכְסֵין, "*rich in substance*". The translation of the LXX. Ἰ. τὸ καλὸν ἐπεθύμεισεν, "*Issachar desired what was good*", seems to depend on some such reading as חֲמֹר גָּרַם (Geiger); whilst the Jerus. Targ. has חֲמִיר בְּאִרְיָא, "*he had desire after the law*", probably reading חֲמִיר גָּרַם! חֲמִיר גָּרַם. "*Between the cattle-pens*". חֲמִיר only occurs in this passage and in Judg. 5:16. The root is שָׁפַט, "*to flee*" (connected with שָׁפַט, "*to judge*", and שָׁבַת "*to be quiet, to rest*"), the name being derived from the stakes driven into the earth. The phrase seems to indicate the easy life of the agriculturist. Onk. בֵּין הַחֲמִימָא, and so Vulg. *inter terminos*; Syr. بَيْنَ الْحِمَامِ, "*between the roads*"; Ps.-Jon. combines both translations: בֵּין הַחֲמִימִין בְּפִרְשָׁה. אֲרִיָּא. The LXX. have here: ἀνὰ μέσον τῶν ζυγίων; but in Judg. 1. c. ἀνὰ μέσον τῆς διχομίας, "*between two burdens*"; which latter is the rendering of our A. V. in this passage, although in Judges it has the better translation "*sheepfolds*." Symm. ἀνὰ μέσον τῶν μεταξμίων, "*in the middle of two armies*", and so

Saad. **بَيْنَ صَفَيْنِ**. Theod. retains the Hebrew word, which he writes *μωσφειθαίμ*.

15. **מנחה**. "*Rest*"; LXX. *ἀνάπαυσις*, Vulg. *requies*, Saad. **الرَّاحَة**. Others, "*resting-place*" or "*settlement*"; Onk. **הַיָּלָקָא**, "*lot or portion*", Syr. **مَحْمِلُهُ**, "*his habitation*". **טוב**. Taken substantively, and therefore not agreeing with **מנחה**; the Sam. has **טובה**. **וַיְהִי לָמָּס עֶבֶד**. Not to be translated, as in our A. V., "*and became a servant to tribute*", but "*and became liable to the service of a slave*", that is to say, worked without receiving wages. **עֶבֶד** is the genitive after **לָמָּס** (comp. 1 Kings 9: 21), otherwise we should have **לָמָּס עֶבֶד**. The simple phrase **וַיְהִי לָמָּס** is more frequently used, e. g. Judg. 1: 30, 33.

16. **כְּאַחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל**. "*As one of the tribes of Israel*" i. e. shall be recognised as an independent tribe, notwithstanding the small extent of his territory.

17. **יְהִי** is here used by poetic license for **וַיְהִי**, which is the reading of the Sam. **שְׁפִיפָן**. **עַל**. poet. for **עָלַי**. *Ἀ ἄπαξ λεγ.*; 'apparently a diminutive from a noun corresponding to the Arab. **سُفٌّ** "*a snake*". Jerome renders it by *cerastes*, the Vulg. by *coluber*. Others suppose that the *basilisk* is meant, Onk. **הַיִּרְמָן**, Syr. **مِنْ عَضَلٍ**. The LXX. render it by *ἐγκαταθήμενος*, "*lying in ambush*" **עַקְבִּי**. Dagh. euph.

18. This verse is confessedly obscure. Some critics consider it to be an interpolation, on account of the want of any apparent connexion with the other parts of the poem; but it would be difficult to see why such an interpolation should have been made, and if so, it must have been one of a very early date, as it occurs in all the Mss. and versions. The connexion is certainly hard to be perceived, but it has probably been correctly understood by the Targg. of Ps.-Jon.

and Jerus., the former of which paraphrases the verse thus:
 אָמַר יַעֲקֹב בְּדַחֲמָא נַח גִּדְעוֹן בֶּר יוֹאָשׁ וְנַח שְׁמִשׁוֹן בֶּר מָנוּחַ
 דְּקִימִין לְפָרוּקִין לֹא לְפִוְרָקְנִיה דְּגִדְעִין אָנָּה מְסַפִּי וְלֹא לְפִוְרָקְנִיה
 דְּשְׁמִשׁוֹן אָנָּה מוֹדִיק דְּפִוְרָקְנִהוֹן פִּוְרָקוֹן דְּשַׁעְתָּא אֵלֶיהֶן לְפִוְרָקְנִךְ
 דְּסִכִּית וְאוֹדִיקִית יִי דְּפִוְרָקְנִךְ פִּוְרָקוֹן עַלְמִין “*Jacob said, when he
 beheld Gideon, the son of Joash, and Samson, the son of Manoah,
 who were to arise as deliverers: ‘I look not to the deliverance
 wrought by Gideon, nor to the deliverance wrought by Samson,
 because the deliverance achieved by them is only a temporary
 deliverance; but I wait for, and look to, thy deliverance, O
 Lord, because thy deliverance is an eternal deliverance.’*”

19. גַּד גִּדְּרָה וְגַר “*Gad, an army shall assail him, but he
 shall assail their rear*”. LXX. *πειρατήριον πειρατεύσει αὐτόν·
 αὐτὸς δὲ πειρατεύσει αὐτὸν κατὰ πόδας. Πειρατήριον* is a
 piratical expedition. Vulg. *Gad, accinctus praeliabitur ante
 eum, et ipse accingetur retrorsum*; Syr. *גַּד יֵצֵא בְּחַיִּל וְיִהְיֶה לְרֵשֶׁת*
*“Gad shall go forth with an army and shall lead
 along his followers”* (חַיִּל in a derived sense, like عَقِب in
 Arab. “posterity.”). A. V. badly: “*he shall overcome at the
 last*”. *אֲשֶׁר יֵצֵא בָּם*. So we read, adopting the conjecture of
 Ev. Scheid, and separating the ׀ from the following verse.
 This is supported by the LXX., Syr., Vulg., and Saad., none of
 whom appear to have read *מֵאֲשֶׁר*.

20. *אֲשֶׁר*. Vid. n. on v. 19. The usual reading is *מֵאֲשֶׁר*,
 which has been variously explained. J. D. Michaelis, Tuch,
 Knobel and Delitzsch take *שְׁמֵנָה* as a substantive, and render
 the clause: “*out of Asher (comes) fat, (which is) his food*”,
 comparing *שְׁמֵנִים* in Isaiah 25: 6; but *שְׁמֵנָה* nowhere occurs
 as a noun (whence, perhaps, it has been altered in the Sam.
 into *שְׁמֵן*). Ewald takes the *מן* in a comparative sense, and
 translates accordingly: “*his food is too rich for Asher*”, i. e.

he has great superfluity, and hence can furnish royal dainties. Kalisch has: "*Of Asher the bread will be fat*", following Onk. אֶרְעִיָּה טָבָא אֶשֶׁר, "*Of Asher the land shall be good*". מַעֲרֵנִי מֶלֶךְ. "*Royal dainties*", i. e. meat fit for the table of kings. It is not necessary to refer it with the LXX. and Syr. to the supplying of the table of the kings of Israel by the tribe of Asher.

21. אִילָה שְׁלַחָה. Either "*an outstretched*", i. e. "*a graceful*" or "*slender hind*;" or "*a hind let loose* (A. V.)" i. e. "*unfettered*," bounding swiftly away. So Aq. ἑλαργος ἀπεσταλμένος, Vulg. *cervus emissus*, Saad. كَيْيَلَةٌ مُرْسَلَةٌ, "*as a hind sent forth*", and the Syr. paraphrastically اِمْنَهَبَا صَاحِبًا, "*a swift messenger*". Knobel renders שְׁלַחָה by "*scared*", comp. Isaiah 16: 2. Some have found here a prophecy in reference to the Galilean apostles (in Syr. مَحْمُودًا!!). The LXX., whom Ewald follows, appear to have read the verse: נִפְתָּלִי אִילָה שְׁלַחָה הַנָּתַן, אֶמְרֵי-שֹׁפָר, as they translate: Νεφθαλι στέλεχος ἀνειμένον, ἐπιτιδοὺς ἐν τῷ γεννήματι κάλλος. The Masoretic reading, however, is decidedly preferable. הַנָּתַן אֶמְרֵי שֹׁפָר. "*Who utters elegant words*", referring to the poets of the tribe, such as Deborah and Barak (Judges 5). So Rosenm., Tuch, Knobel, Delitzsch, &c. הַנָּתַן agrees grammatically with נִפְתָּלִי, and not with אִילָה. The rendering "*who bringeth forth beautiful young*" (Chald. אֶמֶר "*a lamb*") is bad. The Sam. has שׁוֹפָר, according to the Aramaic form שׁוֹפְרָא, מַחְפָּא; but the Sam. vers. evidently read בּוֹפָר, as it gives the following marvellous translation: נִפְתָּלִי אֶנְהָרָה מִשְׁלַחָה הַיְהִיב מִימְרֵי פִרְקָן, "*Naphtali is a letter (or messenger) sent, that gives words of redemption (or salvation)*".

22. בֶּן פֶּרֶת. בֶּן is in the construct state, although everywhere else it takes the form בֶּן־ with maqqeph; comp. יֵשׁ,

which form is used in the construct state as well as שֶׁם-
פָּרָה is the old form of פָּרָה or פְּרִיָּה (vid. Ges. § 79. rem.
2. b), and here equivalent to פָּרָה, “a heifer”, “a hind”, for
antelopes are called by the Arabs بَقَرُ الْوَحْشِ, “wild oxen”.
בָּנוֹת, “the daughters”, are the hinds that accompany the stag
(on the verb in the sing. vid. Ges. § 143. 3); and שׁוֹר is to
be taken in the sense of “an ambush” or “ambuscade” (vid.
Ges. Thes.), made by the huntsman near the spring or pool,
where the deer come to drink. The verse may, however,
admit of an entirely different rendering, if we take פָּרָה in
the sense of “a fruitful tree” (= פְּרִיָּה Isaiah 17: 6), here
“a vine”. The daughters are in this case “the branches”, and
שׁוֹר is used in its ordinary meaning of “a wall”. “Joseph is
the son of a vine, the son of a vine beside a spring; his
branches run over the wall.” We prefer the former trans-
lation, although the latter is adopted by most modern critics,
e. g. Gesenius, Tuch, Knobel, Delitzsch, Kalisch, and Ewald
(who, however, reads בָּנוֹת צִעְרָה, as signifying “daughters of
ascent,” i. e. “climbing branches”). The ancient versions differ
widely. Onkelos: בְּרִי דְיִסְגִי יוֹסֵף בְּרִי דְיִהְבְּרָה בְּגִיפִין דְנִצְבִין עַל
עֵינָא דְמֵיָא תְרִין שְׁבָטִין יִפְסֶקוֹן מִבְּנוֹתֵי יַקְבְּלוֹן חוֹלְקָא וְאַחֲסִנְקָא
“My son that increaseth is Joseph, my son that is blessed, like
a vine that is planted beside a spring of water; two tribes shall
proceed from his children; they shall receive a portion and a
possession”; — an excellent specimen of the literal accuracy of
Onkelos in this chapter. LXX. υἱὸς ἡβξήμερος μου ζιλωτός,
υἱὸς μου νεώτατος, πρὸς μὲ ἀνάστρεψον, reading with the Sam.
בְּרִי צִעְרִי, and, apparently, עָלֵי שׁוֹב (ב and ר are easily con-
founded in the old Hebrew or Samaritan character, א, א);
but how they extracted μου ζιλωτός out of עָלֵי עֵין is not
clear, unless they took עֵין in the sense of “the eye” and

guessed that *בן פרת עלי עין* might mean: "one who grows up, or thrives, and is looked on with envy or admiration." Vulg. "*filius accrescens Joseph et decorus aspectu, filiae discurrerunt super murum*", following the LXX. in the first part of the verse, but alluding in the second, to all appearance, to the story told in the Targg. Ps.-Jon. and Jerus., that the Egyptian young ladies ascended the walls to behold the beauty of Joseph as he rode out in his chariot!!! Syr. *בְּנֵי עֵלִי מִבֵּית חָן*, literally translated: "a son of education is Joseph, a son of education; ascend, O fountain, O lofty building which riseth with a wall". This seems to be sheer nonsense. The translators apparently read *עֵלִי עֵין* (imp. 2. s. f. of *עָלָה*), and connected *בנות* with the verb *בָּנָה*.

23. *ורבו*. Vid. Ges. § 66. rem. 1. "*And they shoot at him*". *רָבַב* either is connected with *רָמָה*, or else this meaning is derived from the great number of the arrows; comp. *רִבְיָדִים*, "*rain*", from the number of drops, and *رَبَابَةٌ*, "*a bundle of arrows*". Ps. 18: 15, Job 16: 13, and Jerem. 50: 29, are referred to in proof of this meaning, but the first of these passages is doubtful, as *רָב* may there be an adverb, "*in great numbers*". Kalisch translates *ורבו* "*and they assembled in multitude*"; Gesen. in the Lex. Man. "*et exacerbant eum magno numero*" (comp. his Gram. § 139. 4. rem. 1.). Similarly, among the ancient versions, Syr. and Saad.; but the Sam. cod. has *ויריבהו*, "*and they contend with him*". LXX., Vulg. and Onk. seem to have read *ורבו*, as their respective translations are *ἐλκιδόρουν*, *jurgati sunt*, *וְנִקְמֹתָיו*. *בְּעָלֵי הַצִּים*. "*Archers*". Ges. § 104. 2. a. The Syr., has *مَنْبُؤَاتُ* "*commanders of troops or bands*"; Onk. *בְּעָלֵי פְלִגְוִתָּיהָ*, "*the lords of his heritage*", i. e. his brethren.

24. *באיתן* is to be taken as a substantive "*in strength*".

וַיִּמְצָא. The ordinary reading of the Mss., adopted by V. D. H. and Theile, is וַיִּמְצָא, which must, if correct, stand for וַיִּמְצָא (vid. on the omission of מֵן, Ges. § 151. 4). וַיִּמְצָא, however, never stands alone in the Pentateuch. The LXX. appear to support our reading, as do also the Vulg. and Saad., but all three are doubtful. Some Mss. have מַאֵל שְׂרִי, whilst Knobel would read מַאֵת שְׂרִי. בְּרֶכֶת תְּהוֹם וְגו' i. e. springs of water.

26. בְּרֶכֶת הַהָרִים עַד. So we point the text, and translate: "*the blessings of the eternal mountains*", following the LXX. ὁρκέων μονίμων, and most moderns, as Gesenius, Maurer, and Tuch, on account of the parallelism in this place, and the similar passages in Dent. 33: 15, Hab. 3: 6. In all probability we should read הָרִים עַד, or else הָרִים עַד, as in the second of the passages cited, though הָרִים may perhaps be an ancient form of הָרִים. The Vulg., Syr., Onk., Saad. and all the Jewish commentators follow the Masoretic punctuation הָרִים עַד (with a large disjunctive accent between the words), and consider הָרִים to be the participle, with suffix, of הָרָה "*to conceive*"; parents, however, are never called in Heb. הָרִים, but יֹלְדִים. The Sam. cod. and four Mss. have הָרִים עַד (see above) in the same sense as the LXX., but the later Samaritans pronounced the words הָרִים עַד "*of my mountain, even to —*" and understood it of mount Gerizzim, situated in the territory of the tribe of Joseph. Ewald imagines that בְּרֶכֶת means here "*the summits*," and connects it with the Gr. πύργος! הָאֵת וְגו'. Supply עַל. We render the word "*ornament, glory*," following Gesenius, Tuch, Knobel, &c., and deriving it from the rad. אָוַה. Ewald gives it the meaning of "*boundary, limit*," from the rad. אָוַה, and so our A. V. "*unto the utmost bound of the everlasting hills*." נוֹר אֶחָד. "*The crowned or consecrated among his brethren*", i. e. "*the prince of his brethren*." So Gesenius, Tuch, Knobel, &c. LXX. καὶ ἐπὶ κορυφαῖς ὧν ἡγήσατο

ἀδελεῖων, "and upon the head of the brethren of whom he was the leader". Syr. *ܕܠܥܠܐ ܕܠܥܠܐ ܕܠܥܠܐ*, "upon the top of the crown of his brethren", apparently confounding נזיר with נזיר. Saad. took נזיר in the ordinary sense of "a Nazarite", rendering *وَهَامَّةٍ* *وَهَامَّةٍ*; and so Vulg. *in vertice Nazaræi inter fratres suos*. Onkelos, whom Rashi and several Jewish commentators and our A. V. follow, takes נזיר in the sense of the "separated one"; *וּלְנִזְרָא פְּרִיָּשָׁא בְּרַחֲמֵיהִי*, "and upon the man (who was) separated among his brethren," alluding to Joseph's early sufferings.

27. *ב' זאב ישרף*. "Benjamin is a wolf that tears in pieces". On the omission of the relative, vid. Ges. § 121. 3. a. footnote. *יאכל ער*. "He devours prey". LXX. badly *ἔδεται ἔτι*.

In order that the reader may more fully understand our views, we append the following translation of the entire poem. In some few instances we have given a free rendering.

"And Jacob called to his sons, and said: Gather yourselves together, that I may announce to you what shall befall you in after days.

"Assemble and listen, ye sons of Jacob,

"And hearken to Israel your father.

"REUBEN, my firstborn, thou,

"My strength and firstfruit of my vigour,

"Excelling in dignity and excelling in might,

"Thou that boilest over like water, excel not thou.

"For thou didst ascend the couch of thy father —

"Then thou didst defile it. My couch he ascended!

"SIMEON and LEVI are brethren,

"Instruments of violence are their swords.

"Into their council let not my soul enter,

"To their assembly let not my heart be united;

"For in their anger they slew men,

"And in their wanton cruelty they houghed oxen.
"Cursed be their anger, for it was violent,
"And their wrath, for it was cruel!
"I disperse them through Jacob,
"And I scatter them through Israel!
"JUDAH, thou — let thy brethren praise thee!
"Thy hand be on the neck of thine enemies,
"The sons of thy father bow down to thee!
"A lion's whelp is Judah;
"[Sated] with prey, my son, thou hast ascended [to thy
den].
"He has crouched, he has lain down, like a lion, and like
a lioness;
"Who shall arouse him?
"The sceptre shall not depart from Judah,
"Nor the staff [of power] from between his feet,*
"Until SHILOH come, †
"And the peoples obey him.
"He binds to the vine his ass,
"And to the choice vine his ass's colt;
"He washes in wine his garment,
"And in the blood of grapes his clothing;
"Dark are his eyes with wine,
"And white his teeth with milk.
"ZEBULON on the shore of the sea shall dwell,
"And he shall be on a shore of ships,
"And his border shall be upon Sidon.
"ISSACHAR is a strong ass,
"Lying down between the cattle-pens;

* Or: "*Nor a largiver from before him.*"

† Or: "*Until he comes to Shiloh.*"

“And he saw that rest was good,
“And that the land was pleasant,
“And so he bowed his shoulder to bear,
“And became a bonden thrall.
“DAN shall judge his people
“As one of the tribes of Israel.
“Dan shall be a serpent on the path,
“A snake upon the road,
“Which bites the heels of the horse,
“So that his rider falls backward.
“For thy help I wait, Jehovah!
“GAD — an army shall assail him,
“But he shall assail their rear.
“ASHER — rich is his food,
“And he produces royal dainties.
“NAPHTALI is a graceful hind;
“He utters words of beauty.
“JOSEPH is a stag —
“A stag at a spring;
“His hinds go up towards the ambuscade;
“And the archers harass him, and shoot at him,
“And assail him;
“But his bow shall continue sound,
“And his hands shall be strong and active.
“From the hands of the MIGHTY ONE of Jacob —
“From thence — from the Shepherd — the Rock of
Israel —
“From the God of thy father (may he help thee),
“And from God Almighty (may he bless thee),
“[Let there be] blessings of heaven above,
“Blessings of the deep that lies beneath,
“Blessings of the breasts and of the womb;

"May the blessings of thy father prevail over the blessings
of the eternal mountains,

"The glory of the everlasting hills ;

"Let them be upon the head of Joseph,

"On the head of the Prince among his brethren.

"BENJAMIN is a ravening wolf ;

"In the morning he devours prey,

"And at eve he divides booty."

28. אִישׁ אִשֶּׁר כָּבֹד וְגוֹ. "Structura hæc est: '*unicuique, quod secundum benedictionem ejus esset*', h. e. juxta id, quod ei eventurum esset, '*bene precatus est illis*'. בְּרֶכֶּה cum dupl. acc. positum est, ut Deut. 12; 7, 15: 14." *Maurer*. Land would get rid of the somewhat harsh construction by reading אִישׁ אִשֶּׁר בְּבִרְכָּתוֹ. The Sam and several edd. omit אִשֶּׁר.

32. מְקַנָּה הַשָּׂדֶה. These words are in apposition to the preceding verses.

CHAP. L.

3, הַחֲנֻטִּים. Vid. on the plural, Ges. § 106. 2. a.

5. בְּרִיתִי. LXX. *ᾠγουσα*, and so Vulg., Ps.-Jon., Saad., followed by Gesenius, Tuch, Delitzsch, our A. V., &c. But Onk., Syr., von Bohlen and Knobel take it in the sense of "*I have bought*," which is perhaps preferable.

10. גֵּרֵן הָאֵטָד. In all likelihood not "*the threshing-floor of Atad*," as if Atad was the name of a man or of a place, but, as a compound, "*the threshing-floor of thorns*," so called from some neighbouring thicket. בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן. "*On the other side of Jordan*". The route taken was certainly circuitous, but probably chosen on account of the warlike escort, which accom-

panied the procession. Only the brethren of Joseph entered Canaan, the armed body remaining on the eastern side of the Jordan towards the desert. A warlike procession would hardly have been allowed to pass without opposition through the territory of the Philistines in the south of the Holy Land.

11. יושב. Collective. אבל מצרים. This name cannot mean "*the mourning of the Egyptians*," which would be אָבֵל מִצְרַיִם (and so Knobel would read); neither need we suppose it to mean, with Gesenius, Tuch, and Delitzsch, "*the meadow of the Egyptians*"; but it is best to consider אָבֵל as a verb in the 3. p. sing. pret. "*Egypt mourns*". Dr. Tregelles' translation, "*mourner of Egypt*", is incorrect, as that would require אָבֵל בִּי in the construct state.

15. לוֹ יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף. "*If Joseph should hate us and recompense us &c. —*" an aposiopesis; rightly LXX. μή ποτε.

19. בִּי הִתְחַת אֱלֹהִים אֲנִי. "*For am I in the place of God?*" i. e. shall I take upon myself to punish you? So rightly Aq. ὅτι μὴ θεὸς ἐγώ, Symm. μὴ γὰρ ἀντὶ θεοῦ ἐγὼ εἰμι. Others incorrectly: "*for am I not under God?*" Syr. ܡܢ ܕܢܝܢܐ ܐܢܝ ܕܥܠܝܐ ܕܥܠܡܐ, "*for I am under God*"; LXX. τοῦ γὰρ θεοῦ εἰμὶ ἐγώ, "*for I am God's*" scil. servant. But Onk. and Saad. seem to have read הִתְחַת אֱלֹהִים (from the noun הִתְחַת), for they translate: הִתְחַת רַבִּי אֲנִי, and أَخَافُ اللَّهَ, "*I fear God*". One Ms. of the Sam. too has הִתְחַת. Vulg. loosely: *num Dei possumus resistere voluntati?*

20. עָשָׂה. Vid. Ges. § 74. rem. 2.

21. וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם. Vid. n. on ch. 34: 3.

26. וַיִּשֶׂם. "*And they placed him*". So Onk., LXX., and Syr. On the indetermin. 3rd pers. sing. vid. Ges. § 134 3. It is not to be rendered intransitively; vid. n. on ch. 24: 33.

A COLLATION OF VARIOUS READINGS

FOUND

IN THREE MSS. IN THE BODLEIAN LIBRARY, OXFORD,
AND ONE MS. IN THE UNIVERSITY LIBRARY, DUBLIN.

* * * *Instances of mere scriptio plena and defectiva are not included in
this collation.*

1: 18.	וְלַחֲבָדִיל A.	9. B. has לָקִין instead of
28.	בְּרִגָּת A.	אֶל קִין.
2: 7.	עָפָר A.	4: 12, 14. נָע A.
19.	מֶה יִקְרָא־לוֹ A.	23. הָאֲנָנִה A. D.
„	B. omits בָּל־ before עֵיף.	5: 10. חָמִשׁ A.
21.	תִּרְדָּמָה A.	14. עֶשֶׂר A.
„	מִצְלָעֵתָיו B.	30. וְחָמִשׁ A.
„	תִּחְתְּנָה B.	32. חָמִשׁ D.
23.	לִקְחָה A. D.	6: 3. בְּשִׁגָּם B. D.
3: 3.	חָגְעוּ בּוֹ A.	5. יָצָר B.
7.	וַיִּתְּפְרוּ A.	16. וְשָׁלֹשִׁים A.
4: 4.	וַיִּמְחֶלְבְּהוּ A.	19. הַחִי B.
7.	הַטָּמֵת A.	7: 11. וַאֲרֵבַח A.
		18 *

13.	בַּעֲצָם A.	15.	וַיְהִלְלוּ D.
18.	D. reads וַיִּתְּנָה for וַיִּתְּלָה.	13 : 7.	מִקְנָה A twice.
23.	וַיִּמָּה B.; D.	10.	שָׁחַת A.
	reads the מ also without daghesh, but has no raphe, which is not used in this MS. except with בגדכפת.	14 : 1.	כָּדָר־לְעֹמֶר B. everywhere.
8 : 3.	הָלוֹךְ A.	2.	וַיִּשְׁמָאֶר A. B.
21.	יָצָר B.	4.	וַיִּשְׁלֹשׁ B. D.
9 : 14.	בַּעֲנָנִי D.	6.	בְּהֶרְבֵּם B.
18.	שֵׁם הֵם וַיִּפֹּת B.	10.	A. D. : הִרְהָה גָּסוּי, but B. הִרְהָה גָּסוּי.
21.	וַיִּשְׁבֵּר D.	15.	After מִשְׁמָאֵל A. exhibits אִישׁ, with an erasure, partly obliterated.
29.	תִּשְׁעָ A.	17.	שָׁחָה A.
10 : 10.	וּבִלְהָה B.	19.	קָנָה A.B. and so in v. 22.
14.	פְּתָרִים A.	23.	B. read אֵם for אֵם before revision.
17.	הָעֶרְקִי B.	16 : 3.	עֶשֶׂר A.
24.	וַיִּשְׁלַח A.	"	לְשִׁבְתָּ A.
26.	הַצֵּר־מֹות B.	14.	לְחִי B.
30.	מִמִּשְׁאָ B.	17 : 17.	A. reads now, instead of הִבַּח, the word הִגַּם, but there are traces of the former reading having been the same as in the usual text, הִבַּח.
11 : 2.	בְּקָעָה A.	21.	הָאֶחָדָה A.
"	שִׁנְעָר A.	23.	בַּעֲצָם A.
3.	וַיַּחֲמֵר A.	18 : 6.	עֲגוֹת A.B.D.
4.	פֶּן־נִבְיוֹן B.		
18.	רָעִי A.		
12 : 1.	אֶרְאֶה A.		
2.	וַיְהִי D.		
9.	הָלוֹךְ A.		

10. D. שוב
12. A. B. וְהִצָּחֵק
- „ A. B. וְאֶרְנִי
13. D. לָמָּה
- „ B. אֲמַנִּם
17. A.B.D. הַמִּכְכָּה
21. A; but אֶרְדֶּה-נָּא
- B. has אֶרְדֶּה-נָּא.
- „ A. בָּלָה
23. A. הָאֵף
24. A. has צְדִיקִים צְדִיקִים
- „ A. הָאֵף
25. A. twice. הִלָּלָה
26. B. read originally וְנִשָּׂא; the affix הִי was added, either by another hand, or in the revision of the codex.
27. A. עָפָר
31. D. reads לֹא וַיֹּאמֶר לֹא, but the first לֹא has been partly erased.
- 19: 8. A. אֲנִיצִי־הֶנָּא
- „ A. אֶתְהִי
- „ B. D. לָהֶן
9. D. reads הִלָּאָה without metheg. B. הִלָּאָה.
15. B. הַמִּלֻּאִים
- with mappik in the א.
16. B. D. וַיִּתְמַהֲמַה
19. B. תִּדְבָּקֵנִי
20. B. אֲמַלְטָה-נָּא
34. A. אֲמִשׁ
- 20: 1. B. אֶרְנִי for יִהְיֶה
- „ A. גַּם
16. D. וְלִבְחַת
- 21: 2. D. reads כַּאֲשֶׁר with כ deleted.
3. A. אֶת-נִשְׁמֵתֵנוּ
12. A. יִקְרָא לָךְ
19. B. הִתְקַמָּה
- 22: 2. In D. בָּנָה has been erased, but the vowels and the end of the letter ך remain.
4. D. omits אֶת before הַמָּקוֹם.
12. A. וְאַל-תַּעַשׂ
13. A.B.D. נִגְחָהוּ
14. D. יִרְאָה
17. B. אֲבָרְבֶּה
- „ A. וְכָהוּל
18. B. וַיִּתְפָּרְכוּ
- 23: 9. B. בְּתוֹכָם
10. A. יִשָּׁב
18. B. reads לְכָל instead of כָּבֵל.
- 24: 3. B. יִשָּׁב

11.	מְחוּץ A.	33.	לִי for לִי A.
12.	וַעֲשֶׂה חֶסֶד A.	26 : 3.	וְאַבְרָהָם A.B.D.
19.	לְגַמְלִיךְ B.	4.	לְזִרְעֶךָ B.
21.	מִשְׁתַּחֲוֶה B.	”	וְהַחֲבָרְבוּ D.
23.	מָקוֹם A.	”	בְּזִרְעֶךָ B.
24.	B. omits אֱלֹהֵי.	13.	הָלוֹךְ A.
33.	וַיֵּשֶׁב, instead of וַיֵּשְׁבוּ, A.B.D.	15.	עָפָר A.
39.	אֵלֵי A.	16.	עֲצָמָתָא A.
40.	מִלֵּאבֹו A.	18.	בְּאַרְחָא D.
41.	תָּבֵא B.	”	לָהֶן B.twice.
42.	נָא for נָא A.	22.	אַחֲרָתָא A.
44.	אֵלֵי A.	25.	בְּנַחַל was evidently written in D. instead of בְּאֵר, which is written over it.
”	לְבֶן A.	29.	תַּעֲשֶׂה B. D.
46.	וְתִמְחֶר A.	”	רָק־טוֹב A.
47.	יִלְדֶּה-לוֹ A.	”	וְנִשְׁלַחַךְ A.
48.	וְאַבְרָהָם A.B.D.	27 : 4.	אַחֲבָתִי A.
51.	לְבֶן A.	”	לִי for לִי A.
55.	אַחִיָּה A.	7.	וַעֲשֶׂה-לִי A.
59.	עֶבֶד A.	9.	גְּדִי A.
60.	וַיִּבְרָכוּ D.	12.	בְּמִתְעַתַּע A.
”	זִרְעֶךָ A.	13.	קָח-לִי D.
25 : 3.	וַיִּקְשֶׁן A.	16.	גְּדִי A.
15.	חֲדָר A. B.	17.	עֲשֶׂתָּה A.
	So also D., although it is not noticed by Kennicott.	19.	בְּבִרְךָ A.
30.	נָא A.	”	תִּבְרָכְנִי B.
32.	זֶה for זֶה D.		

21.	הָאֶתָּה A.	17.	מָה־נֹּרָא C.
23.	וַיִּבְרָכֵהוּ A. B.	18.	מִרְאֲשֵׁתוֹ A.
25.	לִי for לִי A. D.	”	וַיִּצָּק B. C.
26.	וַיִּשְׁקָה־לִּי A. D.	20.	גִּדָּר A.
27.	וַיִּבְרָכֵהוּ A. B.	22.	תִּתֵּן־לִי A. D.
”	בָּרְכוּ B.	”	אֶעֱשֶׂנּוּ D.
29.	וַעֲבֹדֶיךָ D.	29 : 2.	בְּשִׁנָּה C.
”	וּמִזֶּבֶךְ בִּידָּךְ A. B.	”	הַעֲדָרִים A. C.
31.	וַיִּבֹּא C.	3.	וַיִּגְלָלוּ A.B.C.
”	תִּבְרַכְנִי C. but B	7.	רָעוּ A.
has תִּבְרַכְנִי.		8.	וַיִּגְלָלוּ A.B.C.
33.	וַאֲבִרְבֵּהוּ B. C.	11.	וַיִּשָּׁק C.
34.	A. B. בָּרַכְנִי, but	13.	בְּשִׁמְעַ C.
C. בָּרַכְנִי.		20.	אֲחָדִים A.
38.	הַבְּרִיכָה A.	33.	וְגַם־זֶה C. reads
”	בָּרַכְנִי A. B.		omitting אֶת.
41.	בָּרְכוּ B. C.	30 : 11.	The reading of the קְרִי,
”	אָבֶל A.	viz. בֹּא גֵר,	is written
44.	וַיִּשְׁבֹּתָ C.		in full in the text of
45.	לוֹ for לוֹ C.		B., but the א seems to
28 : 2.	בְּתִיאֵל C.		have been corrected on
”	אָחִי C.		revision.
5.	פִּדְיָנָה C.	13.	אֲשֶׁר C.
6.	בְּבִרְכוּ B.	14.	וַיָּבֹא A.
9.	מִחֶלֶת A.	15.	בְּנֵי A.
10.	תִּרְנָה A.	19.	בְּדִשְׁשִׁי C.
11.	מִרְאֲשֵׁתוֹ A.	20.	וְבוֹלָן A. C.
15.	בְּכָל־אֲשֶׁר־תִּ	26.	עֲבַדְתִּי A.
	A. D.	27.	וַיִּבְרַכְנִי A.B.C.

28.	C. שְׁבִרָךְ	20.	C. הָאֲרָמִי
31.	C. אֶרְעָה	23.	A. reads אֶתּוֹ
33.	C. כִּיּוֹם מָחָר		instead of אֶתּוֹ.
35.	C. הָהוּא	27.	C. וְאִשְׁלַחְךָ
„	C. omits חוֹם וְכָל חוֹמֵי	„	C. has וְכָתַף
	בְּכִשְׁבִּי, but it appears		instead of כָּתַף.
	to have been formerly	28.	A. נִטְשֵׁתִי
	supplied in the margin,	„	C. עָשָׂה
	where there is an	30.	C. נִכְסֵּפֶת
	erasure.	32.	A. הַכֶּרֶלֶךְ
36.	C. רָעָה אֶת־צֹאן	„	C. וְקָח־לָךְ
37.	C. וַיִּפְצֵּל	„	A. גִּבְרָתָם
„	A.B.D. בָּהֶן	36.	C. וַיִּרְבֵּ
38.	C. בְּרִהָטִים	„	C. מָה חַ
„	A. C. בְּשִׁקְתוֹת	37.	C. מִצָּתָה
„	C. וַיַּחֲמִנָה	38.	A. אֶבְלָתִי
41.	C. בְּרִהָטִים	39.	C. אֶחֱטִינָה
„	C. D. לַיְחֲמִנָה	41.	C. וְהָדִלִי
42.	C. הָעֵטָפִים	44.	C. וַיִּנְבְּרָתָה
43.	C. וַיְהִי לוֹ צֹאן	46.	C. D. גֵּל
31: 5.	B. C. לָהֶן	47.	C. שִׁהְרוּתָא
6.	B. וַאֲחִינָה	„	D. גִּלְעָד
„	A. עֲבִרְתִּי	48.	D. הָגֵל
9.	B. C. אֶבְיָכֶן	51.	D. הָגֵל
12.	B. C. לָךְ	54.	B. לְאַבְדֵּל־לָחֶם
13.	C. לִי	32: 5.	A. לְאֶרְנִי
15.	A. אֶבּוֹל	6.	A. לְאֶרְנִי
18.	A. רִכְשׁוֹ	„	C. vid. Pref. §9.1.

9.	הָאֵתָה C.	„	הַשְּׁפָחָה C.
10.	אָבִי D.	„	וְהַשְׁתַּחֲוִיָּה C.
11.	מִכָּל־הָהָרָה C.	9.	רַב C.
12.	וְהִדְגִּי C.	10.	אֶל־נָא C.
15.	מֵאֵתָיִם C.	„	מִצְאָתִי C.
17.	A. D. וְעִירָם, but C. וְעִירִים.	11.	קָח־נָא C.
„	וְרִינָח C.	„	הַבָּאָה C.
18.	יִכְבְּדֶשֶׁךְ A.B.D.	„	כִּי־תִגְנִי A.
„	אֵתָה C.	„	יֵשׁ־לִי־כָל C.
19.	לְאֶדְנִי A.	„	וְנִקָּח C.
20.	הָעִדְרִים C.	12.	וְנִלְכָּה וְאֶלְכָּה C.
21.	אֶרְעָה C.	14.	נִעְבְּרָה־נָא C.
26.	יִרְךָ C.	„	אֶתְנַהַלָּה A. D.
27.	לֹא C.	15.	In D. in אֶזְיָה־נָא, the word נָא is omitted, but עִמָּךְ is written twice, in the first instance without points.
30.	הַשָּׂאֵל C.	16.	שְׁעִירָה: C.
31.	שֵׁם C.	17.	בֵּית C.
„	וְתִנְצֹל C.	„	שֵׁם־ C.
33.	A. הַנְּשָׂה, B. הַנְּשָׂה.	19.	אֶהְלָה B. C.
„	A. הַנְּשָׂה, B. הַנְּשָׂה, reads at present הַנְּשָׂה, but a daghesh seems to have been erased in the שׁ.	31: 2.	וַיַּעֲבֹד C.
33: 1.	וְהִנֵּה C.	3.	עַל־לֵב C.
2.	הַשְּׁפָחִיתָה C.	8.	וַיְדַבֵּר C.
5.	לָךְ for לָךְ C. D.	10.	וְהִאֲחֻזִּי C.
6.	וְהַנְּשָׂאֵן A.	11.	אֶתֵּן C.

11.	יְעוֹשׁ So A. without
any קרי.	35.	וְשֵׁם C.
„	יַעֲלֹם C.	„	עֲוִית C.
15.	תִּימָן So B.	36.	חֲדָר A.
	C. D., but it is not
noticed by Kennicott as
the reading of D.—A.
has a sec. man. תִּימָן,
the original reading be-
ing entirely obliterated.	39.	וַיָּמָה C.
		„	חֲדָר A.
		„	חֲדָר C.
		„	מִהִיטָבֵאל A.
			C. מִהִיטָבֵאל.
		40.	תִּמְנַע A.B.C.D.
16.	אֶלִּיפֹ D.	41.	קָנוּ C.
17.	בְּשִׁמָּה C.	37: 2.	C. reads here יוֹסֵף,
and so throughout the
chapter.
18.	יַעֲלֹם D.		
„	עָנָה D.	3.	פָּסִים C.
20.	שָׁעִיר C.	7.	חֲסִידָה C.
„	לוֹטֵן C.	„	וַהֲשִׁיחֵיין C.
22.	וְהִימָם C.	8.	מִשׁוֹל B.
23.	עֲלֹן C.	9.	אֲחֵר C.
24.	בְּמִדְבָּר C.	„	עֲשֵׂר C.
26.	וַאֲשָׁכֵן C.D. and
probably A.	10.	וְאֶחָיִק C.
„	וְכָרֵן A.	11.	וַיִּקְנֶאוּ C.
29.	שִׁיבֹל C.	13.	אֶחָיִק C.
31.	מִלֹּדֶף-מֶלֶךְ C.	14.	לִדְ-נָא C.
33.	יֹכֵב C.	„	אֶחָיִק C.
34.	הָשָׂם A.	15.	וַיִּמְצָאוּ C.
35.	הָשָׂם A.	„	חֶעָה C.
„	חֲדָר A.	„	מִחֲדָר C.
„	בְּשִׁרָה מוֹצֵב C.	„	חֲגִידָה-נָא C.

17.	C. וַיִּמְצְאֵם	14.	D. רָאָתָהּ
18.	C. יִקְרֹב	16.	C. מִה־תִּתֵּן
19.	D. אֶל אֶחָיו	18.	C. אֶתֶּן־לָהּ
20.	B. בָּאֵתָהּ	„	B. וַיִּתֵּן לָהּ
„	C. הָיָה	21.	B. קָדְשָׁהּ
„	C. וַיִּרְאָהּ	23.	B. תִּקְחֶהּ־לָּהּ
21.	C. נִבְנוּ	24.	C. בְּמִשְׁלֵשׁ
22.	C. וַיֵּר	vid. Preface. § 9. 1.	
25.	B. לֹא־כָל־לָהֶם	25.	C. לוֹ for לוֹ
27.	C. וַיִּנְמְדוּ	26.	C. יֹסֶף
„	C. אֶחָיו	29.	C. but וַתִּקְרָא a later hand has writ- ten above the ה a י.
30.	C. אֵינָנוּ	39 :	1. C. הֵיכָל
31.	A. שְׁעִיר		2. C. and יוֹסֵף also in vv. 4, 6, 21.
32.	C. וַיִּשְׁלַח	„	B. and מִצְלִיחַ also in v. 3.
35.	C. וַיִּקְמוּ כָּל־ב'	4.	C. וַיִּשְׁרַח
„	A. וַיִּמְצֹא	„	C. וַיִּפְקִידֶהּ
„	B. C. לְהַתְּנָחֵם	5.	D. בְּגָלָל
38 :	1. C. בָּעֵת	„	C. בָּבֶל אֲשֶׁר
2.	A. וַיִּקְחֶהּ	6.	יִפְחֶה־תֹּאֵר וַיִּפֹּחַ
S.	C. וַיִּבֹט		C. מִרְאֵה
„	C. וַרַע	8.	C. וַיִּמְצֹא
9.	C. וַיִּרַע	9.	C. twice. מִמֶּנּוּ
„	A. D. בִּי לֹא	10.	A.; כִּדְבָרָהּ but C. has כִּדְבָרָהּ
12.	A. גִּזְוִי		
13.	C. עֲלֶיהָ		
14.	C. וַתִּסֵּר		
„	C. וַתִּבֶּם		
„	B.C.D. וַתִּהְיֶה־עָלָהּ		

- which perhaps indicates the double reading.
10. ולא שָׁמַע A.
11. מֵאַנְשֵׁי C.
- ” שֵׁם C.
12. וַיֵּצֵא C.
- ” הַחִיצָה C. and
also in vv. 13, 15, 18.
14. לְצֶחֶק C. and
also in v. 17.
15. בְּשִׁמְעוֹ D.
20. אֶסְרִי C.
22. הָאֲסִירִם A. B. D. but
C. has הָאֲסִירִים.
- ” עֲשֵׂה C.
- 40: 4. וַיִּשְׂרֹת D.
10. כְּרִגִּים for
שְׂרִיגִים C.
- ” נָצָה C.
11. הָעֲנָבִים C.
- ” וְאֵתָן C.
14. וְכִרְתִּי C.
- ” וַיָּטֵב לָהּ C.
- ” וְהוֹצֵאתִי C.
21. וַיִּתֵּן אֶת הַבֹּס C.
22. פֶּתֶר לָהּ C.
23. חֲמִשָּׁקִים C.
- ” אֶת־יוֹסֵף C.
- 41: 2. וַיִּפּוֹת מִרְאֵה C.
- ” וַתִּרְעֶנָּה C.
3. אֶת־רִיחֶן C. and
so in v. 6.
- ” רַעִית מִרְאֵה C.
- ” וְרָקִית C.
4. וְרָקוֹת C.
- ” וַיִּקֶּץ C. and
so in v. 7.
7. וַתִּבְלַעַן C.
8. וַתִּפְּעֵם C.
10. וַיִּתֵּן C.
- ” בְּכִישְׁמֶר C.
12. וַיִּנְסַפֶּר־לוֹ A. B. so
D. וַיִּנְסַפֶּר.
19. וְרָקוֹת C.
20. וַתִּבְרִיאֹת C.
Kennicott cites B. as
having this reading,
but incorrectly, as the
ו is there cancelled.
23. אֶת־רִיחֶן B. C.
24. הַחֲרָטִמִּים B.
29. D. reads שְׂבִלִים
unpointed, instead of
שְׂנִיִּם. There is no cor-
rection in the margin.
33. יִירָא B.
35. כִּר C.

38.	הַנִּמְצָא C.	9.	אֶעֱרֹבֵנִי C.
42.	הַוֹּדֵב C.	„	וְחִטָּאתִי A.
45.	פּוֹטֵי פֶרַע A.B.C.
and so in v. 20.	11.	אִיפּוֹא B.
50.	יֵלֵךְ C. D.	„	עָשׂו A.
51.	A. גִּשְׁנִי, or
probably גִּשְׁנִי, as there
is a seeming erasure
in the שׁ.	12.	הַמּוֹשֵׁב B.
„	Instead of אֶת־כָּל־ע' B. has מִכָּל־ע' with מ
unpointed. The reading
of the text is written
on the margin.	16.	בְּצִהָרִים B. but
C. בְּצִהָרִים.
53.	וַתְּכִילָנָה. So C.
with , transposed.	23.	כֶּסֶף־כֶּסֶם A.
42: 4.	C. reads אָחִיו עִם
(עִם without points) in
the text, which is cor-
rected on the margin
into 'אֶת־א'.	25.	וַיָּבִינוּ C.
21.	בְּהִתְחַנְּנוּ A. but
C. בְּהִתְחַנְּנוּ.	„	בְּצִהָרִים B.
25.	וַיִּמְלֹא C.	26.	וַיָּבִיאוּ C. reads
without mappik in the א.
34.	וְאֶדְרָה C.	28.	וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ C.
43: 2.	For אֱלֹהִים C.
has לָהֶם, but an א
seems to have been
written above the line.	29.	C. omits הַקֶּטֶן in
the text, but it is sup-
plied on the margin in
apparently a different
hand.
8.	טַפִּינוּ B.	30.	שָׁמָּה C.
		34.	וַתִּרְבֵּי A.
		44: 1.	אֵיכָל C.
		2.	וְאֶת־כֶּסֶף C.
		„	דִּבֶּר A.
		9.	יִמְצָה C.
		„	לְאֶדְנִי A.
		15.	מִהֲרֵם' C.
		16.	C. does not have

daghesh euph. after מָה
in this verse.

manuscript as reading
יִלְדָה.

- 15: 11. וְכִלְכִּלְתִּי A. C.
" תֹּרֶשׁ C.
16. C. reads עֲבָדִי בל,
but בל is unpointed and
marked with two dots
to indicate that it is
incorrect; thus בֹּל.
17. עָשׂו A.
18. Cod. C. reads חֵיב
בל אֶרֶץ, the בל, how-
ever, is unpointed.
23. וְעָשָׂר A.
46: 1. יִשְׁבַּע A.B.D.
4. גַּם B.C.D.
5. בְּעֵגְלוֹת A. B.
11. וְקָחָת C.
13. יִפְּוָה B. C.
14. סָדָר C.
17. אֲשֶׁר instead of
אֲשֶׁר. C.
" וְסָרַח B. C.
20. אֲסִנַּח C.
" פּוֹטִיפָרֶע B.C.D.
21. בָּלַע C.
" וְאַשְׁבָּאֵל גְּרָה C.
22. יִלְדָה C. Kennicott
wrongly quotes this

23. חָשִׁים A.
24. וְיִצָּר B.
27. יִלְדָה לוֹ C.
31. אֶעֱלֶה B.
32. רָעָה B.
31. רָעִי A. רָעָה C.
47: 1. וְאַחֲרֵי C.
3. רָעִי C.
4. לָצֵאֵן A.
" C. omits מֵרָעָה
לָצֵאֵן, but the words
are supplied on the
margin.
11. רַעְמָם B.
13. וְתִלָּה A. וְתִלָּה C.
14. כְּאֶרֶץ D.
26. אֶתְהָ C.
27. וְיִאֲחֲזִי A.
30. אֶעֱשֶׂה A. C.
48: 1. אֵלֵי A.
7. בְּדֶרֶךְ A.
" שָׁם for שָׁם C.
9. בְּקֶחֱ-נָא C.
13. מִנִּישָׁה C.
16. רַע A.
" וְיִדְגּוֹ A.

17.	אָתָּה C.	23.	וַיִּמְרָרוּ C.
19.	לָעֵם A. D.	25.	וַיִּבְרָכֶךָ A.B.C.
„	וַיִּגְדֵּל וְאוֹלָם C. which has no athnach in this verse.	„	וְרַחֵם B.
20.	וַיִּבְרָכֶם B. C.	27.	C. לְעֶרֶב, but וְ is in- serted above the line.
21.	C. omits תִּנֵּה in the text, but it is inserted on the margin.	30.	בְּשָׂרָה C.
49: 8.	וַיִּשְׁתַּחֲוֶי C.	31.	קִבְּרוּ B.
10.	שְׁלֵה C.	50: 3.	הַחֲנֻטִּים A.
11.	בָּבֶם A. D.	5.	נָא for נָא A. C.
12.	שִׁינִים C.	17.	אָנָּה A.
13.	עַד-צִירֶן C.	26.	B. supplies הַרְפָּאִים without points as a mar- ginal gloss on וַיַּחֲנֻטֵּי.
		„	וַיִּוָּשֶׁם C.

ספר

בראשית.

בראשית

א 1

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: וְהָאָרֶץ א
 חֲדָתָה תְּהִי וְבָחַז וְהַשֶּׁדַּי עַל־פְּנֵי הַהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת 2
 עַל־פְּנֵי הַמַּיִם: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר וַיְהִי־אֹר: וַיֵּרָא 3
 אֱלֹהִים אֶת־הָאֹר כִּי־טוֹב וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: 4
 וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאֹר יוֹם וּלְחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־ה 5
 בֶּקֶר יוֹם אֶחָד: פ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם 6
 וַיְהִי מִבְּדִיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם^א): וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הָרָקִיעַ וַיְבָרֶךְ^ב 7
 בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לָרָקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לָרָקִיעַ וַיְהִי־ 8
 כֵּן^ג): וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרָקִיעַ שָׁמַיִם^ד) וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֶקֶר יוֹם 9
 שֵׁנִי: פ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם 10
 אֶחָד^ה) וַתֵּרָא הַיַּבָּשָׁה וַיְהִי־כֵן^ו): וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבָּשָׁה אֶרֶץ י
 וּלַמַּקְוֶה הַמַּיִם קָרָא יָמִים וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים 11
 תִּדְגַּן הָאָרֶץ דְּגָשׁ עֹשֶׂב מִזֵּרַע^ז) וְרֵעַ עֵץ^ח) פָּרִי עֵשֶׂה פָּרִי 12
 לַמִּינֹה^ט) אֲשֶׁר וָרְעוּבוֹ עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן: וַתֵּצֵא הָאָרֶץ הָשָׂא 12
 עֹשֶׂב מִזֵּרַע וָרֵעַ לַמִּינֹהוּ^י) וְעֵץ עֹשֶׂה־פֶּרִי אֲשֶׁר וָרְעוּבוֹ לַמִּינֹהוּ^כ)

a) LXX. add ויהי כן b) LXX. supply אלהים c) LXX. omit ויהי כן d) LXX. insert כי טוב vid. n. e) Vid. n. f) LXX. add: καὶ συνήχθη τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὰς συννεφῶνας αὐτῶν καὶ ὤφθη ἡ ξηρά. g) Sam. מורע. h) Cdd. 3. Sam. LXX. Syr. Vulg. Onk. Ps.-Jon. Saad. read ועץ i) Vid. n. j) LXX. add καὶ ὁμοίότητα. k) Cd. 1. and LXX. insert הארץ על.

אתם: ויברך אתם אלהים ויאמר להם אלהים^e) פרו ורבו
 ומלאו את-הארץ וכבשה^f) ורדו ברגת הים וכעוף השמים^g)
 וככל-חיה^f) הרמשת על-הארץ: ויאמר אלהים הנה נתתי^h)
 לכם את-כל-עשבⁱ) זרע זרע^j) ואשר על-פני כל-הארץ ואת-
 כל-העץ אשר-בו פרי-עץ זרע זרע לכם יהיה לאכלה:
 ולכל-חית הארץ ולכל-עוף השמים ולכלו רמש על-ל
 הארץ אשר-בו נפש חיה^k) את-כל-ירק^l) עשב לאכלה ויהי
 כן: ונרא אלהים את-כל-אשר עשה והנה-טוב מאד ויהי-
 ערב ויהי-בקר יום הששי:
 פ

ב 2

ויכלו השמים והארץ וכל-צבאם: ויכל אלהים ביום^m
 השביעיⁿ) מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מכל-
 מלאכתו אשר עשה: ויברך אלהים את-יום השביעי ונקדש^o
 אותו כי בו שבת מכל-מלאכתו אשר-ברא אלהים לעשות:
 פ אלה תולדות^p) השמים והארץ בהבראם: ביום^q
 עשות יהוה אלהים ארץ ושמים^r) וכלו שית השדה טרם
 יהיה בארץ וכל-עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר
 יהוה^s) אלהים על-הארץ ואדם אין לעבד את-האדמה:
 ואד יעלה מן-הארץ והשקה את-כל-פני האדמה: ויצר^t)
 יהוה אלהים את-האדם עפר מן-האדמה ויפח באפו^u
 נשמת חיים ויהי האדם^v) לנפש חיה: ויטע יהוה אלהים
 גן בעדן מקדם וישם שם את-האדם אשר יצר: ויצמח

e) Cdd. 6. LXX. Vulg. Onk. edd. 2. omit. d) Sam. כבשה.
 e) LXX. add: *καὶ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς*. Syr.
 inserts ובבהמה. f) Sam. החיה. g) LXX. add *σπόρμον*. h) Cd. 1.
 and Onk. ed. 1. omit זרע זרע. i) Cd. 1. החיה. j) Cdd. 15. LXX.
 (Onk.) ואת כל ירק. k) Sam. הששי; vid. n. l) Sam. תולדת. m) Sam.
 שמים וארץ. n) LXX. omit. o) Sam. ויצר. p) Sam. אדם.

13 וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי: פ
 14 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי מְאֹרֶת¹⁾ בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם²⁾ (לְהַבְדִּיל³⁾ בֵּין
 הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וַהֲיוּ לְאֹתֹת⁴⁾ וְלִמְנוּעִים וְלַיָּמִים וְשָׁנִים: וַהֲיוּ
 טו לְמֹאֲרֹת⁵⁾ בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן: וַיַּעַשׂ
 16 אֱלֹהִים אֶת-שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת⁶⁾ הַגְּדֹלִים אֶת-הַמָּאֹר הַגָּדֹל⁷⁾ לְמַמְשֶׁלֶת
 17 הַיּוֹם וְאֶת-הַמָּאֹר⁸⁾ הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים: וַיִּתֵּן
 18 אֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל-הָאָרֶץ: וְלַמָּשָׁל בַּיּוֹם
 19 וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:
 כ וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר⁹⁾ יוֹם רְבִיעִי: פ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 יִשְׂרְצוּ הַמַּיִם שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף¹⁰⁾ עַל-הָאָרֶץ עַל-פְּנֵי
 21 הָרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם¹¹⁾: וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הַתַּנִּינִים הַגְּדֹלִים וְאֶת כָּל-נֶפֶשׁ
 הַחַיָּה הַרְמִשָּׁת אֲשֶׁר שָׂרָצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם¹²⁾ וְאֵת כָּל-עוֹף
 22 הַבָּהָה לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים
 לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת-הַמַּיִם בַּחַיָּים וְהָעוֹף וְרֶבֶב¹³⁾
 23 בָּאָרֶץ: וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם חַמִּישִׁי: פ
 24 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וְרֶמֶשׂ
 כה וְחַיִּיתוֹ-אָרֶץ¹⁴⁾ לְמִינָהּ וַיְהִי-כֵן: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-חַיֵּי הָאָרֶץ
 לְמִינָהּ וְאֶת-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֵת כָּל-רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינָהּ
 26 וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ
 בְּדְמוּתֵנוּ¹⁵⁾ וְיִרְדּוּ בִּדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-¹⁶⁾
 27 הָאָרֶץ וּבְכָל-הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל-הָאָרֶץ: וַיִּבְרָא אֱלֹהִים
 אֶת-הָאָדָם בְּצַלְמוֹ¹⁷⁾ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא

l) Sam. מְאֹרֹת. m) Cd. 1. Sam. LXX. insert על הארץ להאיר.
 n) Sam. וּלְהַבְדִּיל. o) Sam. לְאֹתֹת. p) Sam. לְמֹאֲרֹת. q) Sam.
 וַיְהִי בֹקֶר וַיְהִי עֶרֶב. r) Sam. גָּדוֹל. s) Sam. הָאֵת הַמָּאֹר. t) Sam.
 וַיְהִי כֵן. u) Sam. יְעוֹפֵף. v) LXX. add כֵּן. w) Sam. לְמִינֵהֶם. x) Sam.
 וַיְהִי כֵן. y) Sam. וַיְהִי כֵן. z) Cdd. 6. Onk. Ps.-Jon. read כְּדְמוּתֵנוּ, Sam.
 and LXX. וכְּדְמוּתֵנוּ. a) Syr. inserts חַיָּה. b) LXX. omit.

בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ^g) לְבָשָׂר אֶחָד: וַיְהִי שְׁמֵיהֶם עֶרְוָמוֹם^h) (הָאָדָםⁱ) כֹּה
וַאֲשֶׁר וְלֹא יִתְבַּשְׁשוּ:

ג 3

וַהֲנִחַשׁ הָיָה עֲרוֹם מִכָּל חַיַּת הַבְּשָׂר אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל-הָאִשָּׁה אַף כִּי-אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ
מִכָּל עֵץ הָגֶן: וְהָאָמַר הָאִשָּׁה אֶל-הַנָּחַשׁ^j) מִפְּרִי עֵץ-
הָגֶן^k) נֹאכַל: וּמִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ-הָגֶן אָמַר אֱלֹהִים לֹא
תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בּוֹ פֶּן-תָּמָתוּן: וַיֹּאמֶר הַנָּחַשׁ אֶל-
הָאִשָּׁה לֹא-מוֹת תָּמָתוּן: כִּי יָרַע אֱלֹהִים בְּיוֹם אֲכָלְכֶם מִמֶּנּוּ
וְנִפְקַחְתִּי עֵינֵיכֶם וְהָיִיתֶם כְּאֱלֹהִים יֹדְעֵי טוֹב וָרָע:
וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֵאכֹל וְכִי תֹאווָה-הוּא לְעֵינַיִם
וְנִחְמַד הָעֵץ^l) לְהַשְׂבִּיל^m) וַתִּקַּח מִפְּרִיָּו וַתֹּאכֶל וַתֵּתֶן גַּם-לְאִישָׁהּ
עִמָּהּ וַיֹּאכֶלⁿ): וַתִּפְקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיִּדְעוּ כִּי עֵרְוָם^o) הֵם
וַיִּתְּפְרוּ עֲלֵהּ^p) תֹּאווָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חִגְרוֹת^q): וַיִּשְׁמְעוּ אֶת-קוֹל
יְהוָה אֱלֹהִים מִתְּהִלָּךְ בִּגֵן לְרוֹת הַיּוֹם וַיִּתְּחַבֵּא הָאָדָם^r) וַאֲשֶׁר
מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הָגֶן: וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים
אֶל-הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ^s) אַיְכָּה^t): וַיֹּאמֶר^u) אֶת-קִלְתִּי שָׂמְעָתִי בִּגֵן^v)
וַאֲיִירָא^x) כִּי-עִירָם^y) אֲנִי וְאַחֲבָא: וַיֹּאמֶר^z) גְּמִי הִגִּיד לְךָ כִּי עִירָם
אַחֲכָה הַמֶּן-הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לִבְלֹתִי אָכַלְתָּ^a):

g) Sam. ערמים. h) דגש אחר שורק; vid. n. i) Sam. אדם. j) Sam. reads here הכחש „the liar“. k) Syr. כל עץ הגן; LXX. cod. Alex. ἀπὸ παντὸς ξύλου z. τ. λ. l) LXX. omit. m) Sam. להשכל. n) Sam. LXX. ויאכלו. o) Sam. ערמים. p) Sam. עלי, which is also the reading of some edd. The vss. cannot. be cited in support of this reading, as עלה must be rendered collectively. q) Sam. חגרות. r) Sam. ויהחבא אדם. s) LXX. insert אדם. t) Sam. איך. u) Cd. 1. LXX. ויאמר לו. v) Sam. קולך. w) LXX. περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ, supplying מטהלך. x) Sam. ואיירה. y) Sam. ערום. z) LXX. supply אלהים. a) LXX. add μόνου.

9 יהוה" (אלהים¹) מן-הָאָדָמָה כָּל-עֵץ* נָהֲמַר לְמַרְאֵה וטוב
 לְמֵאכֹל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הָגֶן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע: וְנָהָר
 י יֵצֵא מִעֵדֶן לְחַשְׁקוֹת אֶת-הָגֶן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבַּעַת
 11 רְאשִׁים: שֵׁם הָאֶחָד פִּישִׁין הוּא חִסְבִּיב' אֶת כָּל-אֶרֶץ הַחַיִּי"לָה")
 12 אֲשֶׁר-שָׁם הוֹהֵב: וְנָהָב הָאֶרֶץ הָהוּא² טוֹב³ שֵׁם הַכְּדִלָּח
 13 וְאֵבֶן הַיִּשָּׁהִם: וְשֵׁם-הַנְּהָר הַשֵּׁנִי גִיחִין הוּא חִסְבִּיב אֶת
 14 כָּל-אֶרֶץ כּוּשׁ: וְשֵׁם-הַנְּהָר הַשְּׁלִישִׁי הַדִּקְלָה⁴ הוּא הַחִלְדָּה
 טו קָדְמָה אֲשׁוּר וְהַנְּהָר הַרְבִּיעִי הוּא פָּרָת: וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים
 16 אֶת-הָאָדָם⁵ וַיְנַחֲהוּ בְּגֶן-עֵדֶן לְעֹבְדָהּ וּלְשִׁמְרָהּ: וַיִּצַּל יְהוָה
 17 אֱלֹהִים עַל-הָאָדָם לֹא-מָר מִכָּל עֵץ-הָגֶן אֲכָל תֹּאכֹל: וּמִעֵץ
 הַדַּעַת טוֹב וָרָע לֹא תֹאכֹל מִמֶּנּוּ כִּי בָיִם אֲבָלָה מִמֶּנּוּ מִיָּה
 18 תָּמוּת: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא-טוֹב הָיִיתָ הָאָדָם לְבַדּוֹ
 19 אֶעֱשֶׂה-לוֹ⁶ עֹזֵר כְּנֶגְדּוֹ: וַיִּצַּר יְהוָה אֱלֹהִים⁷ מִן-הָאָדָמָה כָּל-
 חַיַּת הָאָרֶץ וְאֵת כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל-הָאָדָם לִרְאוֹת
 מַה-יִּקְרָא-לּוֹ וְכָל⁸ אֲשֶׁר יִקְרָא-לּוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה⁹ הוּא שְׁמוֹ:
 כ וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל-הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל חַיַּת
 21 הָאָרֶץ וּלְאָדָם לֹא-מָצָא עֹזֵר כְּנֶגְדּוֹ: וַיִּפֹּל יְהוָה אֱלֹהִים
 תְּרַדְמָה עַל-הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אֶחָת מִצִּלְעוֹתָיו וַיִּסְגֵּר בָּשָׂר
 22 תְּחִתָּנָה¹⁰: וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הַצִּלְעַת אֲשֶׁר-לָקַח מִן-
 23 הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבָרֶכָה¹¹ אֶל-הָאָדָם: וַיֹּאמֶר הָאָדָם וְאַתָּה תִּפְעֵם
 עִצָּם מִעֲצָמֵי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי לְוָאֵל יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ¹²
 24 לִקְחָהּ-וָאֵת: עַל-כֵּן יַעֲזוּב־אִישׁ אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ וְדָבַק

q) LXX. omit. r) LXX. insert here *ἐτι*, i. e. עוד. s) Sam. את
 הוא. t) Sam. הסוכב. u) Sam. החולה. v) Sam. ההיא. When
 is fem., the Sam. always has היא. w) Cd. 1. Sam. Vulg. טוב
 מאד. x) Sam. הרקל. y) LXX. insert *ὁν ἐπλάσσε*. z) LXX. Aq.
 Vulg. נעשה לך. a) Sam. LXX. Vulg. עוד. b) Sam. כל חיה.
 c) Cd. 1. שש נפש חיה; so Saad. *باسم*. d) Sam. החחיה. e) Sam.
 ימצעיה. f) Sam. מאישה; so LXX. *ἐκ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς*, and Onk. ימצעיה

4 ר

וַהֲאָדָם יָדַע אֶת-חַוָּה אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת-קַיִן וַתֹּאמֶר א
קָנִיתִי אִישׁ אֶת-יְהוָה: וַתִּסָּף לָלֶדֶת אֶת-אָחִיו אֶת-הָבֶל
וַיְהִי-הֶבֶל רֹעֵה צֹאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה: וַיְהִי מִקֵּץ
יָמִים וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרִי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַיהוָה: וְהָבֶל הָבִיא
גַם-הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנוֹ וּמִחִלְבֵּינָה^q וַיִּשַׁע יְהוָה^r אֶל-הָבֶל
וְאֶל-מִנְחָתוֹ: וְאֶל-קַיִן וְאֶל-מִנְחָתוֹ^s לֹא שָׁעָה וַיַּחַר לְקַיִן ה
מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָנָיו: וַיֹּאמֶר יְהוָה^t אֶל-קַיִן לָמָּה חָרָה לָךְ
וְלָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ: הֲלוֹא אִם-תֵּיטִיב^u שְׂאֵת וְאִם לֹא תֵיטִיב^v
לִפְתָּח חַטָּאת רֹבֵץ^w וְאֵלֶיךָ תִּשְׁקָחוּ וְאַתָּה תִּמְשָׁל-בּוֹ: וַיֹּאמֶר
קַיִן אֶל-הָבֶל אָחִיו [גִּלְבָּה הַשְּׂדֵה]^x וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיִּקֶּם קַיִן
אֶל-הָבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-קַיִן אֵיךְ^y הָבֶל אָחִיךָ
וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הִשְׁמַר אָחִי אָנֹכִי: וַיֹּאמֶר^z מַה עָשִׂיתָ
כֹּחַ דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים^a אֵלַי מִן-הָאֲדָמָה: וְעַתָּה אָרֹר אֹתָהּ
מִן-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת-פִּיהָ לְקַחַת אֶת-דָּמִי^b אֹתְךָ
מִיָּדְךָ^c: כִּי תַעֲבֹד אֶת-הָאֲדָמָה לֹא-תִסָּף תֵּת-בָּתְחָה^d לָךְ נָע
וְנָד תִּהְיֶה בָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל-יְהוָה^e גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשֹׂא^f:
הֵן גִּרְשִׁית אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵיךָ אֶפְתָּרָה^g וַהֲיִיתִי
נָע וְנָד בָּאָרֶץ וַהֲיָה כָל-מֹצְאִי יַהַרְגֵנִי: וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה^h לָכֵןⁱ טו
כָּל-הַרְגֵּנִי קַיִן שְׁבַע-עֲשָׂרִים יָקָם וַיִּשָּׂם יְהוָה לְקַיִן אוֹת לְבִלְתִּי
הַכּוֹת-רֹאשׁוֹ כָל-מֹצְאוֹ: וַיֵּצֵא קַיִן מִלִּפְנֵי יְהוָה^j וַיֵּשֶׁב בָּאָרֶץ-
16

q) Sam. ומחלבינה; vid. n. r) LXX. אלהים. s) Sam. מנחמו. t) LXX. חטיב. u) Sam. חטיב. v) Sam. omits. w) Sam. inserts חטיב. x) Vid. n. y) Sam. איה. z) LXX. supply יהוה. a) Sam. צעק. b) Sam. דם. c) Cdd. 2. Syr. Gr.-Ven. מידך. d) Sam. חוסף. e) LXX. אסחיר. f) Sam. מנשא. g) Sam. אסחיר. h) LXX. יהוה אלהים. i) So all edd. Sam. Aq. Onk. Saad., but LXX. Syr. Vulg. Symm. Theod. seem to have read כן לא. j) LXX. אלהים.

12 וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הוּא נִתְּנָה לִי מִן־
 13 הָעֵץ וְאָכַל: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לָאִשָּׁה מַה־נָּתַתָּה עֲשִׂית
 14 וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הִנֵּהשׁ הִישִׁיאֲנִי¹⁾ וְאָכַל: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים
 אֶל־הַנָּחָשׁ כִּי עָשִׂיתָ וְאַתָּה אָרֹר אֶתְּךָ מִכָּל־הַבְּהֵמָה וּמִכָּל־
 הַיָּם הַשָּׂרָה עַל־גְּחֹנֶתָ²⁾ תֵּלֶךְ וְעָפָר תֹּאכַל כָּל־יְמֵי חַיֶּיךָ:
 טו וַאֲיִכְהוּ אִשִּׁית בִּינָה וְכִין הָאִשָּׁה וְכִין וְרָעָה וְכִין וְרָעָה הוּא³⁾
 16 וַיִּשְׁוֹפֶךְ רֹאשׁ וְאַתָּה תִּשְׁוֹפְנוּ עָקֵב: ׀ אֶל־הָאִשָּׁה⁴⁾
 אָמַר הַרְבֵּה אֲרָפָה עֲצֹבֹנָה⁵⁾ וְהִרְנָה בְּעֶצֶב⁶⁾ תֵּלְדִי בָנִים וְאֶל־
 17 אִישׁךָ תִּשְׁוָקֶהָ וְהוּא יִמְשַׁל־בָּךְ: ׀ וְלָאָדָם אָמַר
 כִּי שְׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ וַתֹּאכַל מִן־הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר
 לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ⁷⁾ אֲרֹרְךָ הָאָדָמָה בְּעֵבִירְךָ⁸⁾ בְּעֶצְבוֹן תֹּאבִלְנָה
 18 בָּל וְיָמֵי חַיֶּיךָ: וְקוֹץ וְדַרְדָּר תַּצְמִיחַ לָךְ וְאָבִלְתָּ אֶת־עֵשֶׂב
 19 הַשָּׂדֶה: בִּזְעַת אִפְּיְךָ תֹּאכַל לֶחֶם⁹⁾ עַד שׁוֹבֶכְךָ אֶל־הָאָדָמָה כִּי
 כַּמְצָנָה לָקַחְתָּ בִּי־עָפָר אֶתָּה וְאֶל־עָפָר¹⁰⁾ תָּשׁוּב: וַיִּקְרָא הָאָדָם¹¹⁾
 21 שָׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִיא הָיְתָה אִם כָּל־חַי: וַיַּעַשׂ יְהוָה
 22 אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוֹת¹²⁾ עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם: פ וַיֹּאמְרוּ
 יְהוָה¹³⁾ אֱלֹהִים הֵן הָאָדָם הָיָה בְּאֶחָד מִפְּנוֹ לָרַעַת טוֹב וְרָע
 וַעֲתָהוּ פָּן־יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְהָיָה לָעֹלָם¹⁴⁾:
 23 וַיִּשְׁלַחְהוּ יְהוָה אֱלֹהִים מִן־עֵדֶן לַעֲבֹד אֶת־הָאָדָמָה אֲשֶׁר
 24 לָקַח מִשָּׁם: וַיִּגְרַשׁ אֶת־הָאָדָם וַיִּשְׁכֹּן מִקְדָּם לְגִן־עֵדֶן אֶת־
 הַכְּרִבִּים¹⁵⁾ וְאַתָּה לַחֹט הַחֵרֶב הַמְּתַפְכֶּת לְשֹׁמֵר אֶת־דֶּרֶךְ עֵץ
 הַחַיִּים: ׀

b) Sam. אשיני. c) LXX. ἐπὶ τῇ στήθει σου καὶ τῇ κοιλίᾳ.

d) Vid. n. e) Cdd. 6. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. (Onk.)

עצבוניך. f) Sam. cdd. 6. LXX. Vulg. Syr. Onk. Ps.-Jon. ואל האשה

g) Sam. בעצבון. h) LXX. add, as in v. 11, μόνου, and insert ἀπ' αὐτοῦ ἐργαγες. i) LXX. Symm. read בעבודיך

„in thy works“, Cd. 1. Vulg. בעבודך, in opere tuo.

j) Cd. 1. LXX. לחטך. k) Sam. עפרך. l) Cd. 1. Sam. אדם.

m) Sam. כיהנות. n) LXX. omit. o) Sam. לעולם. p) Sam. הכרוכים.

אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-שֵׁשֶׁת שְׁמֹנֶה מֵאוֹת¹) שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ה
 וַיְהִי כָּל-יְמֵי אָדָם אֲשֶׁר-הָיוּ הִשָּׁע מֵאוֹת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה
 וַיָּמָת: ׀ ׀ וַיְהִי-שֵׁשֶׁת חֲמִשׁ שָׁנִים וּמֵאֶת²) שָׁנָה וַיּוֹלֶד 6
 אֶת-אֱנוֹשׁ: וַיְהִי-שֵׁשֶׁת אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-אֱנוֹשׁ שִׁבְעַ שָׁנִים 7
 וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת³) שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי כָּל-יְמֵי-שֵׁשֶׁת 8
 שָׁתַיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַחֲשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ׀ ׀
 וַיְהִי אֱנוֹשׁ הַשְּׁעִים⁴) שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת-קִינָן: וַיְהִי אֱנוֹשׁ אַחֲרֵי⁵ 9
 הוֹלִידוֹ אֶת-קִינָן חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת⁶) שָׁנָה וַיּוֹלֶד
 בָּנִים וּבָנוֹת. וַיְהִי כָּל-יְמֵי אֱנוֹשׁ חֲמִשׁ שָׁנִים וַחֲשַׁע מֵאוֹת 11
 שָׁנָה וַיָּמָת: ׀ ׀ וַיְהִי קִינָן שִׁבְעִים⁷) שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת- 12
 מִחֶלְלָאֵל: וַיְהִי קִינָן אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-מִחֶלְלָאֵל אַרְבָּעִים 13
 שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת⁸) שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי כָּל-יְמֵי 14
 קִינָן עֶשֶׂר שָׁנִים וַחֲשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ׀ ׀ וַיְהִי טו
 מִחֶלְלָאֵל חֲמִשׁ שָׁנִים וּשְׁעִים שָׁנָה⁹) וַיּוֹלֶד אֶת-יֶרֶד: וַיְהִי 16
 מִחֶלְלָאֵל אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-יֶרֶד שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת¹⁰) 17
 שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי כָּל-יְמֵי מִחֶלְלָאֵל חֲמִשׁ 17
 וַחֲשַׁעִים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ׀ ׀ וַיְהִי-יֶרֶד 18
 שְׁתַּיִם וּשְׁעִים שָׁנָה וּמֵאֶת שָׁנָה¹¹) וַיּוֹלֶד אֶת-חֲנֹךְ: וַיְהִי-יֶרֶד 19
 אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-חֲנֹךְ שְׁמֹנֶה¹²) מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים 20
 וּבָנוֹת: וַיְהִי כָּל-יְמֵי-יֶרֶד שְׁתַּיִם וּשְׁעִים שָׁנָה וַחֲשַׁע¹³) מֵאוֹת כ
 שָׁנָה וַיָּמָת: ׀ ׀ וַיְהִי חֲנֹךְ חֲמִשׁ וּשְׁעִים שָׁנָה¹⁴) וַיּוֹלֶד 21

i) Sam. מֵאוֹת. LXX. ἑπτακόσια. j) LXX. πέντε καὶ διακόσια.
 k) LXX. ἑπτὰ ἔτη καὶ ἑπτακόσια. l) LXX. ἑκατὸν ἐνετήκοιτα.
 m) LXX. πεντεκαίδεκα ἔτη καὶ ἑπτακόσια. n) LXX. ἐβδομή-
 κοῖτα καὶ ἑκατόν. o) LXX. τεσσαράκοιτα καὶ ἑπτακόσια. p) LXX.
 add καὶ ἑκατόν. q) LXX. ἔτη τριάκοιτα καὶ ἑπτακόσια.
 r) Cd. 1. Sam. omit שנה ומאת שנה. s) Sam. חמש ושנים שנה
 ושבע. t) Sam. שנה ושנים שנה ושנים. u) LXX. add καὶ
 ἑκατόν ἔτη.

17 גִּדְרָהּ (קָדְמָה-עֶדֶן: וַיִּדַּע קַיִן אֶת-אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת-חַבְנֹךְ
 18 וַיְהִי בִנָּהּ עֵיר וַיִּקְרָא שָׁם¹) הָעִיר בְּשֵׁם²) בְּנוֹ חֲנוּךְ: (וַיֹּלֶד³)
 לְחֲנוּךְ אֶת-עֵילֶד⁴) וַעֵילֶד יָלַד אֶת-מְהוּיָאֵל וּמְהוּיָאֵל⁵) יָלַד
 19 אֶת-מְתוּשָׁאֵל⁶) וּמְהוּשָׁאֵל יָלַד אֶת-לָמֶךְ: וַיִּקַּח-לֹו לְמֶדָּה
 כ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאֶחָת עֵדָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית צִלְחָה: וַתֵּלֶד עֵדָה
 21 אֶת-יָכֹל הוּא הָיָה אָבִי יִשָּׁב אֶחָל וּמִקְנָה: וְשֵׁם אָחִיו יוֹכָל
 22 הוּא הָיָה אָבִי בֶל-הַפֶּשֶׁת בְּנוֹר וְעוֹגֶב⁷): וְצִלְחָה גַם-הוּא יָלְדָה
 אֶת-תּוֹבֵל קַיִן⁸) לִטִּישׁ בֶּל-הַרְשָׁ⁹) נַחֲשֶׁת וּבְרוֹל וְאַחֹת תּוֹבֵל-
 23 קַיִן¹⁰) נָעָמָה: וַיֹּאמֶר לָמֶדָּה לְנָשָׁיו

עֵדָה וְצִלְחָה שָׁמַעַן קוֹלִי נָשִׁי לָמֶדָּה הָאֲזִינָה¹¹) אָמַרְתִּי
 כִּי אִישׁ הָרַגְתִּי לַפְּעָעִי וְלָדָּה לְחֶבְרָהִי:
 24 כִּי שְׁבַע־עָתִים יָקָם-קַיִן וּלְמֶדָּה שְׁבַע־עָתִים וְשָׁבָעָה:
 כה וַיִּדַּע אָדָם עֵד אֶת-אִשְׁתּוֹ¹²) וַתֵּלֶד¹³) בֶּן וַתִּקְרָא¹⁴) אֶת-
 שְׁמוֹ שֵׁת כִּי שֵׁת-לִי אֱלֹהִים וְרַע אַחֵר תַּחַת הָכֹל כִּי הִרְגוּ
 26 קַיִן: וּלְשֶׁת גַּם-הוּא¹⁵) יָלַד-בֶּן וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ אֱנֹשׁ אֵן הוֹחַל¹⁶)
 לְקָרָא בְּשֵׁם יְהוָה¹⁷): ׀

ה 5

א וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הַבְּרִיּוֹת אֱלֹהִים
 2 עָשָׂה אֹתוֹ: זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם וַיִּבְרָךְ אֹתָם¹⁸) וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמָם
 3 אָדָם בְּיָמֵם הַבְּרָאָם: וַיְהִי אָדָם שְׁלִשִׁים וּמָאתַיִם¹⁹) שָׁנָה וַיֹּלֶד²⁰)
 4 בְּדַמְיוֹתוֹ²¹) בְּצִלְמוֹ²²) וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שֵׁת: וַיְהִי וַיָּמִי-אָדָם²³)

k) Sam. נר. l) Sam. אה שם. m) Cdd. 11. (Onk.) בשם. n) Sam.
 וילד. o) LXX. *Γαῖδάδ*, Syr. *جَدَاد*. p) Vid. n. q) LXX. *Μαθου-*
σάλα. r) Sam. כנר ועגב. s) LXX. omit קין. t) LXX. omit כל.
 u) LXX. omit קין. v) Sam. האזינה. w) LXX. Syr. את חזה אשתו.
 x) Cd. 1. LXX. Syr. וזהר וזהל. y) Cd. 1. Sam. ויקרא. z) LXX.
 omit גם הוא. a) Sam. החל. b) LXX. יהוה אלהים. c) Cdd. 2. Syr.
 ויליד. d) LXX. *τριάκοντα καὶ διακόσια*. e) Sam. ויליד.
 The Sam. always uses this form. f) Cdd. 3. כדמותו. g) Cdd. mult.
 כצלמו. h) LXX. add *ὡς ἐξῆσε*; comp. v. 5.

רוחי באדם (לעלם) בששם הוא בשר והני גמיו מאה ועשרים
 שנה: הנפלים^o) הני בארץ במים ההם וגם אחריוֹן אשר 4
 יבאו בני האלהים אל־בנות האדם וילדו^p) להם המה^q) הגברים
 אשר מעולם אנשי השם: פ וירא יהוה^r) כי רבה רעת ה
 האדם בארץ וכל־יצר מחשבת^s) לבו^t) רק רע כל־חיום:
 וינחם יהוה כי־עשה את־האדם בארץ ויתעצב אל־לבו: 6
 ויאמר יהוה אמתה את־האדם אשר־בראתי מעל פני 7
 האדמה מאדם עד־בהמה עד־רמש ועד־עוף^u) השמים כי
 נחמתי כי עשיתם^v): ונח מצא חן בעיני יהוה^w): פ 8
 אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים^x) הוה בדרתו את־ 9
 האלהים התהלך־נח: וילד נח שלשה בנים את־שם את־ 10
 חם ואת־יפת: ותשחת הארץ לפני האלהים והמלא הארץ^y) 11
 חמם: וירא אלהים^z) את־הארץ והנה נשחתה בי־השחית 12
 כל־בשר את־דרךבו על־הארץ: ס ויאמר אלהים^a) לנח 13
 קץ כל־בשר בא לפני כי־מלאה הארץ חמם מפניהם 14
 והנני משחיתם^b) את־הארץ: עשה^c) לך תבת עצי־גפר קנים 15
 תעשה את־התבה ובפרט אתה מבית ומחוץ בפרט: וזה 16
 אשר תעשה אתה שלש מאות אמה ארך התבה חמשים^d)
 אמה רחבה ושלשים אמה קומתה: צהרו תעשה לתבה 17
 ואל־אמה תכלנה מלמעלה ופתח התבה בצדה השנים
 תחתים שנים ושלשים^e) תעשה: ואני הנני מביא את־המבול

n) Sam. לעולם. o) Sam. והנפלים. p) Sam. וילדו. q) Sam. הם.
 r) LXX. supply אלהים; the Vulg. appears to have read אלהים
 instead of יהוה. s) Sam. מחשבת. t) Cdd. Sam. עוף. u) Cdd.
 mult. Sam. עשיתם. v) LXX. supply אלהים. w) Sam. והמים.
 x) Omitted in Cdd. 2. Vulg. Saad. y) LXX. יהוה אלהים. z) LXX.
 יהוה אלהים. a) Sam. משחיתם. b) Sam. עשי. c) Sam. וחמשים.
 d) Sam. ושלשים.

22 אֶת־מְוִשֵּׁלָח: וַיִּתְחַלֵּךְ הַנֹּדֶד אֶת־הָאֱלֹהִים אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ
 23 אֶת־מְוִשֵּׁלָח שְׁלֹשׁ מָאוֹת^ו) שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי^ז)
 24 בְּלִיָּמֵי הַנֹּדֶד חֲמִשׁ וְשָׁשִׁים שָׁנָה וּשְׁלֹשׁ מָאוֹת שָׁנָה: וַיִּתְחַלֵּךְ
 כֹּה־חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים וַאֲיָנָנוּ בִּי־לִקְחָה אֹתוֹ אֱלֹהִים: ס וַיְהִי
 מְוִשֵּׁלָח שִׁבְעַת וּשְׁמֹנִים^x) שָׁנָה וּמָצָאת שָׁנָה^y) וַיּוֹלֶד אֶת־לִמְךָ:
 26 וַיְהִי מִתְוִשֵּׁלָח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־לִמְךָ שְׁתֵּים וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה
 27 וּשְׁבַע מָאוֹת שָׁנָה^z) וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי בְּלִיָּמֵי מְוִשֵּׁלָח
 תִּשְׁעַת וְשָׁשִׁים שָׁנָה וְחִשְׁעִי^k) מָאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ס
 28 וַיְהִי־לִמְךָ שְׁתֵּים וּשְׁמֹנִים שָׁנָה וּמָצָאת שָׁנָה^l) וַיּוֹלֶד בָּן:
 29 וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֵּחַ לֵאמֹר^m) וְהָ יִנְחֻמְנוּ מִמַּעַשְׁנוֹⁿ) וּמַעַצְבוֹן
 ל יִלְיָנוּ^o) מִן־תְּאֻדָּמָה^p) אֲשֶׁר אֶבְרָהָה יְהוָה^q): וַיְהִי־לִמְךָ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ
 אֶת־גֵּחַ חֲמִשׁ וְתִשְׁעִים שָׁנָה וַחֲמִשׁ מָאוֹת שָׁנָה^r) וַיּוֹלֶד בָּנִים
 31 וּבָנוֹת: וַיְהִי^s) בְּלִיָּמֵי־לִמְךָ שִׁבְעַת וְשָׁבְעִים שָׁנָה וּשְׁבַע^t) מָאוֹת
 32 שָׁנָה וַיָּמָת: ס וַיְהִי־גֵחַ בֶּן־חֲמִשׁ מָאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד
 גֵּחַ^u) אֶת־שֵׁם אֶת־הֵם וְאֶת־יִפְתָּ:

ו 6

א וַיְהִי בִי־הִתְחַל הָאָדָם לָרֶב עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנוֹת יִלְדוּ
 2 לָהֶם: וַיִּרְאוּ בְנֵי־הָאֱלֹהִים אֶת־בָּנוֹת הָאָדָם בִּי טֹבָה^v) הָנָּה
 3 וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ: וַיֹּאמֶר יְהוָה^w) לֹא־יִלְדוּן

v) LXX. *διαζόγια*. w) Cdd. Sam. ויהיו. x) Sam. LXX. שלש וחמשים. y) Cdd. 3. Sam. omit שנה ומאת שנה. z) Sam. שנה ושש מאות שנה. LXX. *δυο και ὀτακόσια ἔτη*. a) Sam. עשרים שנה ושבע. b) Sam. שלש והמשים שנה. LXX. *ὀτὼ και ὀγδοήκοντα και ἑκατὸν ἔτη*. c) Cdd. mult. Sam. LXX. Vulg. וסן האדמה. d) Cdd. 3. ידנו. e) LXX. Syr. וסן האדמה. f) LXX. supply אלהים. g) Sam. שש מאות שנה. h) Cdd. Sam. ויהיו. i) Sam. שלש וחמשים שנה ושש. k) Omitted in Cdd. 2. Sam. LXX. Vulg. Saad. l) Sam. טובה. m) LXX. supply אלהים; the Vulg. appears to have read אלהים instead of יהוה.

וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּל־אֲשֶׁר־צִוְּהוּ יְהוָה^a): וְנָח בֶן־שָׁשׁ מֵאֵית שָׁנָה^ה
וַהֲמַבּוּל הָיָה מָיִם עַל־הָאָרֶץ: וַיָּבֹא נֹחַ וְכָנֹו וְאִשְׁתּוֹ וְנָשָׁי־
כָּנֹו אִתּוֹ אֶל־הַתֵּבָה מִפְּנֵי מַי־הַמַּבּוּל: מִן־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה⁸
וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינָנָה טְהוֹרָה וּמִן־הָעוֹף⁹) וְכָל־¹⁰ אֲשֶׁר־רָמַשׁ
עַל־הָאָדָמָה: שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ אֶל־נֹחַ אֶל־הַתֵּבָה זָכָר וּנְקֵבָה⁹
כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים¹⁰) אֶת־נֹחַ: וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וּמִי הַמַּבּוּל
הָיוּ עַל־הָאָרֶץ: בִּשְׁנַת שָׁשׁ־מֵאֵית¹¹) שָׁנָה לַחַי־יָנֹחַ בַּחֹדֶשׁ
הַשְּׁנִי בִשְׁבָעָה־עָשָׂר¹²) יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה¹³) נִבְקְעוּ כָל־מַעֲנוֹת
תְּהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת¹⁴) הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ¹⁵): וַיְהִי¹⁶) הַגֶּשֶׁם עַל־הָאָרֶץ
אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשָׁם־¹⁷
וְהָם¹⁸) וַיִּפֹּת בְּנֵי־נֹחַ וְאִשְׁתׁ נָח וַעֲלָשֶׁת נָשִׁי־כָנֹו אִתָּם אֶל־
הַתֵּבָה: הַטְּהוֹרָה¹⁹) וְכָל־הַטְּהוֹרָה לְמִינָהּ וְכָל־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל־
הָרֶמֶשׁ הָרֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְכָל־הָעוֹף לְמִינָהּ כָּל־
צִפּוֹר כָּל־בְּנֵי־²⁰) וַיָּבֹאוּ אֶל־נֹחַ אֶל־הַתֵּבָה שְׁנַיִם שְׁנַיִם מִכָּל־
הַבָּשָׂר²¹) אֲשֶׁר־בּוֹ רוּחַ חַיִּים: וַהֲבָאִים זָכָר וּנְקֵבָה²²) מִכָּל־בָּשָׂר
בָּאוּ כָאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר יְהוָה²³) בָּעֶדְו: וַיְהִי²⁴)
הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם²⁵) עַל־הָאָרֶץ וַיָּרָבוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת־
הַתֵּבָה וַתָּרָם מֵעַל הָאָרֶץ: וַיַּגְבִּירוּ הַמַּיִם וַיָּרָבוּ מְאֹד עַל־²⁶
הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתֵּבָה עַל־פָּנֵי הַמַּיִם: וַהֲמַיִם גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד
עַל־הָאָרֶץ וַיָּכֹסוּ כָל־הַחַיִּים הַנִּבְחִים אֲשֶׁר־תָּחַת כָּל־²⁷

a) LXX. supply אלהים. b) Sam. הטהרה. c) LXX. καὶ ἀπὸ τῶν πετεινῶν τῶν κατὰ τὸν οὐρανὸν καὶ ἀπὸ τῶν πετεινῶν τῶν κατὰ τὸν οὐρανόν. d) Sam. ומכל. e) Cd. 1. Sam. Vulg. Onk. יהוה. f) Sam. 'השש מ'. g) LXX. ἐβδόμη καὶ εἰκάδι. h) Cd. 1. Vulg. omit היה. i) Sam. וארכות. j) Sam. נפתחה. k) Sam. יהיה. l) Sam. שם. m) Sam. הם. n) Sam. הם; LXX. omit. o) LXX. omit 'כל צפור כל כ'. p) Sam. בשר. q) Sam. זכר ונקבה. r) LXX. supply אלהים. s) Sam. יהיה. t) LXX. add: καὶ τὰ σαυράκια καὶ νύκτας. u) Cdd. 2. LXX. omit.

מִיָּם עַל־הָאָרֶץ לִשְׁחַת" (כָּל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־בּוֹ חַיִּים מִתְּהַת
 18 הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־דָּאָרֶץ יָגוּעַ: וַחֲקַמְתִּי אֶת־דִּרְתִּי אֶתֶּךָ
 וּבֹאתְ אֶל־הַתְּבֵּה אֵתָּה וּבְנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּנְשֵׁי־דָנֶיךָ אֵתָּה:
 19 וּמִכָּל־הָחַיִּי) מִכָּל־בָּשָׂר" שְׁנַיִם מִכָּל תָּבִיא אֶל־הַתְּבֵּה לְהַחְיֹת" (כ
 כ אֶתְּךָ וְכֹר וּנְקֵבָה יְחִי"ו): מִהֶעֱיָ" (לְמִינֵהוּ וּמִן־הַבְּהֵמָה) לְמִינֵהָ
 מִכָּל רֶמֶשׂ" (הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ" שְׁנַיִם מִכָּל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ לְהַחְיוֹת:
 21 וְאֵתָּה קַח־לָךְ מִכָּל־מֵאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְאִסַּפְתָּ אֵלֶיךָ וַהֲנִיָּה
 22 לָךְ וְלָהֶם לְאֹכֶלָה: וַיַּעַשׂ נָח כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים" (כָּן עָשָׂה:

7 ו

א וַיֹּאמֶר יְהוָה" (לָנֹחַ" בָּא־אֵתָּה וּכְל־בְּיֹתְךָ אֶל־הַתְּבֵּה בִּירְאֶתְךָ
 2 רְאִיתִי צָדִיק לִפְנֵי בְּדֹר הַזֶּה: מִכָּל הַבְּהֵמָה" (הַטְּהוֹרָה" (הַטְּהוֹרָה)
 תִּקַּח־לָךְ שְׁבָעָה שְׁבָעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ) וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא
 3 טְהוֹרָה הִוא שְׁנַיִם" אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ): גַּם־מֶעֱיָ" (הַשָּׁמַיִם" שְׁבָעָה
 4 שְׁבָעָה וְכֹר וּנְקֵבָה" לְחַיֹּת טָרֵעַ עַל־פְּנֵי כָּל־הָאָרֶץ: כִּי לְיָמִים
 עוֹד שְׁבָעָה אֲנִי מְמַטֵּיר עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים
 לַיְלָה וּמָחִיתִי אֶת־כָּל־הַבְּרִיָּוִת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה" (:

e) Sam. לשחית. f) ההא בקמץ. Sam. LXX. και από πάντων τῶν κτηνῶν και από πάντων τῶν ἑρπετῶν και από πάντων τῶν θηρίων. g) Cdd. LXX. Onk. ed. 1. read ומכל בשר; Sam. ומכל. h) Sam. להיות. i) Sam. omits יהיו and adds to the beginning of the next verse יהיה. k) Sam. הַעֵיף; LXX. מכל העוף. l) LXX. למיניהם. m) Sam. ומכל אשר רמש על. n) Sam. למיניהם. o) LXX. יהוה אלהים. p) Cdd. 2. Syr. Sam. אלהים; LXX. יהוה אלהים. q) Sam. אל נח. r) Cd. 1. LXX. מן הבהמה. s) Sam. הטהרה. t) Sam. וזכר ונקבה. u) Sam. LXX. Vulg. Syr. שנים שנים. v) Sam. הטהר. w) Sam. וגם כ'. x) Sam. LXX. Syr. supply הטהר. y) LXX. insert: και από πάντων τῶν πετεινῶν τῶν μη και θηρίων δύο δύο ἄρσεν και θῆλυ. z) LXX. Syr. Onk. Vulg. כל הארמה.

אֶל-הַתֶּבֶה: וַיַּחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּסַּף שְׁלַח אֶת־י
 הַיּוֹנָה מִן־הַתֶּבֶה: וַתָּבֹא אֵלָיו הַיּוֹנָה לָעֵת עֶרֶב וַהֲנִה עֹלָה־¹⁾
 וַיֵּת טָרֶף בְּפִיהָ וַיֵּדַע נֹחַ כִּי־קָלוּ הַיָּמִים מֵעַל הָאָרֶץ: וַיִּיְהַלֵּם²⁾
 עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּשְׁלַח אֶת־הַיּוֹנָה וְלֹא־יָוָסֶפֶה
 שׁוֹב־אֵלָיו³⁾ עוֹד: וַיְהִי בְּאַחַת וָשֵׁשׁ־מֵאוֹת שָׁנָה⁴⁾ בְּרֵאשׁוֹן⁵⁾
 בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיָּסֶר נֹחַ אֶת־מִבְּתֵה
 הַתֶּבֶה וַיֵּרָא וַהֲנִה חָרְבוּ פָנֵי הָאָרֶץ: וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בִשְׁבַעַת
 וַעֲשָׂרִים יוֹם לַחֹדֶשׁ וַיָּבֹשֶׁה הָאָרֶץ: ׀ וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים⁶⁾ מִן־
 אֶל־נֹחַ לֵאמֹר: צֵא מִן־הַתֶּבֶה אַתָּה וְאַשְׁתְּךָ וּבְנֶיךָ⁷⁾ וְנָשֵׁי־
 בְנֶיךָ אִתָּךְ: כָּל־הַחַיָּה⁸⁾ אֲשֶׁר־אִתְּךָ מִבְּל־בָּשָׂר בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה
 וּבְכָל־הַרֹמֵשׁ הָרֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ הוֹצֵא⁹⁾ אִתְּךָ וַיֵּשְׂרְצוּ בָאָרֶץ¹⁰⁾
 וַפָּרוּ וַיִּרְבוּ עַל־הָאָרֶץ: וַיֵּצֵא נֹחַ וּבָנָיו וְנָשֵׁי־בָנָיו
 אִתּוֹ: כָּל־הַחַיָּה¹¹⁾ כָּל־הָרֹמֵשׁ¹²⁾ וְכָל־הָעוֹף כָּל־¹³⁾ רֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ
 לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם¹⁴⁾ יֵצְאוּ מִן־הַתֶּבֶה: וַיֵּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְחֶם
 מִבְּלִי הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִבְּלִי הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּגֵּעַל עֹלֹת¹⁵⁾
 בַּמִּזְבֵּחַ: וַיִּרַח יְהוָה אֶת־קִיֹּם הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־לִבּוֹ¹⁶⁾
 לֹא אֲסַף לְקַלֵּל עוֹד¹⁷⁾ אֶת־הָאָדָמָה בְּעֵבִיר הָאָדָם כִּי יַצַּר לִבִּי
 הָאָדָם רָע מִנְּעֻרָיו וְלֹא־אֲסַף¹⁸⁾ עוֹד לְהַכּוֹת אֶת־כָּל־הָיָי בְּאֶשֶׁר
 עָשִׂיתִי: עַד כָּל־יָמֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחֹם וְקִיץ¹⁹⁾ וְחָרֶף
 וַיּוֹם²⁰⁾ וְלִילָה לֹא יִשָּׁבְתוּ:

1) Cd. 1. Sam. עלי. m) Sam. ויחל. n) Sam. 'שובה א'.
 o) LXX. insert: ἐν τῇ ζωῇ τοῦ Νωε. p) Sam. בראשון. q) Cd. 1.
 יהוה. LXX. יהוה אלהים. r) Cdd. 2. Syr. ויבניך ואשחק. s) Sam.
 'וכל ה'. 1) ושרצו בארץ. u) LXX. omit הוציא ק'. v) Cdd.
 2. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. 'וכל ה'. w) Vid. n. Cdd. וכל הרמש.
 x) Cdd. וכל. y) Sam. למשפחותיהם. z) Sam. עלות. a) Vid. n.
 b) Sam. לקלל עוד. c) Sam. אסף. d) Sam. קץ וחרם קץ. e)
 e) Sam. יומם.

כ השמים: המלש עשרה אמה מלמעלה וגברו המים ויבסו
 21 ההרים^ו): ויגזע כל־בשרו הרמש על־הארץ בעור ובבהמה
 22 ובחיה ובכל־השרץ השרץ על־הארץ וכל האדם: כל אשר
 23 נשמת־רוח חיים באפו מכל אשר בחרבה מהו: וימח את־
 כל־הנקים אשרו על־פני האדמה מאדם עד־בהמה עד־רמש
 ועד־עוף^ז השמים וימחו מן־הארץ וישאר^ח אף־נת ואשר
 24 אתו בתבה: וגברו המים על־הארץ המשים ומאת יום:

ח 8

א ויגבר אלהים את־נח ואת כל־החיה ואת־כל־הבהמה^י
 אשר אתו בתבה ויעבר אלהים רוח על־הארץ וישבו
 2 המים: ויסכרו מעינת^א תהום וארבת^ב השמים ויבלא^ג הגשם
 3 מן־השמים: וישבו המים מעל הארץ הלוך ושוב^ד ויחברו
 4 המים מקצה^ה המים ומאת יום: ופתח תבה בחדש
 ה השביעי בשבעה־עשר^ו יום לחדש על הרי אררט^ז: וחמים
 היו הלוך וחסור^ח עד החדש^ט העשירי בעשירי באחד לחדש
 6 נראו ראשי ההרים: ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח
 7 את־חלון התבה אשר עשה: וישלח את־הערב ויצא ויצא
 8 ושוב^י עד־יבשת המים מעל הארץ: וישלח את־היונה
 9 מאתו לראות הקלו המים מעל פני^כ האדמה: ולא־מצאה
 היונה מנוח לב־רגלה וישב אליו אל־התבה כי מים
 על־פני כל־הארץ וישלח ידו^{כא} ויקחה ויבא אתה אליו

v) LXX. πάντα τα ὄρη τὰ ὑψηλά; Syr. ܡܬܢܐ ܕܥܠܐ „the high mountains”. w) Sam. עד עוף. x) Sam. הישאר. y) LXX. insert: καὶ πάντων τῶν πετεινῶν καὶ πάντων τῶν ἐρπετῶν τῶν ἐρπόντων. z) Sam. מעינות. a) Sam. וארכות. b) Sam. ויכל. c) Sam. הלכו וישבו. d) Sam. מקץ. e) LXX. ἐβδόμη καὶ ἐκτάδι. f) Sam. הררט. g) Sam. ויצא וישב. h) Sam. חדש. i) Sam. ויצא וישב. j) Cdd. 2. LXX. omit. k) Sam. את ידו.

14 לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ: וְהָיָה בְּעֲנֻנִי עָנָן עַל־הָאָרֶץ
 וְנִרְאָתָה הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן: וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם^{טו}
 וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה^{טז} בְּכָל־בָּשָׂר וְלֹא־יְהִיָּה עוֹד הַמַּיִם לַמָּבּוּל
 לְשַׁחֵת^{טז} כָּל־בָּשָׂר: וְהָיְתָה הַקֶּשֶׁת^{טז} בְּעָנָן וּרְאִיתֶיהָ לְזִכָּר^{טז} בְּרִית
 עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים^{יז} וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה^{יז} בְּכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל־
 הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נָח זֶה אֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר
 הִקְמֹתִי בֵּינִי וּבֵין כָּל־בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ: פ וַיְהִי
 בְּנִי־נָח הַיּוֹצֵאִים^{יח} מִן־הַתֵּבָה שֵׁם וְחָם^{יח} וַיִּפֹּת וְחָם הוּא אָבִי
 כְּנָעַן: שְׁלֹשָׁה אֱלֹהִים בְּנֵי־נָח וַיִּמָּלֶה^{יח} נִפְצָה כָל־הָאָרֶץ: 19
 וַיַּחֲלֵל נָח אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּשְׁעַב בָּרִם: וַיִּשְׁפָּן מִן־הַיֵּינֹן וַיִּשְׁכַּר^כ
 וַיִּתְּגַל בְּתוֹךְ אֹהֱלָהָ^כ: וַיֵּרָא הֵם אָבִי כְנָעַן אֶת עֶרְוַת אָבִיו
 וַיַּגִּד לְשֹׁנֵי־אָחִיו בְּחוּץ: וַיִּקַּח יֶשֶׁם וַיִּפֹּת אֶת־הַשְּׂמֹלָה 23
 וַיִּשְׁמֹר^ל עַל־שָׂבָם שְׁנֵיהֶם וַיִּלְכֹּל אַחֲרֵיהֶם וַיִּכְסּוּ אֶת עֶרְוַת
 אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם וְעֶרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ: וַיִּקָּץ^מ נָח
 מִיֵּינוֹ וַיָּדַע אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן: וַיֹּאמֶר
 אֲרֹר כְּנָעַן
 עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֹהָיו:

26

וַיֹּאמֶר

בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי שֵׁם
 יְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ:
 27 יִפֹּת אֱלֹהִים לְיִפֹּת
 וַיִּשְׁכַּן בְּאַחֲלֵי־שָׁם
 יְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ:

a) Sam. ובינכם. b) Sam. ההיה אשר אהכם. c) Sam. לשחית.
 d) LXX. apparently קשתי. e) Sam. וראייתה לאזכרה. f) LXX. ἀνὰ
 μέσσω ἐμοῦ καὶ τῆς γῆς. g) Sam. החיה. h) Sam. היוצאים.
 i) Sam. חם. j) Sam. מאלה. k) Sam. אהלו. l) Sam. וישמו.
 m) Sam. ויקץ.

ט 9

א ויברך אֱלֹהִים אֶת־לֵילָה וְאֶת־בֹּגְנוֹ וַיֹּאמֶר לָהֶם פָּרוּ וּרְבוּ
 2 וּמָלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ^א: וּמִוֶּרְאֵכֶם וְחִתְכֶּם^ב יִהְיֶה עַל כָּל־חַיַּת
 הָאָרֶץ וְעַל כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם בְּכָל^ג אֲשֶׁר תִּרְמָשׁ הָאֲדָמָה
 3 וּבְכָל־דָּגֵי הַיָּם בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ^ד: כָּל־רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא־חַי לָכֶם
 4 יִהְיֶה לְאֻלָּה בְּיַדְכֶם עֹשֶׂב נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל^ה: אֵךְ בָּשָׂר
 ה בִּגְפִשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ: וְאֵךְ אֶת־דְּמָכֶם^ו לְנִפְשֵׁיכֶם אֲדָרְשׁ^ז
 מִיַּד כָּל־חַיָּה^ח אֲדָרְשֶׁנּוּ וּמִיַּד^ט הָאָדָם מִיַּד^י אִישׁ אֶחָיו^י אֲדָרְשׁ^י
 6 אֶת־נַפְשׁ הָאָדָם: שֹׁפֵךְ דָּם הָאָדָם^{יב} בְּאָדָם^{יג} דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ כִּי בְצַלָם
 7 אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת־הָאָדָם: וְאַתֶּם פָּרוּ וּרְבוּ וּשְׂרָצוּ^{יד} בָּאָרֶץ
 8 וּרְבוּ־בָהּ: ס וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־לֵילָה וְאֶל־בֹּגְנוֹ אִתּוֹ
 9 לֵאמֹר: וְאֵנִי הִנְנִי מַקִּים אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת־וְרֻעְכֶם
 י אֶחָדֵיכֶם: וְאַתְּ כָל־נַפְשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם בְּעוֹף כְּשֶׁוֹף בְּבַחֲמָה^{טו}
 וּבְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם מִכָּל יֹצְאֵי הַחֲבֹה לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ: י
 11 וְהִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא־יִכָּרֵת^{טז} כָּל־בָּשָׂר עוֹד מִמֶּנִּי
 12 הַטֹּבֹל וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד מִכָּל לְשִׁחַת^{יז} הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 וְאַתְּ אֹת־חֲבֵרִית אֲשֶׁר־אֲנִי נָתַן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם^{יח} וּבֵין כָּל־נַפְשׁ
 13 חַיָּה^{יט} אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם: אֶת־קִשְׁתִּי נָתַתִּי בְּעָנָן וְהַיִּתָּה

f) LXX. supply: καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς. g) Sam. וּבְכָל. h) Cdd. 2. Sam. edd. 4. LXX. Syr. Saad. וּמִוֶּרְאֵכֶם וְחִתְכֶּם. i) Sam. נִתְּנוּ. j) Sam. הַכָּל. k) Sam. omits אֵךְ and reads וְאַתֶּם. l) LXX. omit. m) Sam. חַי. n) Sam. מִיַּד. o) Cd. 1. LXX. וּמִיַּד. p) Cdd. Sam. Vulg. Syr. וְאַחֲיוֹ. q) Sam. הָדָרֶשׁ. r) Sam. אָדָם. s) LXX. Vulg. omit. t) Cdd. Sam. LXX. Syr. Vulg. Onk. edd. 3. וּשְׂרָצוּ. u) Cdd. Sam. LXX. Syr. Saad. Ps.-Jon. Onk. edd. 7. וּבְכַחֲמָה. v) LXX. omit ח' הָא' לְכָל. w) Sam. adds עוֹד here, and omits it after בָּשָׂר. x) Sam. הַטֹּבֹל לְשִׁחַת. y) Sam. וּבֵינֵיכֶם. z) Sam. חַיָּה.

16 בְּכֹרוֹ^o) וְאֶת־חַת: וְאֶת־הַיְבוּסִי וְאֶת־הָאֱמֹרִי וְאֶת־הַגְּרִגְשִׁי: 17
 18 וְאֶת־הַחִיטִּי וְאֶת־הָעַרְקִי^p) וְאֶת־הַסִּינִי: וְאֶת־הָאֲרֻרִי וְאֶת־
 19 הַצִּמְרִי וְאֶת־הַחֲמָתִי וְאַחֵר נִפְצוּ מִשְׁפְּחוֹת^q) הַבְּנֵעֵנִי: וַיְהִי
 גְבוּל הַבְּנֵעֵנִי מִצִּידֹן בְּאֶבֶה נְהַר עַד־עֵזָה בְּאֶבֶה סָרְמָה
 וְעַמְרָה וְאַדְמָה^r) וְצִבּוֹיִם^s) עַד־לִשְׁעֹ^t): אֵלֶּה בְנֵי־חָם לְמִשְׁפְּחוֹתָם כ
 לְלִשְׁנוֹתָם בְּאַרְצֵהֶם^u) בְּגִוְיָהֶם^v): ס וְלִישָׁם^w) יָלַד גַּם־הוּא 21
 אֶבֶל כָּל־בְּנֵי־עֶבֶר אֲחִי יִפְתַּח הַגְּדוֹל: בְּנֵי שָׁם עִילָם וְאַשּׁוּר
 22 וְאַרְפַּכְשָׁד^x) וְלוּר^y) וְאַרְם^z): וּבְנֵי אֲרָם עֻיץ וְחוּל וְגִתֵּר^a) וּמִשָּׁ^b): 23
 24 וְאַרְפַּכְשָׁד יָלַד^c) אֶת־שֵׁלָה וְשֵׁלָה יָלַד אֶת־עֶבֶר: וְלִעֶבֶר יָלַד^d) כֶּה
 שְׁנֵי בָנִים שָׁם הָאֲחֵר פִּלֵּג כִּי בְנִימֹו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשָׁם אֲחִיו
 יִקְטָן: וַיִּקְטָן יָלַד אֶת־אֱלִמוֹרֵד וְאֶת־שֶׁלֶף וְאֶת־חֲצִרְסָמֹת 26
 27 וְאֶת־יֶרֶח: וְאֶת־הָרוּרִים^e) וְאֶת־אוּל^f) וְאֶת־דִּקְלָה: וְאֶת־עֵיבֶל^g) 28
 וְאֶת־אֲבִיקִמָּאֵל וְאֶת־שָׂבָא: וְאֶת־אוֹפֵר^h) וְאֶת־חוּיֵלָה וְאֶת־יוֹכָב 29
 כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי יִקְטָן: וַיְהִי מוֹשְׁבָם מִמִּשְׁאⁱ) בְּאֶבֶה סָרְמָה תֵּר ל
 הַקָּדָם: אֵלֶּה בְּנֵי־יִשָּׁם לְמִשְׁפְּחוֹתָם לְלִשְׁנוֹתָם בְּאַרְצֵהֶם^j) לְגִוְיָהֶם: 31
 32 אֵלֶּה מִשְׁפְּחוֹת^k) בְּנֵי־נֹחַ לְחוּלְדָתָם בְּגִוְיָהֶם וּמֵאֵלָה^l) נִפְרְדּוּ
 הַגּוֹיִם^m) בְּאָרֶץ אַחֵרⁿ) הַמְּבּוּל: פ

o) Sam. בכורו. p) הערוקי. Sam. ההא כפתח. q) Sam. צידון בכורו. r) Sam. אדמה. s) וצבויים ק'. t) Sam. reads the verse thus: ויהי גבול הכנעני מנהר מצרים עד הנהר הגדול. נפצה משפחה. u) Sam. למשפחותם ללשונותם בארצותם. נהר פרת ועד הים האחרון. v) Cdd. 2. Sam. Saad. לגויהם. w) Cd. 1. Syr. ושם. x) Syr. throughout. y) Sam. ולר. z) LXX. add καὶ Καϊνᾶν. a) Sam. חוץ וחול נהר. b) Sam. ומשא; LXX. & 1 Chr. 1: 17. מִשָּׁה. c) LXX. insert: τὸν Καϊνᾶν καὶ Καϊνᾶν ἐγέννησε; so Luke 3: 36. d) Sam. ילדו. e) Sam. אדורים. f) Sam. ארל. g) Sam. עיבל. h) Sam. אפר. i) Syr. מִמִּשְׁא. j) Sam. ללשונותם בארצותם. k) Sam. משפחות. l) Sam. מאלה. m) Sam. LXX. איי הגוים. n) Sam. אחרי.

28 וַיְחַיֶּנָּה אַחֲרָיִם הַמִּבּוֹל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה:
29 וַיְחַיֶּנָּה בְּלִיְיָכִי נָח הַיֶּשֶׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וַיָּמָת: פ

י 10

א וְאַלֹּהֵי הַתּוֹלְדֹת בְּנֵי־נֹחַ שֵׁשׁ חָמִשׁ וַיִּפֹּת וַיּוֹלְדוּ^q לָהֶם בָּנִים אַחֲרָיִם
2 הַמִּבּוֹל: בְּנֵי יֹפֶת גָּמַר וּמֹנִיג וּמְדִי^r וַיִּנּוּ^u וְהָבֵל וְשֵׁטֶר^s וַתִּירָם:
3 וּבְנֵי גָמַר אֲשֶׁר־בָּנוּ וַרִּיפָת^v וַתִּגְרַמָּה: וּבְנֵי יוֹן אֱלִישָׁה^w
4 הַתַּרְשִׁישִׁי בָתִּים וַרְדֵּינִים^x: מֵאֵלֶּה נִפְרְדּוּ אֲנִי הַגּוֹיִם בְּאַרְצֵתָם^y
5 אִישׁ לְלִשְׁנֹו לְמִשְׁפַּחָתָם^z בְּגוֹיָהֶם^a: וּבְנֵי חָם כּוֹשׁ וּמִצְרַיִם
6 וַפּוּט^b וּבְנֵינֶעֶן: וּבְנֵי כְנָעַן וַחֲתוּלָּה וְסִבְתָּה^c וַרְעֻמָּה
7 וְסִבְתָּכָא^d וּבְנֵי רַעֲמָה שָׂבָא וְדָדָן^e: וְכוֹשׁ וְיָדָר^f אֶת־נִמְרֹד^g הוּא
8 הַחֵלֶל לַהֲנוּת גִּבּוֹר^h בְּאַרְצָא: הוּא־הָיָה גִּבּוֹר־צִיד לִפְנֵי יְהוָהⁱ
9 יֶעֱלֶבֶן יֹאמֵר בְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צִיד לִפְנֵי יְהוָה: וַתְּהִי רֵאשִׁית
10 מִמֶּלְכֻתוֹ בָּבֶל וְאַרְדּוֹ וְאַכַּד וּבִלְגַּשִּׁי^j בְּאַרְצָא שִׁנְעָר: מִן־הָאַרְצָא
11 הַהִוא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיִּבְנֶן אֶת־נִינּוּזָה וְאֶת־רַחֲבֶת^k עִיר וְאֶת־
12 בִּלְחָ: וְאֶת־רֶשֶׁן בֵּין נִינּוּזָה וּבֵין בִּלְחָ הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה:
13 וּמִצְרַיִם וְיָדָר אֶת־לֹדִים^l וְאֶת־עֲנַמִּים^m וְאֶת־לִדְהִים וְאֶת־
14 נַפְתָּלִיםⁿ: וְאֶת־פִּתְרָסִים וְאֶת־בְּסָלָהִים אֲשֶׁר יֵצֵאוּ מִשָּׁם
טו פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־כַּפְתָּרִים: ס וּבְנֵעֹן וְיָדָר אֶת־צִידָן

n) Sam. אחרי. o) Cdd. plur. 49 cdd. Sam. ויהי; the vss. cannot be cited in support of this reading. p) Cdd. Syr. Saad. ויחם. q) Sam. ויולידו. r) Sam. אחרי. s) Sam. מדי. t) LXX. add *zei'Eliaá*. u) Sam. והיכל ושושן. v) Sam. ריפוד; Cdd. 2. & 1 Chr. 1: 6. ודיפת; Syr. *ḡāf*. w) Sam. אליש. x) Vid. n. Sam. ורדנים. y) Sam. בארצותם. z) Sam. למשפחותם. a) Cdd. 3. Sam. ed. 1. לגויהם. b) Sam. פוט. c) Sam. סבתה. d) Sam. וסבתה. e) Syr. *ḡāf*. f) Sam. והוליד. g) Sam. נמרוד, and in v. 9. h) Sam. נבור, and in v. 9. i) LXX. add אלהים. j) Sam. וכלהן. k) Sam. ורחבת. l) Sam. ולהדים. m) Sam. עינמים. n) Syr. *ḡāf*.

וְשָׁלַח^א) שְׁלֹשׁ שָׁנִים^ב) וְאַרְבַּע^ג) מֵאוֹת שָׁנָה^ד) וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת^ה): ׀ ׀ ׀
 וַיִּשְׁלַח חִי^ו) שְׁלֹשִׁים שָׁנָה^ז) וַיּוֹלֶד אֶת־עֶבֶר: וַיְחִי־שָׁלַח אַחֲרָיו^ח 14 טו
 הוֹלִידוֹ אֶת־עֶבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע^ט) מֵאוֹת שָׁנָה^י) וַיּוֹלֶד בָּנִים
 וּבָנוֹת: ׀ ׀ ׀ וַיְחִי־עֶבֶר אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים^י) שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־ 16
 פֶּלֶג: וַיְחִי־עֶבֶר אַחֲרָיו הוֹלִידוֹ אֶת־פֶּלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע 17
 מֵאוֹת שָׁנָה^{יא}) וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀ ׀ ׀ וַיְחִי־פֶלֶג שְׁלֹשִׁים 18
 שָׁנָה^{יב}) וַיּוֹלֶד אֶת־רְעֹו: וַיְחִי־פֶלֶג אַחֲרָיו הוֹלִידוֹ אֶת־רְעֹו תִשַּׁע 19
 שָׁנִים וּמֵאֲתָיִים^{יג}) שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀ ׀ ׀ וַיְחִי רְעֹו כ 20
 שָׁתַיִם וּשְׁלֹשִׁים^{יד}) שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־שְׂרוּג: וַיְחִי רְעֹו אַחֲרָיו 21
 הוֹלִידוֹ אֶת־שְׂרוּג שֶׁבַע שָׁנִים וּמֵאֲתָיִים^{טו}) שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים
 וּבָנוֹת: ׀ ׀ ׀ וַיְחִי שְׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה^{טז}) וַיּוֹלֶד אֶת־נַחֲוֹר: 22
 וַיְחִי שְׂרוּג אַחֲרָיו הוֹלִידוֹ אֶת־נַחֲוֹר מֵאֲתָיִים^{טז}) שָׁנָה וַיּוֹלֶד 23
 בָּנִים וּבָנוֹת: ׀ ׀ ׀ וַיְחִי נַחֲוֹר תִּשַּׁע וָעֶשְׂרִים^{יז}) שָׁנָה וַיּוֹלֶד 24
 אֶת־תָּרַח: וַיְחִי נַחֲוֹר אַחֲרָיו הוֹלִידוֹ אֶת־תָּרַח תִּשַּׁע־עֶשְׂרֵה כה

g) LXX. *Kaivān*. h) LXX. omit שלש שנים. i) Sam. ושלש.
 j) Ps.-Jon. אַרְבַּע מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין. k) Sam. inserts: ויהיו כל ימי
 אַרְבַּע־עָשָׂר שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיִּמָּת
Kaivān ἑκατὸν καὶ τριάκοντα ἔτη καὶ ἐγέννησε τὸν Σαλά.
 καὶ ἔζησε *Kaivān* μετὰ τὸ γεννηθῆσαι αὐτὸν τὸν Σαλά ἔτη
 τριακόσια τριάκοντα, καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας καὶ
 ἀπέθανεν. l) Sam. ויחי שלח. m) LXX. and Sam. insert שנה
 וּמֵאֵה שָׁנָה. n) Sam. ושלש. o) LXX. *τριακόσια τριάκοντα ἔτη*. p) Sam.
 and LXX. insert ומאה. q) Sam. and LXX. שנה וּמֵאֵה שָׁנָה.
 r) Sam. adds: ויהיו כל ימי עבר ארבע שנים וארבע מאות שנה וימת.
 s) Sam. and LXX. add שנה וּמֵאֵה שָׁנָה. t) Sam. ומאה. u) Sam. adds:
 ויהיו כל ימי פלג השע ושלשים ומאתים שנה וימת. v) Sam. and LXX.
 insert ומאה. w) Sam. ומאה. x) Sam. adds: ויהיו כל ימי רעו
 חשע ושלשים ומאתים שנה וימת. y) Sam. and LXX. insert שנה
 ויהיו כל ימי שרוג שלשים שנה ומאתים שנה וימת. z) Sam. מאה. a) Sam.
 adds: שנה ושלשים שנה ומאתים שנה וימת. b) Sam. ושבעים; LXX. *ἑκατὸν ἑβδομηκονταεπνέα*.

יא 11

² ויהי כל־הארץ שפה אחת ודבָרִים אֶחָדִים: ויהי בנֶסֶעִם
³ מִקֶּדֶם וַיִּמְצְאוּ בְקֶעֱה בְּאֶרֶץ שֹׁנֶעַר וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
 אֶל־רֵעֵהוּ הִבָּה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשִׂרְפָּה וְהָיִי לָהֶם
⁴ הַלְבָנָה לְאֹכֶן" וְהַחֲמֹר" הִנֵּה לָהֶם לְחֶמֶר": וַיֹּאמְרוּ הִבָּהוּ
 נִבְנֶה־לָּנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה־לָּנוּ שֵׁם פֶּן־
 הִנְפוּיִן" עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: וַיֵּרֶד יְהוָה לִרְאוֹת" אֶת־הָעִיר וְאֶת־
⁶ הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם: וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עָם אֶחָד
 וְשִׁפְהָ אַחַת לְכָל־ם וְהִנֵּה חֲחֲלָם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא־יִבְצֹר
⁷ מִיָּהֶם כָּל־אֶשֶׁר יִזְמֹן" לַעֲשׂוֹת: הִבָּה נִרְדָּה וְנִבְלָה שֵׁם שְׂפָתָם"
⁸ אֲשֶׁל לֹא יִשְׁמְעוּ" אִישׁ שִׁפְתּוֹ" רַעְהוּ: וַיִּפֶץ יְהוָה אֹתָם מִשָּׁם
⁹ עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיַּחֲדְלוּ לִבְנֹת" הָעִיר"': עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ
 בָּבֶל בְּרָשָׁם כָּל־יְהוָה שִׁפְתּוֹ" כָּל־הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפְצִים
 יְהוָה עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: פ אֱלֹהִי" תוֹלְדֹת יֵשֶׁם שָׁם
 בֶּן־מֶאֱתָ שָׁנָה. וַיֻּלֵּד אֶת־אַרְפַּכְשָׁד שְׁנָתוֹם אַחֵר" חֲמִיבֹל:
¹¹ וַיְחִי־יֵשֶׁם אַחֲרָיו הַיּוֹלֵדוֹ אֶת־אַרְפַּכְשָׁד" חֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה
¹² וַיֻּלֵּד בָּנִים וּבָנוֹת"': ס וַאֲרַפְכְּשָׁד הִי חֲמִשׁ וְשָׁלִשִׁים"':
¹³ שָׁנָה וַיֻּלֵּד אֶת־שֵׁלָח"': וַיְחִי אַרְפַּכְשָׁד אַחֲרָיו הַיּוֹלֵדוֹ אֶת־

o) קמץ ב"ק. p) Sam. וַהֲחִימָר. q) Sam. להִימָר. r) Sam. להִימָר. s) Sam. לראות. t) Sam. יזמנו. u) Sam. שפחים. v) Sam. נפץ. w) Sam. ישמע. x) Sam. אֶת שִׁפְתּוֹ. y) Sam. LXX. אֶת. z) Sam. אֶת שִׁפְתּוֹ. a) Cdd. 2. LXX. Sam. ed. 1. Sam. Vers. (Onk.) ואלה. b) Sam. אחרי. c) קמץ ב"ק. d) LXX. insert *zai anéthare*, and so also in vv. 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25; Sam. inserts here: שש מאות שנה וימת. e) Sam. and LXX. insert ומאת. f) LXX. *Kaivár*.

אֲשֶׁר-עָשָׂה בְּחָרֶן וַיָּצְאוּ לְלֶבֶת אֶרֶצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶצָה^r
 כְּנָעַן^s: וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְצָי^t עַד מְקוֹם שְׁלֹם עַד אֵלֹן מוֹרָה^u 6
 וַהֲבִנְעָנִי אִין בְּאַרְצָי: וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר^v לְוָרְעָךְ^w 7
 אִתּוֹ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:
 וַיַּעֲתֹק מִשָּׁם הָהָרָה מִקְדָּם לְבֵית-אֵל וַיֵּט^x אֶהְלֶה^y בֵּית-אֵל 8
 מִיָּם וְהָעִי מִקְדָּם וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:
 וַיִּסַּע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנֹסֵעַ^z הַנִּגְנָבָה: פ וַיְהִי רָעַב בְּאַרְצָי^a 9
 וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרָיִמָּה לְגֹר שָׁם פִּי־כֶבֶד הָרָעַב בְּאַרְצָי: וַיְהִי^b 11
 בְּאֲשֶׁר הִקְרִיב לָבֹא מִצְרָיִמָּה וַיֹּאמֶר אֶל-שָׂרִי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה-
 נָא^c יָרָדְתִּי כִּי אִשָּׁה וַפֹּת־מִרְאָה אָתָּה^d: וְהִנֵּה כִּי־רָאִיוּ אֹתָךְ^e 12
 הַמִּצְרָיִם וַאֲמָרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת וְהָרָגוּ אוֹתִי וְאֹתָךְ^f יַחֲיוּ: אָמְרוּ- 13
 נָא^g אֲחֹתִי אָתָּה לְמַעַן יִיטְבְּלִי בְּעִבְרָךְ וְהִיטָה נַפְשִׁי בְּגִלְגָּלָה:
 וַיְהִי כִּבְּוֹא אַבְרָם מִצְרָיִמָּה וַיֵּרָאוּ הַמִּצְרָיִם אֶת־הָאִשָּׁה 14
 כִּי־יָפָה הוּא מְאֹד: וַיִּרְאוּ אֹתָהּ שָׂרִי פְרָעֹה וַיְהַלְלוּ אֹתָהּ 15
 אֶל־פְּרָעֹה וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית^h פְּרָעֹה: וְלֹא־כָרָם הַיִּטְיִבⁱ 16
 בְּעִבְרָה וַיְהִי־לֹו צֹאן־וּבָקָר וַחֲמֹרִים וַעֲבָדִים וּשְׂפָחוֹת 17
 וְאֶת־נָתָן^j וְגַמְלִים: וַיִּגְנַע יְהוָה אֶת־פְּרָעֹה בְּנָעִים גְּדֹלִים 18
 וְאֶת־בֵּיתוֹ עַל־דְּבַר שָׂרִי אִשְׁתּוֹ אַבְרָם: וַיִּקְרָא פְּרָעֹה לְאַבְרָם 19
 וַיֹּאמֶר מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ
 הִוא: לָמָּה^k אָמַרְתָּ אֲחֹתִי הִוא וְאָקַח אֹתָהּ לִי לָאִשָּׁה וְעַתָּה 19

r) Sam. ארץ. s) The LXX. omit כנען ארצה, but the Alex. cod. has the clause. t) LXX. supply: *εἰς τὸ μῆκος αὐτῆς*.
 u) Sam. מורא. v) Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. add לו. w) LXX. Vulg. insert שם. x) Sam. אהלו. y) Sam. הלך ונסע. z) LXX. Vulg. Saad. omit נא. a) Sam. אחי, & so v. 13. b) Sam. אחיך. c) Sam. ואחך. d) Omitted in Cd. 1. Syr. e) Sam. ביתה. f) Sam. ובקר מקנה כבד מאד עבדים ושפחות וחמרים. g) Sam. הייטב. h) Sam. ולמה. i) Sam. ואתנה.

26 שְׁנָה וּמָצָא שְׁנָה^א) וַיֻּלְדוּ בָנִים וּבָנוֹת^ב): ס וַיְהִי־תָרַח
 27 שִׁבְעִים שְׁנָה וַיֻּלְדוּ אֶת־אַבְרָם אֶת־נָחוֹר וְאֶת־הָרָן וְאֶלְהָ^ג)
 תּוֹלֶדֶת תָּרַח תָּרַח הוֹלִיד אֶת־אַבְרָם אֶת־נָחוֹר וְאֶת־הָרָן
 28 וְהָרָן הוֹלִיד אֶת־לֹוט: וַיָּמָת הָרָן עַל־פְּנֵי תָרַח אָבִיו בְּאֶרֶץ
 29 מִוְלָדָתוֹ בְּאֹר כְּשָׂדִים: וַיָּקָה אַבְרָם וּנְחוֹר לָהֶם נָשִׁים שָׁם
 אִשְׁת־אַבְרָם^ד) שָׂרִי וְשָׁם אִשְׁת־נָחוֹר מְלֵכָה בַת־הָרָן אָבִי־
 ל מְלֵכָה וְאָבִי יִסְכָּה: וַתְּהִי שָׂרִי עֲקָרָה אֵין לָהּ וָלָד^ה):
 31 וַיָּקָה תָּרַח אֶת־אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת־לֹוט בֶּן־הָרָן בֶּן־בְּנוֹ וְאֵת
 שָׂרִי בַלְתּוֹ^ו) אִשְׁת־אַבְרָם בְּנוֹ^ו) וַיֵּצְאוּ^ו) אֹתָם מֵאֹר כְּשָׂדִים לְלֶכֶת
 32 אֶרֶצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ עַד־הָרָן וַיֵּגְשׁוּ שָׁם: וַיְהִי וַיְמִי־תָרַח
 הָמָשׁ שָׁנִים וּמָאֲתַיִם^ז) שְׁנָה וַיָּמָת תָּרַח בְּתָרָן: פ

יב 12

א וַיֹּאמֶר יִחוּז אֶל־אַבְרָם לֵדָלֶךְ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתָּהּ וּמִבֵּית
 2 אָבִיךָ אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֶרְצָה: וַאֲעִשֶׂךָ לְגִי גָדוֹל וְאַבְרָם
 3 גָּאֻנְדָּלָה שְׁמָהּ וְהָיָה^א) בְּרָכָה: וְאַבְרָם^ב) מְבַרְכִיד^ב) וּמְקַלִּיד^ב)
 4 אֶאֱרָ וְנִבְרָכוּ בְךָ^ג) כָּל מְשֻׁפְחוֹת^ג) הָאָדָמָה: וַיֵּלֶךְ אַבְרָם בְּאִשְׁר
 דְּבָר אֱלֹוֹ יְהוָה וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לֹוט וְאַבְרָם בְּרוּחַ־מֶשֶׁשׁ שָׁנִים
 ה וַיִּשְׁבְּעִים שְׁנָה בְּצֹאתוֹ מִהָרָן: וַיָּקָה אַבְרָם אֶת־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ
 וְאֶת־לֹוט בְּנֵי־אֱחָיו וְאֶת־כָּל־רְבוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ

e) Sam. השע שנים וששים שנה; LXX. ἔτη ἑκατὸν εἰκοσιπέντε; ויהיו כל ימי נחור שמנה. d) Sam. adds: וַיִּשְׁתַּבְּרִי שָׁנָן. Ps-Jon. מָצָה וַיִּשְׁתַּבְּרִי שָׁנָן. e) Sam. וארבעים שנה ומאה שנה וימת. f) Sam. אררם. g) Sam. אברם ונחור בניו. h) Sam. ואת שרי ואת מלכה בלתי. i) Sam. ואת שרי ואת מלכה בלתי. j) Sam. LXX. Vulg. וימצא; vid. n. k) Sam. וארבעים ומאה; so Acts 7: 4. l) Sam. ויהיו. m) Sam. ואברך. n) Cdd. Sam. ed. 1. מברכך. o) Cd. 1. Sam. LXX. Vulg. Syr. ומקללך. p) Syr. adds מִשְׁפָּחוֹת i. e. ובורעך. q) Sam. מִשְׁפָּחוֹת.

כִּדְם רָעִים וְחַטָּאִים לִיהוָה מָאָר: וַיְהִי^י) אָמַר אֶל-אַבְרָם 14
 אַחֲרֵי הַפֶּדֶר-לוֹט מֵעֵמֶם שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן-תַּמְקוֹם
 אֲשֶׁר-אַתָּה שָׂם צִפְנָה^ז) וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וַיֹּמַר: כִּי אֶת-כָּל-טו
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֶה לָּךְ אֶתְנַנֶּה וְלִזְרַעַךָ עַד-עוֹלָם:
 וְשִׁמְתִּי אֶת-זִרְעֶךָ בְּעֵפֶר הָאָרֶץ אֲשֶׁר ו אִם-יִוְכַל אִישׁ לְמָנוֹת 16
 אֶת-עֵפֶר הָאָרֶץ גַּם וְרַעַךְ יִמְנָה: קוֹם הִתְחַלֵּךְ בָּאָרֶץ 17
 לְאַרְבֶּה וּלְרַחֲבָה כִּי לָךְ אֶתְנַנֶּה: וַיֵּאָהֶל^א) אַבְרָם וַיָּבֹא וַיָּשֶׁב 18
 בְּאַלְעִי^ב) מִמָּרָא^ב) אֲשֶׁר בְּהִכְרוֹן וַיְבֹרֶשׁ מִזִּבְתֵּי לִיהוָה: פ

י"ד 14

וַיְהִי בִימֵי אֱמֶרְכָל מֶלֶךְ-שֹׁנַעַר אֲרִיזָה^א) מֶלֶךְ אֱלֹסַר^ב) בְּדִרְלֵעַמֶר^ג) א
 מֶלֶךְ עֵילָם וְתִדְעָל^ד) מֶלֶךְ גִּזִּים^ה): עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת-כָּרַע מֶלֶךְ 2
 סֹדֶם וְאֶת-כָּרַשַׁע מֶלֶךְ עֵמֶרָה שֹׁנַאב^ו) ו מֶלֶךְ אֲדָמָה וְשִׁמְאֵבֵר^ז)
 מֶלֶךְ צִבְיִים^ח) וּמֶלֶךְ בָּלַע^ט) הוּא-צָעַר: כָּל-אַלֵּה חִבְרוּ אֶל-עֶמְקֶם 3
 הַשְּׂדִים הוּא יָם הַמֶּלַח: שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת- 4
 בְּדִרְלֵעַמֶר וַיִּשְׁלַשׁ-עֶשְׂרֶה^י) שָׁנָה מָרְדּוּ: וּבְאַרְבַּע עָשָׂרָה שָׁנָה ה
 בָּא בְּדִרְלֵעַמֶר וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיְבֹוּ אֶת-רַפְּאִים^י)
 בְּעֶשְׂרֶת קִרְנִים^י) וְאֶת-הַזִּזִּים בָּהֶם^י) וְאֵת הָאִמִּים בְּשׁוּה

y) LXX. ואלהים. z) Sam. צפונה. a) Sam. וילך. b) Sam. באלוני.
 c) Syr. adds ܡܠܟܐ „the Amorite“. d) Cdd. Sam. ואריזך.
 e) Syr. ܡܠܟܐ, Ps.-Jon. ܡܠܟܐ. f) Sam. כדר לעמר and so in vv. 4, 5;
 Syr. ܡܠܟܐ. g) LXX. Θαργιάλ, Syr. ܡܠܟܐ. h) Syr. Lee
 ܡܠܟܐ, Walton ܡܠܟܐ. i) Sam. ושנאב; LXX. καὶ μετὰ Σενάαρ.
 j) Sam. ושמאב, Syr. ܡܠܟܐ. k) שנים, here and in v. 8; Sam.
 צבאים, and so v. 8, Hos. 11: 8. l) LXX. Βαλάκ. m) Sam.
 'ובשלש ע'. n) Sam. הרפאים. o) Sam. בעשרות ק'. LXX. ἐν Ἀσταρὼθ
 καὶ Καρναίμ, and so Syr., according to Walton, but not Lee.
 p) Sam. cdd. 7. Jerome in Quæst. Heb. בהם. Vid. n.

כ הָיָה אִשְׁתּוֹ קָח וְלָדָּהּ: וַיֵּצֵאוּ עִלְיוֹ פַּרְעֹה אֲנָשִׁים וַיְשַׁלְּחוּ
אֹתָם וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לָיו):

יג 13

א וַיַּעַל אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל־אֲשֶׁר־לּוֹ וְלוֹט עִמּוֹ
2 הַנִּגְבָּה: וְאֲבָרָם בָּבַר מֵאֵד בְּמִקְנֵה בֶּשֶׂם וּבֹהֶב: וַיֵּלֶךְ
3 לְמִסְעָיו מִנֶּגֶב וְעַד־בֵּית־אֵל עַד־הַמִּקְוֹם אֲשֶׁר־הָיָה שָׁם אֶחָלָה¹⁾
4 בְּתַחֲלָה בֵּין בֵּית־אֵל²⁾ וּבֵין הָעֵי: אֶל־מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר־
ה עָשָׂה שָׁם בְּרֹאשִׁיתָהּ³⁾ וַיִּקְרָא שָׁם אֲבָרָם בְּשֵׁם יְהוָה: וְגַם־לֹלוֹט
6 הִחֲלָה אֶת־אֲבָרָם הָיָה צֹאן־וּבָקָר וְאֶחָלָים: וְלֹא־נָשָׂא⁴⁾ אִתָּם
הָאָרֶץ לְשִׁבְתָּהּ וַיְהִי⁵⁾ בִּיהֲיוֹת רְכִישׁ לָב וְלֹא וָכֶלֶד לְשִׁבְחָהּ
7 וַיְהִי: וַיְהִי־לִיב בֵּין רַעֲי מִקְנֵה־אֲבָרָם וּבֵין רַעֲי מִקְנֵה־לֹוט
8 וַיִּבְנֶנָּעִל וַיִּפְרְזוּ אוֹ יֹשְׁבֵי⁶⁾ בְּאֶרֶץ: וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֶל־לֹוט
אֶל־נָא⁷⁾ הֲרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין רַעֲי וּבֵין רַעֲיָהּ כִּי־
9 אֲנִישִׁים אֵחִים אֶמְנָנוּ: הֲלֹא⁸⁾ כָּל־הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הִפְרָד נָא
י מַעֲלִי אֶת־הַשְּׂמָאל וְאִמְנָה⁹⁾ וְאֶת־הַיְמִין וְאֶשְׁמְאִילָהּ¹⁰⁾: וַיִּשָּׂא־
לֹוט אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־כָּל־בָּבַר הַיְרֵדָן כִּי כָלָהּ¹¹⁾ מִשְׁקָהּ
לְפָנָיו שָׁקָה יְהוָה אֶת־סָדֶם וְאֶת־עַמֹּרָה בְּגִד־הוֹה בְּאֶרֶץ
11 מִצְרַיִם בְּזָאכָה צַעֲרָ¹²⁾: וַיִּבְחַר־לוֹ לֹוט אֶת־כָּל־בָּבַר¹³⁾ הַיְרֵדָן
12 וַיִּסַּע לֹוט מִקְדָּם וַיִּפְרְזוּ אִישׁ בְּעַל אָחִיו: אֲבָרָם¹⁴⁾ יָשָׁב
13 בְּאֶרֶץ־בְּנֵעַן וְלוֹט יָשָׁב בְּעָרֵי הַבְּבָר וַיֵּאֱחָל עַד־סָדָם: וְאֲנִשִּׁי

i) Sam. adds וְלוֹט עִמּוֹ. j) Sam. אֵהָלוּ. k) Sam. בְּהָאֵל.

l) Sam. בְּרֹאשִׁיתָהּ. m) Sam. נִשְׂאָה. n) Sam. יְהוָה. o) Sam. יֹשְׁבִים.

p) Cd. 1. LXX. Syr. omit נָא. q) Sam. הָיָה. r) Sam. הֲלֹא.

s) Sam. הַיְמִינָה הַשְּׂמָאלָה. t) Sam. הַשְּׂמָאלָה וְהַיְמִינָה. u) Sam. כָּלֵהּ.

v) Sam. צַעֲרָה. w) Cdd. 2. Vulg. omit כָּל x) Cdd. 2. LXX.

read וְאֲבָרָם.

קנה שמים וארץ: וברוך את עליון אשר מגן צריך בידך^י כ
 ויתן-לו^א מעשר מכל: ויאמר מלך-סדם אל-אברם תן-לי^י 21
 הנפש והרכוש^מ קח-לך: ויאמר אברם אל-מלך סדם הרמתי 22
 ידי^י אל-יהוה^ו את עליון קנה שמים וארץ: אם-מחוט ועד 23
 שרוף-נעלם^ס ואם-אקח^ה מכל-אשר-לך ולא תאמר אני
 העשיתי^י את-אברם: בלעדי בק אשר אכלו הנערים וחלק 24
 האנשים אשר הלכו אתי ענל אשבל וממלא הם יקחו
 חלקם: ׀

טו 15

אחר ו הדברים האלה הנה דבר-יהוה אל-אברם במחנה א
 לאמר אל-תירא אברם אנכי מגן לך שגרך הרבה^א מאד:
 ויאמר אברם אדני יהוה מה-תפן-לי ואנכי חולך עריגי^י 2
 וכן-משק ביתי הוא * דמשק* אליעזר: ויאמר אברם הן לי 3
 לא נסתה גרע והנה בן-ביתי יורש^י אתי: והנה דבר-יהוה 4
 אליו לאמר לא יירשך זה בי-אם אשר יצא ממעיך הוא
 יירשך: ויוצא אתו החוצה ויאמר^י הבט-נא השמימה^ו ה
 וספר הכוכבים אם-תוכל לספר אתם ויאמר לו^א כה יהיה
 זרעך: והאמן^י ביהוה ויהשבה לו צדקה: ויאמר אליו אני 6
 יהוה אשר הוצאתיך מאור בשדים לתת לך את-הארץ
 הזאת לרשתה: ויאמר אדני יהוה במה אדע כי אירשנה: 8

j) Cdd. LXX. Vulg. Syr. Saad. בידך. k) LXX. insert "Αβοαν.
 l) Sam. הנה לי. m) Sam. והרכוש. n) Sam. את ידי. o) Sam.
 אנכי אעשרתי. r) Sam. אם אקח. q) Cdd. Sam. שרוי נ'. p) Sam. האלהים.
 s) Sam. ארכה. t) Sam. הלך עררי. u) Sam. יירש. v) LXX. Syr.
 Vulg. Saad. insert לו. w) Sam. השמים. x) LXX. omit.
 y) LXX. Vulg. supply אברם.

- 6 מקריתים: ואת־החרי בהרם^q) שעיר עד איל פארן^r) אשר על־
 7 המדבר: וישבו ויבאו אל־עין משפטל הוא קרש וכו' את־
 כל־שדה העמלקי וגם את־האמרי הישב בחצצן^s) תמר:
 8 ויצא מלך־סדם ומלך עמרה ומלך אדמה ומלך צבאים
 ומלך בלע הוא־צער ויערכו אסם מלחמה בעמק השדים:
 9 את בדרלעמר מלך עילם וחדעל מלך גוים ואמרפל מלך
 שניער ואריוק מלך אלסר ארבעה מלכים את־החמשה:
 י ועמק השדים בארת בארת חמר^t) וינסו מלך־סדם ומלך עמרה^u)
 11 ויפלוג^v) שמה^w) והנשארים הרה^x) גסו: ויקחו את־כל־רביש^y) סדם
 12 ועמרה ואת־כל־אבלם וילכו: ויקחו את־לוט ואת־רבישו^z)
 13 בן־אחי אברם וילכו^a) והוא ישב בסדם: ויבא הפליט ויגר^b)
 לאברם העברי והוא שבן כאלני^c) ממרא האמרי אחי אישבל^d)
 14 ואחי ענר^e) והם בעלי ברית־אברם: וישמע אברם כי נשבה
 אחיו^f) וירק^g) את־חניכיו ולידי ביתו שמנה עשר ושלש מאות
 טו וירדף עד־דון: ויחלק עליהם וליזה הוא ועבדיו ויפס
 16 וירדפם עד־חובה אשר משמאל לדמשק: וישב את כל־
 הרביש^h) וגם את־לוט אחיו ורבישוⁱ) השיב וגם את־החנשים
 17 ואת־העם: ויצא מלך־סדם לקראתו אחרי שיכו מהבית
 את־בדרלעמר ואת־המלכים אשר אלו אל־עמק שנה הוא
 18 עמק המלך: ומלכי־צדק מלך שלם הוציא להם וגין והוא
 19 בהן לאל עליון: ויברכו^j) ויאמר ברוך אברם לאל עליון

q) Sam. LXX. Vulg. Syr. Onk. Saad. בהררי; vid. n. r) Sam. פרן. s) Sam. בחצצן. t) Sam. בארות בארות חמר. u) V. D. II. סדם ועמרה; vid. n. v) Sam. שם. w) Sam. ההרה. x) Sam. רביש. y) Sam. ואת כל רכושו. z) Sam. וילך. a) Sam. היגר. b) Sam. באלני. c) Sam. אשכול, and so in v. 24. d) Sam. ענר, and so in v. 24. e) LXX. and Vulg. supply לוט. f) Sam. וירק. g) Sam. הרביש; LXX. supply Σοδόμων. h) Sam. ורכושי. i) Sam. ויברך את אברם.

מִקֵּץ עֵשֶׂר שָׁנִים לִשְׁכַּת אַבְרָם בְּאַרְץ כְּנָעַן וַתֵּלֶךְ אִתּוֹ
 לְאַבְרָם אִשָּׁה לּוֹ לְאִשָּׁה: וַיָּבֹא אֶל-הָגָר וַתֵּהָרֵם וַתֵּלֶךְ אִתּוֹ כִּי
 הָרְתָה וַתִּקַּל גְּבֻרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ: וַתֹּאמֶר שָׂרִי אֶל-אַבְרָם הִ
 חֲמִסִּי עָלַי אֲנֹכִי נָתַתִּי שְׁפָחָתִי בְּחִיקָךְ וַתֵּרָא כִּי הָרְתָה
 וַאֲקַל בְּעֵינֶיהָ וַשֹּׁפֵט יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינֶיהָ^o): וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-
 שָׂרִי^p) הִנֵּה שְׁפָחָתְךָ^q) (בְּרִדָּךְ^r) עֲשִׂי-לָהּ^s) (הַטּוֹב^t) בְּעֵינֶיהָ וַתַּעֲנֶה
 שָׂרִי וַתִּבְרַח מִפָּנֶיהָ: וַיִּמְצָאָהּ מִלְאָךְ יִהְיֶה עִיר-עֵין הַמִּים
 בְּמִדְבָּר עַל-הָעֵין בְּרִדָּךְ שׁוֹר: וַיֹּאמֶר^u) הָגָר שְׁפָחַת שָׂרִי אֵי-
 מוֹה בָּאת^v) וְאַנֵּה תִלְכִּי וַתֹּאמֶר מִפְּנֵי שָׂרִי גְבֻרָתִי אֲנֹכִי
 בָּרַחַת: וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְאָךְ יִהְיֶה שׁוֹבִי אֶל-גְּבֻרָתְךָ וְהִתְעַנִּי^x)
 תַּחַת יְדֶיהָ^y): וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְאָךְ יִהְיֶה הַרְבֵּה אֲרֻבָּה אֶת-זֶרְעֶךָ^z)
 וְלֹא יִסָּפֵר מִרְבּוֹ: וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְאָךְ יִהְיֶה הַנֶּזֶד^a) הָרָה וְיִלְדָּת^b)
 בֶּן וְקָרָאת שְׁמוֹ^c) וַיִּשְׁמְעָל כִּי-שָׁמַע יִהְיֶה^d) אֶל-עֲנִידָהּ^e):
 וְהוּא יִהְיֶה פָּרָא^f) אֲדָם יָדוּ בְּכָל יוֹד כָּל בּוֹ וְעַל-פָּנָי כָּל-
 אֲחָיו וְשָׁבָן: וַתִּקְרָא שֵׁם-יִהוּדָה הַדָּבָר אֲלֵיָהָ אֵתָה אֶל רָאִי^g)
 כִּי אָמְרָה הִגַּם הַלֵּם רָאִיתִי אֲחֵרִי רָאִי: עַל-כֵּן קָרָא^h) לְבָאָר
 בָּאָר לְחִי רָאִי הִנֵּה בֵּין-קָדָשׁ וּבֵין בָּרָד: וַתֵּלֶד הָגָר לְאַבְרָם
 בֶּן וַיִּקְרָא אַבְרָם שֵׁם-בְּנֵוⁱ) אֲשֶׁר-יִלְדָהּ^j) הָגָר וַיִּשְׁמְעָל: וַאֲבָרָם
 בֶּן-שְׁמֹנִים שָׁנָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים בָּלָתָה-הָגָר אֶת-יִשְׁמְעָל^k)
 לְאַבְרָם:

ם

o) Cdd. Sam. ובינך נקוד על י' בהרא q) Sam. שפחתיך. r) Cd. 1. Sam. cdd. 9. LXX. Syr. שפחתיך. s) Cd. 1. עשי לך. t) Cdd. 2. בטוב. u) LXX. insert: αὐτῇ ὁ ἄγγελος Κυρίου. v) Sam. ואי. w) Sam. באתי. x) Sam. הניד. y) Sam. ידה. z) Sam. זרעך. a) Sam. הניד. b) Sam. ילדה. c) Cd. 1. אלהים. d) Sam. ענייד. e) Sam. את שמו. f) Sam. reads twice in this verse. On the accentuation of ראי, here and in v. 14, vid. n. g) Sam. קראה. h) Sam. את שם בנו. i) Cdd. 2. LXX. Syr. ילדה לו. j) Sam. ית יש. k)

- 9 וַיֹּאמֶר אֵלָיו קַחָה ז' לִי עֵגְלָה מְשֻׁלָּשֶׁת וְעֹז מְשֻׁלָּשֶׁת וְאֵיל
 י מְשֻׁלָּשׁ וְחֹר וְגֹזֵל: וַיִּקַּח-לָו אֶת-כָּל-אֵלֶּה וַיִּבְרָךְ אֹתָם
 בְּתוֹךְ א" וַיִּתֵּן אִישׁ-בָּתְרוֹ ב" לְקַרְאֵת רַעְהוּ וְאֶת-הַצֶּפֶר c) לֹא בָתָר:
 11 וַיֵּרֶד הָעֵשִׂיט עַל-הַפְּגָרִים d) וַיָּשָׁב אֹתָם אֲבָרָם: וַיְהִי הַשְּׁמִיט
 12 לָבוֹא וְהִרְדְּמָה נִפְלָה עַל-אֲבָרָם וְהָנָה אִימָה הַשְּׂכָה גִדְּלָה
 13 נִפְלָה עָלָיו: וַיֹּאמֶר לֹא-אֲבָרָם יִדְע" תִּדְעַ כִּי-גֵר וַיְהִי וַרְעָף
 14 בָּאָרֶץ נָא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעָנִי אֹתָם f) אֲרַבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וְגַם
 אֶת-הַנְּעִי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ g) הֵן אֲנִי וְאֶת-רִיבְנִי יֵצְאוּ בְּרִבְשׁ" הַגְּדוֹל:
 טו וְאֵתָה תָבוֹא אֶל-אֲבִיחִיד בְּשָׁלוֹם תִּקְבְּר" בְּשִׁיכָה טוֹבָה:
 16 וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּב" הָנָה כִּי לֹא-שָׁלָם עָנִי הַאֲמָרִי עַד-הָנָה:
 17 וַיְהִי הַשְּׁמִיט בָּאָה וַעֲלָטָה הָיָה וְהָלָה תִּנּוֹר עֶשֶׂן וְלִפִּיד אֵשׁ
 18 אִשָּׁה עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים הָאֵלֶּה: בְּיוֹם הַהוּא כָּרַת יְהוָה אֶת-
 אֲבָרָם בְּרִית לֵאמֹר לִוְרָעָף נִתְּחִל אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת מִגְּזֵר
 19 מִצְּלוֹם עַד-חֲנֹהֶר הַגְּדֹל k) נָחַר-פָּרַת: אֶת-הַקִּנִּי וְאֶת-הַקְּנִי
 כ וְאֵת הַקְּדֻמְנִי l): וְאֶת-הַחֲמִי וְאֶת-הַפְּרוֹי וְאֶת-הַרְפָּאִים:
 21 וְאֶת-הַאֲמָרִי וְאֶת-הַבְּנֵעִי וְאֶת-הַגְּרָגְשִׁי m) וְאֶת-הַיְבוֹסִי: ׀

י" 16

- א וַיִּשְׂרִי אִשָּׁת אֲבָרָם לֹא יִלְדָה לוֹ וְלָהּ שְׂפָחָה מִצְרִית וַיִּשְׁמָה
 2 הָגֵר: וַהֲאָמַר שְׂרִי אֶל-אֲבָרָם הִנֵּה-נָא" עֲצָרְנִי יְהוָה מִלְּדָת
 בֹּא-נָא אֶל-שְׂפָחָתִי אוּלִי אֲבָנָה מִמָּנָה וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם לְקוֹל
 3 שְׂרִי: וַתִּקַּח שְׂרִי וְאִשָּׁת אֲבָרָם אֶת-הָגֵר הַמִּצְרִית שְׂפָחָהּ

z) Sam. קח. a) Sam. בתור. b) Sam. איש את בטר. c) Sam. הצפרים. d) LXX. insert here: *ἐπὶ τὰ διχοτομήματα αὐτῶν*. e) Sam. יודע. f) LXX. insert: *καὶ ταπεινώσουσιν αὐτόν*. g) Sam. הרביעי ישוב. h) Sam. כרכוש. i) Sam. והקבר. j) Sam. הרביעי ישוב. k) Sam. הגדול. l) Sam. הקדמוני. m) Sam. and LXX. insert ואת החמי however before ואת הגרגשי; comp. Ex. 23: 23. Josh. 3: 10, 9: 1. n) LXX. and Vulg. omit נא.

מַעֲמִיָּה אֶת-בְּרִיתִי הַפֶּרֶ: ס וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם טו
שָׂרִי אִשְׁתְּךָ לֹא-תִקְרָא אֶת-שְׁמָהּ שָׂרִי כִי שָׂרָה שְׁמָהּ:
וּבְרַבְתִּי אִתָּהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָךְ בֶּן וּבְרַבְתִּיָּהּ^ו) וְהָיְתָה 16
לְגוֹלָם מִלְּבִי^י) עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ: וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו 17
וַיִּצְחָק וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ הִלָּבֵן מֵאָה-שָׁנָה^י) וַיֵּלֶד^ז) וְאִם-שָׂרָה
הַבְתָּ-תְּשָׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-הָאֱלֹהִים לֵאמֹר^א) 18
וַיִּשְׁמָעֵאל יְהוָה לְפָנָיו: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים^ב) אֲבָל^ע) שָׂרָה אִשְׁתְּךָ
יֵלְדָת לָךְ בֶּן וְקִרְאתָ אֶת-שְׁמוֹ וַיִּצְחָק וַחֲקֻמֹּתַי אֶת-בְּרִיתִי
אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם^א) לְזָרְעוֹ^ע) אַחֲרָיו: וְלִישְׁמָעֵאל שְׁמַעְתִּיךָ^כ
הֵנָּה^י) בְּרַבְתִּי אִתּוֹ וְהַפְרִיתִי אִתּוֹ וְהִרְבִּיתִי אִתּוֹ בְּמֵאֵד מְאֹד
שָׁנִים-עָשָׂר נְשִׂאִם^א) יוֹלִיד וְנִתְּתִיו לְגוֹי גָּדוֹל: וְאֶת-בְּרִיתִי 21
אֲקִים אֶת-יִצְחָק אִשְׁרִי תֵּלֵד לָךְ וְשָׂרָה לְמוֹעֵד הִזָּה בִּשְׁנָה
הָאֲחֵרָת^י): וַיָּבֵל לְדָבָר אִתּוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם: 22
וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת-יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ וְאֵת כָּל-יְלִדָיו בֵּיתוֹ וְאֵת 23
כָּל-מִקְנֵת בִּסְמוֹ כָּל-נֹכַר בְּאֲנָשֵׁי בֵּית אַבְרָהָם וַיָּמַל אֶת-בְּשָׂרָה
עַרְלָתָם בָּעֶצֶם הַזֶּה כָּאִשֶּׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים: וְאַבְרָהָם 24
בֶּן-תְּשָׁעִים וְתֵשַׁע שָׁנָה^א) בָּהֵמָלֹךְ בְּשָׂרָה^י) עָרְלָתוֹ: וַיִּשְׁמָעֵאל כֹּה
בְּנוֹ בֶּן-שָׁלֹש עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּהֵמָלֹךְ^א) אֶת בְּשָׂרָה עָרְלָתוֹ: בָּעֶצֶם 26
הַזֶּה הִזָּה נִמּוֹל^א) אַבְרָהָם וַיִּשְׁמָעֵאל בְּנוֹ: וְכָל-אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ 27
יָלִיד בְּיָת וּמִקְנֵת-בִּסְמָהּ מֵאֵת בֶּן-נֹכַר נִמְלְאוּ אִתּוֹ^מ): פ

וּמִלְכִי. w) Sam. וּבְרַכְתִּיו. x) Cdd. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. וְנִתְּתִיו. y) Sam. מֵאֵת שָׁנָה. z) Sam. אוֹלִיד. a) Sam. לֵוִי. b) Cdd. LXX. Syr. Vulg. add אַבְרָהָם. c) Sam. adds הֵנָּה. d) LXX. insert: *εἰς αὐτὴν θεός*. e) Cdd. mult. Sam. LXX. Vulg. לְזָרְעוֹ. f) Cd. 1. LXX. Onk. ed. 1. Saad. וְהֵנָּה. g) Sam. נְשִׂאִים. h) Sam. וְאֲחֵרִית. i) Cd. 1. Sam. שָׁנִים. j) Sam. בַּהֲמִילוֹ אֶת בֶּשֶׂר. k) Sam. בַּהֲמִילוֹ. l) Sam. נִמַּל. m) LXX. omit אִתּוֹ.

יז 17

א ויהי אברהם בן-תשעים שנה^k) ותשע שנים וגו' יהיה אל-
 אברהם ויאמר אליו אני-אל שדי^l) ההחלף לפני יהיה^m) תמים:
 2 ואתנה בריתי ביני ובינך וארבה אותךⁿ) במאד מאד: ויפל
 3 אברהם על-פניו וידבר אלו אלהים לאמר: אני הנה בריתי
 4 אתך והייתה לך לב המון גוים: ולא-יחרא עוד את-שמיך^o)
 אברהם והיה שמיך אברהם כי אב-המון גוים נסתיד:
 6 והפריתי^p) אתך במאד מאד ונסתיד לגוים ומלכים ממך^q)
 7 יצאו: והקמתי את-בריתי ביני^r) ובינך ובין זרעך אחריך
 לדרתם לברית עולם להיוז לה לאלהים ולזרעך אחריך:
 8 ונתתי לך ולזרעך אחריך את^s) ארץ מגיד את כל-ארץ
 9 פלען לאחות עולם והייתי להם לאלהים: ויאמר אלהים
 אל-אברהם ואטה את-בריתי תשמר אתה וזרעך אחריך
 י לדרתם: זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם^t) ובין זרעך
 11 אחריך המול לכם כל-זכר: ונמלתם את בשר ערלתכם
 12 והיח^u) לאות ברית ביני וביניכם: ובן-שמנת ימים ימול
 לכם כל-זכר לדרתכם ילד בן ומקנת-בסל מכל בן-זכר
 13 אשר לא מזרעך הוא: המול^v) ימול ילד^w) ביתך ומקנת
 14 בספק והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם: וערל^x) זכר
 אשר לא-ימול את-בשר ערלתו^y) ונכרתה הנפש ההוא

k) Omitted in Sam. l) LXX. appear to have omitted שדי. Vid. n. m) Sam. והיו. n) Sam. אתך. o) Cdd. 12. Sam. Tal. Bab. omit את. p) Sam. והפריתי. q) Cd. 1. מהלצך, and so Syr. ^qעל. r) LXX. omit ביני and, of course, the following. s) Sam. ובינכם, and so in v. 11. t) Cdd. 2. Sam. Onk. Syr. והיה. Comp. v. 13, and ch. 9: 13. u) Sam. ילדי. v) Sam. and LXX. add השמיני ביום.

16 וַיֹּאמְרוּ לֹא^d) כִּי צָחֻקָה^e): וַיִּקְמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים^f) וַיִּשְׁקְצוּ עַל-פָּנָי
 17 סָרָם^g) וְאַבְרָהָם הִלֵּךְ עִמָּם לְשָׁלָחֵם: וַיְהִי אֲמָר הַמִּכְסָּה
 18 אֲנִי מֵאַבְרָהָם^h) אִשְׂרָאⁱ) אֲנִי עֲשֵׂה: וְאַבְרָהָם הָיוּ יְהִיָּה לְגֹוי
 19 גָּדוֹל וְעָצִים וְלִבְרִכּוֹ-כּוּ כָּל גּוֹיִי^j) הָאָרֶץ: כִּי יִדְעֻתִיו^k) לְמַעַן
 20 אֲשֶׁר יֵצֵא^l) אֶת-בְּנָיו וְאֶת-בֵּיתוֹ אֶתְרֵיו וַיִּשְׁמְרוּ דֶּרֶךְ יְהוָה
 21 לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא יְהוָה עַל-אַבְרָהָם^m) אֵתⁿ)
 22 אִשְׂרָא-דָּבָר עָלָיו: וַיֹּאמֶר יְהוָה וְעַקְתָּ^o) סָרָם וְעַמְרָה בִּי-רָבָה כ
 23 וְחִטָּאֲתָם כִּי כִבְדָּה מָאֹד: אֲרָדָה-נָא וְאַרְאֶה הַבְּצַעֲקָתָה
 24 הַבָּאָה אֵלַי עָשׂוּ וּפְלָה וְאִם-לֹא אֲדַעָה: וַיִּפְּנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים
 25 וַיֵּלְכּוּ סָרָמָה וְאַבְרָהָם עִוְרָנוּ עִמָּד לְפָנָי יְהוָה: וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם
 26 וַיֹּאמֶר הֵאֱמָה תִסָּפֶה צְדִיק עִם-רָשָׁע^p): אֵילַי יֵשׁ חַמְשִׁים צְדִיקִים^q)
 27 בְּתוֹךְ הָעִיר הָאֵמָה תִסָּפֶה וְלֹא-תֵשֵׂא לַמָּקִים^r) לְמַעַן חַמְשִׁים
 28 הַצְדִּיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ: חֲלֵלָה^s) לָךְ מַעֲשֵׂה^t) וּ בְדָבָר חֲזָה כֹה
 29 לְהַמִּית צְדִיק עִם-רָשָׁע וְהָיָה בַצְדִּיק בְּרָשָׁע חֲלֵלָה לָךְ
 30 הַשֹּׁפֵט כָּל-הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט: וַיֹּאמֶר יְהוָה אִם-
 31 אֲמַצָּא בְסָרָם חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׂאָתִי^u) לְכָל-
 32 הַמָּקוֹם בְּעִבְיָרָם: וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה-נָא הוּאֵלְתִּי
 33 לְדָבָר אֶל-אֲדָנִי^v) וְאַנְכִי עָפָר וְאָפָר: אֵילַי יְהִי־סָרוֹן חַמְשִׁים

d) Sam. לה. LXX. *αὐτῇ οὐχί*; perhaps the original reading was לה לא. e) Sam. צחקה. f) Sam. האנושים. g) LXX. add *καὶ Γομῶράς*. h) LXX. add *τοῦ παιδός μου*; Targ. Jerus. וַיִּשְׁקְצוּ, and similarly Syr. *وَجَعَلُوا*. i) Sam. אשר. j) Sam. גוי. k) Sam. ידעתי. l) Sam. adds אברהם. m) Sam. אברהם; so Lond. Polygl. and cdd. 6, the Paris Polygl. agrees with Heb. n) LXX. and Vulg. את כל. o) Sam. צעקה. p) LXX. add: *καὶ ἔσται ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσεβής*. q) Sam. script. plena, twice in this verse, and also in vv. 24, 28. r) LXX. *πάντα τὸν τόπον*. s) Sam. חלילה twice in the verse. t) Sam. מעשה. u) LXX. insert *ὅλην τὴν πόλιν καὶ*. v) Cdd. Onk. יהוה. Cdd. 3. אדני.

יח 18

א וַיֹּרָא אֱלֹהִים יְהוָה בְּאֵלֹנֵי" מִמְּרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח-הָאֵהֶל
 2 בְּהֵם הַיּוֹם: וַיֵּשֶׁא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים
 עָלָיו וַיֵּרָא וַיֵּרָץ לִקְרֹאתָם מִפֶּתַח הָאֵהֶל וַיִּשְׁתָּחוּ" אֲרָצָה:
 3 וַיֹּאמֶר אֲדָנִי אִם-לֹא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ" אֶל-נָא תַעֲבֹר" מַעַל
 4 עֲבֹדָה": וַיַּח-נָא מַעַט-מִיָּם" וַיִּרְצֻוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֵנו" תַּחַת
 ה הָעֵץ: וְאָקְחָה" פֶּתַח-לֶחֶם" וְסָעֲדוּ לְבַבְכֶּם" אַחֲרָ" תַעֲבֹרוּ בִּי-
 עַל-כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל-עֲבָדְכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַעֲשֶׂה בְּאִשְׁרֵךְ דְּבָרְךָ:
 6 וַיִּמָּהֲרֵם אַבְרָהָם הָאֵהֶלָה אֶל-שָׂרָה וַיֹּאמֶר מִתְרִי' שְׁלֹשׁ בָּאִים
 7 קָמַח סֵלֶת לְוִשִׁי וְעֵשִׂי עָנֹת: וְאֶל-הַבְּקָר רֹץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח
 בֶּן-בְּקָר בֶּדֶ וְטֹיֵב וַיִּתֵּן אֶל-הַנֶּעֱר וַיִּמָּהֲרֵם לַעֲשׂוֹת אִתּוֹ":
 8 וַיִּקַּח חֲמָאָה וְחֹלֶב וּבֶן-הַבְּקָר" אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לַפְּנִיָּהם
 9 וְהוּא-עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאבְלוּ: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו" אֵיךְ
 י שָׂרָה אִשְׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּאֵהֶל: וַיֹּאמֶר יָשׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ
 בָּעֵת חַיָּה וְהִנֵּה-כֵן לְשָׂרָה אִשְׁתְּךָ וְשָׂרָה שִׁמְעָה פֶּתַח הָאֵהֶל
 11 וְהוּא" אֲחֵרָיו: וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה וְקִנְיָם בָּאִים בְּיָמִים חֲדָלָה
 12 לְהַיּוֹת לְשָׂרָה אֶרֶח בְּנָשִׁים: וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר
 13 אֲחֵרִי בִלְתִּי הִיְהִי-לִי עַדְנָה וְאֲדָנִי זָקֵן: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-
 אַבְרָהָם לֵמָּה זֶה צִחַקְךָ" שָׂרָה לֵאמֹר הֲאֵף אֲמַנָּם אֵלַי וְאֲנִי
 14 זָקֵנָתִי: הִיפְלֵא מִיְּהוָה דְּבַר לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלֶיךָ בָּעֵת חַיָּה
 טו וּלְשָׂרָה כֵּן: וַתִּבְחַשׁ שָׂרָה וַיֹּאמֶר לֹא צִחַקְתִּי בִּי וַיֵּרָא

n) Sam. באלוני. o) Sam. וישחחיו. p) Sam. בעיניכם. q) Sam.
 בָּהֶם הַיּוֹם. r) Sam. עבדכם. s) LXX. omit מעט. t) Sam. והושעני. u) Sam.
 ואקח. v) LXX. omit פת. w) Sam. לכבבם. x) Cdd. Sam. LXX.
 נקוד על איו. a) Sam. ואת בן הב'. z) Sam. לעשותו. y) Sam. ואחר.
 b) Sam. והוא. c) LXX. add *ἐν εαυτῇ*.

7 הִפְתָּחָהּ^א) וְהִדְלָתָה סִגְרִי^י) וַיֹּאמֶר אֶל-נָא אַחִי תִרְעִי^מ):
 8 הִנֵּה-נָא לִי שְׂתִי בָנוֹת אֲשֶׁר לֹא-יָדָעוּ אִישׁ אוֹצִיָּאה-נָא^נ)
 אֶתְהֵן אֲלֵיכֶם וַעֲשׂוּ לָהֶן בְּטוֹב בְּעֵינֵיכֶם רֵק לְאֻנָּשִׁים הָאֵלֶּם^ו)
 9 אֶל-תַּעֲשׂוּ דָבָר כִּי-עַל-כֵּן בָּאוּ בָצַל קָרְהִי^ס): וַיֹּאמְרוּ גִשׁ-^א)
 הִלָּאָה וַיֹּאמְרוּ הָאֶחָד^י) בְּאֶל-לִגְוִר^ז) (וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוֹט^ט) עָתָה נִרְעָ^ע)
 לָךְ מֵהֶם וַיַּפְצְלוּ בְּאִישׁ בְּלוֹט מְאֹד וַיִּגָּשׁוּ לְשֹׁכֵר הַהִלָּתָ:
 וַיִּשְׁלַחוּ הָאֻנָּשִׁים^ו) אֶת-יָרֵם וַיָּבִיאוּ אֶת-לוֹט אֲלֵיהֶם הַבֵּינָה י
 וְאֶת-הַדִּלָּתָ סִגְרוּ: וְאֶת-הָאֻנָּשִׁים אֲשֶׁר-פָּנְחוּ הַבָּיִת הַבּוֹי
 11 בַּסִּגְרִים מִקְטָן וְעַד-גָּדוֹל וַיִּלָּאוּ לְמִצָּא הַפֶּתַח: וַיֹּאמְרוּ
 12 הָאֻנָּשִׁים^ו) אֶל-לוֹט עֲדָ^x) מִי-לָךְ פָּה הָתָן וּבְנִיךָ^y) וּבְנִיךָ וְכָל
 13 אֲשֶׁר-לָךְ בְּעִיר הוּצֵא^z) מִן-הַמָּקוֹם^a): כִּי-מִשְׁחָתִים^b) אֲנַחֲנִי אֶת-
 הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי-נִדְלָה צִעְקָתָם אֶת-פָּנֵי יְהוָה וַיִּשְׁלַחַנִי
 14 יְהוָה לְשַׁחֲתָהּ^c): וַיֵּצֵא לוֹט וַיַּדְבֵּר אֶל-חֶתְנֵי וּלְקַחֲתִי בְנֵתָיו
 15 וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ^d) מִן-הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי-מִשְׁחָתִית יְהוָה אֶת-
 הָעִיר וַיְהִי בְּמִצְחָק בְּעֵינֵי חֶתְנָיו: וַיָּבֹאוּ הַשָּׂחַר עָלָהּ וַיִּצְאוּ
 16 הַמְּלָאכִים בְּלוֹט לֵאמֹר קוּם קַח אֶת-אִשְׁתְּךָ וְאֶת-שְׂתֵי
 בְנֵיךָ הַנִּמְצָאִים^e) פֶּן-תִּסָּפֶה בְּעֵינֵי הָעִיר: וַיִּתְּמַהֲמָה וַיִּחְזְקוּ
 17 הָאֻנָּשִׁים^f) בִּירָו וּבִירָו-אִשְׁתּוֹ וּבִירָו שְׂתֵי בְנֵיהֶן בְּהַמְלִיחַ יְהוָה
 עָלֵיו וַיִּצְאָהוּ^g) וַיִּנָּחֲהוּ מִחוּץ לָעִיר: וַיְהִי כְּהוּצִיאֵם^h) אֲהֵם
 הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶט עַל-נַפְשָׁךְⁱ) אֶל-תִּבְּרִית אֶתְּרִיד וְאֶל-

k) Sam. הפתח. l) Sam. סגרו. m) Sam. תרעו. n) Sam.
 אוצא. o) Sam. האלה. p) Sam. קורתי. q) Sam. גשה. r) Sam.
 s) Sam. לגר. t) Sam. גם שבט. u) Sam. נריע. v) Sam.
 אחד. w) Sam. המלאכים. x) Sam. עוד. y) Cdd. Sam. Onk.
 ed. 1. בניך. z) Sam. הוציא. a) Sam. adds. הוה. b) Sam. משחיתים.
 c) Sam. להשחיתה. d) Sam. צ' רגושה. e) Sam. הנמצאות. f) Sam.
 ויחזקו האנשים. g) Sam. ויציארו. LXX. omit the remainder of
 the verse. h) Cdd. 3. כהוציאם. i) Sam. אל נ' according to the Lon-
 don and Paris Polyglotts, but על נ' according to Blayney.

הַצַּדִּיקִים חַמְּשָׁה חַמְּשִׁית בְּחַמְּשָׁה אֶת-כָּל-הָעִיר וַיֹּאמֶר
 29 לֹא אֲשַׁחֵת אִם-אֶמְצָא שָׁם אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה: וַיִּסָּף עוֹר
 לְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאמֶר^א) אוֹלֵי יִמְצְאוּ שָׁם אַרְבָּעִים וַיֹּאמֶר
 ל לֹא אֶעֱשֶׂה^ב) בַּעֲבוּר הָאַרְבָּעִים: וַיֹּאמֶר אֵל-נָא יַחַד לְאֲדֹנָי
 וַאֲדַבְּרָה אוֹלֵי יִמְצְאוּ שָׁם שְׁלֹשִׁים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה^ג) אִם-
 31 אֶמְצָא שָׁם שְׁלֹשִׁים: וַיֹּאמֶר הִנֵּה-נָא הוֹאֵלְתִּי לְדַבֵּר אֵל-
 אֲדֹנָי אוֹלֵי יִמְצְאוּ שָׁם עֶשְׂרִים וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחֵת בַּעֲבוּר
 32 הָעֶשְׂרִים: וַיֹּאמֶר אֵל-נָא יַחַד לְאֲדֹנָי וַאֲדַבְּרָה אֶת-הַפֶּעַם
 אוֹלֵי יִמְצְאוּ שָׁם עֶשְׂרָה וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחֵת בַּעֲבוּר הָעֶשְׂרָה:
 33 וַיִּלֶּךְ יֵהוּדָה בְּאֶשֶׁר כָּלָה לְדַבֵּר אֵל-אַבְרָהָם וַאֲבָרָהָם שָׁב
 לְמִקְמוֹ^ד):

יט 19

א וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאכִּים סְדֻמָּה בְּעָרְב וְלוֹט יֹשֵׁב בְּשַׁעַר-סְדֻם
 2 וַיִּרְאוּ-לוֹט וַיִּקָּם לִקְרָאתָם וַיִּשְׁתַּחוּ^א) אִפְסִים אֲרָצָה: וַיֹּאמֶר^ב)
 הִנֵּה נָא-אֲדֹנָי^ג) סִירוּ נָא אֶל-בֵּית עַבְדְּכֶם וְלִינִי וְרַחֲצִי רַגְלֵיכֶם
 וְהִשְׁבַּמְתֶּם וְהִלַּכְתֶּם לְדַרְכְּכֶם וַיֹּאמְרוּ לֹא^ד) כִּי בְּרָחוּב^ה) גִּלְיוֹן:
 3 וַיַּפְצֵר-בָּם מְאֹד^ו) וַיִּסְרוּ אֵלָיו וַיָּבֹאוּ אֶל-בֵּיתוֹ וַיַּעַשׂ לָהֶם
 4 מִשְׁתֶּה וּמִצּוֹת אָפָה וַיֹּאבְלוּ: טָרֶם וַיִּשְׁכְּבוּ וְאֲנָשֵׁי הָעִיר
 אֲנָשֵׁי סְדֻם נָסְבוּ עַל-חַבְּתֵי מְנַעַר וְעַד-זֶמֶן כָּל-הַעָם^ז) מְקַצֶּה:
 ה וַיִּקְרְאוּ אֶל-לוֹט וַיֹּאמְרוּ לוֹ^ח) אֵיךְ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-בָּאוּ אֵלֶיךָ
 6 הַלַּיְלָה הַזֶּה הִצִּיאָם אֵלֵינוּ וַנִּדְּעָה^י) אֹתָם: וַיֵּצֵא אֱלֹהִים^י) לוֹט

w) Cd. 1. supplies לו, Sam. אליו. x) Sam. אשהיה, so LXX.
 Syr. Vulg. y) Sam. LXX. Syr. אשהיה. z) Sam. למקומו.
 a) Sam. וישתחווי. b) Sam. היאמר. c) הול. Cdd. יהוה. d) לִי רגיש.
 e) Sam. ברהב. f) Omitted in LXX. g) Cdd. Syr. Onk. cd. 1.
 h) Cd. 1. Sam. אליו. i) Sam. ינרע. j) Sam. אליהם. וכל ה'.

עֲלֵינוּ בְּדֶרֶךְ כָּל־הָאָרֶץ: לָבָה נִשְׁקָה אֶת־אֲבִינוּ יִין וְנִשְׁכָּה 32
 עִמּוֹ וְנַחֲיָה מֵאֲבִינוּ זָרַע: וּתְשַׁקֵּן^x אֶת־אֲבִיהֶן יִין כְּלִילָה 33
 הוּא^y וְהָבָא הַבְּכִירָה וּתְשַׁבֵּב אֶת־אֲבִיהָ^z וְלֹא־יָדַע בִּשְׁכָּבָה
 וּבְקִימָה^a: וַיְהִי כַּמֶּחֱרָת וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל־הַצְעִירָה 34
 הֵן־שָׁכַבְתִּי^b אִמִּישׁ אֶת־אֲבִי^c נִשְׁקָנוּ יִין גַּם־תְּלִילָה וּבֹאִי
 שִׁבְכִי עִמּוֹ וְנַחֲיָה מֵאֲבִינוּ זָרַע: וּתְשַׁקֵּן^d גַּם כְּלִילָה הִהוּא לֹה
 אֶת־אֲבִיהֶן יִין וַתִּקַּם הַצְעִירָה וּתְשַׁבֵּב עִמּוֹ^e וְלֹא־יָדַע בִּשְׁכָּבָה
 וּבְקִימָה^f: וַתַּהַרֵּן^g שְׁתֵּי בָנוֹת־לוֹט מֵאֲבִיהֶן: וַתֵּלֶד הַבְּכִירָה 36
 בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ^h מוֹאָב הוּא אֲבִיר־מוֹאָב עַד־הַיּוֹם: וְהַצְעִירָה 37
 גַּם־הוּא יָלְדָה בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ כֶּן־עַמִּיⁱ הוּא אֲבִי כְּנִי־
 עַמּוֹן עַד־הַיּוֹם: ׀

כ 20

וַיֵּשֶׁב מִשֵּׁם אֲבָרְהָם אֲרָצָה^j הַנֶּגֶב וַיָּשָׁב בֵּין־קָדֵשׁ וּבֵין שׁוּר^k א
 וַיָּגֶר בְּנֶגְרָר^l: וַיֹּאמֶר אֲבָרְהָם אֶל־שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֲחֹתִי הוּא^m 2
 וַיִּשְׁלַח אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ גִּרְרָⁿ וַיִּקַּח אֶת־שָׂרָה: וַיָּבֹא אֱלֹהִים 3
 אֶל־אֲבִימֶלֶךְ בַּחלֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּנִי מֵת עַל־הָאִשָּׁה^o
 אֲשֶׁר־לָקַחְתָּ וְהוּא בָּעֶלְתָּ^p בָּעַל: וַאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלֶיהָ 4
 וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי^q הִנֵּנִי גַם־צָדִיק^r תַּהַרְגִּי: הֲלֹא^s הוּא אָמַר־לִי ה

x) Sam. ותשקיהו. y) Sam. ההוא. z) LXX. add: ἐν τῇ νυχτὶ ἐκέλευν. a) נקוד על ו'. b) Sam. הנה ש'. c) Cd. 1. LXX. את אבינו. d) Sam. ותשקיהו. e) Cdd. 3. LXX. את אביה. f) Sam. ובקומה. g) Sam. ותהרנה. h) Sam. את שמו, so v. 38. i) LXX. insert: λέγουσα Υἱὸς γένους μου. j) Sam. ארץ. k) Syr. ܐܪܥܬܐ. l) Syr. ܐܪܥܬܐ. m) LXX. insert: ἐφοβήθητι γὰρ εἰπεῖν ὅτι γυνή μου ἐστι, μή ποτε ἀποστείλωσιν αὐτὸν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως δι' αὐτήν. n) Syr. ܐܪܥܬܐ. o) Sam. על אודת האשה. p) Sam. בעילה. q) Cdd. 14. Onk. יהוה. r) LXX. ἔθνος ἀγνοοῦν καὶ δίκατον, so Vulg. s) Sam. הלוא.

18 תַּעֲמֹד בְּכַל-הַכֶּבֶד הַהֲרָה הַמֶּלֶט פֶּן-תִּסְפָּה: וַיֹּאמֶר לוֹט
 19 אֱלֹהִים! אֵל-נָא אֲדֹנִי: הִנֵּה-נָא מֵצָא עֲבָדְךָ חַן בְּעֵינֶיךָ
 וַתִּגְדַּל הַסִּדְרָה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחְיוֹת אֶת-נַפְשִׁי וְאַנְבִּי
 כ לֹא אוֹכֵל לְהַמְלִיט הַהֲרָה פֶּן-תִּדְבֹּקֵנִי הַרְעָה וּמָתִי: הִנֵּה-
 נָא הָעִיר הַזֹּאת קְרֹבָה^k) לָנִים שָׂמָּה וְהוּא מִצְעָר אֲמַלְמָה^l)
 21 נָא שָׂמָּה הֲלֹא^m) מִצְעָר הוּא וְתָחִי נַפְשִׁי: וַיֹּאמֶר אֱלֹוִי תִּהְיֶה
 נִשְׁתַּחֲוִי פָנֶיךָ גַּם לְדָבָר הַזֶּה לְבִלְתִּי הַפְּכִי אֶת-הָעִיר אֲשֶׁר
 22 דִּבַּרְתָּ: מִהֵל הַמֶּלֶט שָׂמָּה כִּי לֹא אוֹכֵל לַעֲשׂוֹת דָּבָר עַד-
 23 בָּאֵה שָׂמָּה עַל-כֵּן קָרָא שֵׁם-הָעִיר צִיעֹרⁿ): הַשָּׁמֶשׁ יֵצֵא^o) עַל-
 24 הָאָרֶץ וְלוֹט בָּא צָעָרָה: וַיְהִי הַמָּטָר עַל-סָדָם וְעַל-עַמְרָה
 כה גַּפְרִית וְאִשׁ מֵאֵת יְהוָה מִן-הַשָּׁמַיִם: וַיַּחֲפֹךְ אֶת-הָעָרִים^p)
 הָאֵלֶּה^q) וְאֶת כָּל-הַכֶּבֶד וְאֶת כָּל-יֹשְׁבֵי הָעָרִים וְצִמָּה הָאֲדָמָה:
 26 וַתִּבֶּט אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר מֵאֲחֶרָיו וְתָחִי נָצִיב^r) מֶלֶח: וַיִּשְׁבֶּם אֲבָרָהָם
 27 בְּבִקְרָא אֶל-הַמָּקִים אֲשֶׁר-עָמַד שָׁם אֶת-פָּנָיו יְהוָה: וַיִּשְׁקֹף
 עַל-פָּנָיו סָדָם וְעַמְלָה וְעַל כָּל-פָּנָיו אֶרֶץ^s) הַכֶּבֶד וַיֵּרָא וַחֲנָה
 29 עָלָה קִיטֹר^t) הָאָרֶץ בְּקִיטֹר הַבְּבָשָׁן: וַיְהִי בִשְׁחַת^u) אֱלֹהִים
 אֶת-דַּעְרֵי הַכֶּבֶד וַיּוֹכֵר אֱלֹהִים אֶת-אֲבָרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת-לוֹט
 מִתִּיד הַתַּפְּזָה בְּהַפְּךָ^v) אֶת-הָעָרִים אֲשֶׁר-יָשָׁב בָּהֶן לוֹט:
 ל וַיַּעַל לוֹט מִצְוֹעַר וַיִּשָּׁב בְּהָר וַיִּשְׁתִּי בְּנִתָּו עִמּוֹ כִּי יָרָא
 31 דְּשִׁבְתָּ בְּצִיעֹר וַיִּשָּׁב בְּמַעְרָה הוּא וַיִּשְׁתִּי בְּנִתָּו^w): וַתֹּאמֶר
 הַבִּירָה אֶל-הַצְעִירָה אֲבִינִי וְקָן וְאִישׁ אֵין בְּאֶרֶץ לְבֹוא

j) Sam. אליהם. k) Sam. קרובה. l) Sam. אמלט. m) Sam. הלא. n) Sam. צער, so v. 30. twice. o) Sam. יצא. p) Cd. 1. Onk. edd. 2. את כל הערים. q) Sam. האלה. r) Sam. נציב. s) Cdd. Syr. ועל פני כל ארץ, so Sam. with the exception of reading הארץ. LXX. omit ארץ, but the Alex. ms. expresses it. t) Sam. reads קיטור twice in this verse. u) Sam. בהשחת. v) Sam. עמו. w) Sam. adds.

בְּסוֹת עֵינָיִם לְכָל־^q (אֲשֶׁר אֶתְּךָ^o) וְאֶת־בְּלִי^p) וְנִבְחַתָּ^r): וַיִּתְּפֹלֶל 17
 אַבְרָהָם אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת־אֲבִימֶלֶךְ וְאֶת־
 אִשְׁתּוֹ (וְאִמְחִתּוֹ^t) וַיִּגְדּוּ: כִּי־עָצָר עָצָר יְהוָה^s) בְּעַד כָּל־רָקֶהּ 18
 לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ עַל־דְּבַר שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַבְרָהָם: ׀

כא 21

וַיְהִי כַּד־בָּקַר אֶת־שָׂרָה בְּאֶשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ יְהוָה לְשָׂרָה א
 בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר: וַתַּהַר (וַתֵּלֶד שָׂרָה^t) לְאַבְרָהָם בֶּן לִזְקֻנּוֹ לְמוֹעֵד 2
 (אֲשֶׁר־דִּבֶּר^u) אֱלֹהִים: וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת־שְׁם־בְּנוֹ הַנּוֹלֵד־ 3
 לוֹ אֲשֶׁר־יִלְדָה־לוֹ שָׂרָה וַיִּצְחָק: וַיִּמַּל אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק בְּנֵו 4
 בֶּן־שְׁמֹנֶת יָמִים בְּאֶשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים: וְאַבְרָהָם בֶּן־מֵאָה 5
 שָׁנָה בְּהוֹלֵד לוֹ אֶת יִצְחָק בְּנוֹ: וַתֹּאמֶר שָׂרָה צִחֵק עָשָׂה 6
 לִי אֱלֹהִים כָּל־הַשָּׁמַע וַיִּצְחָק־לִי: וַתֹּאמֶר מִי מָלַל לְאַבְרָהָם 7
 הַיְנִיקָה^v) בָּנִים שָׂרָה כִּי־יִלְדֶתי^w) בֶּן לִזְקֻנּוֹ: וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל 8
 וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתָּה גָדוֹל בְּיוֹם הַגְּמַל אֶת־יִצְחָק^x): וַתֵּרָא 9
 שָׂרָה אֶת־בֶּן־הַגֵּר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר־יִלְדָה לְאַבְרָהָם מִצְחָק^y):
 וַתֹּאמֶר לְאַבְרָהָם גֵּרֶשׁ הָאִמָּה^z) הַזֹּאת וְאֶת־בְּנָהּ כִּי לֹא יִירָשׁ
 בֶּן־הָאִמָּה הַזֹּאת עִם־בְּנֵי עַם־יִצְחָק^a): וַיֵּרַע הַדְּבָר מְאֹד בְּעֵינֵי 11
 אַבְרָהָם עַל אֹדֶת בְּנוֹ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם אַל־יִירַע 12
 בְּעֵינֶיךָ עַל־הַנָּעַר וְעַל־אִמָּתְךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה
 שָׁמַע בְּקֹלָהּ^b) כִּי בִיזְחָק יִקְרָא לָהּ וְרַע: וְגַם אֶת־בֶּן־הָאִמָּה^c) 13

nn) Sam. LXX. ולכל. o) Sam. אחך. p) Sam. הכל. q) LXX. וּמִחִתּוֹ. r) Sam. וּנִבְחַתָּה. s) Sam. אֱלֹהִים. t) Omitted in LXX. Vulg. u) Cdd. 2. LXX. הַיְנִיקָה. v) Sam. adds לו. w) Sam. LXX. add בְּנוֹ. x) LXX. and Vulg. add אֶת יִצְחָק בְּנָהּ, which Vulg. renders *cum filio suo*. y) Sam. אֶת הָאִמָּה. z) Cd. 1. LXX. Vulg. Saad. omit עם. b) Sam. בקילה. c) Cd. 1. Sam. LXX. add הוּא.

אֶתְחִי הוּא וְהוּא-גַם-הוּא¹) אָמְרָה אֶתִּי הוּא בְּתֶם-לִבִּי וּבְנִקְנִן²)
 6 בְּפִי עֲשִׂיתִי וְאֵת: וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאֱלֹהִים בְּחִלָּם³) גַּם אֲנִכִּי
 וְדַעְתִּי כִּי בְתֶם-לִבִּי עֲשִׂיתָ וְאֵת וְאֶחָשֶׁד גַּם-אֲנִכִּי אֶחָדָה⁴)
 7 מִחֲטֹ-לִי⁵) עַל-בֶּן לֹא-נִתְּפִיד לְנִגַּע אֵלָיָה: וְעַתָּה הֲשִׁב
 אִשְׁתִּי-הָאִישִׁי⁶) כִּי-נָכִיא הוּא וַיִּתְּפֹלֵל בְּעֶדְהָ וַחֲיָה וְאִם-אֵינָהּ
 8 מְשִׁיב דָּע כִּי-מוֹת תָּמוּת אֶתָּה וְכָל-אֲשֶׁר-לָךְ: וַיִּשָּׁבֵם
 אֲבִימֶלֶךְ בְּבָקָר וַיִּקְרָא לְכָל-עַבְדָּיו וַיְדַבֵּר אֶת-כָּל-הַדְּבָרִים
 9 הָאֵלֶּה בְּאָזְנוֹתָם וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים⁷) מְאֹד: וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ
 לְאֶבְרָהָם וַיֹּאמֶר לוֹ מַה-עֲשִׂיתָ לָּנוּ⁸) וְמַה-חָטַאתִי לָךְ כִּי-
 הִבָּאתָ עָלַי וְעַל-מַמְלַכְתִּי חֲטָאָה גְדֹלָה מֵעַשִׂים אֲשֶׁר לֹא-
 יַעֲשִׂו⁹) עֲשִׂיתָ עִמָּדִי: וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל-אֶבְרָהָם מַה רָאִיתָ
 11 כִּי עֲשִׂיתָ אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה: וַיֹּאמֶר אֶבְרָהָם¹⁰) כִּי אֲמַרְתִּי בָקָאִין
 אֵין-יִרְאֶת אֱלֹהִים בְּמָקוֹם הַזֶּה וַהֲרִגְנִי עַל-דְּבַר אִשְׁתִּי:
 12 וְגַם-אֲמַנְהָ¹¹) אֶתְחִי בַת-אֲבִי¹²) הוּא¹³) אֵךְ לֹא בַת-אֲמִי וַתְּהִי-לִי
 13 לְאִשָּׁה: וַיְחִי בְּאֲשֶׁר הִתְעוּ¹⁴) אֱלֹהִים מִבֵּית אֲבִי¹⁵) וַיֹּאמֶר
 לָהּ הִנֵּה הִסְדֹּךְ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי¹⁶) עִמָּדִי אֶל-כָּל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נָבִיא¹⁷)
 14 שָׁמָּה אֲמַר־לִי אֶתִּי הוּא: וַיִּקַּח אֲבִימֶלֶךְ¹⁸) צִאֵן¹⁹) וּבָקָר
 וְעַבְדִּים וּשְׁפָחוֹת²⁰) וַיִּתֵּן לְאֶבְרָהָם וַיֵּשֶׁב לוֹ אֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ:
 15 וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ בְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ יָשֵׁב:
 16 וּלְשָׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֵלַי בְּסֶפֶף לְאֶחָיִךְ הִנֵּה הוּא-לָךְ²¹)

i) Omitted in Sam. u) Sam. וּבְנִקְנִן. v) Sam. כְּחִלָּם; Cd. 1. Vulg. omit. w) Sam. אֶתָּה. x) חֲסֹר א' (in חֲסֹר). Sam. מִחֲטָאָה. y) Sam. אֵת אִשְׁתִּי ה'. z) Sam. and LXX. כָּל הָאֲנָשִׁים. a) Cdd. 2. לִי, Syr. reads לָךְ עֲשִׂיתִי לָךְ. b) Sam. יַעֲשִׂו. c) Sam. inserts וַתְּהִי אִשְׁתִּי. d) Cd. 1. אֲמַנָּה, Sam. הָאֲמַנָּה. e) Sam. וַיִּתְּנִי בָהּ. f) Omitted in Sam. g) Sam. הִתְעוּ. h) Sam. inserts מִלְדוֹתֵי. i) Sam. הָעֵשֶׂן. j) Sam. in the Lond. Polygl. נִבְהָא, but in the Paris and Blayney as Heb. k) Sam. and LXX. insert כֶּסֶף. l) Sam. LXX. וַצִּאֵן. m) Sam. וּשְׁפָחוֹת. n) Omitted in Cdd. 4; Sam. לִיךְ.

וְהוֹכִיחַ^a) אֲבָרָהָם אֶת־אֲבִימֶלֶךְ עַל־אֲדֹתָיו בְּאֶרֶץ הַמִּצְרַיִם אֲשֶׁר גָּזְלוּ כֹה
 עֲבָדֵי אֲבִימֶלֶךְ: וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ לֹא יָדָעְתִּי מִי^b) (עֲשֹׂה^c) אֶת־
 הַדָּבָר הַזֶּה וְגַם־אַתָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי וְגַם אֲנֹכִי לֹא שָׁמַעְתִּי
 בְּלִתִּי הַיּוֹם: וַיִּקַּח אֲבָרָהָם צֹאן וּבָקָר וַיִּתֵּן לְאֲבִימֶלֶךְ
 וַיִּכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית: וַיָּצֵב אֲבָרָהָם אֶת־שִׁבְעָה^d) (בְּכֶשֶׂת הַצֹּאן^e)
 לְבִדְהָן: וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל־אֲבָרָהָם^f) מָה הָיָה שָׁבַע בְּכֶשֶׂת^g)
 הָאֵלֶּה^h) אֲשֶׁר הִצַּבְתָּ לְבִדְהָנָהⁱ): וַיֹּאמֶר^j) בִּי אֶת־שִׁבְעַת בְּכֶשֶׂת^k) תִּקַּח לִּי
 מִיָּדִי בְּעֶבֶר תְּהַיְהִי־לִי לְעֵדוּת בִּי חֲפָרְתִּי אֶת־הַבָּאָר הַזֶּה:
 עַל־כֵּן קָרָא לַמָּקוֹם הַהוּא בְּאֶרֶץ שִׁבְעָה כִּי שֵׁם נִשְׁבַּעְתִּי שְׁנֵיהֶם: 31
 וַיִּכְרְתוּ בְרִית בֵּין אֲבָרָהָם וּבֵין אֲבִימֶלֶךְ וּפִיבֹל שֶׁר־צָבָאוּ
 וַיָּשֻׁבוּ אֶל־אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים: וַיִּטַּע^l) אֲשֵׁל בְּבָאָר שִׁבְעָה וַיִּקְרָא^m)
 שֵׁם בְּשֵׁם יִתְּוָה אֵל עֵוֶלָםⁿ): וַיִּגֵּר אֲבָרָהָם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים 34
 יָמִים רַבִּים: פ

כב 22

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת־אֲבָרָהָם א
 וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבָרָהָם^o) וַיֹּאמֶר הִנְנִי: וַיֹּאמֶר קַח־נָא אֶת־
 בְּנֶךְ אֶת־יִחִידְךָ^p) אֲשֶׁר־אַהֲבָתָּ אֶת־יִצְחָק וְלֵךְ־לְךָ אֶל־אֶרֶץ
 הַמִּצְרַיִם^q) וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה^r) עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר
 אֱלֹהִיךָ: וַיִּשְׁבָּם אֲבָרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּהֲבִשׁ אֶת־חֲמֹרֹו וַיִּקַּח אֶת־
 שְׁנֵי נַעֲרָיו אִתּוֹ וְאֶת יִצְחָק בְּנֹו וַיִּבְקַע עֵצִי עֹלָה^s) וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ^t)
 אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר־לוֹ הָאֱלֹהִים: בַּיּוֹם^u) הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא 4

a) Sam. ויוכיח. b) Sam. מה. c) LXX. add *scilicet*. d) Sam. omits את. e) Sam. כבשות צאן. f) Sam. לאברהם. g) Sam. הכבשות. h) LXX. add: *τὸν προσβάτων τούτων*. i) Sam. לבדה. j) Cd. 1. Sam. LXX. add אברהם. k) Sam. הכבשית. l) Sam. LXX. Vulg. add אברהם. m) Sam. העולם. n) Cdd. 2. LXX. Vulg. אברהם אברהם. o) Sam. ויחידך, and so in vv. 12, 16. p) Sam. המוראה. q) Sam. עלה. r) Sam. העלה. s) LXX. add *καὶ ἡλθεν*. t) Cdd. 3. Onk. cd. 1. Saad. ביום. u) ויהי ביום.

- 14 לָנוּי) אֲשִׁימְנוּ כִּי וְרָעָה הוּא: וַיֵּשְׁבּוּ אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְנִקְחָה לָהֶם וְהַמֶּת מֵיָם וַיִּתֵּן אֶל־הָגֵר יָשָׁם) עַל־שִׁבְמָה וְאֶת־הַיֶּלֶד^f)
טו וַיִּשְׁלַחָהּ וַתֵּלֶךְ וַתֵּתֶעַ בְּמִדְבָּר בָּאֵר שָׁבַע: וַיִּכְלוּ הַמֵּיִם
16 מִן־הַחֲמָת וַתִּשְׁלַךְ אֶת־הַיֶּלֶד פָּתַח אֶתֶר הַשָּׁיִתָם^g): וַתֵּלֶךְ וַתֵּשֶׁב לָהּ מִנְּגֵד הַרְחָק^h) בְּמִטְחָנִי קָשָׁת כִּי אִמְרָה אֶל־אַרְצָה
17 בְּמִית הַיֶּלֶדⁱ) וַתֵּשֶׁב מִנְּגֵד וַתֵּשֶׂא אֶת־קֶלְהָ^j) וַתִּבְרָךְ^k): וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־קוֹל הַנְּעִר^l) וַיִּקְרָא מֵאֲלֵף אֱלֹהִים וְאֶל־הָגֵר מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ טַהֲלֶךְ^m) הֲגֵר אֶל־תִּירָאִי כִּי־שָׁמַע אֱלֹהִים
18 אֶל־קוֹלⁿ) הַנְּעִר בְּאֲשֶׁר הוּא־יָשָׁם: קוֹמִי שָׂאִי אֶת־הַנְּעִר
19 וְהַחַיִּיקִי^o) אֶת־יָדָךְ^p) בְּו כִּי־לָנוּי גָּדוֹל אֲשִׁימְנוּ: וַיִּפְקֹחַ אֱלֹהִים אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא בָּאֵר מֵיִם^q) וַתֵּלֶךְ וַתִּמְלֹא אֶת־הַחֲמָת מֵיִם
כ וַתִּשָּׁק אֶת־הַנְּעִר: וַיְהִי אֱלֹהִים אֶת־הַנְּעִר וַיִּגְדֵּל וַיֵּשֶׁב
21 בְּמִדְבָּר וַיְהִי רִבְהָ^r) קָשָׁת: וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבָּר פְּאֶרָן וַתִּקְחֵהּ לוֹ אִמּוֹ
22 אִשָּׁה מֵאַרְצָ^s) מִצְרָיִם: פ וַיְהִי בָּעֵת הַהוּא וַיֹּאמֶר אַבְרָמָלֶךְ^t)
וַיִּכְלֵ^u) שֵׁר־צָבָאוּ אֶל־אַבְרָהָם לֵאמֹר אֱלֹהִים עִמָּךְ בְּכָל אֲשֶׁר־
23 אַתָּה עֹשֶׂה: וַעֲתָה הִשְׁבָּעָה־לִּי^v) בָּאֱלֹהִים הַזֶּה^w) אִם־תִּשְׁקֹךְ לִי וּלְנִינִי וּלְנִבְכָּי בַּחֲסֹד^x) אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעִם־
24 הָאָרֶץ אֲשֶׁר־גָּרַתָּהָ^y) בָּהּ: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֲנִי אֲשָׁבַע^z):

d) Sam. LXX. Vulg. add גדול. e) Sam. שים, LXX. καὶ ἐπέθηκεν.
f) LXX. omit י. g) Sam. השחים. h) Sam. הרחיקה. i) LXX. τοῦ παιδίου μου. j) Sam. קילה. k) LXX. ἀναβούσαν δὲ το παιδίον ἐκλαυσεν. l) LXX. add: ἐκ τοῦ τόπου οὗ ἦν. m) Sam. מליך. n) Cdd. Sam. 'אה ק. o) Sam. וחוקי. p) Cd. 1. Sam. Syr. ידוך. q) LXX. add ζῶντος. r) Sam. רבי. s) LXX. omit ארץ. t) LXX. insert: καὶ Ὁχοζάθ ὁ νυμφαγωγὸς αὐτοῦ, so also in v. 32. Comp. ch. 26: 26. u) Sam. ופי כל, so v. 32. v) Sam. השבע לי. w) Omitted in LXX. Vulg. x) Sam. וכחסד. y) Sam. ולננדי. z) Sam. השבע.

אִיבִיו: וְהִתְּכַבְּרוּ בִּזְרָעוֹ בְּלִי גִינִיⁱ) הָאָרֶץ עֶקֶב אֲשֶׁר שָׁמַעַתָּ 18
 בְּקִלִּי^j): וַיָּשָׁב אֲבָרְהָם אֶל-נַעֲרָיו וַיִּקְמוּ^k) וַיֵּלְכוּ וַיְהִיו אֶל- 19
 בְּאֵר שָׁבַע וַיָּשָׁב אֲבָרְהָם בְּבָאָר שָׁבַע: פ וַיְהִי אַחֲרָיו^l) הַדְּבָרִים בִּ-
 הָאֵלֶּה וַיֵּגֶד לְאֲבָרְהָם לֵאמֹר הִנֵּה יִלְדָה מְלֵכָה גַם-הוּא בָנִים
 לְנִחֹר אַחִיד: אֶת-עֹשָׁן בְּכָרוֹ וְאֶת-בֵּנוֹ אַחִיו וְאֶת-קְמוּאֵל אָבִי 21
 אָרָם: וְאֶת-כְּשֹׁד^m) וְאֶת-חִזֹּן וְאֶת-פִּלְדָּשׁⁿ) וְאֶת-יִדְלָף^o) וְאֵת 22
 בְּתוּאֵל: וּבְתוּאֵל יִלְדָּ^p) אֶת-רַבְּקָה שְׁמֹנֶה אֵלֶּה יִלְדָה מְלֵכָה 23
 לְנִחֹר אַחִי אֲבָרְהָם: וּפִילְגִּישׁוֹ וְשָׁמָּה רְאוּמָה^q) וַתֵּלֶד גַּם-הוּא 24
 אֶת-טִיֶּבֶח וְאֶת-גִּנְחָם וְאֶת-תַּחֲשׁ^r) וְאֶת-מַעֲכָה:

כג 23

וַיְהִי חֵי שָׂרָה מֵאָה^a) שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵי שָׁנִים א
 שְׁנֵי חֵי שָׂרָה: וַתָּמָת שָׂרָה בְּקָרְיַת אֲרָבָע^b) הוּא חֶבְרוֹן 2
 בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אֲבָרְהָם לְכַפֹּד לְשָׂרָה וּלְכַבְּתָהּ: וַיָּקָם 3
 אֲבָרְהָם מֵעַל פָּנָיו מִתּוֹ וַיַּדְּבֵר אֶל-בְּנֵי-חֵת לֵאמֹר: גֵּר-וְתִישָׁב 4
 אֲנִכִּי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אֲחֻזַּת-קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָהּ מִתִּי^c) מְלִפְנֵי:
 וַיַּעֲנוּ בְנֵי-חֵת אֶת-אֲבָרְהָם לֵאמֹר: לֹא שְׁמַעְנוּ^d) וְאֶדְנִי נָשִׂיא^e 5
 אֵלֵהֶם אִתָּהּ בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְחָר קִבְּרֵנוּ^f) קֶבֶר אֶת-מִתְּךָ אִישׁ 6
 מִפָּנֵינוּ אֶת-קִבְּרוֹ לֹא-יִכְלָה מִמֶּךָּ מִקֶּבֶר מִתְּךָ: וַיָּקָם אֲבָרְהָם 7
 וַיִּשְׁתַּחֲוֶי^g) לְעַם-הָאָרֶץ לְבְנֵי-חֵת: וַיַּדְּבֵר אִתָּם לֵאמֹר אִם-יִישׁ^h) 8

i) Sam. גני. j) Sam. בקולי. k) Cd. 1. omits. l) Sam. אחר.
 m) Syr. عَش. n) Sam. פילדש; Syr. فِلْدَش. o) LXX. Ἰελδᾶφ; Syr.
 يِلْدَف. p) Sam. הוליד. q) Sam. רומה. r) Sam. האה ח. s) Sam.
 מאה. t) LXX. omit שני חי שרה. u) Sam. בקרית הארבע; LXX.
 Sam. insert here אל עמק. v) Sam. ולככותה. w) Sam. מתי.
 x) V. D. H. שמענו; vid. n. y) Cdd. קברנו. z) Sam. וישתחוו,
 and so in v. 12, ch. 21: 26, 52. Similarly ch. 21: 48. a) Sam. ישה.

ה אֲבָרְהָם אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־הַמָּקוֹם מֵרֶחֶק: וַיֹּאמֶר אֲבָרְהָם
אֶל־נַעֲרָיו יֹשְׁבוֹ־לָכֶם כֹּה עִם־הַחֹמֶר וְאֲנִי וְהַנֶּעֱר גִּלְשָׁה
6 עֲרֹגָה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁכַּבָּה" אֲלֵיכֶם: וַיִּקַּח אֲבָרְהָם אֶת־עַצְמֵי
הָעֵלָה וַיִּשֶׁם עַל־יִצְחָק בָּנוֹ וַיִּקַּח בָּרוֹךְ אֶת־הָאֵשׁ וְאֶת־
7 הַמַּאֲבֵלֶת וַיִּלְכוּ שְׁנֵיהֶם וַיִּהְיוּ: וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־אֲבָרְהָם
אָבִיו וַיֹּאמֶר הֲנִי בָנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ
8 וְהָעֵצִים וְאַתָּה תֵּשֶׁה לְעֵלָה: וַיֹּאמֶר אֲבָרְהָם אֱלֹהִים יִרְאֶה־
9 לֹו הַיִּשָּׁה" לְעֵלָה בָנִי וַיִּלְכוּ שְׁנֵיהֶם וַיִּהְיוּ: וַיָּבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם
וַיֹּשֶׁר אָמַר־לוֹ הָאֱלֹהִים וַיִּבֶן שָׁם אֲבָרְהָם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הָעֵצִים^x וַיַּעֲקֹד אֶת־יִצְחָק בָּנוֹ וַיִּשֶׁם אֹתוֹ עַל־
י הַמִּזְבֵּחַ מִמָּעַל לְעֵצִים: וַיִּשְׁלַח אֲבָרְהָם אֶת־נָדָו וַיִּקַּח אֶת־
11 הַמַּאֲבֵלֶת לְשֹׂהֵט אֶת־בָּנוֹ: וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלֵּאֶד יְהוֹה מִן־
12 הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר^y אֲבָרְהָם אֲבָרְהָם וַיֹּאמֶר הֲנִי: וַיֹּאמֶר
אֶל־תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל־הַנֶּעֱר^z וְאֶל־תַּעֲשֵׂ^a לֹו מֵאִמָּה כִּי עֲתִידָה
וַיַּעֲשֵׂי כִּי־יִרָא אֱלֹהִים אֵתָּה וְלֹא תִשָּׁבֵט אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יְהוֹדָה
13 מִמִּנִּי: וַיֵּשֶׁא אֲבָרְהָם אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא וַהֲגִיד־אֵלָל אַחֵר^b וַיֹּאמְרוּ^{bb}
בִּסְבָּךְ בִּקְרָנָיו וַיִּלָּךְ אֲבָרְהָם וַיִּקַּח אֶת־הָאֵלָל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלָה^c
14 תַּחַת בָּנוֹ^d: וַיִּקְרָא אֲבָרְהָם שֵׁם־הַמָּקוֹם^e הַהוּא יְהוֹה וַיִּרְאֶה
טו אֶשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם בְּתֹר יְהוֹה יִרְאֶה: וַיִּקְרָא מִלֵּאֶד יְהוֹה אֶל־
16 אֲבָרְהָם שְׁנֵית מִן־הַשָּׁמַיִם: וַיֹּאמֶר כִּי נִשְׁבַּעְתִּי נָא־יְהוֹה
כִּי גֵעַן אֶשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא תִשָּׁבֵט אֶת־בְּנֶךָ
17 אֶת־יְהוֹדָה^f: כִּי־בָרַךְ^g אֲבָרְהָם וַיְהִרְבֶּה אַרְבֶּבֶת אֶת־זֶרְעוֹ דָּבָר־כִּי
הַשָּׁמַיִם וּבַחֹל אֶשֶׁר עַל־שִׁפְתַי הַיּוֹם וַיִּרְשׁ^h וַיַּרְעֵךְ אֶת שְׁעַר

u) Sam. וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁכַּבָּה. v) Omitted in LXX. w) Sam. שֶׁה. x) Sam. על העצים. y) Cd. 1. and LXX. Ms. A. add אֵלָיו. z) Sam. הֵנִי. a) Sam. העשה. b) Vid. n. bb) Cdd. mult. נֹאֲדָה. c) Sam. עלה. d) Cd. 1. LXX. add יִצְחָק. e) Sam. 'שם המ'. f) Sam. Syr. LXX. Vulg. add מִמִּנִּי. g) Sam. בָּרוּךְ. h) Sam. וַיִּרְשׁ.

כד 24

וּאֲבָרָהָם וְזָקֵן כָּא בְּיָמִים וַיְהִי בֵּרֶךְ אֶת־אֲבָרָהָם בְּכָל: וַיֹּאמֶר א
 אֲבָרָהָם אֶל־עֶבְדוֹ וְזָקֵן בֵּיתוֹ הַמִּשְׁלָל בְּכָל־אִשְׁרָל לֹו שְׂוִים־נָא 2
 יִרְדֶּה תַּחַת יָרְכִי: וְאֲשַׁבְּעֶנּוּ בִּיהוּל אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֵלֹהֵי 3
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי^s) מִבְּנוֹת הַפְּנִיעֵנִי אֲשֶׁר אֲנִי
 יוֹשֵׁב^t) (בְּקֶרֶב: כִּי^u) אֶל־אַרְצִי^v) וְאֶל־מוֹלַדְתִּי תִלָּךְ וְלִקְחָתָּ 4
 אִשָּׁה לְבָנִי לִי־צִחָק^w): וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶר אוֹלֵל לֹא־תֵאבְדָּה 5
 הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרַי אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת הִהְשֵׁב אֲשִׁיב אֶת־בְּנִי^x
 אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יֵצֵאתָ מִשָּׁם: וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבָרָהָם הַשֹּׁמֵר 6
 לָךְ פֶּן־תָּשִׁיב אֶת־בְּנִי שָׁמָּה: יְהוּה וְאֵלֹהֵי הַשָּׁמַיִם^y) אֲשֶׁר 7
 לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאָרֶץ מוֹלַדְתִּי וְאֲשֶׁר דִּבֶּר־לִי וְאֲשֶׁר 8
 נִשְׁבַּע־לִי (לֹא־מֵר^z) לִירְעֶנּוּ אֶתֶּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא וְיִשְׁלַח 9
 מִלֵּאכָוִי לְפָנָיִךְ וְלִקְחָתָּ אִשָּׁה לְבָנִי^a) מִשָּׁם: וְאִם־לֹא תֵאבְדָּה 10
 הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרָיִךְ^b) וְנִקִּיתָ מִשְׁבָּעְתִּי וְזֹאת^c) רַק אֶת־בְּנִי 11
 לֹא תָשִׁיב^d) שָׁמָּה: וַיֵּשֶׁם הָעֶבֶר אֶת־יָדוֹ תַּחַת יֶרֶךְ אֲבָרָהָם 12
 וַיֹּאמֶר וַיִּשְׁבַּע לֹו עַל־הַדָּבָר הַזֶּה: וַיִּקַּח הָעֶבֶר עֲשָׂרָה גִּמְלִים י
 מִגְּמֻלֵי אֲדָמִי וַיִּלָּךְ^e) וְכָל־כֹּוֹב אֲדָמִי בָּגְדוֹ וַיָּקֶם וַיִּלָּךְ אֶל־ 13
 אֲרָם גְּתֵרִים אֶל־עִיר גְּתוּר: וַיִּבְרָךְ הַגִּמְלִים מִחוּץ לְעִיר 14
 אֶל־בָּאָר^f) הַמִּים לָעֵת עָרֵב לָעֵת צָאת הַשָּׁאֲבָת^g): וַיֹּאמֶר 15
 יְהוּה אֱלֹהֵי אֲדָמִי אֲבָרָהָם הִקְרַה־נָּא^h) לְפָנֵי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה־חֶסֶד

s) LXX, add יִצְחָק. t) Sam. יֹשֵׁב. u) Cdd. Sam. כִּי; vid. n.
 v) LXX, add οὐ ἐγεννήθη. w) LXX, Vulg. add מִשָּׁם. x) LXX.
 insert: καὶ ὁ Θεὸς τῆς γῆς. y) LXX, insert σοὶ. z) Cd. 1. adds ליצחק.
 a) Sam. ואחרי; so Lond. Polygl. and edd. 6. Kennicott, but
 Paris Polygl. as Heb. b) Omitted in LXX. and Vulg. c) LXX.
 insert: εἰς τὴν γῆν ταύτην. d) Cd. 1. LXX. omit. e) Sam. על ב'.
 f) Sam. השאבות. g) Sam. הקרא נא.

אֶת־נַפְשָׁם^ב) לְקַבֵּר אֶת־מֵתִי מִלִּפְנֵי שְׁמַעְוִי וּפְגַעוּ־לִי
 9 בְּעֶפְרוֹן בֶּן־זֹחֵר^ג): וַיִּתֵּן־לִי אֶת־מַעְרַת הַמַּכְפֶּלֶה אֲשֶׁר־לוֹ
 אֲשֶׁר בְּקֶצֶה שְׂדֵהוּ בְּבֶסֶף מְלֵא יִתְנַנֶּה לִי בְּתִיבָם לְאַהֲוֹת־
 י קָבֵר^ד): וַעֲפְרוֹן יָשָׁב בְּתֵיד בְּנֵי־חֵת וַיִּשָּׁן עֶפְרוֹן הַחִתִּי אֶת־
 11 אַבְרָהָם בְּאוֹנֵי בְנֵי־חֵת לְכָל בָּאֵי שְׁעַר־עִירוֹ לֵאמֹר: לֹא־אֲדֹנִי^ה)
 שְׁמַעְוִי הַשְּׂדֵה נָתַתִּי לָךְ וְהַמַּעְרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לָךְ נִתְּתִיהָ
 12 לְעֵינִי^ו) בְּנֵי־עַמִּי נִתְּתִיהָ לָךְ קָבֵר מֵתֶךָ: וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אַבְרָהָם
 13 לִפְנֵי עַם־הָאָרֶץ: וַיְדַבֵּר אֶל־עֶפְרוֹן בְּאוֹנֵי עַם־הָאָרֶץ לֵאמֹר
 אֵךְ אִם־אַתָּה לוֹ^ז) שְׁמַעְוִי נָתַתִּי בְּסֶף הַשְּׂדֵה קָח מִפְּנֵי וְאַבְרָהָה
 14 אֶת־מֵתִי שָׁמָּה^ט): וַיִּשָּׁן עֶפְרוֹן אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר: לוֹ^י) אֲדֹנִי
 שְׁמַעְוִי אָרֶץ אֲרָבֶעַ מֵאוֹת^י) שָׁקֶל־בָּסָף בִּיעִי וּבִינָה מֵה־הָוָא^כ)
 16 וְאֶת־מֵתֶךָ קָבֵר: וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל־עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם
 לְעֶפְרוֹן^א) אֶת־הַבָּסָף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאוֹנֵי בְנֵי־חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת
 17 שָׁקֶל בָּסָף עֹבֵר לִפְתָּח: וַיָּקָם וַיֵּשְׁבֶה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בַּמַּכְפֶּלֶה
 אֲשֶׁר לִפְנֵי^ב) מִמָּרָא הַשְּׂדֵה וְהַמַּעְרָה אֲשֶׁר־בּוֹ וּבִלְהַעֲלֵי אֲשֶׁר
 18 בַּשְּׂדֵה^ג) אֲשֶׁר בְּבֶל־גְּבֻלוֹ^ד) סָבִיב: לְאַבְרָהָם לְמִקְנֶה לְעֵינֵי בְנֵי־
 19 חֵת בְּכָל^ה) בָּאֵי^ו) שְׁעַר־עִירוֹ: וְאַחֲרֵי־כֵן קָבֵר אַבְרָהָם אֶת־שָׂרָה
 אִשְׁתּוֹ אֶל־מַעְרַת שְׂדֵה הַמַּכְפֶּלֶה עַל־פְּנֵי^ז) מִמָּרָא הוּא חִבְרוֹן
 כ בְּאֶרֶץ בְּנֵעֵן: וַיָּקָם הַשְּׂדֵה וְהַמַּעְרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַהֲוֹת־
 קָבֵר מֵאֵת בְּנֵי־חֵת: ם

b) Sam. omits אֶת. c) Sam. adds הַחִתִּי. d) Sam. in Lond. Polygl. and ead. קָבֵר, in Paris Polygl. same as Heb. e) Vid. n. f) LXX. insert כל. g) Cd. 1. Sam. LXX. Onk. לי. h) Sam. שָׁם. i) V. D. H. as in vv. 5, 6; but vid. n. j) Sam. מֵאוֹת. k) Sam. reads here רֹא, although it is fem. l) Sam. לעֶפְרוֹן. m) Cdd. Sam. עַל פְּנֵי. n) Omitted in Cdd. Vulg. o) Sam. גְּבֻלוֹ. p) Cdd. Sam. ead. 3. Onk. ead. 4. לכל. Comp. v. 10. q) Sam. בָּעִי, but ead. 7. בָּאֵי. r) Cdd. mult. LXX. Onk. Syr. Vulg. אֲשֶׁר עַל פְּנֵי; Cd. 1. פְּנֵי.

ויאמר ברוך יהוה אלהי אֲדֹנֵי אֲבֹרָהֶם אֲשֶׁר לֹא־עָנֹכ חֲסָדָו 27
 וְאַמְתּוֹ מַעַם (אֲדֹנֵי) אֲנֹכִי בַּדֶּרֶךְ נָתַן יְהוָה בֵּית אֶחָי אֲדֹנֵי:
 וַתֵּרֶץ הַנָּעַר וַתֵּגֶד^l לְבֵית אִמָּהּ בַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה: וּלְרַבְקָה 28
 אֶת וְשִׁמּוֹ לָבֵן וַיֵּרֶץ לָבֵן אֶל־הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל־הָעֵין:
 וַיְהִי וּבְרָאת^k אֶת־הַנָּעִם וְאֶת־הַצִּמְרִים^l עַל־יְדֵי אֶחָתָו וַיִּשְׁמְעוּ ל־
 אֶת־דְּבָרָי רַבְקָה אֶחָתָו לֵאמֹר כֹּה־דִבֶּר אֵלַי הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל־
 הָאִישׁ וַהֲנֶה עֹמֵד עַל־הַמְּלִים עַל־הָעֵין: וַיֹּאמֶר בּוֹא^m בְּרוּךְ 31
 יְהוָה לְמַעַן תַּעֲמֹד בְּחוּץ וְאֲנֹכִי פָנִיתִי תְּבִית וּמָקוֹם לְגִמְלִים:
 וַיָּבֹא הָאִישׁ תְּבִיתָהּ וַיִּפְתָּה הַמְּלִים וַיִּתֵּן תָּכֵן וּמִסְפּוֹא 32
 לְגִמְלִים וּמִים לְרֹחֶץ רַגְלָיו וּרְגְלֵי הַאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ:
 וַיִּישָׁםⁿ לְפָנָיו לֵאמֹר לֹא אֲכַל עַד אִם־דִּבַּרְתִּי דְּבָרִי 33
 וַיֹּאמֶר^o דְּבַר: וַיֹּאמֶר עֲבַד אֲבֹרָהֶם אֲנֹכִי: וַיְהוֹה בֶּרֶךְ אֶת־ 34
 אֲדֹנֵי מְאֹד וַיִּגְדַּל וַיִּתֵּן־לּוֹ צֶאֱן וּבָקָר וּכְסֶף^p וְהֹבֵב וַעֲבָדָם^q
 וּשְׂפָחוֹת וּגְמִלִים^r וַחֲמֹרִים: וַתֵּלֶד שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֲדֹנֵי בֵן לְאֲדֹנֵי 36
 אַחֲרֵי וּקְנָתָהּ^s וַיִּתֵּן־לּוֹ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לּוֹ: וַיִּשְׁבַּעַנִּי אֲדֹנֵי 37
 לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַחֲנָנִיעִנִי אֲשֶׁר אֲנִי יֹשֵׁב
 בְּאֶרֶצוֹ: אִם־לֹא^t אֶל־בֵּית־אָבִי תִלָּךְ וְאֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְלִקְחָתָּ 38
 אִשָּׁה לְבָנִי^u: וַיֹּאמֶר אֶל־אֲדֹנֵי אֵלַי^v לֹא־תִלָּךְ הָאִשָּׁה אַחֲרַי: 39
 וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה אֲשֶׁר־הִתְחַלֵּבְתִּי לְפָנָיו וַיִּשְׁלַח מַלְאָכָו 40
 אִתָּךְ וְהִצְלִיתָ דְרָבָךְ^w וְלִקְחָתָּ אִשָּׁה לְבָנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית
 אָבִי: אִזּוֹ תִנָּקֶה^x מֵאֲלֹתָי כִּי תָבוֹא אֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם־לֹא 41
 יִתְּנֵנִי לָךְ וְהָיִיתָ נָקִי^y בְּאֵלֹתָי: וְאַכְזֹא^z הַיּוֹם אֶל־הָעֵין וַיֹּאמֶר 42
 יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנֵי אֲבֹרָהֶם אִם־יִשְׁעִי־נָא מִצְּלִית דְּרָבָי אֲשֶׁר

i) Sam. adds אברהם. j) Sam. והגיד. k) Sam. כראותו. l) Sam. הצמידים. m) Sam. בא. n) Sam. and וַיִּישָׁם ק'. o) Sam. ויאמרו. p) Sam. כסף. q) Sam. LXX. עבדים. r) Sam. גומלים. s) Sam. וקנתה. t) Sam. כי אם לא. u) LXX. Syr. add מִשְׁשָׁם. v) Sam. אולי. w) Cdd. 6. דרכיך. x) Sam. חנקיא. y) Sam. נקיא. z) Sam. ואבוא.

- 13 עם אֶדְנִי אֲכָרְהֶם: הִנֵּה אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־עֵינֵי הַמַּיִם וּבְנוֹת
 14 אֲנָשִׁי הָעִיר וְצֹאֵת^h) לִשְׂאֵב מַיִם: וְהִנֵּה חֲנֹזֵרⁱ) אֲשֶׁר אָמַר
 אֵלָיָה חֲטִי־נָא בְּדָל^j) וְאֲשַׁתָּה וְאִמְרָה שְׁתָּה וְגַם־גִּמְלִיךָ אֲשַׁקֶּה^k)
 אֶתָּה הַבְּחֵת^l) לַעֲבֹדָתִי לִיצְחָק וְכֵה אֲדַע כִּי־עֲשִׂיתָ חֶסֶד עִם־
 טו אֲדָנִי^m): וַיְהִי־הוּא טָרָם בָּלָה לְדַבָּרⁿ) וְהִנֵּה רַבָּקָה יֹצֵאת אֲשֶׁר
 יִלְדָה לְבַהוּאֵל בֶּן־מִלְכָּה אִשְׁתִּי נָחוּר אֶתִּי אֲכָרְהֶם וְכֵהָ עַל־
 16 שְׂבָמָה: וְחֲנֹזֵר טַבַּח^o) מֵרֹאשׁ מֵאֹד בְּחוּלָהּ וְאִישׁ לֹא יִדְעָהּ
 17 וְתֹרֵד הָעֵנָה^p) וְתַמְלֵא כֶּהָ וְתַעַל: וַיִּרְץ הָעֶבֶד לְקִרְאָתָהּ
 18 וַיֹּאמֶר חֲנֻמִּיאֲנִי^q) נָא מַעֲט־מַיִם מִבְּרֵךְ: וְהָאִמֶּר שְׁתָּה אֲדָנִי
 19 וְתַמְחֵר וְתִרְד^r) כֶּהָ עַל־יָדָהּ וְתִשְׁקֶהוּ: וְתִבֵּל לְהִשְׁקָתוֹ^s)
 כ וְהָאִמֶּר גַּם לְגִמְלִיךָ אֲשַׁאֲב^t) עַד אִם־כָּלוּ לְשִׁתָּת^u): וְתַמְחֵר
 וְתִעָר^v) כֶּהָ אֶל־הַשְּׂקָת^w) וְתִרְץ עוֹד אֶל־הַבְּאֵר^x) לִשְׂאֵב וְתִשְׁאֵב
 21 לְכָל־גִּמְלֵיו: וְהָאִישׁ מִשְׁתַּאֲחָ^y) לָהּ מִחֲרִישׁ^z) לְדַעַת הַהֲצִלָּהּ
 22 יִהְיֶה דָרְכּוֹ אִם־לֹא: וַיְהִי בְּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגִּמְלִים^a) לְשִׁתָּת^b) וַיִּקַּח
 הָאִישׁ גָּזֹם וְהָבַ בָּקַע מִשְׁקָלוֹ^c) וַיִּשְׁנֵי צְמִידִים עַל־יָדָיָה עֲשָׂרָה
 23 וְהָבַ מִשְׁקָלָם: וַיֹּאמֶר^d) בְּתַמִּי אֶתָּה^e) הַגִּידִי נָא לִּי חֵיטָשׁ בֵּית־^f)
 21 אֲבִיךָ מְקוֹם לָנוּ לָלֶיךָ: וְהָאִמֶּר אֵלָיו בְּתַבְּהוּאֵל אֲנֹכִי בֶן־
 כה מִלְכָּה אֲשֶׁר יִלְדָה לְנָחוּר: וְהָאִמֶּר אֵלָיו גַּם־תִּכְבֵּן גַּם־מִסְפִּיא^g)
 26 רַב עֲמָנו גַּם־מְקוֹם^h) לָלֶיךָ: וַיִּקַּח הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה:

h) Sam. יצאה. i) Sam. and ק' הַחֲנֹזֵר; and so in vv. 16, 25, 55, 57. j) Sam. בריך. k) LXX. insert: *ἐὼς ἂν παύσονται πίνουσαι*. l) Sam. הובחח. m) Sam. LXX. add אכרהם. n) Sam. LXX. Vulg. add וְהוֹרֵד. o) Sam. טובח. p) Sam. העין. q) Sam. הגמיני. r) Sam. וְהוֹרֵד. s) Sam. להשקותו. t) Sam. לשחח. u) Sam. וְהוֹרֵד. v) Sam. על השקות. w) Sam. הביר. x) Sam. משחח. y) Sam. ומהריש. z) LXX. insert כל before הגמלים. a) Sam. לשחח. b) Sam. inserts וְהוֹרֵד. c) LXX. *καὶ ἐπεσφύσασθαι αὐτὴν καὶ εἶπε*. d) Sam. so v. 47. e) Sam. בבית. f) Sam. מכפה; and so in v. 32. g) Cdd. Sam. Syr. גם. h) Sam. ללן.

אֲשֶׁר-עָמְדוּ וַיִּלְכְּדוּ וַיִּקְוּמוּ^v) בְּבֹקֶר וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי^w) לְאֲדָנִי:
 וַיֹּאמְרוּ^x) אֲחִיָּהּ וְאִמָּהּ תֵּשֶׁב הַנָּעַר אִתָּנוּ יָמִים אִם עֲשִׂיר אֶחָד^y) נָה
 תִּלְכֶּךָ: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם^z) אֶל-תַּאֲמָרוּ אֲתִי וַיְהוּה הַצִּלִּיהַ דְּרַכִּי^a) 56
 שְׁלַחְנִי וְאֶלְכָה לְאֲדָנִי^b): וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לְנָעַר וְנִשְׁאַלָה^c) אֹתָהּ 57
 פִּיָּהּ: וַיִּקְרְאוּ לְרַבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ^d) הַתִּלְכִּי עִם-הָאִישׁ 58
 הַזֶּה וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ: וַיִּשְׁלַחוּ אֹתָהּ רַבְקָה אַחֶתָם וְאֵת-מִנְקָתָהּ^e) 59
 וְאֵת-מַעְבַּד אֶבְרָהָם וְאֵת-אֶנְשָׁיו: וַיְבָרְכוּ אֹתָהּ רַבְקָה^f) וַיֹּאמְרוּ
 לָהּ אַחֲרָנִי אִתָּהּ הָיִי^g) לְאֵלֶפֶי רַבְקָה וַיִּירָשׁ וַיְרַעֲךָ^h) אֵת שְׂעִיר
 שְׁנָאִיוⁱ): וַתָּקָם רַבְקָה וַנְּעַרְתִּיהָ וַתִּרְפֹּבְנָהּ עַל-הַגְּמָלִים 61
 וַתִּלְכֶּנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיָּקָה הָעֶבֶד אֶת-רַבְקָתָה וַיִּלְכֶּךָ: וַיִּצְחָק 62
 בָּא מִבּוֹא^j) בָּאֵר לְתִי רָאִי וְהִיא יוֹשֶׁבֶת^k) בְּאֶרֶץ הַנָּגֹב: וַיֵּצֵא 63
 יִצְחָק לָשׁוֹנָה בַּשָּׂדֶה לַפְּנוֹת עָרֹב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּרְא וַיְהִי
 גְּמָלִים^l) בָּאִים: וַתִּשָּׂא רַבְקָה אֶת-עֵינֶיהָ וַתִּרְא אֹת-יִצְחָק 64
 וַתִּפֹּל מֵעַל הַגְּמֹל: וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד מִי-הָאִישׁ הַזֶּה^m) 65
 הַיֵּלֶךְ בַּשָּׂדֶה לִקְרֹאתָנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדָנִי וַתִּתֵּן
 חֲצִיעֶיךָ וַתַּחֲבֹם: וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֵת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר 66
 עָשָׂה: וַיְבָאָהּⁿ) יִצְחָק הָאֵלֶּיָּהּ שָׁרָה^o) אִמּוֹ וַיָּקָה אֶת-רַבְקָה 67
 וַתְּהִי-לּוֹ לְאִשָּׁה וַיַּאֲהֶבֶה וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ: פ

v) Sam. ויקמו. w) Sam. שלחני. LXX. Vulg. Syr. insert ואלכה, as in v. 56. x) Sam. ויאמרו. y) Sam. ואז חדש ואחר; vid. n. z) Sam. אליהם. a) Sam. את דרכי. b) Sam. אל אדני. c) Sam. ונשאל. d) Sam. לה. e) Sam. מינקה. f) Cd. 1. LXX. ms. A. Syr. Vulg. insert אההם. Vulg. omits רבקה. g) Sam. אחי הוי. h) Sam. ורעך. i) Edd. 2. Sam. איביו. j) Sam. LXX. במדבר. k) Sam. יושבת. l) Sam. הלו. m) Sam. ויפלה. n) Sam. ויביאה. LXX. εἰσιγγεῖν δέ. o) LXX. omit שרה here and insert it before אמו at the end of the verse.

- 43 אָנֹכִי^a) הִלֵּךְ עָלֶיהָ: הִנֵּה אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־עֵינַי הַמַּיִם וְהַיָּה
הַעֲלֵמָה הַיֵּצֵאת לְשָׂאֵב^b) וְאָמַרְתִּי אֵלֶיהָ הִשְׁקִינִי־נָא^c) מַעַט־מַיִם
44 מִבְּרֶךְ^d): וְאָמְרָה אֵלָיו גַּם־אֶתָּה שָׂתָה וְגַם לְגַמְלִיךְ אִשְׁשָׁב הוּא
מִהֶהֱאִשְׁתָּה אִשְׁרֵיהֶכֶּיח^e) יִהְיֶה לְבֹן־אֲדָנִי^f): אֲנִי טָרַם אֲבָלָה לְרֹכֵב
אֶל־לְבִי^g) וְהִנֵּה רִבְקָה יֹצֵאת וְכִסְתָּה עַל־שִׁבְכָמָה וְתִרְדַּר הָעֵינָה^h)
46 וְתִשָּׂאֵב וְאָמַר אֵלֶיהָ הִשְׁקִינִי נָאⁱ): וְתִמְחֹר וְתִוָּרַר בְּדָה^j)
מִעָלֶיהָ וְתֹאמַר שָׂתָה וְגַם־גַּמְלִיךְ אִשְׁשָׁה וְאִשְׁתָּ^k) וְגַם הַגַּמְלִים
47 הִשְׁקָתָה: וְאִשְׁשָׁל אֶתָּה וְאָמַר בְּתַמִּי אֶתָּ^l) וְתֹאמַר בֵּת־
כְּהוֹאֵל בֶּן־נָחוֹר אֲשֶׁר יִלְדֶהֶלּוּ מִלְכָּה וְאִשָּׁם^m) הַגִּזְוֹם עַל־
48 אֶפְתָּה וְהַצְמִירִים עַל־יָדֶיהָ: וְאֶקֶד וְאִשְׁתַּחֲוֶה לִיהוָה וְאֶבְרֹךְ
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרְחָם אֲשֶׁר הִנְחֵלִי בְּדֶרֶךְ אֱמֶת לְקַחַת
49 אֶת־בֵּת־אֲחִי אֲדָנִי לְבָנוּ: וְעַתָּה אִם־יִשְׁכַּם עֲשִׂים חֶסֶד וְאֱמֶת
אֶת־אֲדָנִי הַיָּדוּי לִיⁿ) וְאִם־לֹא הַיָּדוּי לִי וְאֶפְתָּה עַל־יָמִין^o) אִזּו
נ עַל־שִׁמְאֵל^p): וַיַּעַן לְבֹן וּבְתִיֹאֵל וַיֹּאמְרוּ מִיִּהוָה יֵצֵא הַדִּבָּר^q)
51 לֹא נֹכַח דִּבָּר אֵלֶיךָ כֵּעַ אוֹרִיב^r): הִנֵּה־רִבְקָה לִפְטִיךְ קָח וְלָקַח
52 וְתָחַי אִשָּׁה לְבֶן־אֲדָנֶיךָ כְּאִשֶּׁר דִּבָּר יְהוָה: וַיְהִי כְּאִשֶּׁר
שָׁמַע עֶבֶד אֲבָרְחָם אֶת־דִּבְרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה לִיהוָה:
53 וַיּוֹצֵא הָעֶבֶד^s) כָּל־יָבֶסֶף וְגַלְי וְהָב וּבְנָדִים וַיָּתֵן לְרִבְקָה
54 וּמִגְדָּנֹת^t) נָתַן לְאֶחָיָהּ^u) וּלְאִמָּהּ: וַיֵּאבְדּוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאִשָּׁשִׁים

a) Sam. אֲנִי. b) Cd. 1. Syr. Vulg. add מַיִם; LXX. καὶ αἱ θυγατέρες τῶν ἀνδρῶν τῆς πόλεως ἐκπορεύονται ἀντὶ λῆσαι ὕδωρ. c) Sam. הַשְׁקִינִי. d) Sam. מִבְּרֶךְ. e) Sam. הוֹכִיחַ. f) LXX. instead of 'לִבְנוֹן' have: ἐαυτοῦ θεράποντι Ἰσαάκ, and add: καὶ ἐν τούτῳ γινώσκειναι ὅτι πεποιθήσας ἔλεος τῷ κυρίῳ μου Ἀβραάμ. g) Cd. 1. Syr. omit אל לבי. h) Sam. הָעֵינַי. i) Sam. Syr. add מַעַט מַיִם מִבְּרֶךְ; Vulg. da mihi paululum bibere. j) LXX. insert: ἐπὶ τὸν βραχίονα αὐτῆς. Comp. vv. 15, 18. k) Sam. וְאִשְׁתָּה. l) LXX. insert ἀνάγκη—λόγῳ μοι. m) Sam. וְאִשָּׁם. n) LXX. omit הַיָּדוּי לִי. o) Sam. הַיָּמִין. p) Sam. הַשְׂמָאל. q) Cdd. 2. add הוּא. r) Sam. יוֹרִיב. s) Sam. עֶבֶד. t) Sam. וּמִגְדָּנֹת. u) Cd. 1. לְאִמָּה; LXX. Vulg. Syr. לְאֶחָיָהּ in the plur.

14 נָבִיאַת וְקָדְרָה^m) וְאֶדְבָּאⁿ) וּמִבְשָׁם: וּמִשְׁמַע וְדוֹמָה וּמִשָּׂא: תְּהַד^o) טו
 16 וְחִימָא^p) יְטוֹר^q) נְפִישׁ^r) וְקִדְמָה: אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּה
 שְׁמֵהֶם בְּחִצְרֵיהֶם וּבְטִירָתָם^s) שְׁנַיִם-עָשָׂר נְשִׂאִים^t) לְאִמָּהֶם:
 17 וְאֵלֶּה שְׁנֵי חֲנִי יִשְׁמָעֵאל מֵאֵת שְׁנֵה וּשְׁלֹשִׁים שְׁנֵה וְשִׁבְעֵה
 18 שְׁנַיִם וּנְגִיעַ וְלִמָּת^u) וַיֵּאָסֶף אֶל-עַמּוּי^v): וַיִּשְׁכְּנוּ מִחֻלָּה עַד-
 19 שׁוֹר^w) אֲשֶׁל עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶסְתָּה אִשְׁוֶרָה עַל-פְּנֵי כָל-
 אֲחָיו נָפַל: וְאֵלֶּה הַזֹּלָדֹת יִצְחָק בֶּן-אַבְרָהָם אַבְרָהָם הַזֶּלֶד
 אֶת-יִצְחָק: וַיְהִי יִצְחָק בֶּן-אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקָהְלוֹ אֶת-רַבְקָה כ
 בַּת-בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדָן אֲרָם אֲחֻת לָבֵן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה: 21
 וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לַיהוָה^x) לְנִכַּח אִשְׁתּוֹ כִּי עָקְרָה הִוא וַיַּעֲתֵר לוֹ
 22 יְהוָה וַתַּחַר רַבְקָה אִשְׁתּוֹ: וַיִּהְיֶה-צֵצוֹ הַבְּנִיִם בְּקִרְבָּהּ וַתֹּאמֶר
 23 אִם-בֶּן גָּמָל הִוא אֲנִכִּי וַתִּלָּךְ לְדָרֶשׁ אֶת-יְהוָה: וַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ
 שְׁנֵי גֵימִים^y) בְּבִטְנָהּ^z)
 וּשְׁנֵי לְאִמִּים מִמֶּעֶדָּה וַיִּפְרְרוּ
 וְלֹאֵם מִלֵּאָם וַאֲמִיץ^a)
 וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר^b):

24 וַיִּמְלְאוּ יְמִיהָ לָלֶדֶת וְהִנֵּה הַזֶּמֶם^c) בְּבִטְנָהּ: וַיֵּצֵא הָרֹאשׁוֹן^d)
 אֲדָמוֹנִי כָלוּ בְּאֶדְרֵת שֹׁעַר וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו: וְאַחֲרֵי-כֵן כה
 26 יֵצֵא אֲחָיו וַיְדוּ אֶחָד בְּעֵקֶב עֵשָׂו וַיִּקְרָא^e) שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק
 27 בֶּן-שְׁלֹשִׁים שְׁנֵה בְלֹדֶת אֲתָם: וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו
 אִישׁ יָדַע צֹיד אִישׁ שׁוֹדָה וַיַּעֲקֹב אִישׁ הָאֵם יָשָׁב אֲהֻלִּים:
 28 וַיֵּאָהֱב יִצְחָק אֶת-עֵשָׂו כִּי-צֹיד^f) בָּפִיו וַרְבֵּקָה אֲהֵבֶת אֶת-

m) Sam. נבאות קדר. n) Syr. ܐܕܒܐ. o) V. D. H. חדר; vid. n.
 p) Sam. וחימה. q) Syr. ܢܦܝܫ. r) Sam. ונפיש. s) Sam. שמותם.
 t) Sam. וכטירותם בחצרותם. u) Sam. נשיאים. v) Sam. וימות. w) Sam.
 גויסק'. x) Sam. אל יהוה. y) Cdd. Sam. and ܡܝܬܐ. z) Sam. בבטניך.
 a) Sam. קמץ בו"ק. b) Cd. 1. Sam. הצעיר. c) Sam. תאמים.
 d) Sam. הראישון. e) Cd. 1. Sam. ויקראו. f) Sam. צידו.

כה 25

² וַיִּסַּף אֲבָרְהָם וַיָּקַח אִשָּׁה וַיִּשְׁמָה קַטֹּרֶה: וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־
וַמְרָן^{p)} וְאֶת־יִקְשָׁן וְאֶת־מֶדָן וְאֶת־מִדְיָן וְאֶת־יִשְׁבָּק וְאֶת־שׁוּשִׁי:
³ וַיִּקְשָׁן יָלֵד^{q)} אֶת־יִשְׁבָּא וְאֶת־דָּדָן^{r)} וּבְנֵי דָדָן הָיוּ אֲשׁוּרִים^{s)} וְלִטְוּשִׁים^{t)}
⁴ וְלִאֲמִים^{u)}: וּבְנֵי מֶדָן עֵיפָח^{v)} וְעַפְלָר^{w)} וְחִלְזָר^{x)} וְאַבְדִּיעַ וְאַלְדֵּעָה
הַ כְּלִיאֵלָה בְּנֵי קַטֹּרֶה: וַיִּתֵּן אֲבָרְהָם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ לְיִצְחָק^{y)}:
⁶ וּלְבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאֲבָרְהָם נָתַן אֲבָרְהָם מִתְּנָת^{z)}
וַיִּשְׁלָחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנֵי בְעִירָנוּ חִי קְדָמָה אֶל־אֶרֶץ קְרָם^{a)}:
⁷ וְאַלְהָ יִמֵּי שְׁנֵי־חַיֵּי אֲבָרְהָם אֲשֶׁר־חַי מֵאֵת שָׁנָה וְשִׁבְעִים
⁸ שָׁנָה וְחֲמִשׁ שָׁנִים: וַיָּגָע וַיָּמָת אֲבָרְהָם בְּשִׁיבָה טִיבָה
⁹ וַקָּן וַיִּשְׁבַּע [וַיָּמִים]^{b)} וַיֵּאסֹף אֶל־עַמּוּי^{c)}: וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ וַיִּצְחָק
וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּנֵיו אֶל־מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֶל־שָׂרָה עֵפְרָן^{d)} בֶּן־צִחִל
יִחְתָּלִי אִשָּׁ-^{e)} עַל־פְּנֵי מִמְרָא: הַשָּׂרָה^{f)} אֲשֶׁר־קָנָה אֲבָרְהָם
¹¹ מֵאֵת בְּנֵי־חַת שָׂרָה קָבַר^{g)} אֲבָרְהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ: וַיְהִי אַחֲרֵי
מִית אֲבָרְהָם וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת־יִצְחָק בְּנֵו וַיִּשָּׁב וַיִּצְחָק עִם־
¹² בָּנָו לְחֵי רֵאִי: פ וְאַלְהָ תִּלְדָּה^{h)} וַיִּשְׁמַעֲאֵל בֶּן־אֲבָרְהָם
¹³ אֲשֶׁר יָלְדָהⁱ⁾ חֵגֶר הַמִּצְרִית^{j)} וַשָּׂתַת שָׂרָה לְאֲבָרְהָם: וְאַלְהָ
שָׂמֹחַ בְּנֵי וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּשִׁמְחָם^{k)} לְהוֹלִדָתָם בְּבֹר^{l)} וַיִּשְׁמַעֲאֵל

p) Sam. זמרון. q) Sam. הוליד. r) Syr. ^{٢٥}وَلَدَ. s) Sam. אשורים;
Syr. ^{٢٥}وَلَدَ. t) Sam. ולטושים. u) Syr. ^{٢٥}وَلَدَ. v) LXX. *Τεφάχ*.
w) Cdd. 2. Sam. LXX. ואפר. x) Sam. וחנק. y) Sam.
LXX. Syr. add בנו. z) Sam. מתנת. a) Sam. קדמה. b) V. D. H.
וַיִּשְׁבַּע. Vid. n. c) Sam. עמו. d) Sam. עפרון. e) Omitted in Cd.
1. Vulg. f) LXX. add: *καὶ τὸ σπῆλαιον*. g) Sam. שם קבור.
h) Sam. הולדה. i) Cd. 1. Vulg. add לו. j) Sam. ומצרית. k) Sam.
בשמחתם. l) Sam. בכור.

מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וַהֲנֵה יֹצֵחַק מִצָּחֶק אֵת
 רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ לְיֹצֵחַק וַיֹּאמֶר אָךְ הִנֵּה 9
 אִשְׁתְּךָ הִוא וְאִיךָ אִמְרָתְךָ אֲחֵתִי הִוא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יֹצֵחַק כִּי
 אִמְרָתִי פֶן־אָמִית עָלֶיהָ: וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ
 לָנוּ כְּמַעַט יִשְׁכַּב אַחֵר הָעָם אֶת־אִשְׁתְּךָ וַהֲבֵאתָ עָלֵינוּ אֲשָׁם:
 וַיֵּצֵא אַבְיִמֶלֶךְ אֶת־כָּל־הָעָם^b לֵאמֹר הַנִּנֵּעַ בְּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ 11
 מִזֶּמֶת יוֹמָתָה: וַיִּזְרַע וַיִּצְחָק בְּאֶרֶץ הַחֲוָה וַיִּמָּצֵא בִשְׁנָה הַחֲוָה 12
 מֵאֵה שְׁעָרִים^c וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה: וַיִּגְדֵּל הָאִישׁ וַיִּגְדַּל הָלֹךְ^d 13
 וַיִּגְדֵּל עַד כִּי־גָדֵל מְאֹד: וַיְהִי־לּוֹ מִקְנֵה־צֹאן וּמִקְנֵה בָקָר וַעֲבֹדָה 14
 רַבָּה וַיִּקְנֵצֵי אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים: וְכָל־הַבְּאֹרֹת^e אֲשֶׁר הִפְּרוּ עֲבָדֵי טו
 אֲבִיו בְּיָמֵי אַבְרָהָם^f אָבִיו סָתְמוֹם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עָפָר:
 וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל־יֹצֵחַק לֵךְ מֵעַמָּנוּ כִּי־עַצְמָתָּ מִמָּנוּ מְאֹד: 16
 וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם יֹצֵחַק וַיֵּחַן בְּנַחֲל־גֶרָר וַיָּשָׁב שָׁם: וַיָּשָׁב^g יֹצֵחַק 17
 וַיַּחְפֹּר וַאֲת־בְּאֹרֹת^h הַמַּיִם אֲשֶׁר הִפְּרוּ בְּיָמֵיⁱ אַבְרָהָם אָבִיו
 וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם^j וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת
 בְּשֵׁמֹת^k אֲשֶׁר־קָרָא לָהֶן אָבִיו: וַיַּחְפְּרוּ עֲבָדֵי־יֹצֵחַק בְּנַחֲל^l 19
 וַיִּמָּצְאוּ־שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים: וַיִּלְכְּבוּ רָעִי גֶרָר עִם־רָעִי כ
 יֹצֵחַק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם־הַבְּאֵר עֶשֶׂק כִּי הִתְעַשְׂקוּ
 עִמּוֹ: וַיַּחְפְּרוּ^m בְּאֵר אַחֶרֶתⁿ וַיִּרְכְּבוּ גַם־עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ 21
 שְׁטִנָּה: וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם וַיַּחְפֹּר^o בְּאֵר אַחֶרֶת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ 22
 וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחֹבוֹת^p וַיֹּאמֶר כִּי־עָתָה הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ

b) Sam. LXX. עמו. c) Cdd. LXX. Syr. Symm. Theod. (Onk.) יְעָרִים.
 d) Sam. הלך. e) Sam. הבארות. f) Omitted by LXX. g) Sam.
 עבדי. h) Sam. בארות. i) Sam. LXX. Vulg. עבדי. j) Sam. LXX. inserts
 אביו before בְּיָמֵי. k) LXX. add אביו. l) Sam. LXX. add
 גֶרָר; vid. v. 17. m) LXX. ἀπάρας δὲ ἐκείθεν ὠρυξε. n) Sam.
 אחרית, and so in v. 22. o) Cd. 1. Sam. Syr. Saad. ויחפרו. p) Sam.
 רחובות.

29 יַעֲקֹב׃ וַיֹּדֶר * יַעֲקֹב נָגִיד וַיָּבֹא עִשָׂו מִן־הַשָּׂדֶה וְהָיָא עִיף׃
 ל וַיֹּאמֶר עִשָׂו אֶל־יַעֲקֹב הֲלָעִיטָנִי ** נָא מִן־הָאֲדָמָה * הָאֲדָמָה הִזֶּה בִּי
 31 עִיף אֲנִכִּי עַל־כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֲדָוָם׃ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכָּרָה בָּיִם
 32 אֶת־בְּכֹרְתִי לִי׃ וַיֹּאמֶר עִשָׂו הִנֵּה אֲנִכִּי הוֹלֵךְ * לָמוֹת וְלָמָּה־
 33 זֶה לִּי בְכֹרֶה *׃ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הִשְׁבָּעָה * לִי בָיוֹם *׃ וַיִּשָּׁבַע
 34 לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת־בְּכֹרְתּוֹ לְיַעֲקֹב׃ וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעִשָׂו לֶחֶם וַיִּנְגִּד
 עֲרִשָׁיו *׃ וַיֵּאבֵל וַיִּשָּׁתַּךְ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיָּבֹא עִשָׂו אֶת־הַבְּכֹרֶה׃ פ

כו 26

א וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְכָּר הָרָעַב הָרְאִישֹׁן *׃ אֲשֶׁר הָיָה בֵּימֵי
 אֲבֹרָהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל־אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים גִּרְרָה׃
 2 וַיָּבֹא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל־תֵּבֶד מִצְרִימָה שָׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר
 3 אָמַר אֱלֹהִי׃ גֹּר *׃ בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאֶחָיָה עִמָּךְ וְאַבְרָהָם בִּי־לֶךְ
 וְלִזְרַעְךָ אִם־לֹן אֶת־כָּל־הָאֲרָצַת *׃ הָאֵל *׃ וַתִּקְמָלִי אֶת־הַשְּׁבָעָה *׃
 4 אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אֶקִּיד׃ וְהִרְבִּיתִי אֶת־זֶרְעִךָ בְּכוֹכְבֵי
 הַשָּׁמַיִם וַנִּהְיֶיךָ לְזֶרְעֶךָ אֵת כָּל־הָאֲרָצַת הָאֵל וְהַחֲסִרְכוּ בְּזֶרְעֶךָ
 ה כָּל גּוֹי *׃ הָאֲרֶץ׃ עָרַב אִשְׁר־שָׁמַע אֲבָרָהָם *׃ בְּקִלְי *׃ וַיִּשְׁמַל
 6 מִשְׁמַרְתִּי מִצֹּחִי חֲקִיתִי *׃ וְתוֹרַתִּי׃ וַיָּשָׁב יִצְחָק בְּגִרְרָה׃
 7 וַיִּשְׁאָלוּ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ *׃ וַיֹּאמֶר אֶחָתִי הִוא בִּי יֵרָא
 לֵאמֹר אִשְׁתִּי *׃ פֶּן־יִהְרָגֵנִי *׃ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם עַל־רָבָקָה בִּרְמוּכָת
 8 מִרְעָה הִיא׃ וַיְהִי כִּי־אָרְבוּ־לוֹ *׃ א *׃ שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקָף אֲבִימֶלֶךְ

g) Sam., according to Lond. Polygl. and Kenn. יאוד, but Paris Polygl. & Cdd. as Heb. h) Sam. העלטני. i) Sam. האדום. j) Sam. הרעב. k) Sam. בכורה. l) Sam. השבע. m) Omitted in Cdd. 4. Vulg. Saad. n) Sam. עד שים. o) Sam. הראישון. p) Sam. גר; LXX. Vulg. גור. q) Sam. הארצות; so in v. 4. r) Cd. 1. Sam. האלה; so in v. 4. s) Sam. השבועה. t) Sam. גוי. u) Sam. LXX. add אכך. v) Sam. רבקה. w) Sam. חקתי. x) Sam. על אשהו; LXX. insert רבקה. y) Sam. adds היא. z) Sam. יהגרוני. a) Sam. reads כאשר instead of כי.

g) Sam. וּזְכַּרְתִּיהָ. h) Sam. מֵרֵאשִׁית. i) Sam. הַגְדֹּל. j) Omitted in LXX. Vulg. k) Cd. 1. LXX. Vulg. Syr. omit נָא. l) פָּהַח in LXX. Vulg. k) Cd. 1. LXX. Vulg. Syr. Saad. יֵלֵא. m) Sam. חֲלִיהֶךָ. n) Sam. וְהִבֵּאת. o) Sam. וְצִיד. p) Sam. and צִידֶךָ. q) Sam. וְהִבֵּאת. r) Sam. יֵאבֵל. s) LXX. τῶ πατρὶ αὐτοῦ (לְאִבִּי). t) LXX. insert הַקָּצֵן. u) Sam. הִבֵּא. v) Sam. וְאֶבְרַכְךָ. w) Sam. בְּקוֹלִי; LXX. omit. x) Sam. בְּעֵבֶר. y) Sam. ἀπαλούς καὶ τ' (LXX. insert before אֲבִיךָ). z) LXX. insert אֲבִיךָ. a) Sam. הִנֵּה. b) Sam. שְׁעִיר. c) Sam. אֶף. d) Sam. בְּקוֹלִי.

23 וּפְרִינוּ בְּאֶרֶץ: וַיַּעַל מֹשֶׁה בְּאֶר שָׁבַע: וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה
 24 בְּלִילָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲנִכִּי אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָם אֲבִיךָ אֶל-תִּירָא
 כִּי-אַתָּה אֲנִי וּבְרַבְרִיךָ וְהַרְבִּיתִי אֶת-יִרְעָךָ בְּעֶבֶר אֲבֹתֶיךָם
 כַּח עֲבָדִי^q): וַיֵּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה וַיֵּט-שָׁם^r אֶהָלוּ
 26 וַיִּכְרוּ-שָׁם עֲבָדֵי-יִצְחָק בְּאֶר^s): וַאֲבִימֶלֶךְ הַחֵד אֵלָיו מִגֵּרָר
 27 וַאֲחֻזַּת מִרְעָהוּ וּפִיכָל^t שֶׁר-צָבָא: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם^u) יִצְחָק
 מְדוּעַ בָּאתֶם אֵלַי וְאַתֶּם שְׂנֵאתֶם אֹתִי וְתִשְׁלַחְנִי מֵאַתְּבָם:
 28 וַיֹּאמְרוּ רָצוּ רָאִינוּ כִּי-הִיָּה יְהוָה וְעַמְּךָ וַיֹּאמֶר תְּהִי^v) נָא
 29 אֱלֹהֵי בֵינוּתֵינוּ בֵּינֵינוּ^w) וּבִינָךְ וּבִנְיָתְךָ בְּרִית עֲמָךְ: אִם-תִּפְעֹלֶשָׁה
 עִמָּנוּ רָעָה^x) בְּאַשֵׁל לֹא נִגְעֵנוּךְ וּבְאַשֵׁר עֲשִׂינוּ עֲמָךְ רַק-טוֹב
 ל וְנִשְׁלַחְךָ בְּשָׁלוֹם אֲתָה עֲתָה^y) בְּרוּךְ יְהוָה: וַיַּעַשׂ לָהֶם
 31 מִשְׁתָּה וַיֹּאדָלוּ וַיִּשְׁתּוּ: וַיִּשְׁכְּמוּ^z) בַּבֹּקֶר וַיִּשְׁבְּעוּ אִישׁ לְאָחִיו^a)
 32 וַיִּשְׁלַחֵם יִצְחָק וַיִּלְכוּ מֵאֹתוֹ בְּשָׁלוֹם: וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא
 וַיָּבֹאוּ עֲבָדֵי יִצְחָק וַיַּגִּדוּ לוֹ עַל-אֲדֹת הַבָּאָר אֲשֶׁר חִפְּרוּ
 33 וַיֹּאמְרוּ לוֹ^b) מִצָּאנוּ מַיִם: וַיִּקְרָא אֹתָהּ שְׁבַעָה^c) עַל-כֵּן שֵׁם-
 34 הָעֵיִר בְּאֶר שְׁבַע עַד תַּיּוֹם הַזֶּה: ׀ וַיְהִי עֲשׂוֹ בֶן-
 אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת-יְהוֹדִית בַּת-בָּאָרִי^d) הַחֵדִי וְאֶת-
 לֶה בְּשֵׁמֶת בַּת-אֵילָן הַחֵדִי^e): מֵרַח רֹחַ לְיִצְחָק וְלִרְבֵּקָה:
 ׀

ם

q) Cd. 1. inserts אביך before עבדי. LXX. τὸν πατέρα σου, reading אביך, and Saad. omits עבדי. r) נ"א בצרי (in יט). s) LXX. add: ἐν τῇ φάραγγι Γεράρῳ (בנחל גרר). t) Sam. ושי בל. u) Sam. אליהם. v) Sam. תהיה. w) Sam. בינחנו בינו. x) Sam. רע. y) Sam. עתה אתה. z) Sam. וישכמו. a) Sam. לרעהו. b) Cdd. 2. LXX. לא; vid. n. c) Cdd. 2. Syr. Aq. Symm. Vulg. read שבע. d) LXX. Βεωχ. e) Sam. ברת אילון ההי, so also LXX. cod. Alex. and Syr. f) Sam. ותהינה.

וַיְהִי כִּאֲשֶׁר כָּלָה יִצְחָק לְבָרְקָה אֶת־יַעֲקֹב^z) וַיְהִי אָז יֵצֵא ל
 יֵצֵא יַעֲקֹב מֵאֵת פָּנָיו יִצְחָק אָבִיו וַעֲשׂוּ אֹהֳיוּ כֹּא מִצִּידוֹ^a):
 וַיַּעֲשׂ^b) גַּם־הוּא מִטַּעֲמִים וַיָּבֹא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקֹם^c) 31
 אָבִי וַיֹּאבֵל מִצִּיד בָּנָו בַּעֲבָר^d) תִּבְרַכְנִי נִפְשָׁךְ: וַיֹּאמֶר לוֹ^e)
 יִצְחָק אָבִיו מִי־אַתָּה וַיֹּאמֶר אָנִי בִנְךָ בְּרָכָה עֲשׂוּ: וַיַּחֲרֹד 32
 יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד־מָאֹד וַיֹּאמֶר מִי־אַפּוֹא הוּא^f) הַצֵּד־ 33
 צוֹר וַיָּבֹא לוֹ וַאֲבֵל מִכָּל בְּטָרִם תָּבוֹא וַאֲבִרְכָהוּ גַם־^g)
 בְּרוּךְ יִהְיֶה: בְּשִׁמְעִי^h) עֲשׂוּ אֶת־דְּבָרֵי אָבִיו וַיִּצְעַק צָעָקָה 34
 גְּדֹלָה וּמָרָה עַד־מָאֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיוⁱ) בְּרַכְנִי גַם־אֲנִי אָבִי: לֹה
 וַיֹּאמֶר^k) כֹּא אֲחִיד בְּמִרְמָה וַיִּקַּח בְּרִכְתּוֹ^j): וַיֹּאמֶר הִכִּי^m) קָלָא 36
 שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹבֵנִי יְהוָה פַּעַמִּים אֶת־בְּרִכְתִּיⁿ) לָקַח^o) וַהֲנִי עַתָּה
 לָקַח בְּרִכְתִּי וַיֹּאמֶר הֲלֹא־אֶצְלָתָ^p) לוֹ בְּרָכָה: וַיַּעַן יִצְחָק 37
 וַיֹּאמֶר לַעֲשׂוּ הֵן גָּבִיר שְׁמִתִּיו לָךְ וְאֶת־כָּל־אֹהֳיוּ נָתַתִּי לוֹ
 לַעֲבָדִים וְדָגַן וְחִירָשׁ סִמְכָתִי וּלְכָה^q) אֲפּוֹא מֶה אֶעֱשֶׂה בְּנִי:
 וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אֶל־אָבִיו הַבְּרָכָה אַחַת הוּא־לָךְ אָבִי בְּרַכְנִי גַם־ 38
 אֲנִי אָבִי^r) וַיֵּשֶׁא עֲשׂו קְלוֹ^s) וַיִּבֶר: וַיַּעַן יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר 39
 אֱלֹהִי

הַנֶּה^t) מִשְׁמַנִּי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבָךְ
 וּמִטָּל^u) הַשָּׁמַיִם מִעַל^v):

ם

וְעַל־חֲרָבָךְ תַּחֲלִיחַ

וְאֶת־אֲחִיד תַּעֲבֹד

וַהֲיֶה כִּאֲשֶׁר תִּרְוֶר^w)

וּפְרִקָתָ עָלוֹ^x) מִעַל צִוְּאָרָךְ:

z) LXX. insert בנו. a) Omitted in Sam. b) Sam. ויעס, but edd. as Heb. c) Sam. יקום. d) Sam. בעבור. e) Sam. אליו. f) Sam. omits הוא, and has הפו instead of אפוא. g) Sam. וגם. h) Sam. LXX. insert כשמע. i) Cd. 1. LXX. insert ישחק. j) Omitted in Cd. 1. LXX. Vulg. k) LXX. add לו. l) Sam. את ברכתך. m) Sam. הכו. n) Sam. בבורתי. o) קמץ בו"ק. p) Sam. הצלת. q) Sam. ולך. r) LXX. insert: κατανιχθέντος δὲ Ἰσαάκ. s) Sam. קולו. t) Sam. הן. u) Cdd. Sam. מטל. v) Sam. ממעל. w) Sam. האדר. x) Sam. עולו.

טו וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטַּעַמִּים בְּאִשֶּׁר אָתָּב אָדָּמוֹ: וַתִּקַּח רָבֵקָה אֶת־
 בְּנֵי עִשָׂו בְּנֵה תְּהַדֵּל הַחֲמֹלֹת^{טז} אֲשֶׁר אָתָּה בְּבֵית וַתִּלְבָּשׁ אֶת־
 16 יַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּאָן: וְאֵת עֵרֹת גְּדִי^{יז} הָעֹזִים הַלְבִּיֶשָׁה עַל־יָדָיו
 17 וְעַל חֻלְקֹת צִנְאוֹ^{יח}: וַתִּתֵּן אֶת־הַמִּטַּעֲמִים וְאֶת־חֻלְקֵם אֲשֶׁר
 18 עָשָׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנֵה: וַיָּבֹא אֶל־אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר
 19 הֲלֵנִי מִי אָתָּה בְּנִי: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו אֲנִכִּי עִשָׂו בְּכֶדֶךָ
 עָשִׂיתִי בְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוֹס־נָא יִשְׁכַּח^כ וְאֶבְלָה מִצִּידִי
 כ בַּעֲבוּר הַדְּבָרֵכֶנִי נִפְשָׁךְ: וַיֹּאמֶר יַצְחָק אֶל־בָּנָו מִחֲנֹה מִחֲרֹת
 21 לְמִצָּא בְּנִי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרַח^{כא} יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ לְפָנַי: וַיֹּאמֶר
 יַצְחָק אֶל־יַעֲקֹב וְגִשְׁתָּנָא וְאַמְשֶׁךָ^{כב} בְּנִי הָאֵתָּה וְהָ בְנִי עִשָׂו
 22 אֶסְלָא: וַיֵּגֶשׁ יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אָבִיו וַיְמַשְׁהוּ^{כג} וַיֹּאמֶר הַקֵּל^{כד}
 23 קֵיל יַעֲקֹב וְהַיִּדָּם יָדִי עִשָׂו: וְלֹא הִבִּירוּ כִּי־הָיוּ יָדָיו כִּי־י
 24 עִשָׂו אָהָו שְׁעָרָת^{כה} וַיִּבְרַכְהוּ: וַיֹּאמֶר אָתָּה^{כו} וְהָ בְנִי עִשָׂו וַיֹּאמֶר
 כה אָנִי: וַיֹּאמֶר הַגִּישָׁה^{כז} לִי וְאֶבְלָה^{כח} מִצִּיד^{כט} בְּנִי לְמַעַן תִּבְרַכָּךְ
 26 נִפְשִׁי וַיִּגֹּשְׁלוּ וַיֹּאכַל וַיָּבֹא לוֹ יֵן וַיִּנָּשֶׂה: וַיֹּאמֶר אֵלָיו
 27 יִצְחָק אָבִיו גִּישָׁה־נָּא וְשִׁקְה־לִּי בְנִי: וַיִּגֹּשֶׁשׁ לוֹ וַיִּרַח
 אֶת־דְּבָרֵם בְּנָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמֶר רֵא^ל רֵיחַ בְּנִי כְרִית שְׁלָחָה^א
 אֲשֶׁר בְּרָכָו^ב יִהְיֶה:

28 וַתִּתֵּן־לֶךְ הָאֱלֹהִים
 וּמִשְׁמֵי הָאָרֶץ
 29 יַעֲבֹדוּךָ עַמִּים
 תְּהִי^ג גְּבִיר לְאֹהֶיךָ
 אֲרִיךְ^ד אִרְוֹ
 מִטִּי^ה הַשָּׁמַיִם
 וְרֹב דָּגָן וְתִירָשׁ^ו:
 וַיִּשְׁתַּחֲוֶי^ז לֶךְ לְאֲמִים
 וַיִּשְׁתַּחֲוֶי לֶךְ בְּנֵי אֲמָה
 וּמִגְּבֻרֶיךָ^ח בְּרוּךְ:

c) Sam. הגדול החמירות. f) Sam. ערות גדי. g) Sam. צוארו.
 h) Sam. שבע. i) Sam. הקרא. j) Sam. ואמושך. k) Sam. והבשהו.
 l) Sam. הקול. m) Sam. שעירות. n) Sam. האתה. o) Sam. הגישה.
 p) Sam. ואכל. q) LXX. ἀπὸ τῆς θήρας σου; so Vulg. r) Sam.
 s) Sam LXX. Vulg. הרשה טלא. t) Sam. ברכהו. u) Sam.
 v) So Cdd. mult. Sam. and ק, but V. D. H. וַיִּשְׁתַּחֲוֶי; vid. n.
 w) Sam. הוי. x) Cdd. ארך. y) Cdd. ומברך.

אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פָּדָהָּ אָרָם׃ וַיֵּרָא עָשׂוּ בִּי רָעוֹת בְּנוֹת 8
 בְּנֵעֵן בְּעֵינֵי יִצְחָק אָבִיו׃ וַיֵּלֶךְ עָשׂוּ אֶל־יִשְׁמָעֵאל^j) וַיִּקַּח אֶת־ 9
 מִחְלָתָוּ׃ בֶּת־יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אֲבִרְהָם אֲחֻזַּת נְבוֹת^k) עַל־נָשָׁיו לִוּ 10
 לְאִשָּׁה׃ וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ^l) חֲרָנָה׃ וַיִּפְגַּע בַּמָּקִים 11
 וַיֵּלֶן שֵׁם בִּירְבָּא הַשָּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבֵנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מְרֹאשְׁתָּיו^m)
 וַיִּשְׁכֵּב בַּמָּקִים הַהוּא׃ וַיַּחֲלֶם סֹלֶם וַהֲנֶה סֹלֶם מִצֵּב אֶרְצָה וְרָאִשׁוֹ 12
 מִנִּיעַ הַשָּׁמַיְמָהⁿ) וַהֲנֶה מִלְּאֲבֵי אֱלֹהִים עֲלִים וַיִּרְדּוּ בּוֹ׃
 וַהֲנֶה^o) יַחֲוֶה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יַחֲוֶה^p) אֱלֹהֵי אֲבִירָהִם 13
 אֲבִיר וְאֵלֹהֵי יִצְחָק הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אִתָּהּ שָׁכַב עָלֶיהָ לָךְ אֶתְנַנָּה
 וְלִזְרַעֲךָ׃ וַהֲנֶה וַרְעָד בְּעַפְרֵי הָאֶרֶץ וּפְרֻצַּת יָמָה וְקִדְמָה 14
 וּצְפֹנָה^q) וַנִּגְבְּה וַנִּבְרָכוּ בָךְ כָּל־מִשְׁפְּחוֹת^r) הָאֲדָמָה וּבִזְרַעֲךָ׃
 וַהֲנֶה אֲנֹכִי עֹמֵד וּשְׁמִרְתִּיךָ^s) בְּכָל אֲשֶׁר־תֵּלֶךְ וַהֲשַׁבְתִּיךָ^t) אֶר־טו
 הָאֲדָמָה הַזֹּאת בִּי לֹא אֶעֱזֹבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם־עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר־ 15
 דִּבַּרְתִּי לָךְ׃ וַיִּקָּץ^u) יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָבִן יֵשׁ יַחֲוֶה 16
 בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי׃ וַיֵּרָא וַיֹּאמֶר מַה־נֹּרָא 17
 הַמָּקוֹם הַזֶּה אֲנִי יָזָה בִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם׃
 וַיִּשְׁבֹּם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח אֶת־הָאֲבֵן אֲשֶׁר־שָׂם מְרֹאשְׁתָּיו 18
 וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מִצְבֶּה וַיִּצֹק שָׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ׃ וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־ 19
 הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוֹלָם לָוִי^v) שֵׁם־הָעִיר לְרֹאשְׁנָה^w)׃
 וַיִּבֶר יַעֲקֹב^x) נֶגֶד לֵאמֹר אִם־יִהְיֶה אֱלֹהִים^y) עִמָּדִי וּשְׁמֶרְנִי כ־
 בְּדֶרֶךְ הַזֶּה הוֹלֵךְ אֲשֶׁר אֲנֹכִי חוֹלֵךְ^z) וְנִתַּן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבִגְדֵי

j) Sam. omits אל ישמעאל. k) Sam. נבאות. l) Sam. Syr. Saad. ללכה. m) Sam. מראישתיו, and so in v. 18. n) Sam. השמים. o) LXX. Vulg. omit הנה. p) Omitted by LXX. q) Sam. וצפונה. r) Sam. משפחות. s) Sam. ושמרתי. t) Sam. והשבתי. u) Sam. ויקץ. v) Sam. לווה. w) Sam. לראשונה. Cd. 1. Onk. ed. 1. בראשנה. x) Sam. יעקב, but Paris Polygl. and edd. as Heb. y) LXX. יהוה אלהים. z) Sam. אני הלך.

- 41 וישטם עשו את-יעקב על-הברכה אשר ברכו אביו ויאמר
עשו בלבד יקראו ימי אכל אביו ואחרונה את-יעקב אחי;
42 ויגד לרבקה את-דברי עשו בנה הנדל^י) ותשלח ותקרא
ליעקב בנה הקטן ותאמר אליו: הנה עשו אחיך מתנחם
43 לך להרגך: ועתה בני שמע בקולי^ז) וקום ברח-ך^ח) אל-לבן
44 אחי חרנה: וישבת עמו ימים אחדים עד אשר-תשוב
מה חמת אחיך: עד-שוב^ב) אף-אחיך ממך וישב את אשר-
עשית לו ושלחתי ולקחתי משם למה אשב גם-שניכם
46 יום אחד: ויאמר רבקה אל-יצחק קצתי בחיי מפני
בנות^ט) חת אם-לקח יעקב אשה מבנות-חת כאלה^ד). מבנות
הארץ למה לי חיים:

כח 28

- א ויקרא יצחק אל-יעקב ויברך אותו ויצלוהו ויאמר לו לא-
2 תקח אשה מבנות כנען: קום לך פדנה ארם ביתה^ט) בהואל
3 אבי אמך וקח-לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך: ואל
4 שדי^י) וברך אתך ויפדה ויברך והיית לקהל עמים: ויתן-
לך את-ברכת אברהם^ט) לך ולזרעך אתה לרשק^י) את-ארץ
ה מגיד אשר-נתן אלהים^י) לאברהם: וישלח יצחק את-
יעקב וילך פדנה ארם אל-לבן בן-בהואל הארמי אחי רבקה
6 אם יעקב ועשו: וירא עשו כי-ברך יצחק את-יעקב וישלח
אתו פדנה ארם לקחת-לו משם אשה בברכו אתו ויצו
7 עליו לאמר לא-תקח אשה מבנות כנען: וישמע יעקב אל-

y) Sam. הגדול. z) Sam. בקולי. a) LXX. insert: *εις την Μεσοποταμίαν*. b) Sam. שב. c) LXX. insert: בני. d) LXX. Vulg. omit חת כאלה. e) Sam. בית. f) Sam. שרה. LXX. *ὁ θεός μου*. g) Cd. 1. Sam. insert: אביך; LXX. *τῶν πατρὸς μου*. h) Sam. לרשת. i) Sam. יהיה.

אָבִיָּהּ הוּא וְכִי בֶן־רִבְקָה הוּא וַתֵּרֶץ וַתַּגֵּד^l לְאָבִיָּהּ^m): וַיְהִי¹³
 כִּשְׁמַע לָבֵן אֶת־שְׁמֵעַ וַיַּעֲקֹב בֶּן־אֶחָיו וַיֵּרֶץ לְקִרְאָתוֹ
 וַיַּחֲבֹק־לוֹ וַיִּנָּשֶׁק־לוֹ וַיִּבְרָאֵהוּⁿ אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּסְפֹּר לָלָבֵן אֶת־
 כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: וַיֹּאמֶר לוֹ לָבֵן אֵךְ^o עֲצָמֵי וּבְשָׂרֵי אֶחָה¹⁴
 וַיָּשָׁב עִמּוֹ תָּרַשׁ יָמִים: וַיֹּאמֶר לָבֵן לַיַּעֲקֹב תְּכִי־אֲחִי אֶחָה טו
 וַעֲבַדְתָּנִי חָנָם הַגִּידָה לִּי מַה־מִּשְׁבְּרִתְךָ: וּלְלָבֵן שְׁתֵּי בָנוֹת¹⁶
 שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאמֹר וְשֵׁם הַקְּטָנָה רָחֵל: וַעֲיָנִי לֵאמֹר רַבּוֹת¹⁷
 וַרְחֵל הָיְתָה יִפְתָּ־תָאֵר וַיִּפֹּת מִרְאָה^p): וַיֹּאחֲזֵב יַעֲקֹב אֶת־רְחֵל¹⁸
 וַיֹּאמֶר אֶעֱבֹדָךְ שִׁבְעַ שָׁנִים בְּרָחֵל בְּתוּךָ הַקְּטָנָה: וַיֹּאמֶר לָבֵן¹⁹
 טוֹב תְּכִי אֶתָּה לָךְ מִתְּכִי אֶתָּה לְאִישׁ אֲחֵר שְׁבָחָה^q): עַמְרִי:
 וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרָחֵל שִׁבְעַ שָׁנִים וַיְהִי בְּעֵינָיו כַּיָּמִים אֲחָדִים כ
 בְּאַחֲבָתוֹ אֶתָּה: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבֵן הֲבֵית־אֶת־אִשְׁתִּי כִּי²¹
 מָלְאוּ יָמִי וְאִבְרָאָה^r אֵלִיָּה: וַיֹּאחֲזֵק לָבֵן אֶת־כָּל־אֲנָשֵׁי^s הַמָּקוֹם²²
 וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה: וַיְהִי בָעָרִב וַיִּקַּח אֶת־לֵאָה בָּתּוֹ וַיָּבֵא אֶתָּה²³
 אֵלָיו^t וַיָּבֵא אֵלִיָּה^u): וַיִּתֵּן לָבֵן לָהּ^v אֶת־וּלְפָה שִׁפְחָתוֹ לְלֵאָה²⁴
 בָּתּוֹ שִׁפְחָה^w): וַיְהִי בִּבְקָר וַהֲנִיָּה־הוּא לֵאמֹר וַיֹּאמֶר^x אֶל־לָבֵן כֹּה
 מַה־זֹּאת עֲשִׂיתָ לִּי הֲלֹא^y בְּרָחֵל עֲבַדְתִּי עֹמֶד וְלָמָּה^z רַמִּיתָנִי:
 וַיֹּאמֶר לָבֵן לֹא־יַעֲשֶׂה כֵן בְּמִקְוָמִנִי^a לְתֵת הַצִּיעִירָה לִפְנֵי²⁶
 הַבְּכִירָה: מִלֵּא שִׁבְעַ זֹאת וְנִתְּנָה^b לָךְ גַּם־אֶת־זֹאת בְּעֲבֹדָה²⁷
 אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עַמְרִי עוֹד שִׁבְעַ־שָׁנִים אַחֲרוֹת: וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן²⁸
 וַיִּמְלֵא שִׁבְעַ זֹאת וַיִּתֵּן־לוֹ אֶת־רְחֵל בָּתּוֹ לוֹ^c לְאִשָּׁה: וַיִּתֵּן²⁹

l) Sam. וחגיר. m) LXX. add: κατὰ τὰ ῥήματα ταῦτα.
 n) Sam. ויבאהו. o) Omitted by LXX, Vulg. p) LXX. perhaps insert מאר. q) Sam. שב. r) Sam. ואבוא. s) Cdd. 2, Saad. omit כל. t) Cd. 1. LXX. אל יעקב. u) Sam. LXX. add יעקב. v) Omitted in Cdd. 2. and Sam. w) Cdd. Sam. לשפחה. x) LXX. add יעקב. y) Sam. הלוא. z) Cd. 1. Vulg. Syr. למה. a) Cdd. Sam. במקומינו. b) Sam. LXX, Syr. Vulg. Saad. ואהן. c) Omitted in Cdd. Syr. Saad.

21 לְלִבְשׁ: וְשָׂכַתִּי בְשָׁלוֹם אֶל-בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לֵאלֹהִים:
 22 וְהָאָבֶן הַזֶּה אֲשֶׁר-שָׂמִיתִי מִצֵּבָה יְהוָה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל
 אֲשֶׁר תִּפְתֵּן-לִי עֲשֹׂר אֲעֲשֶׂרנִי לָךְ:

כט 29

2 וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב רִגְלָיו וַיֵּלֶךְ אֶרְצָה^a בְּנִי-קָדֵם^b): וַיֵּרָא וְהִנֵּה בְּאֵר
 בְּשִׂדָּה וְהִנֵּה-שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדְרֵי-צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ כִּי מִן-
 הַבְּאֵר הָיִיא וַיִּשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְהָאָבֶן^c גִּדְּלָה עַל-פִּי הַבְּאֵר:
 3 וַנִּאֲסֹפוּ-שָׂמָּה^d כָּל הָעֲדָרִים^e וַיִּגְּלְלוּ אֶת-הָאָבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר
 וְהִשְׁקוּ אֶת-הַצֹּאן וְהַשִּׁיבוּ אֶת-הָאָבֶן עַל-פִּי הַבְּאֵר לְמַקְמָה^f):
 4 וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲחֵי מֵאִין אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִדָּרָן אֲנַחְנוּ:
 ה וַיֹּאמֶר לָהֶם הִירְעֵתֶם אֶת-לָבָן בֶּן-נָחוֹר וַיֹּאמְרוּ יִרְעֵנוּ:
 6 וַיֹּאמֶר לָהֶם הַשָּׁלוֹם לָךְ וַיֹּאמְרוּ שָׁלוֹם וְהִנֵּה רָחֵל בָּתּוֹ בָּאָה
 7 עִם-הַצֹּאן: וַיֹּאמֶר^g) הֵן עוֹר הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא-עָתָה הֹאֲסֵף הַמִּקְנֵה
 8 הַיִּשְׁקוּ הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ: וַיֹּאמְרוּ לֹא נוּכָל עַד אֲשֶׁר יֵאָסֶפוּ
 כָּל-הָעֲדָרִים^h) וַיִּגְּלְלוּ אֶת-הָאָבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּאן:
 9 עוֹרֵנוּ מְדַבֵּר עִמָּם וְרָחֵלⁱ) בָּאָה עִם-הַצֹּאן אֲשֶׁר לְאִבֶּיהָ כִּי
 יִרְעָה הוּא^j): וַיְהִי בְּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת-רָחֵל בַּת-לָבָן אֲחֵי
 אִמּוֹ וְאֶת-צֹאן לָבָן אֲחֵי אִמּוֹ וַיֵּגֶשׁ יַעֲקֹב וַיִּגַּל אֶת-הָאָבֶן
 11 מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיִּשָּׁק אֶת-צֹאן לָבָן אֲחֵי אִמּוֹ: וַיִּשָּׁק יַעֲקֹב
 12 לְרָחֵל וַיֵּשֶׂא אֶת-קָלוֹ^k) וַיִּבֶךְ: וַיִּגֵּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחֵי

a) Sam. ארץ. b) LXX. add: πρὸς Ἀάβαν τὸν υἱὸν Βαθου-
 ῆλ τοῦ Σύρου, ἀδελφὸν δὲ Περέκκας μητρὸς Ἰακώβ καὶ Ἡσαῦ.
 c) Sam. יואבן. d) Sam. שם. e) Sam. הרעים. f) Sam. למקומה.
 g) Cd. 1. Sam. Syr. Saad. insert להם; LXX. Syr. Vulg. insert
 יעקב. h) Sam. LXX. הרעים. i) LXX. καὶ ἰδοὺ Παχὴλ ἡ θυγά-
 τηρ Ἀάβαν. Vulg. et ecce Rachel. j) LXX. add: τὰ πρόβατα
 τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Vulg. gregem. k) Sam. קולו.

שָׁנִי לְעֵקֶב: וַתֹּאמֶר רָחֵל (נִפְתָּלִי^r) אֱלֹהִים וַנִּפְתַּלְתִּי עִם-
 8 אַחֲוִי^s) גַּם-יִבְלֵתִי^t) וַתִּקְרָא שְׁמוֹ^u) נִפְתָּלִי: וַתֵּרָא לְאָה כִּי עָמְדָה
 מִלֶּדֶת וַתִּקַּח אֶת-זֹלֶפֶה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְעֵקֶב לְאִשָּׁה:^v)
 9 וַתֵּלֶד^w) וּזְלֶפֶה שִׁפְחַת לְאָה לְעֵקֶב בֶּן: וַתֹּאמֶר לְאָה בְנִי
 10 וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ גָּד: וַתֵּלֶד וּזְלֶפֶה שִׁפְחַת לְאָה בֶּן שְׁנֵי
 11 לְעֵקֶב: וַתֹּאמֶר לְאָה בְּאִשְׁרֵי כִּי אֲשָׁרוּנִי בָנוֹת וַתִּקְרָא
 12 אֶת-שְׁמוֹ אָשֶׁר: וַיֵּלֶד רְאוּבֵן בִּימֵי קִצִּיר-חֲטָיִים וַיִּמָּצֵא
 13 דוֹדָאִים בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל-לְאָה וַתֹּאמֶר רָחֵל אֶל-
 14 לְאָה^x) הִנֵּי-נָא לִי מִדּוֹדָי בְּנֵי^y): וַתֹּאמֶר לָהּ הֲמַעַטְ קַחְתָּ מִי
 אֶת-אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַּם אֶת-דּוֹדָי^z) בָּנֵי וַתֹּאמֶר רָחֵל לָבֵן^a) וַיִּשָּׁב
 15 עִמָּהּ^b) הַלַּיְלָה תַּחַת דּוֹדָי בְּנֵה: וַיָּבֵא יַעֲקֹב מִן-הַשָּׂדֶה בַּעֲרָב
 16 וַתֵּצֵא לְאָה לִקְרֹאתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא^c) כִּי שָׁכַר שִׁבְרֹתַי
 17 בְּדוֹדָי בָּנֵי וַיִּשָּׁבַע עִמָּה בַּלַּיְלָה הוּא^d): וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל-
 18 לְאָה וַתַּחַר וַתֵּלֶד לְעֵקֶב בֶּן חֲמִישִׁי: וַתֹּאמֶר לְאָה נָתַן
 19 אֱלֹהִים שְׁבָרִי אֲשֶׁר-נָתַתִּי שִׁפְחָתִי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ^e)
 יִשְׁשָׁכָר: וַתַּחַר עוֹד לְאָה וַתֵּלֶד בֶּן-שְׁשִׁי לְעֵקֶב: וַתֹּאמֶר
 20 לְאָה וְכִבְּרֵנִי אֱלֹהִים וְאֵתִי וְכֹד טוֹב הַפַּעַם וַיִּכְבְּרֵנִי אִישִׁי כִּי-
 21 יִלְדָתִי לוֹ שֵׁשָׁה בָנִים וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ וְכָלוֹן^f): וְאַחֵר
 22 יִלְדָה^g) בֵּת וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמָהּ דִּינָה: וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-רָחֵל
 23 וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ אֱלֹהִים וַיַּפְתָּח אֶת-רַחֲמָהּ: וַתַּחַר וַתֵּלֶד בֶּן
 24 וַתֹּאמֶר אָבָהּ אֱלֹהִים אֶת-הַרְפָּתִי: וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ יוֹסֵף
 לֵאמֹר יוֹסֵף יִחְנֶה לִּי בֶן אַחֵר: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יִלְדָה רָחֵל אֶת-כֹּה

r) Sam. נִפְתָּלִי. s) Sam. אַחֲוִי. t) Cdd. Sam. וגם. u) Sam. את שמו; so edd., but Lond. Polygl. & edd. שמו. v) LXX. add: *καὶ εἰσηλθε πρὸς αὐτήν*. w) LXX. ותהר וחלד, and so in v. 12. x) LXX. add *τῇ ἀδελφῇ*. y) Sam. בניך, and so in v. 15. z) Sam. דודי. a) LXX. *οὐχ οὕτως* (לא כן). b) Sam. עמך. c) Sam. LXX. add הלילה. d) Sam. ההוא. e) Sam. את שמו. f) Sam. וכולן. g) Sam.

ל לִבְנֵי לֶרְחֵל^ל) בָּרוּ אֶת־בְּלָחָה שִׁפְחָתָהּ לָהּ לְשִׁפְחָהּ: וַיָּבֹא גַם
 אֶל־רְחֵל וַיִּצְאֶקב גַּם־אֶת־רְחֵל מִלֵּאָה וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עַד שִׁבְע־
 31 שָׁנִים אַחֲרֵיהֶם: וַיֵּרָא יְהוָה^ה) כִּי־שָׁנְאָה לָאָה וַיִּפְתַּח אֶת־רַחֲמֶיהָ
 32 וַרְחֵל עָקְרָה: וַתֵּהָרֵא לָאָה^ה) וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ^ה) רְאוּבֵן^ה) כִּי
 33 אָמְרָה כִּי־רָאָה יְהוָה בְּעֵנָי^ה) כִּי עָתָּה יִצְאֶקבֵנִי אִישִׁי: וַתֵּהָרֵא
 עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּאֶמֶר כִּי־שָׁמַע יְהוָה כִּי־שָׁנְאָה אֲנִי וַתֵּן־
 34 לִי גַם־אֶת־גִּידָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן: וַתֵּהָרֵא עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן
 וַתִּאֶמֶר עָתָה תִּפְעַם יְלֹהִי^ה) אִישִׁי אֵלַי^ה) כִּי־יִלְדֵתִי לוֹ שְׁלִשָּׁה
 לֵה בָנִים עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ^ה) לֵוִי: וַתֵּהָרֵא עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּאֶמֶר
 תִּפְעַם אוֹרָה^ה) אֶת־יְהוָה עַל־כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד
 מִלְּדָתָהּ:

ל 30

א וַתֵּרָא רְחֵל כִּי לֹא יִלְדָּה לְיַעֲקֹב וַתִּקְנֶנָּה רְחֵל בְּאֶחָתָהּ^ה) וַתִּאֶמֶר
 2 אֶל־יַעֲקֹב הִזָּה־לִּי בָנִים וְאִם־אֵין מִתָּה אֲנִי: וַיַּחֲרֹ־אֶף
 יַעֲקֹב בְּרְחֵל וַיִּאֶמֶר הִתַּחַת אֱלֹהִים אֲנִי אֲשֶׁר־מָנַע מִמֶּנָּה
 3 פְּרִי־בֶטֶן: וַתֹּאמֶר^ה) הִנֵּה אֲמַתִּי בְלָחָה בָּא אֵלֶיהָ וַתֵּלֶד עַל־
 4 בְּרָכִי וְאִבְנָה גַם־אֲנִי מִמֶּנָּה: וַתִּתֵּן־לוֹ אֶת־בְּלָחָה שִׁפְחָתָהּ
 ה לָאִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ יַעֲקֹב: וַתֵּהָרֵא בְלָחָה^ה) וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן:
 6 וַתִּאֶמֶר רְחֵל דָּגַנִי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקִלְי^ה) וַיִּתֵּן־לִי בֶן עַל־כֵּן
 7 קָרָאָה שְׁמוֹ דָּן: וַתֵּהָרֵא עוֹד וַתֵּלֶד בְּלָחָה שִׁפְחָתָהּ רְחֵל בֶּן

d) LXX. omit רחל. e) LXX. יהוה אלהים. f) LXX. insert יַעֲקֹב. g) Cdd. Sam. את שמו, and so in v. 33. h) Syr. ܕܥܝܢ through-
 out. i) LXX. insert: καὶ ἔδωκε μοι υἱόν. j) Sam. ילוי. k) Sam.
 ילי. l) Sam. 'קראה ש'. m) Sam. אורי. n) Sam. באחותה. o) LXX. Syr.
 Vulg. insert לָהּ. p) LXX. add: ἡ παιδίσκη 'Ραχήλ. q) Sam.
 בקולי.

לְבָנוֹת^z) מִיִּשְׁשָׁף הִלְבֵּן אֲשֶׁר עַל-הַמִּקְלוֹת: וַיִּצַּג אֶת-הַמִּקְלוֹת 38
 אֲשֶׁר פָּצַל בְּרֹהֲטִים בְּשִׁקְחוֹת^a) הַמַּיִם אֲשֶׁר תָּבֵאֵן^b) הַצֹּאֵן
 לְשִׁתּוֹת לִנְבַח הַצֹּאֵן וַיִּהְיֶנָּה בְּבֹאֵן^c) לְשִׁתּוֹת: וַיִּהְיוּ^d) הַצֹּאֵן 39
 אֶל-הַמִּקְלוֹת^e) וַתִּלְדֵּן^f) הַצֹּאֵן עֲקָדִים נִקְדִּים^g) וּטְלָאִים: וַהֲפִשְׁכִּים מ
 הַפִּרִי יַעֲקֹב וַיִּהְיֶן פָּנֵי הַצֹּאֵן אֶל-עֶקֶד^h) וְכָל-הוֹם בְּצֹאֵן לָבֵן
 וַיִּשֶׁת לֹו עֲדָרִים לְבָדֹו וְלֹא שָׁתם עַל-צֹאֵן לָבֵן: וַהֲיָהⁱ) בְּכָל 41
 יָחַם הַצֹּאֵן הַמִּקְשָׁרוֹת^j) וַיִּשֶׁם^k) יַעֲקֹב אֶת-הַמִּקְלוֹת לְעֵינֵי הַצֹּאֵן
 בְּרֹהֲטִים לִיִּהְיֶנָּה בַּמִּקְלוֹת: וַיִּבְהַעֲטֵהָ הַצֹּאֵן לֹא יִשָּׁם^l) וַהֲיָה 42
 הָעֲטָפִים^m) לָלָבֵן וַהֲקִשְׁרִים לִיעֲקֹב: וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מֵאֵד מְאֹד 43
 וַיְהִי-לֹו צֹאֵן רַבּוֹתⁿ) וַיִּשְׁפָּחוּת וַעֲבָדִים^o) וְגִמְלִים וַחֲמָרִים:

לא 31

וַיִּשְׁמַע^p) אֶת-דִּבְרֵי בְנֵי-לָבֵן לֵאמֹר לָקַח יַעֲקֹב אֶת כָּל-אֲשֶׁר א
 לָאֲבִינוּ וּמֵאֲשֶׁר לָאֲבִינוּ עָשָׂה אֶת כָּל-הַכָּבֹד^q) הַזֶּה: וַיֵּרָא יַעֲקֹב 2
 אֶת-פָּנֵי לָבֵן וַהֲיָה אֵינֵנו^r) עִמּוֹ בַּתְּמוֹל שְׁלֹשִׁים: וַיֹּאמֶר יִחוּה^s
 אֶל-יַעֲקֹב שׁוּב אֶל-אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וְלִמְוֹלָדְתְּךָ^t) וְאַהֲבֶיהָ עִמָּךְ:
 וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשָּׂדֶה אֶל-צֹאֲנֵן: וַיֹּאמֶר 4
 לָהֶן רֵאָה אֲנֹכִי אֶת-פָּנֵי אֲבִיבֵן כִּי-אֵינֵנו אֵלַי בַּתְּמוֹל שְׁלֹשִׁים^u) ה
 וְאַלְהִי אֲבִי הִיא עִמָּדִי: וְאַתָּה נִדְעָתָן^v) כִּי בְּכָל-כְּהִי עָבַדְתִּי 6
 אֶת-אֲבִיבֵן: וְאֲבִיבֵן הִתֵּל בִּי וַהֲחִלֵּף^w) אֶת-מִשְׁבְּרֹתַי עֲשֵׂרֶת 7
 מִנִּים וְלֹא-נָתַנִּי אֱלֹהִים לְחָרַע^x) עִמָּדִי: אִם-כֵּן יֹאמֶר נִקְדִּים 8

z) LXX. add: καὶ περισύρωσιν τὸ χλωρόν, evidently a mere gloss. a) Sam. בהשקות. b) Sam. רחבהן. c) Sam. בבאהן. d) Sam. ויהמה. e) Sam. על המ'. f) Sam. וחלדנה. g) Cdd. 2. LXX. Vulg. איל עקור. h) Onk. Ps-Jon. Saad. כל עקד; Sam. LXX. ונקדים. i) Sam. ויהי. j) Omitted in LXX. k) Sam. ישם. l) Sam. ישם. m) Cdd. 2. Sam. והיו העטיפים. n) LXX. add καὶ βόας. o) Sam. עבדים. p) LXX. Syr. add יעקב. q) Sam. הכבוד. r) Sam. אינם; and so in v. 5. s) Sam. אבתיך ואל מולדתך. t) Sam. בתמול שלשים. u) Sam. היה להריע. v) Sam. וחלף. w) Sam. להרע.

יוסף ויאמר יעקב אל-לִבְנֵי יִשְׁלַחֲנִי וְאֶלְכָה אֶל-מִקְוֵי
 26 וְלֹאֲרָצִי^g): תָּתֶנָּה אֶת-נָשִׁי וְאֶת-יְלָדֵי אֲשֶׁר עִבְדָּתִי אִתְּךָ בְּהֵן
 27 וְאֶלְכָה בִּי אִתָּה יְדָעָה אֶת-עִבְדָּתִי אֲשֶׁר עִבְדָּתִיךָ: וַיֹּאמֶר
 אֵלָיו לִבְנֵן אִם-נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ נְחֹשְׁתִּי וַיְבָרְכֵנִי יְהוָה
 28 בְּגִלְגָּלָה: (וַיֹּאמֶר^h) נִקְבָּה שְׁכֵרָה עָלִי וְאִתָּנָה: (וַיֹּאמֶרⁱ) אֵלָיו
 29 אִתָּה יְדָעָה אֶת אֲשֶׁר עִבְדָּתִיךָ וְאֶת אֲשֶׁר-הָיָה מִקְנֶה^j) אִתִּי:
 ל בִּי מַעֲט אֲשֶׁר-הָיָה לָךְ לִפְנֵי וַיִּפְרֹץ לָרֹב וַיְבָרֶךְ יְהוָה^k) אִתָּה
 31 לְרִגְלִי וְעָתָה מָתִי אֶעֱשֶׂה גַם-אֲנֹכִי לְבֵיתִי: וַיֹּאמֶר מָה אִתָּךְ-
 לָךְ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא-תִתֶּן-לִי מְאוֹמָה אִם-תַּעֲשֶׂה-לִּי הַדָּבָר^l)
 32 הַזֶּה אֲשִׁיבָה אֲרָעָה^m) צֹאנֶךָ אֲשֶׁמֶד: (אָעֲבֹרⁿ) בְּכָל-צֹאנֶךָ הַיּוֹם
 הַסֵּר^o) מִשָּׁם כָּל-שֶׂה וְנָקָד^p) וְטָלוּא וְכָל-שֶׂה-הַחוּם בַּשָּׂבִים
 33 (וְטָלוּא^q) וְנָקָד בַּעֲוִים וְהָיָה שְׂבָרִי: וְעִנְהָ-כִּי צִדְקָתִי בָּנוּם
 מִחֵר בִּי-הַבּוֹא^r) עַל-שְׂבָרִי לִפְנֶיךָ כָּל אֲשֶׁר-אֵינְנִי נָקָד וְטָלוּא
 34 בַּעֲוִים וְחוּם בַּשָּׂבִים גָּנוּב הוּא אִתִּי: וַיֹּאמֶר לִבְנֵן הֵן לִי
 לֹא יִהְיֶה^s) בְּדָבָרְךָ^t): וַיִּכַּר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת-הַתְּנִשִּׁים הַעֲקָדִים
 וְהַטָּלָאִים וְאֶת כָּל-הָעוֹשִׁים הַנִּקְדוֹת וְהַטָּלָאִת^u) (כָּל^v) אֲשֶׁר-לִבְנֵן בּוֹ
 36 וְכָל-הַחוּם בַּשָּׂבִים וַיִּתֵּן בְּנֵר-בָּנָיו: וַיִּשֶׁם הָרֶדֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים
 37 בֵּינוֹ^w) וּבֵין יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב רָעָה אֶת-צֹאן לִבְנֵן הַנּוֹתָרֹת^x): וַיִּקְחָ-
 לוֹ יַעֲקֹב מִקָּל לִבְנָה לָהּ וְלוֹ וְעַרְמוֹן וַיַּפְצֵל בָּהֶן^y) פְּצָלוֹת

g) Sam. ואל ארצי. h) Omitted in LXX. Vulg. i) LXX. Syr. add יעקב. j) Sam. מסקניך. k) LXX. יהוה אלהים. l) Sam. את הדבר. m) Sam. ארעי. n) Sam. אעברה; vid. n. o) Sam. הסיר. p) Sam. נקוד. q) Sam. הטלוא, but edd. as Heb. r) Sam. יבוא. s) Sam. לא יהיה. t) Cdd. Sam. כדברך. u) Sam. והטלאות. v) Cdd. LXX. Syr. ואת כל. w) Sam. LXX. Saad. כינם. x) Sam. adds . . . ויאמר יעקב כחלום ויאמר יעקב ויאמר . . . אל ארץ אביך ואיטיב עמך: With the exception of these words, the rest of the insertion is identical with ch. 31: 11—14. y) Sam. LXX. בהם.

23 לָלֶכֶן^u) בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב: וַיִּקַּח אֶת-אָחִיו עִמּוֹ
 וַיֵּרֶדְהוּ אֶחָדָיו דֶּרֶךְ שִׁבְעָה יָמִים וַיִּדְבֹּק אֹתוֹ בְּתֵר הַגִּלְעָד:
 24 וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל-לֶכֶן הָאֲרָמִי בִתְלָם^v) הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הַשְׁמֵר
 לָךְ פֶּן-תִּדְבָּר^w) עִם-יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד-רָע^x): וַיִּשָּׁג לֶכֶן אֶת-יַעֲקֹב כִּי
 וַיַּעֲקֹב תָּקַע אֶת-אֹהֱלוֹ בְּהָר וּלְכֹן תָּקַע אֶת-אָחִיו בְּתֵר הַגִּלְעָד:
 26 וַיֹּאמֶר לֶכֶן לַיַּעֲקֹב מָה עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב אֶת-לִבִּי וַתִּנְהַג אֶת-
 27 בְּנֹתַי^y) בְּשִׁבּוֹת הָרֶב: לָמָּה נִחַבְתָּ^z) לְבָרְחַ וַתִּגְנֹב אֹתִי
 וְלֹא-הִגַּדְתָּ לִּי וַאֲשַׁלְּחֶה בְּשִׁמְחָה וּבְשָׂרִים^a) בְּתוֹךְ^b) וּבְכִנּוֹר^c):
 28 וְלֹא נִטְשָׁתָנִי לַיָּשָׁק לִבְנֵי וּלְבִנּוֹתַי^d) עַתָּה^e) הִסְפַּלְתָּ עָשׂוֹ^f):
 29 יֵשׁ-לְאֵל יָדַי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם^g) רָע וְאֵלֹהִי אֲבִיכֶם^h) אֹמֵר אֲמַשׁ וְאֹמֵר
 אֵלַי לֹאמֹר הַשְׁמֵר לָךְ מִדְּבָר עִם-יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד-רָעⁱ): וַעֲתָה לִּי
 הֲלֹךְ הַלֵּכְתָּ בִּי-נִכְסְתָּה נִכְסְפָתָה^j) לְבֵית אָבִיךָ לָמָּה נִגְבַּתְתָּ אֶת-
 31 אֱלֹהֵי: וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלֶכֶן כִּי^k) יָרְאתִי כִּי אֲמָרְתִּי פֶךְ
 32 תִּגְזַל אֶת-בְּנוֹתַי מִעַמִּי^l): עַם^m) אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת-אַלְחִידָה לֹא
 יִחַיְתָה נָגֵד אֲחִינוּ הַדֶּבֶר-לָךְ מָה עָמְדִי וְקַח-לָךְⁿ) וְלֹא-יָרַע יַעֲקֹב
 33 כִּי רָחֵל^o) גִּנְבָתָם: וַיָּבֹא לֶכֶן^p) בְּאֹהֶל-יַעֲקֹב וּבְאֹהֶל לֵאָה
 וּבְאֹהֶל שְׁתֵּי הָאִמָּהוֹת^q) וְלֹא מִצָּא וַיֵּצֵא מֵאֹהֶל לֵאָה וַיָּבֹא
 34 בְּאֹהֶל רָחֵל: וַרְחֵל לָקְחָה אֶת-הַתְּרָפִים וַתְּשִׂימֵם^r) בְּכֵר הַגִּמְלָה
 וַתִּשָּׁב עֲלֵיהֶם וַיִּמָּשֶׁשׁ לֶכֶן אֶת-כָּל-הָאֹהֶל וְלֹא מִצָּא^{rr}):

u) LXX. add τῶ Σύροφ. v) Sam. בחלום. w) Cdd. מדבר.
 x) Cdd. 21. Onk. edd. 4. ועד רע. y) Sam. בנותי. z) Sam. נחבה.
 a) Sam. בשרים. b) Cdd. LXX. Vulg. Syr. Saad. ובתך. c) Sam.
 ובכנר. d) Sam. וולבנותי. e) Cdd. LXX. Vulg. ועתה. f) Sam.
 עשות. g) Sam. LXX. עמך. h) Cd. 1. Sam. LXX. אביך. i) Cdd.
 Onk. edd. 7. ועד רע. j) Sam. נכספה. k) Sam. כה. l) LXX. add:
 καὶ πάντα τὰ ἐμά. m) LXX. insert before עם: καὶ ἐπὶ πέντε ἰαχὼβ.
 n) LXX. insert: καὶ οὐκ ἐπέγνω παρ', αὐτῶν οὐθὲν. o) LXX. in-
 sert: ἡ γυνὴ αὐτοῦ. p) Sam. LXX. add ויחבש. q) Sam. השפחות.
 r) Sam. והשימם. rr) LXX. omit from וימשש to the end of the verse.

יהיה שְׂבָרָךְ וְיִלְדוּ כָל-הַצֹּאן נִקְדִּים וְאִם-כֹּה יֹאמֶר עֲקָדִים
 9 יהיה שְׂבָרָךְ וְיִלְדוּ כָל-הַצֹּאן עֲקָדִים: וַיֵּצֵל אֱלֹהִים^x אֶת-מִקְנֶה
 י אַבְיָכָם^y וַיִּתֵּן-לָיו: וַיְהִי בַעַת יָחֵם הַצֹּאן וְאִשָּׁא עֵינֵי וְאֶרְאָה^z
 בַּחֲלוֹם וַהֲנִה הָעֵתָדִים^a הָעֵלִים עַל-הַצֹּאן עֲקָדִים נִקְדִּים^b
 11 וּבָרָדִים: וַיֹּאמֶר אֵלֵי מִלֵּאדָה הָאֱלֹהִים בַּחֲלוֹם יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנְנִי:
 12 וַיֹּאמֶר שָׂא-נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָל-הָעֵתָדִים^c הָעֵלִים עַל-הַצֹּאן
 עֲקָדִים נִקְדִּים וּבָרָדִים כִּי רֹאִיתִי אֶת כָּל-אֲשֶׁר לָבֵן עֹשֶׂה לָךְ:
 13 אֲנִכִּי הָאֵל בֵּית-אֵל אֲשֶׁר מוֹשַׁחֲתָ^d שָׁם מִצִּבְהָ אֲשֶׁר^e נִדְרָתָ
 לִי שָׁם נִדָּר עָתָה^f קִים צֵא מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת וּשׁוּב אֶל-אָרֶץ
 14 מוֹלְדְּתְךָ: וַתַּעַן רְחֵל וּלְאָה וַתֹּאמְרֶנָּה לֹא הָעוֹד לָנוּ הַחֶלֶק
 ט וְנִחַלָה בְּבֵית אָבִינוּ: הֲלוֹא נִבְרִייתָ^g נַחֲשָׁכְנוּ לֹא כִּי מִכְרַנּוּ^h
 16 וַיֹּאכֵל גַּם-אֲבֹלִיⁱ אֶת-בֶּסֶפְנוּ: כִּי כָל-הָעֵשֶׂר^j אֲשֶׁר הִצִּיל
 אֱלֹהִים^k מֵאֲבִינוּ לָנוּ הוּא וּלְבָנֵינוּ וְעָתָה כָּל־אֲשֶׁר אָמַר
 17 אֱלֹהִים אֵלֶיךָ^l עֹשֶׂה: וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיִּשָּׂא אֶת-בָּנָיו וְאֶת-נָשָׁיו^m
 18 עַל-הַגְּמֵלִים: וַיָּנִיחַ אֶת-כָּל-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-רֶכְשׁוֹⁿ אֲשֶׁר
 רָכַשׁ^o מִקְנֵה קִנְיָנוּ אֲשֶׁר רָכַשׁ^p בְּפִדְיוֹן אָרָם לָבוֹא אֶל-יִצְחָק
 19 אָבִיו אֶרְצָה בְּנָעַן: וּלְבֵן הַלֵּךְ לָגֹזֵן^q אֶת-צִאֲנוּ וַתִּנָּכַח רְחֵל
 כ אֶת-הַתִּרְפִּים אֲשֶׁר לְאָבִיהָ: וַיִּנָּכַח יַעֲקֹב אֶת-לֵב לָבֵן הָאֶרְמִי
 21 עַל^r -בְּלִי^s הַגִּיד לֹא כִּי בָרַח הוּא: וַיְבָרַח הוּא וְכָל-אֲשֶׁר-לֹו
 22 וַיָּקָם^t וַיַּעֲבֹר אֶת-הַנָּהָר וַיֵּשֶׁם אֶת-פָּנָיו קֵדָה הַגְּלָעָד: וַיִּגַּד

x) Sam. יהיה. y) Cdd. mult. Sam. אביכן. z) Sam. ואראה.

a) Sam. העתודים, so in v. 12; LXX. οἱ τράγοι καὶ οἱ αἰετοί, so in

v. 12. b) Sam. נקדדים. c) Sam. את כל הע'. d) LXX. insert μοι.

e) Cdd. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. ואשר. f) Cdd. Sam. LXX.

Vulg. ועתה. g) Sam. בנבריות. h) Sam. מככנו. i) Sam. אכל. j) LXX.

add: καὶ τὴν δόξαν. k) Sam. יהוה. l) Sam. אליך אלהים. m) Cdd.

2. Sam. LXX. את נשיו ואת בניו. n) Sam. רכושו. o) Sam. קמץ בז"ק.

p) Cd. 1. LXX. Onk. Syr. Vulg. Saad. omit אשר רכש. q) Sam. לנו.

r) Cdd. 4. Sam. עד. s) Sam. בלתי. t) Omitted

in LXX. Vulg.

47 וַיִּקְרָא-לּוֹ לָבָן יֶגֶר שְׁהִירוּתָא^o וַיַּעֲקֹב קָרָא לוֹ גִּלְעָד: וַיֹּאמֶר
 48 לָבָן הֲגַל הַזֶּה עִד בֵּינִי וּבֵינְךָ^p הַיּוֹם^q עַל-בֶּן קָרָא-שְׁמוֹ גִּלְעָד:
 49 וְהַמִּצְפָּה^r אֲשֶׁר אָמַר^s יֵצֵף יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ כִּי נִסְתָּר אִישׁ מֵרְעֵהוּ: אִם-תִּפְעֹנָה אֶת-בְּנֹתַי^t וְאִם-תִּקַּח נָשִׁים עַל-בְּנֹתַי נ
 51 אֵין אִישׁ עִמָּנוּ רָאָה אֱלֹהִים עִד בֵּינִי וּבֵינְךָ: וַיֹּאמֶר לָבָן
 לַיַּעֲקֹב הִנֵּה הַגֵּל הַזֶּה וְהִנֵּה הַמִּצְפָּה אֲשֶׁר יָרִיתִי^u בֵּינִי
 52 וּבֵינְךָ^v: עַד הֲגַל הַזֶּה וְעַד הַמִּצְפָּה אִם-אֶנִּי לֹא-אֶעְבֹּר
 אֵלֶיךָ אֶת-הַגֵּל הַזֶּה וְאִם-אֶתָּה לֹא-תֵעָבֵר אֵלַי אֶת-הַגֵּל הַזֶּה
 53 וְאֶת-הַמִּצְפָּה הַזֹּאת לָרְעָה: אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי נָחוֹר יִשְׁפְּטוּ
 בֵּינֵינוּ^w אֱלֹהֵי אַבְרָהָם^x וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב בְּפֶתֶר אָבִיו וַצָּהָק:
 54 וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב^y זֶבַח בָּהָר וַיִּקְרָא לְאָחִיו^z לְאַבְל-לָחֶם^a וַיֵּאבְלוּ
 לָחֶם וַיָּלִינוּ בָּהָר:

לב 32

וַיִּשְׁבֹּם לָבָן בַּבֹּקֶר וַיִּנְשָׁק לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו^b וַיִּבְרַךְ אֶתְּהֶם^c א
 וַיָּלֶךְ וַיָּשָׁב^d לָבָן לְמִקְמוֹ^e: וַיַּעֲקֹב הֲלָךְ לְדֶרֶכֹּי^f וַיִּפְגְּעוּ-בִּי
 2 מִלְּאָבִי אֱלֹהִים: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב בְּאֲשֶׁר רָאִם מַחֲנֶה אֱלֹהִים
 3 זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא מַחֲנֶה: וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מִלְּאָכִים^g

o) Sam. שְׁהִירוּתָהּ. p) LXX. *εἶπε δὲ Ἀάβαν τῷ Ἰακώβ Ἰδοὺ ὁ βουνὸς οὗτος καὶ ἡ στήλη ἣν ἔστησα ἀνὰ μέσον ξμοῦ καὶ σοῦ.* q) LXX. omit הַיּוֹם, and insert: *μαρτυρεῖ ὁ βουνὸς οὗτος καὶ μαρτυρεῖ ἡ στήλη αὕτη.* r) Sam. וְהַמִּצְפָּה; vid. n. s) Omitted in Cd. 1. t) Sam. כְּנֹתִי twice. u) Cd. 1. Sam. Saad. יִרְאָה. v) LXX. render the verse thus: *καὶ εἶπε Ἀάβαν τῷ Ἰακώβ Ἰδοὺ ὁ βουνὸς οὗτος καὶ μάρτυς ἡ στήλη αὕτη.* w) Cd. 1. Sam. יִשְׁשַׁב בֵּינֵינוּ. x) Cdd. אֱלֹהֵי אַבְרָהָם. Cdd. 3. Sam. אֱלֹהֵי אַבְרָהָם. Cdd. 2. LXX. omit אֱלֹהֵי אַבְרָהָם. Syr. *ܐܠܗܝ ܐܒܪܗܡ ܕܐܒܝܢܐ ܕܐܡܝܢܐ* "the God of our fathers." The Vulg. Onk. Saad. agree with the Heb. text. y) Omitted by LXX. Vulg. z) Cd. 1. Sam. לְכָל אַחֵיו. a) LXX. omit לָחֶם. b) Sam. וַיִּכְנֹתֵנוּ. c) Sam. אַחֵם. d) Sam. וַיִּשְׁוֹב. e) Sam. לְמִקְמוֹ. f) LXX. insert: *καὶ ἀναβλέψας εἶδε παρεμβολὴν θεοῦ παρεμβεβληκυῖαν*

לה וַתֹּאמֶר^א) אֶל-אָבִיהָ אֶל-יִחִיָּה בְּעֵינֵי אָדָמִי כִי לֹא^ב) אוֹבֵל לָקוּם
 מִפְּנֵיהָ כִּי-דָרָךְ נָשִׁים^ג) לִי וַיַּחֲפֹשׂ^ד) וְלֹא מָצָא אֶת-הַתְּרָפִים:
 36 וַיַּחֲרֹךְ לַיֶּעֱקֹב וַיִּרְבֶּה בְּלָבָן וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן מִה-פִּשְׁעִי
 37 מָה^ה) הִפְאֵתִי כִי דָלַקְתָּ אֶחְרָי: כִּי-מִשְׁשָׁתָּ^ו) אֶת-כָּל-בְּלִי מִה-
 מִצְאָתָה מִכָּל כְּלִי-בִיתָךְ שֵׁשׁ כֹּה נָגַד אֲחִי וְאַחִיד וַיִּוִּכְחוּ
 38 בֵּין שְׁנֵינוּ: זֶה עֲשָׂרִים שָׁנָה אֲנֹכִי עִמָּךְ רִחֲלִידָה וְעוֹדָה לֹא
 39 יִשְׁבְּלוּ וְאִילִי^ז) צֹאנָה לֹא אֲבָלִיתִי: טְרַפָּה לֹא-הִבֵּאתִי אֵלַיָּה
 אֲנֹכִי אֲחַטָּנָה מִיָּדִי הִבְשָׁנָה^ח) גִּנְבָתִי יוֹם וַיִּגְנֹבְתִי^ט) לַיְלָה:
 ט הָיִיתִי כְּיוֹם אֲבָלִנִי הָרֵב^י) וְקִרְחָה בְּלִילָה וַתִּבְדֹּד שְׁנָתִי מֵעֵינָי:
 41 זֶה-לִּי עֲשָׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתְךָ עֲבַדְתִּיךָ אֲרַבְעֵ-עֶשְׂרֵה שָׁנָה
 בְּשָׂתִי בְּתִידָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנָה וַתַּחֲלֶף אֶת-מִשְׁבְּרָתִי עִשְׂרֵת
 42 מָנִים: לֹלִי^כ) אֵלֶיךָ אָבִי אֵלֶיךָ^ל) אֲבָרְחָם וּפְחַד יִצְחָק הָיָה
 לִי כִי עָתָה רִיקָם שְׁלַחְתָּנִי אֶת-עֵנָי וְאֶת-יָגִיעִי^מ) כִּפִּי רָאָה
 43 אֱלֹהִים וַיַּנְכַּח^נ) אִמִּישׁ: וַיַּעַן לָבָן וַיֹּאמֶר אֶל-יַעֲקֹב הַבְּנוֹת
 בְּנֹתַי^ס) וְהַבָּנִים בְּנֵי וְהַצֹּאֵן צֹאנִי וְכָל אֲשֶׁר-רָאָה רָאָה לִי-הוּא
 וְלִבְנֹתַי^פ) מִה-אֶעֱשֶׂה לְאֵלֶיהָ הַיּוֹם אִם לִבְנֵיהֶן^צ) אֲשֶׁר יִלְדוּ:
 44 וְעָתָה לָבָה נִבְרַחְתָּה^ק) בְּרִית אֲנִי וְאַתָּה וְהָיָה לְעֵד בֵּינִי וּבֵינֶךָ^ר):
 46 מִה וַיִּקַּח יַעֲקֹב אֶבֶן וַיְרִימָהּ^ש) מִצָּדָה: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאֶחָיו
 לָקֶטְוּ אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ-גִל וַיֹּאבְדוּ שָׁם^ט) עַל-הַגִּל^ז):

s) Cd. 1. Syr. add רחל. i) Sam. לא. u) Sam. הנשים.
 v) Sam. ויחבש. LXX. insert: *ἐν ὕλῃ τῶ οἴκῳ*. w) Cdd. mult. Sam. LXX. Syr. Onk. edd. 8. Ps.-Jon. ומה. x) Sam. ובי מ'. y) Sam. אילי. z) Omitted by Sam. LXX. a) Sam. גנובה י' וגנובה. b) Sam. דרך. c) Sam. לו לא. d) Omitted by LXX. Saad. e) Sam. יגע. f) Sam. ויכח. g) Sam. בנות. h) Sam. ולבנות. i) Sam. לבניהם. j) Cdd. mult. Vulg. Ps.-Jon. Onk. edd. 4. ונברחה. k) LXX. add: *εἶπε δὲ αὐτῶν Ἰδοὺ οἱ θεοὶ μετ', ἡμῶν ἐστὶν ἰδεὶ ὁ θεὸς μαρτυρὲς ἀνὰ μέσον ἡμῶν καὶ σοῦ*. l) Sam. וירמה. m) Omitted in Cdd. 2. Vulg. Saad. n) LXX. add: *καὶ εἶπεν αὐτῶν Ἀβὴν Ὁ βουρὸς οὗτος μαρτυρεῖ ἀνὰ μέσον ἡμῶν καὶ σοὶ σήμερον*.

19 ואמרתי לעבדך לעקב מנחה הוא שלוחה לאדני לעשו
 והנה גם-הוא אחריו: ויצו גם" (את-השני גם^v) את-השלישי כ
 גם את-כל-החלבים אחרי העדרים לאמר בדבר הזה תדברון
 אל-עשו במצאכם אתו: ואמרתם גם הנה עבדך יעקב" 21
 אחריו פיאמר אברהם פניו במנחה החלכת לפני^x) ואחרי-
 כן אראה פניו אולי ישא פני: ותעבר המנחה על-פניו 22
 והוא לן כלולה-הוא במתנה: ויקם וכללה היא^y) ויקח 23
 את-שתי נשיו ואת-שתי שפחתיו ואת-אתר עשר ילדיו^z)
 ועבר את מעבר יבק^a): ויקחם ועברם את-הנהל ועבר 24
 את-אשר-לו^b): ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות כה
 השחר: וירא כי לא יכל לו ויגע בכף-ירכו ותקע כף- 26
 ירך יעקב בהאבקו עמו: ויאמר שלחני כי עלה השחר 27
 ויאמר לא אשלחך כי אם-ברכתני: ויאמר אליו מה- 28
 שמך ויאמר יעקב: ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי 29
 אס-ישראל כי-שרית עם-אלהים ועם-אנשים ותוכל: וישאל ל
 יעקב ויאמר הגידה-נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי
 ויברך אתו שם: ויקרא יעקב שם המקום פנואל^c) פי-ראיתי 31
 אלהים פנים אל-פנים ותנצל נפשי: וינרח-לו השמש 32
 כאשר עבר את-פנואל והוא צלע^d) על-ירכו^e): על-בן לא-יאכלו 33
 בנר-ישראל את-גיד הנשה^f) אשר על-כף הירך עד היום
 הוה כי נגע בכף-ירך יעקב בגיד הנשה:

u) Cd. 1. Sam. וגם; LXX. insert τῶ πρώτῳ καὶ. v) Cd. 1. Sam.
 וגם. w) Sam. LXX. Vulg. insert בא. x) קמץ ב"ק. Cdd. LXX.
 לפני. y) Sam. ההוא. z) Sam. ילדיו. a) Sam. היבק. b) Cd. 1. Sam.
 LXX. Vulg. Syr. Saad. את כל אשר לו. c) So Cdd. Syr. Vulg.; the
 Sam. has אל; V. D. H. with the majority of Cdd. פנואל. d) Sam-
 עלו. e) Syr. in Lond. Polygl. adds مَمْلَأَ سَاقَ يَعْقُوبَ,
 "for the thigh of Jacob had been strained"; but not Lee's edi-
 tion. f) Sam. הנשא twice.

ה לפָּנָיו אֶל-עֵשׂוֹ אָחִיו אֲרָצָה^א) שָׁעִיר שְׂדֵה אֲדָוָה: וַיֵּצֵא
 אֹתָם לֵאמֹר כֹּה תֵאמְרוּן לְאֲדָנִי לְעֵשׂוֹ כֹּה אָמַר עֲבָדְךָ יַעֲקֹב
 6 עֲסֹלֶכֶן גִּרְתִּי וְאַחֵר עַד-עֲתָה: וַיְהִי-לִי שׂוֹר וְתֹמֶר צֹאן^ב)
 וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה וְאִשְׁלָחַל לְהַעֲרִיד לְאֲדָנִי^ג) לְמִצְרָאֲחֹן בְּעֵינֶיךָ:
 7 וַיִּשְׁכְּבִי הַמַּלְאָכִים אֶל-יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל-אֶחֱיךָ אֶל-
 עֵשָׂו וְגַם הִלָּךְ לִקְרֹאתָךְ וְאֶדְבַּע-מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ: וַיִּירָא
 8 יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ וַיַּחֲץ אֶת-הָעַם אֲשֶׁר-אִתּוֹ וְאֶת-הַצֹּאן
 9 וְאֶת-הַבְּקָר וְהַזִּמְלִים לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת: וַיֹּאמֶר אִם-יָבֹוא עֵשׂוֹ
 אֶל-הַמַּחֲנֶה הָאֶחָד^ד) וְהִכּוּהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפָלִיטָה^ה):
 י וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶלְהִי אֲבִי אַבְרָהָם וְאֶלְהִי אֲבִי יִצְחָק יְהוָה
 הָאֵלֶּה אֵלַי שׁוּב לְאֲרָצָה^ו) וְלִמְוֹלֶדְתְּךָ וְאִיטִיבָה^ז) עִמָּךְ:
 11 קָטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסִדִּים וּמִכָּל-הָאֲמֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת-עֲבָדֶיךָ
 כִּי בִמְקָלִי עָבַרְתִּי אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הֵייתִי לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת:
 12 הַצִּילֵנִי גַם מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשׂוֹ כִּי-יָרֵא אֲנִכִּי אִתּוֹ פֶּן-יָבֹוא
 13 וְהִכָּנִי אִם עַל-בָּנִים^ח): וְאֶתָּה אֲמַרְתָּ הַיָּטִיב אִיטִיב^ט) עִמָּךְ
 וְשִׁמְתִי אֶת-דִּרְעֶךָ בְּחֹל הַלֵּם אֲשֶׁר לֹא-יִסָּפֵר מְרֹב: וַיִּלֶּן שָׁם
 14 בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיָּקָה מִן-הַבֹּקֶר בָּקְרוֹ מִנְחָה לַעֲשׂוֹ אָחִיו: עָנִים
 טו מֵאוֹתָם וְתִשְׁוִים עֲשָׂוִים רַחֲלִים מֵאוֹתָם וְאִילִים עֲשָׂוִים:
 16 גִּמְלִים מִיִּנְקוֹת^י) וּבְנֵיהֶם שְׁלֹשִׁים פָּרוֹת אֲרָבָעִים וּפָרִים
 17 עֶשְׂרֵה אֶתְנֵת^{יב}) עֲשָׂרִים וְעִירִם^{יג}) עֶשְׂרֵה: וַיַּחֲן בְּיַד-עֲבָדָיו
 עֶדֶר עֶדֶר לִבְדּוֹ וַיֹּאמֶר אֶל-עֲבָדָיו עֲבְרוּ לִפְנֵי^{יד}) וְרוּחַ תִּשְׁמִימוּ
 18 בֵּין עֶדֶר וּבֵין עֶדֶר: וַיֵּצֵא אֶת-הָרֹאשׁוֹן^{טו}) לֵאמֹר כִּי יִפְגְּשֶׁךָ עֵשׂוֹ
 אָחִי וְשִׁאלְךָ לֵאמֹר לְמִי-אַתָּה וְאָמַר תֵּלָךְ וְלִמִּי אַתָּה לִפְנֵיךָ:

g) Sam. ארץ. h) Cdd. 2. Sam. Vulg. LXX. Syr. Saad. וצאן.
 i) LXX. add: עשו. j) Sam. האחד. k) Sam. לפלטה. l) Sam.
 אל ארצך. m) Sam. ואיטיב. n) Sam. האם על הבנים; LXX. καὶ
 μητέρα. o) Sam. היטב איטב. p) Sam. מינקות. q) Sam. אחנות.
 r) Sam. ועירים. s) Cdd. לפני. t) Sam. הראישון.

אֲשֶׁר אָמַר וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה אֲמַצְאֶה־נָּה בְּעֵינַי אֲדֹנָי: וַיֵּשֶׁב 16
 בַּיּוֹם הַהוּא עָשׂוּ לְדַרְבּוֹ שְׁעִירָה: וַיַּעֲקֹב נָסַע סָפְתָה^x) וַיָּבֶן 17
 לוֹ בַּיִת וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סָפְתָ^y) עַל־כֵּן קָרָא שְׁם־הַמָּקוֹם
 סָפְתָה: ׀ וַיִּכְאֹּ וַיַּעֲקֹב שָׁלֵם^z) עִיר שְׁכֵם אִשָּׁל בְּאֶרֶץ 18
 כְּנָעַן כְּבָאוּ מִפְּדֹן אֲרָם וַיְחַן אֶת־פְּגִי הָעִיר: וַיִּקֶּן אֶת־חֶלְקָהּ 19
 הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר נָטָה־שָׁם אֶהְלֹו מִיַּד בְּנֵי־חָמֹר^a) אֲבִי שָׁכֵם בְּמִטָּה
 קִישִׁיטָה: וַיַּצֵּב־שָׁם מוֹבָּה וַיִּקְרָא־לֹו אֵל^b) אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ׀ כ

לד 34

וַיֵּצֵא דִינָה בַת־לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לַיַּעֲקֹב לְרֹאשִׁית בְּנֵינָהּ הָאֶרֶץ: א
 וַיֵּרָא אֹתָהּ שָׁכֵם בֶּן־חָמֹר הַחִטִּי נָשִׂיא הָאֶרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ 2
 וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ וַיַּעֲנֶנָּה: וַתַּדְּבֹק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה בַת־יַעֲקֹב וַיֵּאָחֶז 3
 אֶת־חַנְּוֶעֶר^e) וַיְדַבֵּר עַל־לֵב^d) הַנָּעַר: וַיֹּאמֶר שָׁכֵם אֶל־חָמֹר^e) 4
 אָבִיו לֵאמֹר קַח־לִי אֶת־הַיְלָדָה הַזֹּאת לְאִשָּׁה: וַיַּעֲקֹב שָׁמְעָהּ
 כִּי טָמְאָ^f) אֶת־דִּינָה בָתּוֹ וּבָנָיו הָיוּ אֶת־מִקְנֵהוּ בַשְּׂדֵה וַהֲחִרִישׁ^g)
 יַעֲקֹב עַד־כָּאֵם: וַיֵּצֵא חָמֹר אֲבִי־שָׁכֵם אֶל־יַעֲקֹב לְדַבֵּר אִתּוֹ: 6
 וּבָנָי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן־הַשְּׂדֵה בְּשִׁמְעָם וַיַּתְעֲצֹבוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּחֲר 7
 לָהֶם מְאֹד כִּי נִבְלָה עָשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל לְשַׁכַּב אֶת־בַּת־יַעֲקֹב וְכֵן
 לֹא יַעֲשֶׂה: וַיְדַבֵּר חָמֹר אִתָּם לֵאמֹר שָׁכֵם בְּנִי הַשָּׂקָה נַפְשׁוֹ 8
 כִּבְתָּכֶם תָּנוּ נָא אֹתָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: וַהֲתַחַתֵּנוּ אִתָּנוּ כְּנַחֲיִכֶם 9
 תַּחֲנוּ־לָנוּ וְאֶת־כְּנַחֲנוּ תַקְחוּ לָכֶם: וְאִתָּנוּ תֵּשְׁבוּ וְהָאֶרֶץ י
 תַּחֲנוּ^h) לְפָנֵיכֶם שְׂבוּ וְסִחֲרוּ וְהָאִתּוֹⁱ) בָּה: וַיֹּאמֶר שָׁכֵם 11
 אֶל־אָבִיהָ וְאֶל־אֶחָיו אֲמַצְאֶה־נָּה בְּעֵינֵיכֶם וְאִשָּׁר^j) תֵּאֱמָרוּ אֵלָי.

x) Sam. סכוחה. y) Sam. סכוח. z) Sam. שלום. a) LXX. omit בני.
 l) Omitted in LXX. e) Sam. and ק' הנערה twice, and so in v. 12.
 d) Sam. אל לב. e) Sam. omits חמור. f) LXX. add: *ó vios 'Emwòq.*
 g) Sam. וחריש. h) LXX. insert *πλατεῖα*. i) Sam. וסחרו סחרו.
 j) Cd. 1. וכל אשר.

לג 33

א וַיֵּשֶׁא גִעְקֹב עֵינָיו וַיֵּרָא וַהֲנֵה עֵשָׂו^א) בָּא וְעִמּוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ
 2 וַיַּחֲזִין אֶת־הַיְלָדִים עַל־לֶאָה וְעַל־רָחֵל וְעַל שְׁתֵּי הַשְּׂפָחוֹת: וַיֵּשֶׂם
 אֶת־הַשְּׂפָחוֹת וְאֶת־יְלָדֵיהֶן רֵאשִׁנָּה^ב) וְאֶת־לֶאָה וַיְלָדֶיהָ אַחֲרָנִים
 3 וְאֶת־רָחֵל וְאֶת־יוֹסֵף אַחֲרָנִים: וְהוּא עָבַר לִפְנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה^ג)
 4 אֶרְצָהּ שִׁבַּע פַּעַמִּים עַד־גִּשְׁתּוֹ עַד־אָחִיו: וַיֵּרָץ עֵשָׂו לִקְרַאתוֹ
 ה וַיַּחֲבֹקְהוּ וַיִּפֹּל עַל־צַוְאָרוֹ^ד) וַיִּשְׁקָהוּ^ה) וַיִּבָּכּוּ: וַיֵּשֶׁא אֶת־עֵינָיו^א)
 וַיֵּרָא אֶת־חֲנָשִׁים וְאֶת־הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי־אַלֶּה לָּךְ וַיֹּאמֶר
 6 הַיְלָדִים אֲשֶׁר־חָנָן אֱלֹהִים אֶת־עֲבָדָהּ: וַתִּגָּשׁ^ו) הַשְּׂפָחוֹת הַנָּה
 7 וַיְלָדֵיהֶן וַתִּשְׁתַּחֲוֶיּוּ: ^ז) וַתִּגָּשׁ גַּם־לֶאָה וַיְלָדֶיהָ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וְאַחֵר
 8 נִגַּשׁ יוֹסֵף וְרָחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּ: וַיֹּאמֶר מִי לָךְ בַּל־הִסְתַּנֶּה הַזֶּה
 9 אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי וַיֹּאמֶר לְמַצֵּא־חֵן^ח) בְּעֵינֵי אָדָמִי: וַיֹּאמֶר עֵשָׂו יֵשׁ־לִי
 י רֶב אֱהִי יְהִי^ט) לָךְ אֲשֶׁר־לָךְ: וַיֹּאמֶר גִּעְקֹב אֶל־נָא^י) אִם־נָא
 מַצֵּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְלִקְחַת מִנְחָתִי מִיָּדִי כִּי עַל־כֵּן רָאִיתִי פָנֶיךָ
 11 בְּרָאָת^כ) פָּנֵי אֱלֹהִים וַתִּרְצָנִי: קַח־נָא אֶת־בְּרִבְתִּי אֲשֶׁר הִבַּאת^י)
 לָךְ כִּי־חֲנִנִי אֱלֹהִים^כ). וְכִי יֵשׁ־לִי כָּל וַיִּפְצַר־בּוֹ וַיִּקַּח:
 12 וַיֹּאמֶר נִסְעָה וְנִלְכְּהָ וְנִלְכְּהָ לְנִגְדָהּ: וַיֹּאמֶר אֵלָיו אָדָמִי יָדַע
 13 כִּי־הַיְלָדִים רַבִּים וַחֲצֹאן וַחֲבָקָר עָלוֹת^ל) עָלַי וְדַפְקִים^מ) נֹום
 14 אַחֵר וּמָתוּ בַּל־חֲצֹאן: וַיַּעֲבֹר־נָא אָדָמִי לִפְנֵי עֲבָדָיו וְאֵלֵי אֶתְנַהֲלָה^נ)
 לְאִשִּׁי לְרָגֵל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר־לִפְנֵי וּלְרָגֵל הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר־
 טו אָבֹא^ס) אֶל־אָדָמִי שְׁעִירָה: וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֲצִיגָה־נָא עִמָּךְ מִן־הָעַם

g) Cd. 1. LXX insert אחיו. h) Sam. ילדיהן ראשונה. i) Sam. והנשנה. j) וישחתי. k) Omitted by Sam. l) Sam. והנשנה. m) Sam. וילדינה וחשחתינה. n) LXX. *ἵνα εὖ ᾖ ὁ παῖς σου χάρις*. o) Sam. יהי. p) LXX. omit נא. q) Sam. בראותי. r) Cd. 1. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. הבאת. s) Cd. 1. יהיה. t) Sam. עאלה. u) Sam. LXX. Syr. Vulg. ודפקים. v) Sam. אתנהלה. w) Sam. אבוא.

חֲרָבוּ וַיָּבֹאוּ עַל-הָעִיר בַּטַּח וַיַּהֲרֹגוּ כָּל-זָכָר׃ וְאֶת-חַמּוֹר וְאֶת-
 שָׂרָם בָּנוּ הָרֹגוּ לְפִי-חָרֹב וַיִּקְחוּ אֶת-דִּינָה^e מִבֵּית שָׂרָם וַיֵּצְאוּ׃
 וּבְנִי^f יַעֲקֹב בָּאוּ עַל-הַחֲלָלִים וַיָּזֻזוּ הָעִיר אֲשֶׁר טָמְאוּ אַחֲתָם^g׃
 אֶת-צֹאנָם^h וְאֶת-בָּקָרָם וְאֶת-חֲמֹרֵיהֶם וְאֶת אֲשֶׁר-בָּעִיר וְאֶת-
 אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ׃ וְאֶת-כָּל-הַיֹּלָם וְאֶת-כָּל-טָפְסָםⁱ וְאֶת-נִשְׁיָהֶם
 שָׁבוּ וַיָּבֹאוּ וְאֵת^j כָּל-אֲשֶׁר בְּבָיִת׃ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-שְׁמַעוֹן לֵאמֹר
 וְאַל-לֹו עֲבַרְתָּם אִתִּי לְהַבְאִישְׁנִי בַיָּשֵׁב^k הָאָרֶץ בְּבִגְעָנִי וּבִפְרוֹנִי
 וְאַנִּי מִתִּי מִסָּפֶר וְנֶאֱסַפּוּ עָלַי וְהַבֹּינִי^l וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי׃
 וַיֹּאמְרוּ הַבֹּינָה יַעֲשֶׂה^m אֶת-אַחֲוֹתָיו׃ פ 31

לה 35

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב קוּם עֲלֶה בֵּית-אֵל וְשִׁב-שָׁם וַעֲשֵׂה-א
 שָׁםⁿ מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנִּרְאָה אֵלֶיךָ בְּבִרְחֶךָ מִפְּנֵי עֲשׂוֹ אֱחִיךָ׃
 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-בֵּיתוֹ וְאֵל כָּל-אֲשֶׁר עִמּוֹ הִסְרִי^o אֶת-אֱלֹהֵי
 הַנִּבָּל אֲשֶׁר בְּחִבְכֶּם^p וְהַטְחֵרוּ וְהַחֲלִיפוּ^q שְׁמֹלְהֵיכֶם׃ וְנִקְמָה^r
 וְנַעֲלֶה בֵּית-אֵל וְאֶעֱשֶׂה-שָׁם^s מִזְבֵּחַ לְאֵל הָעֵנָה אִתִּי בְּיוֹם
 צָרָתִי וַיְהִי עֲמָדִי בְּרֶדֶךָ אֲשֶׁר הִלַּכְתִּי׃ וַיִּתְּנוּ אֵל-יַעֲקֹב אֶת
 כָּל-אֱלֹהֵי הַנִּבָּל אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֶת-הַנְּזֻמִּים אֲשֶׁר בְּאֹזְנֵיהֶם
 וַיִּטְמְן אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֵלָה^t אֲשֶׁר עִם-שָׂרָם^u׃ וַיִּסָּעוּ^v וַיְהִי וְהָיָה
 הַתֵּת אֱלֹהִים עַל-הָעָרִים אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֵיהֶם^w וְלֹא רָדְפוּ אֶחָדִי

e) Cd. 1. Syr. insert אחתם. f) V. D. H. בני; vid. n. g) Sam. אחתם; Cd. 1. LXX. Syr. insert דינה. h) Cdd. Sam. LXX. Syr. Saad. ואת; Cdd. 2. read כל; Cd. 1. inserts כל after את throughout the verse. i) Cdd. Sam. Vulg. Saad. omit כל. j) Sam. את. k) Sam. להבישני בישוב. l) Sam. והכני. m) Sam. והך זונה יעשו. n) Omitted in Cd. 1. Vulg. o) Sam. הסירו. p) Sam. כהיככם. q) Sam. והלפו. r) Sam. ונקים. s) LXX. Vulg. שם. t) Sam. ויעשה שם. u) Sam. האילה. v) LXX. add: καὶ ἀπώλεσεν αὐτὰ ἐως τῆς σήμερον ἡμέρας. w) LXX. καὶ ἐξῆλθεν Ἰσραὴל ἐκ Σηκίμων. w) Sam. סביבותיהם.

12 אֶתְּנָה^k): תִּרְבּוּ עָלַי מֵאֵל מִהֵר וּמִתָּן וְאֶתְלָה^l) בְּאִשְׁרֵי תֹאמְרוּ
 13 אֵלַי וְהִנֵּנִי לִי אֶת־הַנָּעַר לְאִשָּׁה: וַיַּעַזְנוּ בְּנֵי־יַעֲקֹב אֶת־שִׁבְלָם וְאֶת־
 הַמֹּר^m) אָבִיו בְּמִדְרָמָה וַיִּדְבְּרוּ אִשְׁרֵי טִמְאָהⁿ) אֵת דִּינָה אֲחֵתָם:
 14 וַיֹּאמְרוּ^o) אֲלֵיהֶם לֹא נֹכַח לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר^p) הַזֶּה לְהַת אֶת־
 טו אֲחֵתָנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר־לּוֹ עֲרָלָה כִּי־חֲרָפָה הִיא לָנוּ: אֶת־כְּזֹאת
 16 נָאֹת לָבָם^q) אִם תִּהְיוּ כְּמֹנֵי לְהַמְלִי^r) לָבָם כָּל־זָכָר: וַיִּתְּנוּ
 אֶת־בְּנֵיהֶנִּי לָבָם וְאֶת־בְּנֵיהֶם נָקַח־לָנוּ וַיִּשְׁבְּנוּ אֲתָבָם וְהִיטְנוּ
 17 לָעַם^s) אַחֵד: וְאִם־לֹא הִשְׁמָעוּ אֲלֵינוּ לְהַמּוֹל וּלְקַהֲנוּ אֶת־בְּתָנוּ
 18 וְהִלָּכְנוּ: וַיִּיטְבוּ דְבָרֵיהֶם בְּעֵינֵי הַמֹּר וּבְעֵינֵי שִׁבְלָם בֶּן־הַמֹּר^t):
 19 וְלֹא־אֶחָד הִנְעִיל לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר כִּי הָפִין בְּבִתְיָעָקֹב וְהִיא נִכְבֵּד
 כ מִכָּל בֵּית אָבִיו: וַיָּבֹא הַמֹּר וַיִּשְׁבָּם בָּנוּ אֶל־שַׁעַר עִירָם וַיִּדְבְּרוּ
 21 אֶל־אֲנָשֵׁי עִירָם לֵאמֹר: הֲאִנִּישִׁים הָאֵלֶּה שְׂלָמִים הֵם אֲחֵינוּ
 וַיִּשְׁבּוּ^u) בְּאֶרֶץ וַיִּסְחָרוּ אִתָּהּ וְהָאָרֶץ הִנֵּה רַחֲבֵת־גְּדִים^v)
 לְפָנֵיהֶם אֶת־בְּתָנָם^w) נָקַח־לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת־בְּנֵיהֶם נָתַן לָהֶם:
 22 אֶת־כְּזֹאת וְאִתּוֹ^x) לָנוּ הָאֲנָשִׁים לְשִׁבָּת אֲחֵנוּ לְהָיוֹת לָעַם אַחֵד
 23 בְּהַמּוֹל לָנוּ כָּל־זָכָר בְּאִשְׁרֵי הֵם נִמְלִים: מִקְנֵהֶם^y) וְקִנְיָנָם
 וְכָל־בְּהֶמְתָּם^z) תִּלּוּא לָנוּ הֵם אֶד נִצִּיחָה^a) לָהֶם וַיִּשְׁבּוּ אֲחֵנוּ:
 24 וַיִּשְׁמָעוּ אֶל־הַמֹּר וְאֶל־שִׁבְלָם בָּנוּ כָּל־יִצְחָק שַׁעַר עִירוֹ וַיַּפְּלוּ
 כה כָּל־זָכָר^b) כָּל־יִצְחָק שַׁעַר עִירוֹ^c): וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי^d) בְּהִיוֹתָם
 בְּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי־בְנֵי־יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלֹאִי אֶתִּי דִּינָה אִישׁ

k) LXX. *δοίσομεν*. l) Sam. מִהֵר מֵאֵד וּמִחֲנָה וְאִתָּן. m) Omitted in Cd. 1. Vulg. n) Sam. LXX. Syr. טִמְאָה. o) LXX. add: *Συμεὼν καὶ Λεὺὶ οἱ ἀδελφοὶ Δείνας*. p) Sam. אֶת הַדָּבָר. q) LXX. insert: *καὶ κατοικήσομεν ἐν ἱμῶν*. r) Sam. כְּמֹנֵי לְהַמּוֹל. s) Sam. בָּעַם. t) Sam. בָּנוּ. u) Sam. LXX. Syr. יִשְׁבּוּ. v) Sam. רַחֲבֵת. w) Sam. בְּנוֹתָם. x) Sam. וְאִתּוֹ. y) Cdd. mult. Sam. מִקְנֵיהֶם. z) LXX. omit כל. a) Sam. נָאֹת. b) LXX. add: *τὴν σάρκα τῆς ἀρροβυστίας*. c) LXX. Vulg. Saad. omit עִירוֹ. d) Sam. הַשְּׁלִישִׁי.

מצבה על-קברתה הוא מצבה קברת-רחל עד-היום: ויסע 21
 ישראל וגם אהלה¹ מהלצה² למגדל-עדר³: ויהי בשבן 22
 ישראל בארץ החוץ וילך ראובן וישב את-בלהה פילגש
 אביו⁴ וישמע ישראל⁵: פ ויהיו בני-יעקב שנים עשר: 23
 בני לאה בכור יעקב ראובן ושמעון⁶ ולוי ויהודה ויששכר 24
 וזבולון⁷: בני⁸ רחל יוסף ובנימן: ובני בלהה שפחת רחל⁹ כה 26
 דן ונפתלי: ובני ולפה שפחת לאה גר ואשר אלה בני 27
 יעקב אשר ילדלו¹⁰ בפרן ארם: ויבא יעקב אל-יצחק אביו 28
 ממרא קרית הארבע הוא הכרון¹¹ אשר-גר-שם אברהם ויצחק:
 ויהיו ימי יצחק מאה שנה ושמנים שנה: ויגוע יצחק וימת¹² 29
 ויאסף אל-עצמו¹³ זקן ושבוע ימים ויקברו אותו עשו ויעקב
 בגו¹⁴: פ

לו 36

ואלה תולדות¹ עשו הוא אדם: עשו לקח את-נשיו מבנות בגנן²
 את-ערה בת-אילון הקחתי ואת-אהליבמה בת-ענה בת-צבון³
 * קהתי⁴: ואת-בשמת⁵ בת-ישמעאל אחות נביות⁶: וילד ערה⁷
 לעשו את-אלכין ובשמת וילדה את-רעואל: ואהליבמה וילדה⁸ ה
 את-יעיש⁹ ואת-יעלם ואת-קרח אלה בני עשו אשר ילדו-לו

t) Sam. אהלו. u) Sam. מהאלה, but edd. read as above.
 v) LXX. omit the whole of this verse; vid. v. 16. w) LXX. supply
 יעקב. x) Vid. n. y) Cdd. Vulg. ישמעון. z) Sam. חובלן. a) Cd. 1.
 Sam. LXX. Syr. Saad. ובני. b) Cdd. Sam. ילדו. c) LXX. insert
ἐν γῇ Χαναάν. d) Sam. עמו. e) Syr. adds: *وَأَبْرَاهِيمَ*
فِي الْقَبْرِ الَّتِي اشْتَرَاهَا أَبِيكَ, "in the sepulchre which Abraham his father bought."
 f) Sam. הולדת, and so in v. 9. g) Sam. LXX. Syr. Vulg. in many
 mss. בן צ. h) Vid. n. i) Sam. מחלה, so vv. 4, 10, 13, 17. j) Sam.
 נכחות. k) So Cdd. mult. Sam. and ק in this place, and so also
 v. 18, LXX. Syr. 1 Chr. 1: 35; but V. D. H. יעיש, and so in v. 11.

6 בְּנֵי יַעֲקֹב^x): וַיָּבֹא יַעֲקֹב לְוִיָּה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן הוּא^y בֵּית־
 7 אֵל הָיָה וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־עִמּוֹ: וַיָּבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לְמָקוֹם
 אֵל^z) בֵּית־אֵל כִּי שָׁם נִגְלוֹ^a) אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים בְּכַדְהוּ מִשְׁפָּחִי^b) אֲחִיו:
 8 וַתָּמָה דְּבָרָה^c) מֵינְקָה רַבָּקָה וַתִּקְבֹּר מִתַּחַת לְבֵית־אֵל תַּחַת
 9 הָאֵלֹן וַיִּקְרָא^d) שְׁמוֹ אֵלֹן בְּקוֹת^e): פ וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־
 י יַעֲקֹב עוֹד^f) בְּבָאוֹ מִפְּדֹן אַרְבֶּם וַיִּבְרָךְ אֹתוֹ^g): וַיֹּאמְרוּלוֹ אֱלֹהִים
 שְׁמֶךָ יַעֲקֹב^h) לֹא־יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹדⁱ) יַעֲקֹב כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה
 11 שְׁמֶךָ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל
 שְׂדֵי^j) פָּרָה וְרֹבֵה גֹי וְקָהֵל גֹּיִם יִהְיֶה מִמֶּךָ וּמִלְּכִים מִהַלְצֶיךָ
 12 וַיֵּצֵא: וְאֶת־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וְלִיִּזְחָק לָךְ אֶתְנַנֶּה^k)
 13 וְלִירְעָה אֶחָדִיד אֶתֶּן אֶת־הָאֶרֶץ: וַיַּעַל מִעֵלָיו אֱלֹהִים בְּמָקוֹם
 14 אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֹתוֹ: וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מִצְבֵּה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֹתוֹ^l)
 טו מִצְבֹּת אָבֹן וַיִּסֵּךְ עָלֶיהָ לָסֶךְ וַיִּצֹק עָלֶיהָ שָׁמֶן: וַיִּקְרָא יַעֲקֹב
 אֶת־שֵׁם הַמָּקֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ שֵׁם אֱלֹהִים בֵּית־אֵל:
 16 וַיִּסְעוּ^m) מִכֵּית אֵלⁿ) יִיְהוֹ־עֵיד בְּכַרְת־הָאֶרֶץ לָבוֹא אֶפְרָתָה וַתֵּלֶךְ
 17 רָחֵל וַתִּקַּשׁ בְּלִדְתָּהּ: וַיְהִי בַּהֲקִשְׁתָּהּ^o) בְּלִדְתָּהּ וַתֹּאמֶר לָהּ
 18 הַמְּלִלְתָּ אֶל־תִּירְאִי כִי־גַם־יָהּ לָךְ^p) בֶּן: וַיְהִי בַּצָּאֹת נִפְשָׁהּ
 19 כִּי מָהָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ^q) בְּרָאִי וְאָבִיו קָרָא־לוֹ בְּנִימִין^r): וַתָּמָת
 כ רָחֵל וַתִּקְבֹּר בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה^s) הִיא בֵּית לָהֶם: וַיֵּצֵב יַעֲקֹב

x) LXX. ישראל. y) Sam. has here הוא, but the Masorites point הוא. z) Omitted in Cd. 1. LXX. Vulg. Syr. a) Sam. נגלה. b) Cdd. LXX. Syr. add עשו. c) Sam. דבורה. d) LXX. supply יַעֲקֹב. e) Sam. בבית. f) LXX. insert *ἐν Αουζῇ*. g) Sam. LXX. add אלהים. h) LXX. Vulg. Syr. omit יַעֲקֹב. i) Sam. שמך יַעֲקֹב. j) LXX. *Ἐγὼ ὁ Θεός σου*. k) LXX. insert *σοὶ ἔσται*. l) LXX. add אלהים. m) LXX. *ἀπὰρας δὲ Ἰαζώβ*. n) LXX. omit v. 21. altogether, and insert here: *ἐπύξε τὴν στήνην αὐτοῦ ἐπέχειν τοῦ πυργου Γαδέρ*. o) Sam. בהקשיתה. p) Sam. לך. q) Sam. אה שמו. r) Sam. everywhere uses the form בנימין. s) Cdd. אפרה.

21 וְדִשְׁוֹן^a) וְאַצָּר^b) אֵלֶּה אֲלוֹפֵי הַחֲרִי בְּנֵי שְׁעִיר בְּאֶרֶץ
 22 אָדָם: וַיְהִיו בְּנֵי-לוֹטָן חֲרִי וְהַיִּמָּם^c) וְגִחֹת לֹטָן^d) תְּמָנָע:
 23 וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוּבָל עֲלֹנָ^e) וּמִנְחָת וְעִיבָל שְׁפִי^f) וְאִינָם^g): וְאֵלֶּה
 24 בְּנֵי-צִבְעֹן אִתָּה^h) וְעֵנָה הוּא עֵנָה אֲשֶׁר מָצָא אֶת-הַיִּמָּםⁱ) בְּמִדְבָּר
 בְּרַעְתּוֹ אֶת-הַתְּמָרִים לְצִבְעֹן אָבִיו: וְאֵלֶּה בְּנֵי-עֵנָה דִּשְׁוֹן^j) כֹּה
 26 וְאַחֲלִיבְמָה בַּת-עֵנָה: וְאֵלֶּה בְּנֵי דִישְׁוֹן^k) הַמֶּדִּין^l) וְאַשְׁכֵּן^m) וַיְהִיⁿ)
 27 וּבָרֶן: אֵלֶּה^o) בְּנֵי-אַצָּר בְּלָחָן וְעֵשָׂן^p) וְעֵקָן^q): אֵלֶּה^r) בְּנֵי-דִישְׁוֹן
 29 עוֹץ וְאֶרֶן^s): אֵלֶּה אֲלוֹפֵי הַחֲרִי אֵלֶּה לֹטָן אֵלֶּה שׁוּבָל אֵלֶּה
 צִבְעֹן אֵלֶּה עֵנָה: אֵלֶּה דִשְׁוֹן אֵלֶּה אֲצָר אֵלֶּה דִישְׁוֹן אֵלֶּה ל
 אֲלוֹפֵי הַחֲרִי לְאַלְפִּיהֶם^t) בְּאֶרֶץ שְׁעִיר^u): פ וְאֵלֶּה
 הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אָדָם לִפְנֵי מֶלֶךְ-מֶלֶךְ לִבְנֵי
 32 יִשְׂרָאֵל^v): וַיִּמְלֹךְ בְּאָדָם בִּלְע בֶּן-בְּעֹר וְשֵׁם עִירוֹ דִּנְהָבָה:
 33 וַיָּמָת בִּלְע וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו יוֹכָב בֶּן-זֶרַח מִבְּצָרָה: וַיָּמָת
 34 יוֹכָב וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הָשֵׁם^w) מֵאֶרֶץ הַתּוֹמָנִי: וַיָּמָת הָשֵׁם לֵה
 וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הֶרֶד^x) בֶּן-בְּדֹד^y) הַמִּצְבֵּה אֶת-מִדְיָן^z) בְּשָׂרָה מוֹאָב
 וְשֵׁם עִירוֹ עֵוִיתָ^a): וַיָּמָת הֶרֶד וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו שְׁמֵלָה מִמִּשְׁרָקָה^b): 36

a) Sam. וְדִשְׁוֹן. b) LXX. *Πισών*, so vv. 28, 30. c) 1 Chr. 1:39. הַיִּמָּם, Syr. *ܡܝܡܝܢܐ*. d) Sam. לֹטָן. e) 1 Chr. 1:40. עֲלֹנָ; LXX. *Γολάν*. f) Cd. 1. Sam. Vulg. Syr. וְשִׁפִּי. 1 Chr. 1:40. וְשִׁפִּי; LXX. *καὶ Σωφάρι*, and so Syr. *ܫܦܝܐ*. g) Cdd. 2. וְאִינָם; LXX. *Ἰμάν*, Syr. *ܝܡܢܐ*. h) V. D. H. וְאִתָּה; vid. n. i) Vid. n. j) Sam. דִּשְׁוֹן, and so in v. 30. k) So rightly LXX. Vulg. Syr., as proved from v. 28; vid. n. l) Syr. and 1 Chr. 1:41. הַמֶּדִּין. m) Cdd. Sam. LXX. Syr. and 1 Chr. 1:41. וְאַשְׁכֵּן. n) Sam. וַיְהִי. o) Cdd. Sam. LXX. Syr. Vulg. וְאֵלֶּה. p) Sam. וְעֵשָׂן. q) 1 Chr. 1:42. וְעֵקָן. r) Cd. 1. Sam. LXX. Vulg. Syr. וְאֵלֶּה. s) Sam. הוֹץ וְאֶרֶן; Cdd. Vulg. Ps.-Jon. LXX. cod. Alex. וְאֶרֶן. t) Sam. לְאַלְפִּיהֶם. u) Cdd. 3. LXX. אָדָם. v) Cdd. 2. LXX. read *בִּישְׂרָאֵל*, omitting *לִבְנֵי*. w) LXX. *Ἀσώμ*. x) Sam. cdd. 2. הֶרֶד. y) LXX. *Βαράδ*. z) Sam. הַמִּדְיָנִי. a) 1 Chr. 1:46. עֵוִיתָ, where however Cdd. mult. read *עֵוִיתָ*; LXX. *Γεθθαίμ*; Syr. *ܓܬܝܡܐ*. b) LXX. have *Σαμαδά ἐκ Μασσεκχᾶς*.

6 בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: וַיָּקָה עָשׂוֹ אֶת-נָשׁוֹ וְאֶת-בָּנָיו וְאֶת-בְּנֹתָיו וְאֶת
 כָּל-נַפְשֹׁתַי בֵּיתוֹ וְאֶת-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-בְּהֶמְתּוֹ וְאֶת-כָּל-כְּנֻלּוֹ
 אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיִּלְךָ אֶל-אֶרֶץ [שְׁעִיר¹] מִפְּנֵי יַעֲקֹב² (אָחִיו:
 7 בְּרֵחָה רְבוּשָׁם רַב מִשְׁכַּת וַחֲדָו וְלֹא וְכָלָה אֶרֶץ מְגִירֵהֶם³)
 8 לְשֹׂמֵת אֲדָם מִפְּנֵי מִקְנֵיהֶם: וַיָּשָׁב עָשׂוֹ בְּהָר שְׁעִיר עָשׂוֹ הוּא
 9 אָדָם: וְאֵלֶּה תִּלְדוֹת עָשׂוֹ אֲבִי אֲדָם בְּהָר שְׁעִיר: אֵלֶּה⁴ שְׁמֹת
 כְּנָרְעָשׁוֹ אֲלִיפּוֹ בֶן-עֵדָה אִשְׁתּוֹ רְעוּאֵל בֶּן-בְּשָׂמַת אִשְׁתּוֹ עָשׂוֹ:
 11 וַיְהִי בְנֵי אֲלִיפּוֹ תִימָן אוֹמֵר צָפִי⁵) וַנִּעְתָּם וְקָנוּ: וַתִּמְנַע וַהֲיִתָּה
 12 פִּילֶגֶשׁ אֲלִיפּוֹ בֶן-עָשׂוֹ וַתֵּלֶךְ לְאֲלִיפּוֹ אֶת-עַמְלֹק אֵלֶּה בְנֵי עֵדָה
 13 אִשְׁתּוֹ עָשׂוֹ: וְאֵלֶּה בְנֵי רְעוּאֵל נָחַת⁶) וַנִּרְחַ שְׁמָה וַמָּוָה אֵלֶּה הָיוּ
 14 בְנֵי בְּשָׂמַת אִשְׁתּוֹ עָשׂוֹ: וְאֵלֶּה הָיוּ בְנֵי אֶהֱלִיבָמָה בַּת-צִבְעוֹן⁷)
 אִשְׁתּוֹ עָשׂוֹ וַתֵּלֶךְ לְשֹׁעֵר אֶת-יַעֲוִשׁ וְאֶת-יַעֲלָם וְאֶת-קָרַח:
 טו אֵלֶּה אֲלֹפִי בְנֵי-עָשׂוֹ בְנֵי אֲלִיפּוֹ בְּכֹר אֲלֹפִי תִימָן⁸) אֲלֹפִי
 16 אִימֵר⁹) אֲלֹפִי צָפִי אֲלֹפִי קָנוּ: * אֲלֹפִי קָרַח¹⁰) * אֲלֹפִי יַעֲתָם אֲלֹפִי
 17 עַמְלֹק בָּתָּה אֲלֹפִי אֲלִיפּוֹ בְּאֶרֶץ אֲדָם אֵלֶּה בְנֵי עֵדָה: וְאֵלֶּה¹¹)
 בְנֵי רְעוּאֵל בֶּן-עָשׂוֹ אֲלֹפִי נָחַת אֲלֹפִי וְרַח¹²) אֲלֹפִי שְׁמָה אֲלֹפִי
 מָוָה אֲלֹפִי רְעוּאֵל בְּאֶרֶץ אֲדָם אֵלֶּה בְנֵי בְּשָׂמַת אִשְׁתּוֹ
 18 עָשׂוֹ: וְאֵלֶּה בְנֵי אֶהֱלִיבָמָה אִשְׁתּוֹ עָשׂוֹ אֲלֹפִי יַעֲוִשׁ אֲלֹפִי
 יַעֲלָם אֲלֹפִי קָרַח אֲלֹפִי אֶהֱלִיבָמָה בַּת-צִבְעוֹן אִשְׁתּוֹ
 19 עָשׂוֹ: אֵלֶּה בְנֵי-עָשׂוֹ וְאֵלֶּה אֲלֹפִיהֶם¹³) הוּא אֲדָם: ס אֵלֶּה¹⁴)
 כְּנָרְעָשׁוֹ הַחֲרִי וְשָׁבִי¹⁵) הָאֶרֶץ לוֹטָן וְשׁוּבָל וְצִבְעוֹן וַעֲנָה:

l) Vid. n. m) Sam. יעקוב. n) Sam. מגריהם. o) Cdd. 3. Sam. LXX. Syr. Vulg. ואלה. p) Sam. ואמר וצפו; 1 Chr. 1: 36 has צפי; LXX. *Σοφεία*, and so in v. 15. q) Sam. נהת, and so in v. 17. r) Sam. LXX. (Vulg.) 'בן צ'. s) So Cdd. Sam. and ק', also 1 Chr. 1: 36; but V. D. II. הובין. t) Sam. אמר. u) Vid. n. v) Cdd. 2. Sam. אלה. w) Sam. ורע, but cdd. as above. x) Sam. Syr. insert עשו y) Cdd. 2. Sam. LXX. Syr. ואלה. z) Sam. יושבי.

והנה קמה אלמתי וגם-נצצה והנה תסבינה^v) אלמתיכם
 ותשתחוו^w) לאלמתי: ויאמרו לו אחיו המלך^x) תמלך עלינו 8
 אם^y)-משיל^z) תמשל בנו ויוספו עוד שנה אהו על-חלמתי^a)
 ועל-דבריו: ויחלם עוד חלום אחר ויספר אתו^b) לאתו 9
 ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה תשמש ותירח ואתר
 עשר פובכים משתחווים לי: ויספר אל-אביו ואל-אחיו^c)
 ויגער-בן אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמתי הבוא^d)
 נבוא אני ואמך ואחיד להשתחנות לה-ארצה: וינקאו-בו 11
 אחיו ואביו שמר את-הדבר: וילכו אחיו לרעות אֶת-צֶאֱן^e) 12
 אביהם בשכם: ויאמר ישראל אל-יוסף הלא אחיד רעים 13
 בשכם לכה^f) ואשלחת אליהם ויאמר לו הנני: ויאמר^g) לו 14
 לך-נא ראה^h) את-שְׁלוֹם אחיד ואת-שְׁלוֹם הֶצֶאֱן וְהַשְׁבֵּנִיⁱ) דבר
 וישלחיו מעמק חדרון ויבא שבמה: וימצאֵהוּ איש^j) והנה טו
 תעה בשרה וישאלֵהוּ האיש לאמר מה-תבקש: ויאמר 16
 את-אחי אנכי^k) מבקש הגידה-נא לי איפה הם רעים: ויאמר 17
 האיש נסעו מזה פי שמעתי^l) אמרים גללה דתִּנָּה וילך יוסף
 אחר^m) אחיו וימצאֵם בְּדוֹתָןⁿ): ויראו אתו מרחק ובטרם יקרב 18
 אליהם ויהנבִּלוּ אתו לחמיתו: ויאמרו איש אל-אחיו הנה 19
 בעל החלמות הלזה^o) בא: ועתה לכו ונהרגֵהוּ ונשליכֵהוּ^p) ב-
 באַרְתָּר הברות^q) ואמַרְנוּ הִנֵּה אֹכֵלֵהוּ^r) ונרַאֵה מדיהו^s)
 חלמתי: וישמע ראובן ויצלֵהוּ^t) מידם ויאמר לא נכני 21

v) Sam. הסבנה. w) Sam. והשתחוויה. x) Sam. המלך. y) Cdd. יאם. z) Sam. משל. a) Sam. חלמתי. b) LXX. insert: τῷ πατρὶ αὐτοῦ καὶ. c) Sam. לאביו ולאחיו; LXX. omit—אחיו. d) Sam. הבא. e) Sam. נקוד על אה. f) Sam. לך. g) LXX. supply ישראל. h) Cdd. 2. Sam. וראה. i) Sam. והשיבני. j) Cd. 1. Sam. האיש. k) Sam. אני. l) Sam. שמעתי. m) Sam. אחרי. n) Sam. בדותין. o) Sam. הלז. p) Sam. ונשליכוהו. q) Sam. הברות. r) Sam. אכלתו. s) Sam. יהיה. t) Sam. ויצלו.

37 וַנִּמְלֹךְ שְׁמֹאלָה וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו שְׁאֵיל מִרְחֻכּוֹת הַנֶּהָר: וַנָּמָת שְׁאֵיל
 38 וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו בַּעַל הַטָּן בֶּן-עֶבְדִּיר: וַנָּמָת בַּעַל הַטָּן בֶּן-עֶבְדִּיבֹר^א
 39 וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הַדָּר^ב (וְשֵׁם עִירוֹ פָּעִי) וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מַחִיטְבָּאל^ג
 מ בֶּת-מִטְרָד כֶּת^ד מִי זָהָב: וְאֵלֶּה שְׁמֹת אֲלוֹפֵי עֲשִׂי לְמִשְׁפַּחָתָם
 לְמַקְמָתָם בְּשִׁמְתָּם^ה אֲלוֹף תַּמְנֵעַ אֲלוֹף עֲלֻה^ו אֲלוֹף יִתָּה^ז:
 41 אֲלוֹף אֶחָלִיבְמָה אֲלוֹף אֵלֶּה אֲלוֹף פִּינָן: אֲלוֹף קָטָן אֲלוֹף תִּימָן
 42 אֲלוֹף מִבְּצָר: אֲלוֹף מִנְדִּיאֵל אֲלוֹף עֵיבָם^ח אֵלֶּה וְאֲלוֹפֵי אֲדוּם
 לְמִשְׁבָּחָם^ט בְּאַרְצָן אֲחֻזָּתָם הוּא עֲשִׂי אֲדָי אֲדוּם:

לו 37

2 וַיָּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאַרְצָן מִנְּוִי^א אָבִיו בְּאַרְצָן כְּנָעַן: אֵלֶּה וְתַלְדֹת^ב
 יַעֲקֹב יוֹכָף בֶּן-יִשְׁבָּע עֵשְׂבָה שְׁנֵה הָיָה רָעָה אֶת-אֶחָיו בְּצֹאן^ג
 וְהוּא נָעַר אֶת-בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת-בְּנֵי זִלְפָּה נָשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא
 3 יוֹכָף אֶת-דְּבָרָם רָעָה אֶל-אֲבִיהֶם: וַיִּשְׂרָאֵל אֶתְּב אֶת-יוֹסֵף
 מִכָּל-בָּנָיו כִּי-בָן-וָגָגִים הוּא לוֹ וְעֵשָׂה^ד לוֹ כֶּתֶנֶת^ה פָּסִים:
 4 וַיִּרְאֵי אָחָיו כִּי-אֵתוֹ אֶתְּב אֲבִיהֶם מִכָּל-אֶחָיו^ו וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ
 ה וְלֹא יָבִילוּ דְבָרָם לְשָׁלֹם^ז: וַיַּחֲלֵם יוֹכָף חֲלוֹם וַיַּגִּד לְאֶחָיו
 6 וַיִּסְפּוּ^ח עוֹד שְׁנֵא אֹתוֹ^ט: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמְעוּ-נָא קִהְלֹם
 7 הָיָה אֲשֶׁר הִלְמַתִּי: וְהִנֵּה אֲנִי וְנָתַנִּי מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה

e) Cdd. 2. Sam. Vulg. and 1 Chr. 1: 50 omit ע' בן; Syr. ܒܢ; d) Sam. הדר; Cdd. Sam. edd. 5. Syr. 1 Chr. 1: 50 הדר; Cd. 1. LXX. read בן בדר. e) 1 Chr. 1: 50. פָּעִי; LXX. Πογάωρ. f) Sam. מחיטבאל. g) Syr. בן. h) Sam. בשמותם למקומותם. i) 1 Chr. עליה; LXX. Ἰωλᾶ, reading עולה. j) LXX. Ἰεθέρ. k) LXX. Ζεφωίρ; Syr. ܙܦܘܝܪ. l) Sam. למשפחותם. m) Sam. מנרי. n) Sam. ויעש. o) LXX. add τοῦ πατρὸς, and so in v. 12. p) Sam. ויעש. q) Sam. ביהנה, and so throughout. r) Cdd. 4. Sam. LXX. Vulg. ויכפו. s) Sam. חלום. t) Sam. ויסיפו, and so in v. 5. u) LXX. omit אהו—ויכפו.

לח 38

ויהי בעת ההוא וגרר והודה מאת אחיו ונט עד-איש עדלמי א
 ושמו חירה^m): וירא-שם והודה בת-איש בנעני ושמו שוע²
 ונקסה וקבא אליה: ופתר ותלד בן ויקראⁿ) את-שמו ער: ופתר³
 עוד ותלד בן ותקרא^o) את-שמו אינן: ותספ עוד ותלד בן⁴
 ותקרא את-שמו שלה^p) והיה בכזיב^q) בלדתה אחיו: ונקח⁶
 והודה אשה לער בכזרו^r) ושמה תמר: ויהי ער בכזר והודה⁷
 רע בעיני יהוה וימסוהו יהוה^s): ויאמר והודה לאונן בא⁸
 אל-אשת אחיו ויבס אתה והקם^t) ורע לאחיה: וידע אונן⁹
 כי לא לו יהיה הורע והיה אם-בא אל-אשת אחיו ושחת
 ארצה לבלתי נתן-ורע לאחיו: וידע בעיני יהוה אשר^u)
 עשה וימס אתו: ויאמר והודה לתמר בלחיו שכי אלמנה¹¹
 בית-אביה עד-יגדל שלה בני כי אמר פן-ימות גם-הוא
 באחיו ותלד תמר ותשב בית אביה: וירבו הימים ותמת¹²
 בת-שוע^v) אשת-יהודה וינחם ויגדל והיה ויעל על-גזו צאנו
 הוא וחירה רעהו העדלמי תמנחה: ויגר לתמר^w) לאמר¹³
 הנה חמיו עליה תמנחה לנו צאנו: ותסר בגדי אלמנה¹⁴
 מעליה ותבס^x) בצעיף ותתעלף ותשב בפתח עינים אשר
 על-דרך תמנחה כי ראתה כי-גדל שלה והוא לא-נתנה לו
 לאשה: ויראה יהודה ויהשבה לזונה כי בסתה פניה^y): טו
 ונט אליה אל-הדרך ויאמר תבה^z) נא אביא אליך כי לא¹⁶

m) Sam. חירא, and so in v. 12. n) Cdd. Sam. Ps.-Jon. (Onk.)
 וירא. o) Cd. 1. Syr. ויקרא. p) LXX. Σηλώμ. q) Sam. ויהי
 יאלהים; LXX. αὐτὴ δὲ ἦν ἐν Χασβί. r) Sam. בכזר. s) LXX. ויהוה.
 t) Sam. והקם. u) Sam. את אשר. v) LXX. omit בת here, referring
 incorrectly שמו in v. 2 to Judah's wife, or reading there שמה.
 w) Sam. LXX. add כלחו. x) Sam. ויהחכס. y) LXX. add: καὶ οὐκ
 ἐπέγνω αὐτήν. z) Sam. הבא.

22 נָפֶשׁ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים^u) וְרֹאבוֹן אֶל־תִּשְׁפְּכִידֶם הַשְּׁלִיכוּ אֹהוּ
 אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר וְיָד אֶל־תִּשְׁלַחְרוּבוּ לְמַעַן הַצִּיל
 23 אֹהוּ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבּוּ אֶל־אָבִיו: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־בָּא יוֹכָב אֶל־
 אֶחָיו וַיְפַשְׁטֻם^v) אֶת־יוֹסֵף אֶת־כְּתָנָתוֹ אֶת־כְּתָנֶת^w) הַפָּסִים אֲשֶׁר
 24 עָלָיו: וַיִּקְחֵהוּ^x) וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה^y) וְהַבּוֹר^z) אֵין בּוֹ מַיִם:
 כֹּה וַיִּשְׁבּוּ לְאָכַל־לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וַהֲגָה אֲרֻחָת
 וַיִּשְׁמַעֲאֵלִים בָּאָה מִגִּלְעָד וּמְלִיחָם נִשְׂאִים נִבְאֵת וַצְרִי וְלֹט
 26 הוֹלְכִים^a) לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה: וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל־אֶחָיו מִה־
 27 בָּצַע כִּי נִהְרַג אֶת־אֶחָיו וְכִסִּינוּ אֶת־דָּמּוֹ: לָכֵן וְנִמְכְּרֵנוּ^b)
 לַיִּשְׁמַעֲאֵלִים וַיִּדְנֹו אֶל־תְּהִי־כֹ^c) כִּי־אֶחָיו בִּשְׁרֵנוּ^d) הֵינָּה וַיִּשְׁמָעוּ
 28 אֶחָיו: וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מִדִּנְיָנִים סְחָרִים וַיִּמְשְׁבוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־
 יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לַיִּשְׁמַעֲאֵלִים בַּעֲשָׂרִים כֶּסֶף
 29 וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף^e) מִצְרַיִמָּה: וַיָּשָׁב רֹאבוֹן אֶל־הַבּוֹר וַהֲגָה
 לֹא־אִין־יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו: וַיָּשָׁב אֶל־אֶחָיו וַיֹּאמֶר
 31 הִגִּלְדִּי אֵינֶנּוּ וְאֵנִי אֵנָּה אֲנִי־בָּא: וַיִּקְחוּ אֶת־כְּתָנֶת יוֹסֵף
 32 וַיִּשְׁחָטוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכְּתָנֶת בָּדָם: וַיִּשְׁלְחוּ
 אֶת־כְּתָנֶת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ^f) אֶל־אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצְאָנוּ
 33 הַכֶּר־זֶה הַכְּתָנֶת בְּנֶה הוּא אִם־לֹא: וַיִּבְרָה^g) וַיֹּאמֶר כְּתָנֶת
 34 בְּנִי חַיָּה^h) רָעָה אֲבָלְתָהּⁱ) טָרַף טָרַף יוֹסֵף: וַיִּקְרַע וַיַּעֲקֹב
 שִׁמְלָתוֹ וַיִּשָּׂם שֵׁק בְּמִתְנָיו וַיִּתְּאֶבֶל עַל־בָּנָיו יָמִים רַבִּים:
 לֹה וַיִּקְמֹו כִּד־בָּנָיו וְכַל־בְּנֵיהֶם לְנַחֲמֹו וַיִּמָּאֵן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר
 36 כִּי־אֶרֶד אֶל־בְּנִי^j) אָבֶל^k) שְׂאֵלָה וַיִּכְךָ אֹתוֹ אָבִיו: וְהַמְדִּנִּים
 מִכְּרוּ אֹתוֹ אֶל־מִצְרַיִם^l) לְפֹשִׁיפֹל סָרִים פְּרָעָה שֶׁר הַטְּבָחִים: פ

u) Sam. אליהם. v) Sam. ויפשטו. w) Cdd. Vulg. ואת כ'. x) Sam.
 ויוקחו; Cd. 1. adds שדה. y) Sam. הבור. z) Sam. ריק. a) Sam.
 ולוט הלכים. b) Sam. נמכרנו. c) Sam. תהיה בו. d) Sam. ובשרנו. e) Cd.
 1. Vulg. Syr. Saad. אהו. f) Sam. ויביאוה. g) Sam. ויברה. h) Sam.
 היא חיה. i) Sam. אכלהו. j) Sam. על בני. k) Sam. אביל. l) Sam.
 והמדינים מכרו את יוסף מצרימה.

לט 39

ויוסף היגר מצרימה ויגלהו פוטיפר סלים פרעה שר א
הטבחים איש מצלי מיר הישמעאלים אשר הורדו שמה^p):
ויהי יהוה את-יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית^q) אדניו 2
המצרי: וירא אדניו כי יהוה אתו וכל אשר-הוא עשה 3
יהוה מצליח בגרו: וימצא יוסף חן בעיניו^r) וישרת אתו 4
ויפקדוהו על-ביתו וכל-יש-לו^s) נתן בגדו: ויהי מאז הפקידו^t) ה
אתו בביתו ועל כל-אשר יש-לו ויברך יהוה את-בית המצרי
בגלל יוסף ויהי ברפת יהוה בכל-אשר יש-לו בבית ובשדה:
ויעזב כל-אשר-לו^u) בגד יוסף ולא-ידע אתו מאומה כי 6
אם-הלחם אשר-הוא אוכל^v) ויהי יוסף יפה-תאר ויפה
מראה^w): ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת-אדניו את- 7
עיניה אל-יוסף ותאמר שכבה עמי: וימאן ויאמר אל-אשת 8
אדניו הן אדני לא-ידע אתי מה-בבית^x) וכל אשר-יש-לו
נתן בגדי: איננו גדול בבית הזה ממני ולא-חשד ממני 9
מאומה כי אם-אודה^y) באשר את-אשתי^z) ואני אעשה
הרעה הגדלה הזאת וחטאתי לאלהים: ויהי ברברה אל-יוסף 10
יום ויום^a) ולא-שמע אליה לשבב אצלה לחיות עמה: ויהי
בתיום^b) הזה ויבא^c) הביתה לעשות מלאכתו^d) ואין איש 11
מאנשי הבית שם בבית: ותתפשטו בגדו^e) לאמר שכבה 12
עמי ויעזב בגדו^f) בגדה וננס ויצא^g) החוצה: ויהי בראותה 13

p) Sam. הורידהו שם. q) Sam. בית. r) Sam. LXX. בעיני אדניו. s) Cdd. 3. Sam. וכל אשר יש לו. t) Sam. הפקד. u) Sam. omits לו. v) Sam. אוכל. w) LXX. add σφόδρα (מאד). x) Sam. בביתו. y) Sam. מאומה בביתו. z) Sam. אחי א. a) Sam. יום. b) Sam. כיום. c) Sam. LXX. Vulg. Syr. add יוסף. d) Sam. adds בבית. e) Sam. בכגדו. f) Sam. בגדו, and so in vv. 13, 15, 16, 18. g) Omitted in Cdd.

17 יָדַע כִּי בָלְתָו הוּא וַתֹּאמֶר מִה־תִּסְתַּחֲרֵנִי כִּי תָבוֹא אֵלַי: וַיֹּאמֶר
 אֲנֹכִי אֲשַׁלְּחָה גְדֵי-עֹיִם מִן-הַצֹּאן וַתֹּאמֶר אִם-תִּתֵּן^{a)} עֲרֹבִין
 18 עַד שְׁלֹחָהּ: וַיֹּאמֶר מֶה הָעֲרֹבִין אֲשֶׁר אֶתֵּן-לָךְ^{b)} וַתֹּאמֶר
 הַחֶמֶץ^{c)} וַפְּחִילָה וּמִטָּה אֲשֶׁר בִּידְךָ וַיִּסְתַּחֲרֶלָּה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַתַּחַר
 19 לּוֹ: וַתִּקַּם וַתִּלְךָ וַתִּסַּר צְעִיפָה מֵעֲלֶיהָ וַתִּלְבָּשׁ בְּגָדֵי אֲלֻמְנוֹתָהּ:
 כ וַיִּשְׁלַח וַיְהִידָהּ אֶת-גְּדֵי הָעֹיִם בְּיַד רַעְיוֹ הַעֲרֹבִי לְקַחַת
 21 הָעֲרֹבִין מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצֹּאֶתָּה: וַיִּשְׁאַל אֶת-דֹּאנָשִׁי מִקִּמָּה^{cc)}
 לֵאמֹר אַיָּה הַקְדָּשָׁה הוּא^{d)} בְּעֵינַיִם עַל-הַדֶּקֶךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא-
 22 הִיָּתָה בָּהּ קְדָשָׁה: וַיֵּשֶׁב אֶל-יְהוִדָה וַיֹּאמֶר לֹא מִצֹּאֶתָּה
 וְגַם אֲנָשִׁי הַמָּקִים אָמְרוּ לֹא-הִיָּתָה בָּהּ קְדָשָׁה: וַיֹּאמֶר
 23 יְהוִדָה תִּקַּח-לָהּ פֶּן נִהְיָה לְבוֹי^{e)} הַנָּה שְׁלַחְתִּי הַגְּדִי^{f)}
 24 תָּזָה וְאִתָּה לֹא מִצֹּאֶתָּה: וַיְהִי כַּמִּשְׁלֹשׁ^{g)} הַדָּשִׁים וַיִּגֹּד
 לְיְהוִדָה לֵאמֹר וְנָתַתְּ תָמָר בְּלֶתְךָ וְגַם הָנָה הָרָה לְזִנּוּנִים^{h)} וַיֹּאמֶר
 כֹּה יְהוִדָה הוֹצִיאֶיהָ וַתִּשְׁרָף: הוּא מִיִּצְחָק וְהוּא שְׁלַחָה אֶל-
 תָּמָרָהּ לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר-אָלַה לּוֹ אֲנֹכִי חָרָה וַתֹּאמֶר הַדֶּרֶךְ
 26 זֶה לָמִי הַחֲתֻמָּה וַתִּפְתֹּחַ לִיⁱ⁾ וְהַמִּטָּה הָאֵלֶּת: וַיִּבֶר יְהוִדָה
 וַיֹּאמֶר צִדְקָה מִמֶּנִּי כִּי-עַל-כֵּן לֹא-נִתְּתִיהָ לְשַׁלַּח בְּנִי וְלֹא-
 27 יִסָּפֶה עוֹד לְדַעְתָּה: וַיְהִי בָעֵת לְדָפָה וַהֲנָה תְּאוֹמִים^{j)} בְּבִטְנָהּ:
 28 וַיְהִי בַלְדָּתָהּ וַיִּסְתַּחֲרֶהּ וַתִּקַּח הַמִּלְלָהּ וַתִּקְשֹׁר עַל-יָדוֹ שְׁנֵי
 29 לֵאמֹר זֶה יֵצֵא רִאשׁוֹנָה^{k)}: וַיְהִי כַּמִּלְּשִׁיב יָדוֹ וַהֲנָה יֵצֵא אַחֲיוֹ
 וַתֹּאמֶר מִה־פֶּרֶצֶף עָלֶיהָ^{l)} פֶּרֶץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ^{m)} פֶּרֶץ: וְאַחֲרָיִםⁿ⁾
 לֵיֵצֵא אַחֲיוֹ אֲשֶׁר עַל-יָדוֹ הוֹשֵׁנִי וַיִּקְרָא^{o)} שְׁמוֹ זֶרַח ׀

a) Cdd. 2. ההן לי. b) Sam. ליד. c) Sam. חזימך. cc) Sam.
 המקום. d) Sam. ההיא. e) Sam. נהי לבו. f) Sam. את הגדי. g) Sam.
 במשלש. h) Sam. לזנים. i) Sam. ההחיים והפתחיל. j) Sam.
 ותקרא. k) Sam. ראשון. l) Sam. עלינו. m) Cdd. Sam. Syr. Saad.
 ותקרא. n) Sam. ואחרי כן. o) Sam. ותקרא.

שֶׁר הַטְּבָחִים^a) אֶל-בֵּית הַפֶּהֱר מִקִּים אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסֹר שָׁם:
 וַיִּפְקֹד שֶׁר הַטְּבָחִים אֶת-יוֹסֵף אִתָּם וַיִּשְׂרֹת אֹתָם וַיְהִיו 4
 יָמִים בְּמִשְׁמֶר: וַיַּחֲלֹמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלִילָה ה'
 אַחֵד אִישׁ בְּפִתְרוֹן^b) חֲלֹמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהָאֹפָה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ
 מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֲסָרִים בְּבֵית הַפֶּהֱר: וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף 6
 בְּבֹקֶר וַיְרֹא אֹתָם וְהֵנֶם זָעִפִּים: וַיִּשְׁאַל אֶת-סְרִיסֵי פִרְעֹה 7
 אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּמִשְׁמֶר בֵּית אֲדֹנָיו לֵאמֹר מָדוּעַ פְּנִיכֶם רָעִים
 הַיּוֹם: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלַמְנוּ וּפְתָר אֵין אִתּוֹ וַיֹּאמֶר 8
 אֲלֵהֶם^c) יוֹסֵף חֲלוֹא לֵאלֹהִים פְּתַרנָּיִם סִפְרוּנָא לִי: וַיֹּסֶפֶר 9
 שֶׁר-הַמִּשְׁקִים אֶת-חֲלֹמוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחִלּוּמִי^d) וְהִנֵּה-גֹפֶן
 לְפָנַי: וּבְגֹפֶן שְׁלִשָּׁה שָׂרִיגִים^e) וְהוּא כְּפֶרֶחַח^f) עֲלֵתָה נֹצֵה י'
 הַבְּשִׁילוֹ^g) אֲשַׁלְּטִיהָ עַנְבִּים: וְכֹס פִּרְעֹה בְּיָדִי וְאָקַח אֶת- 11
 הָעַנְבִּים וְאֶשְׁתַּחֲטָה אִתָּם אֶל-כּוֹס^h) פִּרְעֹה וְאַתָּן אֶת-הַכּוֹס עַל-
 כַּף פִּרְעֹה: וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף וְהִ פְּתַרְנוּ שְׁלִשָּׁת הַשָּׂרִיגִים 12
 שְׁלִשָּׁת יָמִים הֵם: בְּעוֹדוֹ שְׁלִשָּׁת יָמִים יֵשֶׁא פִרְעֹה אֶת- 13
 רֹאשׁוֹ וְהִשִּׁיבָהּ עַל-בִּגְדוֹ וְנִהְיָⁱ) כּוֹס-פִּרְעֹה בְּיָדוֹ בְּמִשְׁפָּט
 הָרֹאשׁוֹן^k) אֲשֶׁר הָיְתָה מִשְׁקָהוּ: כִּי אִם-זָכַרְתִּי אֶתְךָ בָּאֵשׁ 14
 יֵיטֵב לְךָ וְעָשִׂיתָ-נָּא עִמָּדִי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתִּנִּי אֶל-פִּרְעֹה
 וְהִצַּאתִנִּי מִן-הַבֵּית הַזֶּה: כִּי-גָנֹב גָּנַבְתִּי^l) מֵאֶרֶץ הָעֶבְרָיִם ט'
 וְגַם-פֹּה לֹא-עָשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי-שָׂמוּ^m) אֹתִי בְּכֹר: וַיֵּרָא 16
 שֶׁר-הָאֲפִים כִּי-טוֹב פִּתְּרָ וַיֹּאמֶר אֶל-יוֹסֵף אַף-אֲנִי בְּחִלּוּמִיⁿ)
 וְהִנֵּה שְׁלִשָּׁה סֻלִּי חָרִי עַל-רֹאשִׁי: וּבִסָּל הָעֲלִיוֹן מִכָּל מֵאֲכָל 17
 פִּרְעֹה מִעֲשֶׂה אֹפָה וְהָעוֹף^o) אֲכָל אִתָּם^p) מִן-הַסָּל מֵעַל רֹאשִׁי:

a) LXX. omit שֶׁר הטב' בית שר הטב'. b) Sam. כפחרנו. c) Sam. אליהם.
 d) Sam. בחלמי. e) Sam. שרנים. f) Sam. כפרחת. g) Sam. הכשלו.
 h) Sam. על כוס. i) Sam. ונחתה. k) Sam. הראישון.
 l) Sam. גנוב נגנבתי. m) Sam. מלרע. n) Sam. בחלמי. o) LXX. add: *τὸ οὐρανὸν*, and so also in v. 19 (עוף השמים). p) Sam. מעל.

- 14 כִּי־עֹבַב בְּגָדוֹ בִּגְדָה וַיִּנָּס^{h)} הַחוּצָה: וַתִּקְרָא לְאִשְׁתִּי בֵּיתָה וַתֹּאמֶר לָהֶם לֹא־מֵרⁱ⁾ רְאוּ תָבִיא לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בְּנוֹ טוֹבָא אֵלַי לִשְׂבָּב^{j)} עָמִי וַאֲקָרָא בְּקִיל גְּדוֹל: וַיְהִי כִשְׁמָעוֹ כִּי־הִרְמִיתִי^{k)} קוֹלִי וַאֲקָרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי^{l)} וַיָּנָס וַיֵּצֵא^{m)}
- 16 הַחוּצָה: וַתִּפֶּחַ בְּגָדוֹ אֶצְלָה עַד־כּוֹאⁿ⁾ אֲדָנָיו אֶל־בֵּיתוֹ:
- 17 וַתִּדְבֹּר אֵלָיו בַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר בָּא אֵלַי הַעֲבֹד הָעֲבָרִי
- 18 אֲשֶׁר־הִבֵּאתָ לָנוּ לְצַחֵק בִּי^{o)}: וַיְהִי כִהְרִימִי^{p)} קוֹלִי וַאֲקָרָא
- 19 וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיָּנָס^{q)} הַחוּצָה: וַיְהִי כִשְׁמָע אֲדָנָיו אֶת־דְּבָרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה אֵלָיו לֵאמֹר בַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה כִּלִּי עֲבָדֶךָ וַיַּחַר אַפּוֹ: וַיִּקַּח אֲדָנִי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיַּתְנֶהוּ אֶל־בֵּית הַסֹּהֶר^{r)} מְקוֹם אֲשֶׁר־אֲסִיבִי^{s)} הַמֶּלֶךְ אֲסִיבִים וַיְהִי־שָׁם
- 21 בְּבֵית הַסֹּהֶר: וַיְהִי יְהוּדָה אֶת־יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו הֶסֶד וַיִּתֵּן
- 22 חֲלוֹ בָעֵינָיו שָׂר בֵּית־הַסֹּהֶר: וַיִּתֵּן שָׂר בֵּית־הַסֹּהֶר בְּיַד־יוֹסֵף^{t)} אֶת כָּל־הָאֲסִיבִים^{u)} אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֹּהֶר וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר עֹשִׂים שָׁם
- 23 הוּא הָיָה עֹשֶׂה: אֵין וְשָׂר בֵּית־הַסֹּהֶר רָאָה אֶת־כָּל־מְאוֹמָהּ בְּיָדוֹ^{v)} כְּאֲשֶׁר יְהוָה אָתּוֹ וַאֲשֶׁר־הוּא^{w)} עֹשֶׂה יְהוָה מְצִלִּים^{x)}: פ

מ 40

- א וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲטָאוּ מִשְׁקָה מִלֶּךְ־מִצְרַיִם וַהֲאֵפָה
- 2 לְאֲדָנֶיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם^{y)}: וַיִּקְצֹף פַּרְעֹה עַל שְׁנֵי חֲרִיסָיו עַל שָׂר הַמִּשְׁקִים וְעַל שָׂר הָאֹפִים^{z)}: וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמֶר בֵּית

h) Cdd. Sam. LXX. add וַיֵּצֵא; Cd. 1. Vulg. omit וַיָּנָס. i) Omitted in Cdd. 3. Vulg. Syr. j) LXX. λέγων Κοιμήθητι κ. τ. λ. k) Sam. הרמי. l) Sam. בידי. m) Omitted in Cdd. 3. Vulg. Ps.-Jon. n) Sam. בא. o) LXX add: καὶ εἶπέ μοι Κοιμήθησονται μετὰ σοῦ, p) Sam. כהרמי. q) Cdd. 4. LXX. Syr. insert וַיֵּצֵא. r) Cd. 1. Sam. cdd. 10. הסחר. s) Vid. n. t) LXX. insert τὸ δεσποσύνητον καὶ. u) Vid. n; Sam. האסורים. v) LXX. insert: πάντα γὰρ ἢ διὰ χειρὸς Ἰωσήφ. w) Cdd. 3. Sam. Syr. Vulg. וכל אשר. x) LXX. add: ἐν ταῖς χερσίν. y) Cd. 1. Vulg. Saad. omit לַמֶּלֶךְ מִצְרַיִם. z) Sam. האפים.

חֲלֹמוֹ^f) וְאִין-פּוֹתֵר אִתָּם^g) לְפָרְעָה: וַיְדַבֵּר שָׂרַ חַמְשָׁשִׁים אֶת-^h)
 פָּרְעָה לֵאמֹר אֶת-חֲמִשָּׁאִי אֲנִי מִזְכִּיר הַיּוֹם: פָּרְעָה קָצָף עַל-
 עַבְדָּיו וַיִּתֵּן אֹתוֹⁱ) בְּמִשְׁמֶר בֵּית שָׂרַ הַטַּבָּחִים אֹתוֹ וְאֵת שָׂרַ
 הָאֹפִים: וַנַּחֲלֶמָה^j) חֲלוֹם בְּלִילָה אֶחָד אֲנִי וְהוּא אִישׁ^k
 כְּפִתְרוֹן^l) חֲלֹמוֹ הִלְמֵנוּ: וְשֵׁם אֹתָנוּ נָעַר עַבְדִּי עֶבֶר לְשָׂרַ
 הַטַּבָּחִים וְנִסְפָּר-לוֹ וַיִּפְתֹּר-לָנוּ אֶת-חֲלֹמֹתֵינוּ אִישׁ בְּחֻלְמוֹ
 פָּתָר^m): וַיְהִי כִּאֲשֶׁר פָּתַר-לָנוּ בֶּן הָיָה אֹתִי הַשִּׁיב עַל בְּנֵי
 וְאֵתוֹ תֵּלָהⁿ): וַיִּשְׁלַח פָּרְעָה וַיִּקְרָא אֶת-יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן-
 הַבּוֹר וַיַּגִּלָּה וַיַּחֲלֶף שְׂמֹלֹתָיו וַיָּבֹא אֶל-פָּרְעָה: וַיֹּאמֶר פָּרְעָה טו
 אֶל-יוֹסֵף חֲלוֹם חֲלֹמֹתִי וּפְתָר אֵין אֹתוֹ וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי עָלֶיךָ
 לֵאמֹר תִּשְׁמַע^o) חֲלוֹם לִפְתֹּר אֹתוֹ: וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת-פָּרְעָה לֵאמֹר
 בְּלִעְדֵּי אֱלֹהִים יַעֲנֶה^p) אֶת-שְׁלוֹם פָּרְעָה: וַיְדַבֵּר פָּרְעָה אֶל-^q)
 יוֹסֵף בְּחֻלְמֵי הַנְּעִי^r) עֹמֵד עַל-שִׁפְטַת הַיָּאֵר: וַתֵּנָּה מִן-הַיָּאֵר
 עֹלָה^s) שִׁבַּע פָּרוֹת בְּרִיאֹת בָּשָׂר וַיַּפֵּת^t) תָּאֵר וַתַּרְעִינָה בָּאֹתוֹ:
 וְהָיָה שִׁבַּע פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן^u) בָּלוֹת וְרָעוֹת תָּאֵר
 מֵאֵר וַיִּרְקוּת^v) בָּשָׂר לֹא-רָאִיתִי^w) בְּהֵנָּה^x) בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרָיִם לָרַע:
 וַתֵּאבְלֶנָה הַפָּרוֹת הַרְקוֹת וְהָרָעוֹת אֵת שִׁבַּע הַפָּרוֹת הָרֵאשִׁיטוֹת^y) כ
 הַבְּרִיאֹת^z): וַתִּבְאֶנָּה אֶל-קִרְבָּנָה^a) וְלֹא נֹדְעִי כִּי-בָאוּ אֶל-^b
 קִרְבָּנָה^c) וּמִרְאִיהֶן^d) רָע כִּאֲשֶׁר בִּתְחִלָּה וַאֲיָקֶץ^e): וַאֲרָא^f)

f) Sam. Syr. Saad. חלמיו. g) Sam. פתר אחם. h) Sam. אל.
 i) Sam. Saad. אחם. j) Sam. ונחלם. k) Sam. כפחרנו. l) LXX.
 omit פתח — את חלמ' m) Sam. חלא. n) Sam. ההשמע. o) Sam.
 LXX. לא יענה; vid. n. p) Sam. אה. q) Sam. והנני. r) Sam.
 עלות. s) Sam. ויפוח. t) LXX. insert: *ἐκ τοῦ ποταμοῦ*. u) Cdd.
 וידקית. v) Cdd. Syr. ר' ולא. w) Sam. בהן. x) Sam. הראישונות.
 y) Cdd. Sam. והבריאות. z) Sam. וחבאהן אל קרבהן. a) Sam.
 קרבהן. b) Cdd. Sam. ומראהן. c) Sam. ואקץ; LXX. *ἐξέγερθεις δε*
ἐξουμνήσῃς. d) Sam. יאראה.

18 ויען יוסף ויאמר זה פתגמו שלשלת הסלים שלשלת ימים
 19 הם: בעוד ו שלשלת ימים וישא פרעה את-ראשו מעליו
 כ ותלה אותה על-עין^q ואכל העוף את-בשרה מעליו: ויהי ו
 ביום השלישי יום הולדת^r את-פרעה וגעש מוטה לבל-עבדיו
 וישא את-ראש ו שר המשקים ואת-ראש שר האפים בתוך
 21 עבדיו: וגשב את-שר המשקים על-משקו ונתן הבוס^s על-
 22 בף פרעה: ואת שר האפים תלה^t באשר פתח לחדם יוסף:
 23 ולא-זכר שר-המשקים את-יוסף וישבהו: פ

מא 41

א ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמד על-היאר:
 2 והנה מן-היאר עלה^u שבע פרות יפות מראה ובריא^v בשר
 3 ותריענה^w באחו: והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן
 מן-היאר רעות מראה ודקות^x בשר ותעמדנה אצל הפרות
 4 על-שפת היאר: ותאכלנה הפרות רעות המראה ודקות^y
 הפרות את שבע הפרות ופת^z המראה והבריא^a וייקץ^b
 ה פרעה: ויישן ויהלם שנת והנה ו שבע שבלים עלות
 6 בקנה אחד בריאות וטבות^c: והנה שבע שבלים דקות
 7 ושרופות^d קרים צמחות אחריהן: ותבלענה השבלים
 הדקות את שבע השבלים הבריות והמלאות^e וייקץ פרעה
 8 והנה חלום: ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את-
 בל-התרטמי מצרים ואת-בל-הכמיה ויספר פרעה להם את-

q) Sam. ויהי אהר על העץ. r) Sam. הולדת. s) Sam. את הבוס.

t) Sam. תלה. u) Sam. עלות. v) Sam. ובראות. w) Sam. ותריענה, and so in v. 15. x) Cdd. 3. Sam. ודקות. y) Cdd. 5. Sam. ודקות.

z) Sam. יפות. a) Sam. והבראות. b) Sam. ויקץ, and so in v. 7.

c) Sam. וטבות. d) Sam. ושריפות, and so in v. 23. e) Sam. והמלאות.

כָּר תַּחַת יַד־פְּרָעָה אָכַל בְּעָרִים וְשָׁמְרוּ^e): וְהָיָה הָאָכַל לְפָקֶדוֹן³⁶
 לְאֶרֶץ לְשֹׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה^d בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא־
 תִּבְרַת הָאֶרֶץ בְּרָעָב: וַיֵּטֶב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פְרָעָה וּבְעֵינֵי כָל־^e 37
 עַבְדָּיו: וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל־עַבְדָּיו הִנֵּמְצָא כֹּה־אִישׁ^f אֲשֶׁר 38
 רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ: וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל־יוֹסֵף אֲחֵלִי הוֹדִיעַ אֵלָהִים 39
 אֹתְךָ^g אֶת־כָּל־זֹאת אֲיֹן־נָכוֹן וְחָכָם בְּמוֹד: אֵתָּה תִּהְיֶינָה עַל־מִ 40
 בֵּיתִי וְעַל־סִיד וְשֶׁק בְּל־עָמִי רַק חֲבֹסָא אֲגַדֵּל מִמֶּךָ: וַיֹּאמֶר 41
 פְּרָעָה אֶל־יוֹסֵף רָאֵה נָתַתִּי אֹתְךָ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
 וַיֹּסֶר פְּרָעָה אֶת־טַבְעוֹתָיו מֵעַל לְדָו וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל־יַד יוֹסֵף 42
 וַיִּלְבָּשׁ אֹתוֹ בְּגָדֵי־שֵׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶכֶד הַזָּהָב^h עַל־צוּאָרָו: וַיַּרְבֵּב 43
 אֹתוֹ בְּמִדְרָכָת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לוֹ וַיַּקְרָאֵיⁱ לְפָנָיו אֲבִיָּהּ וְנָתַן^j
 אֹתוֹ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל־יוֹסֵף אֲנִי פְרָעָה 44
 וּבִלְעָדִיד לֹא־יָרִים אִישׁ אֶת־יָדוֹ וְאֶת־רִגְלוֹ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
 וַיַּקְרָא פְרָעָה שְׁמִי־יוֹסֵף צָפִנְתָּ פַעֲנָה^k וַיִּתֵּן־לוֹ אֶת־אֶסְנַת בַּת־מֶה 45
 פּוּטִי פָרַע בָּתָן אֵן^l לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל־אֶרֶץ^m מִצְרַיִםⁿ):
 וַיּוֹסֶף בֶּן־שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בָּעָמְדוֹ לְפָנָי פְּרָעָה מִלֶּךְ־מִצְרַיִם־ 46
 וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלִּפְנֵי פְרָעָה וַיַּעֲבֹר בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: וַתַּעַשׂ 47
 הָאֶרֶץ בְּשֹׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבָע לְקַמְצִים: וַיַּקְבֵּץ אֶת־כָּל־אָכַל^o 48
 שְׁבַע שָׁנִים אֲשֶׁר הָיָה בְּאֶרֶץ^p מִצְרַיִם וַיִּתֵּן־אָכַל בְּעָרִים אָכַל
 שְׂדֵה־הָעִיר אֲשֶׁר סָבִיבָתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ: וַיַּצְבֵּר יוֹסֵף כֹּר 49
 בְּחֹל הַיָּם הַרְבֵּה מְאֹד עַד בִּיר־חֶרֶל לְסָפֵר בִּיר־אֵין מִסְפָּר:
 וַלְיוֹסֵף יָלַד^q שְׁנֵי בָנִים בְּמִטָּה תָּבוֹא שְׁנֵת הָרָעָב אֲשֶׁר יָלְדָה־נ

e) Sam. ישמרו. d) Sam. תהיינה. e) Omitted by Cdd. 8. Syr. Onk. f) Cd. 1. Saad. איש נכון. g) Sam. אחך. h) Sam. רכיד זהב. i) Cdd. 3. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. ויקרא. j) Sam. ונתן. k) Sam. צפנתי פענה. l) Sam. פוטיפרע כהנאן, and so in v. 50. m) Cdd. 4. Syr. Saad. בכל ארץ. n) LXX. omit—מצרים ויצא. o) Sam. האכל. p) Sam. שבע השנים אשר היה השבע בארץ. q) למד וליוסף ילד. שנת הרעב אשר ילדה נקמוצה.

בְּחִלְמֵי וְהִנֵּה שִׁבְעֵי שָׂבָלִים עֹלֹת^ע) בְּקִנְיָה אֶחָד מִלֵּאֵת וְטוֹבוֹת^י):
 23 וְהִנֵּה שִׁבְעֵי שָׂבָלִים צִנִּימוֹת^ז) בְּקִיָּה שְׁדִּיפּוֹת^ח) קָדִים צִמְחוֹת
 24 אֶתְרִיהֶם^י): וְחַבְלָעַן^י) הַשָּׂבָלִים הַרְקוֹת^כ) אֶת שִׁבְעֵי הַשָּׂבָלִים
 כֹּה הַטּוֹבוֹת^ל) וְאָמַר אֶל־הַחֲרֻטִּים וְאִין מַגִּיד לִי: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף
 אֶל־פֶּרְעָה חֲלוֹם פֶּרְעָה אֶחָד הוּא אֶת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה
 26 הַגִּיד^מ) לְפֶרְעָה: שִׁבְעֵי פָּרֹת^נ) הַטֹּבֹת שִׁבְעֵי שָׁנִים הֵנָּה וְשִׁבְעֵי
 27 הַשָּׂבָלִים הַטֹּבֹת שִׁבְעֵי שָׁנִים הֵנָּה חֲלוֹם אֶחָד הוּא: וְשִׁבְעֵי
 הַפָּרוֹת הַרְקוֹת וְהָרְעוֹת הָעֹלֹת^ס) אֶתְרִיהֶן שִׁבְעֵי שָׁנִים הֵנָּה
 וְשִׁבְעֵי הַשָּׂבָלִים הַרְקוֹת^פ) שְׁדִּיפּוֹת^ק) הַקָּדִים וְהָיוּ שִׁבְעֵי שָׁנִי רָעָב:
 28 הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־פֶּרְעָה אֲשֶׁר־^ר) הָאֱלֹהִים עָשָׂה
 29 הָרָאָה אֶת־פֶּרְעָה: הֵנָּה שִׁבְעֵי שָׁנִים בָּאוֹת שָׁבַע גְּדוֹל בָּכֹל־
 ל אֶרֶץ מִצְרָיִם: וְקָמוּ שִׁבְעֵי שָׁנִי רָעָב אֶתְרִיהֶן וַיִּשְׁבַּח כָּל־
 31 הַשָּׂבַע בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְכָלֹה הָרָעָב אֶת־הָאֶרֶץ: וְלֹא־יִוָּדַע
 הַשָּׂבַע בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם הָרָעָב הַהוּא אֶתְרִי־בֶן־^ט) פִּי־כָבֶד הוּא מֵאֹד:
 32 וְעַל הַשָּׁנוֹת^י) הַחֲלוֹם אֶל־פֶּרְעָה פָּעַמִּים פִּי־נִבּוֹן הַדָּבָר מֵעַם
 33 הָאֱלֹהִים וּמִמֶּתֶר הָאֱלֹהִים לַעֲשֹׂתוֹ^י): וְעַתָּה יִרְאֵה^י) פֶּרְעָה אִישׁ
 31 נָבוֹן וְחָכָם וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ^ו) עַל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַעֲשֵׂה־^ז) פֶּרְעָה וַיִּפְקֹד
 פַּקְדִים עַל־הָאֶרֶץ וְחַמֵּשׁ^ח) אֶת־אֶרֶץ מִצְרָיִם בְּשִׁבְעֵי שָׁנִי הַשָּׂבַע:
 לֵה וַיִּקְבְּצוּ^ט) אֶת־כָּל־אֲבָל־^י) הַשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת תְּבָאֹת^י) הָאֵלֶּה וַיִּצְבְּרוּ־

e) Sam. עלות. f) Sam. מליאות וטובות. g) Sam. צנימות; omitted by LXX. Vulg. h) Cdd. Sam. ושריפות. i) Cdd. Sam. אחריתן. j) Sam. וחבלענה. k) Sam. הרקות; LXX. add: καὶ ἀρεμὸς θροῦσι. l) Sam. הטובות, and so twice in v. 26. m) Sam. אגיד. n) Sam. הרקות. o) Sam. והרעות העלות; LXX. omit הרעה. p) Sam. הרקות. q) Cdd. 3. Sam. LXX. Vulg. ושריפות. r) Cdd. Sam. את אשר. s) Sam. ואלה שנים. t) Sam. ואלה שנים. u) Sam. לעשותו. v) Sam. פקדים. w) Sam. וישתחו. x) Sam. ויעש. y) Sam. וחמש; Cd. 1. LXX. Syr. וחמשן. z) Sam. ויקבץ. a) Sam. adds שבע. b) Sam. הטובות הבאות.

ויבא אֶת־יוֹסֵף ויִּשְׁתַּחֲוֶה לֹו אֲפָיִם אֶרְצָה: וַיֵּרָא יוֹסֵף
 אֶת־אֶחָיו וַיִּבְרָם וַיַּתְנִבֵּר אֲלֵיהֶם וַיִּדְבֵּר אִתָּם קָשׁוֹת וַיֹּאמֶר
 אֲלֵהֶם^m) מֵאֵינָן בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מִמֶּצְרַיִם בָּנֵנוּ לְשִׁבְר־אֵבֶל: וַיִּבְרַח
 יוֹסֵף אֶת־אֶחָיו וְהֵם לֹא הִבְרָהוּⁿ): וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת
 אֲשֶׁר חָלֵם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִרְגְּלִים אַתֶּם לָרְאוֹת אֶת־עֲרֹת
 הָאָרֶץ בָּאתֶם: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו^o) לֹא אֲדֹנָיִי וְעַבְדֶּיךָ^p) בָּאִי לְשִׁבְר־
 אֵבֶל: בָּלָנוּ בְּנֵי אִישׁ־אַחֵר נִהְנֹו^q) בְּנִים אֲנִיָּהּ לֹא־הָיוּ עַבְדֶּיךָ
 מִרְגְּלִים: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לֹא כִי־עֲרֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם לָרְאוֹת:
 וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר עַבְדֶּיךָ אַחִים וְאֶנְהֵנוּ בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד
 בָּאָרֶץ בָּנֵנוּ וְהִנֵּה הַקִּטָּן אֶת־אֲבִינוּ הַיּוֹם^r) וְהָאֶחָד אֲנִינוּ:
 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם^s) לֹא־מֶר מִרְגְּלִים
 אַתֶּם: בְּזֹאת הִבְהֵנִי חַי פְּרַעֲה אִם־תִּצְטָאוּ מִזֶּה כִּי אִם־בִּבְוֹא טו
 אַחֵיכֶם הַקִּטָּן הַנֶּה: שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת־אֲחֵיכֶם^t
 וְאַתֶּם הָאֲסֹרִי וַיַּבְחֲנוּ דְבָרֵיכֶם הָאֵמֶת אִתְּכֶם וְאִם־לֹא הִי
 פְּרַעֲה כִּי מִרְגְּלִים אַתֶּם^u): וַיֹּאמֶר אֲתָם אֶל־מִשְׁמֶר שְׁלֹשָׁה
 יָמִים: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף כִּי־וּמָּה הַשְׁלִישִׁי זֹאת עָשׂוּ וְהָיוּ
 אִתִּי־הָאֱלֹהִים אֲנִי יֵרָא: אִם־כִּנִּים אַתֶּם אַחֵיכֶם אֶחָד^v) וַיֹּאמֶר
 בְּבֵית מִשְׁמָרְכֶם וְאַתֶּם לָבוּ הִבִּיאוּ שָׁבֶר^w) רַעְבּוֹן בְּתֵיכֶם:
 וְאֶת־אֲחֵיכֶם הַקִּטָּן תִּבִּיאוּ^x) אֵלָי וַיֹּאמְרוּ דְבָרֵיכֶם וְלֹא תָמוּתוּ^y) כִּי
 וַיַּעֲשׂוּ־כֵן: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחָיו אֲבֹלִי אֲשֶׁמִּים וְאֶנְהֵנוּ עַל־
 אַחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרָת^z) נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְנוּ אֵלָינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ
 עַל־כֵּן בָּאָה אֵלָינוּ^z) הַצָּרָה הַזֹּאת: וַיַּעַן רְאוּבֵן אֲתָם לֹא־מֶר

m) Sam. אליהם, and so in vv. 9, 12, 14, 18, 24 twice, 36. n) Sam.
 הכירה. o) Omitted in Cdd. 3. LXX. Vulg. Syr. p) Sam. עבדיך.
 q) Sam. אנחנו. r) Omitted by Cd. 1: Vulg. s) Sam. אליכם.
 t) Sam. adds ויאמרו לא יוכל הנער לעזוב את אביו ועזב את אביו ומח: u)
 Sam. האחד. v) Sam. והביאו את שבר. w) Sam. תביאו. x) Sam.
 עלינו כל. y) Cd. 1. Sam. בצרת. z) Sam.

51 לוֹ אֶסְנֶנָּה בַת־פִּיטִי פָרַע לָהֶן אִין: וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת־שֵׁם^r
הַבְּכִיר מְנַשֶּׁה כִּי־נִשְׁנִי אֱלֹהִים אֶת־כָּל־עַמְלִי^s וְאֵת כָּל־בֵּית
52 אָבִי: וְאֵת שֵׁם הַשֵּׁנִי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי־הַפְרֵנִי אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ
53 גִּזְיִי: וַתְּהַלֵּינָה^t שִׁבְעֵי שָׁנִי הַשָּׁבַע אֲשֶׁר הָיָה^u בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
54 וַתְּהַלֵּינָה^v שִׁבְעֵי שָׁנִי הָרָעָב לָבֹא פֶּאֶשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי
נָה רָעָב^w בְּכָל־הָאֶרְצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לָהֶם: וַתָּרָעַב
כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־פֶּרְעֹה לֵאמֹר פֶּרְעֹה
56 לְכָל־מִצְרַיִם לָבִי אֶל־יוֹסֵף אֲשֶׁר־יֹאמַר^x לָכֵם תַּעֲשִׂי^y: וַתָּרָעַב
הָיָה עַל כָּל־פְּנֵי^z הָאֶרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּהֶם
57 וַיִּשְׁכַּר^a לְמִצְרַיִם וַיַּחֲזֹק הָרָעָב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם^b: וְכָל־הָאֶרֶץ^c
בָּאוּ מִצְרַיִם לְשָׂכַר אֶל־יוֹסֵף כִּי־חָזַק הָרָעָב בְּכָל־הָאֶרֶץ^d:

מב 42

א וַיִּגְרָא יַעֲקֹב בִּי יִשְׁשָׁכָר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו^e לָמָּה
2 תִּתְרָאוּ^f: וַיֹּאמֶר הִנֵּה^g יִשְׁמָעֵל בִּי יִשְׁשָׁכָר בְּמִצְרַיִם רְדוּ
3 לְשָׂמָּה וְשִׁכְרוּ־לִנִי מִשָּׁם וְנִהְיָה וְלֹא נִמְצְא: וַיִּרְדּוּ אַחֲרֵי־יוֹסֵף
4 עֲשֻׁמָּה לְשָׂכַר בָּר מִמִּצְרַיִם^h: וְאַחֲרֵי־כֵן מִן אֶתִי יוֹסֵף לֹא־שָׁמָּה
ה יַעֲקֹב אֶת־אֶחָיו בִּי אָמַר פֶּן־יִקְרָאֵנִי אֶסּוֹן: וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
6 לְשָׂכַר בְּחוּף הַבָּאִים כִּי־הָיָהⁱ הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: וַיּוֹסֶף
הוּא הַשְּׁלִיט עַל־הָאֶרֶץ הוּא^j הַמִּשְׁכִּיר^k לְכָל־עַם^l הָאֶרֶץ

r) Cdd. 4. Sam. omit אה. s) Sam. omits כל. t) Sam. והחלנה. u) Cdd. Sam. היו. v) Sam. והחלנה. w) Sam. הרעב. x) Cdd. 5. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. ' ואשר י. y) Sam. העשון; Cd. 1. עשו. z) Cdd. Sam. כל. על פני כל. a) Sam. וישכיר. b) LXX. omit מצרים—וידוק. c) Sam. הארצות. d) Cd. 1. Syr. add מצרים. e) Sam. אל בני. f) Sam. אחיראו. g) Sam. אני. h) Cdd. mult. Vulg. במצרים. i) Cdd. 4. Syr. חזק. j) Cdd. 3. Sam. Vulg. Syr. Saad. והוא. k) Cd. 1. Onk. Vulg. supply כר. l) Sam. לכל העם.

בְּנִימָן תִּקְחוּ עָלַי הֵנוּ כְּלָנָה: וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל-אָבִיו לֵאמֹר 37
 אֶת-שְׁנֵי בְנֵי חַמֹּת אִם-לֹא אֲבִיאֵנּוּ אֵלֶיךָ תִּנָּה אֹתוֹ עַל-יָדַי
 וְאֲנִי אֲשִׁיבֵנּוּ אֵלֶיךָ: וַיֹּאמֶר לֹא-יֵרֶד בְּנִי עִמָּכֶם כִּי-אֲחִיו 38
 מֵת וְהוּא לְבָדּוֹ נִשְׁאָר וּקְרָאֵהוּ אִסּוֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ-בָּהּ
 וְהוֹרִדְתֶּם אֶת-שְׁיִבְתִּי בְּגִזּוֹן שְׂאוֹלָה^p):

מג 43

וְהִרְעֵב כָּבֵד בְּאֶרֶץ: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר בָּלוּ לֶאֱכֹל אֶת-הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר^N 2
 הָבִיאוּ מִמִּצְרָיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שׁוּבוּ^q שְׁכְרוּ-לָנוּ
 מִעֵט-אֶבֶל: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם וְהוֹדָה לְאֹמֶר הָעֵד הָעוֹר^r בְּנֵי הָאִישׁ^s 3
 לֵאמֹר לֹא-תֵרְאוּ פָנַי בְּלֹתִי אֲחֵיכֶם^t אֲתָכֶם: אִם-יִשְׁתֶּךָ מִשְׁלַח 4
 אֶת-אֲחֵינוּ אֲתָנוּ גִּרְדָּה וְנִשְׁכַּרְחָה לָּהּ אֶבֶל: וְאִם-אֵינָהּ מִשְׁלַח 5
 לֹא גִרְדָּה כִּי-הָאִישׁ אָמַר אֲלֵינוּ לֹא-תֵרְאוּ פָנַי בְּלֹתִי אֲחֵיכֶם
 אֲתָכֶם: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְמָה תְּרַעְעֶם לִי לְהַגִּיד לְאִישׁ 6
 הָעֵד לָכֶם אֵת: וַיֹּאמְרוּ שְׂאוֹל^u שְׂאֵל-הָאִישׁ לָנוּ וְלָמוֹ לְדַתָּנוּ 7
 לֵאמֹר הָעוֹד אֲבִיכֶם חַי תֵּנֶשׁ לָכֶם אֵת וְנִגִּיד-לוֹ^v עַל-פִּי
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה תִּדְוַע^w גִּדַּע כִּי יֹאמֶר הוֹרִידוּ אֶת-אֲחֵיכֶם: 8
 וַיֹּאמֶר יְהוֹדָה אֶל-יִשְׂרָאֵל אָבִיו שְׁלַחָה^x הַגָּעֵר אֲתִי וְנִקְוָהּ
 וְנִלְכָּה וְנִחְיֶיהָ וְלֹא נָמוֹת גַּם-אֲנַחְנוּ גַם-אֲתָה גַם-טַפָּנוּ^y: 9
 אֲנָכִי אֶעֱרָבָנוּ מִיָּדִי^z תִּבְקָשְׁנוּ אִם-לֹא תִבְיֹאתֵנוּ^a אֵלֶיךָ וְהַצַּגְתֵּנוּ 10
 לְפָנֶיךָ וְחָטַאתִי לָּךְ^b כָּל-הַיָּמִים: כִּי לֹא הִתְמַהֲמַהְנוּ^c י
 כִּי-עָתָה שָׁבְנוּ יְהִי פַעַמִּים: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם^d יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם 11

p) Sam. ביאגון שאלה. q) Sam. שובו. r) Sam. העיד. s) LXX. add: ὁ κύριος τῆς γῆς. t) LXX. add הקטן. u) Sam. שאל. v) Sam. ונגיד לו. w) Sam. היודע. x) Sam. שלח. y) Cdd. mult. טפנו. z) Cd. 1. Saad. ומידי. a) Sam. הבאתיו. b) Cdd. 3. Syr. Onk. ed 1. and ch. 44: 32 לאבי. c) Sam. לו לא. d) Sam. אליהם, and so in vv. 23, 34.

הלא אמרתי^a) אליכם ו לאמר אל-תחטאו בילד ולא שמעתם
 23 וגם-דמו הגה גדהש: והם לא ידעו כי שמע יובב כי המליץ
 24 בניהם: ויטב מעליהם ויבך ויטב אליהם וידבר אליהם
 כה ויבך מאדם את-שמעון ויאמר אתו לעיניהם: ויצו יוסף
 וימלא את-קליהם בָּר ויהשיב בספיהם^b) איש אל-שקו^c) ולתת
 26 להם צדה להרהר ויעש^d) להם בן: וישאו את-שכרם על-
 27 המריהם ויגלו מושם: ויפלה האחד את-שקו לתת מספוא^e)
 להמורו במלון וירא את-בספו והנה-הוא בפי אמתחתו:
 28 ויאמר אל-אחיו הושב בספי וגם הגה^f) באמתחתי ויצא
 לבם ויחרדו איש אל-אחיו^g) לאמר מה-נאת עשה אליהם
 29 לני: ויבאו אל-יעקב אביהם ארצה כנען ויגידו^h) לו את
 ל כל-הקרתⁱ) אתם לאמר: דבר האיש אדני הארץ איתנו קשות
 31 ויתן איתנו^j) במרגלים את-הארץ: ויאמר אלו בני אנהנו
 32 לא היינו מרגלים: שנים-עשר אנהנו אחים^k) בני אבינו
 33 האחד^l) איננו והקטן היום את-אבינו בארץ כנען: ויאמר
 אלינו האיש אדני הארץ בנאת אדע כי בני אתם אחיכם
 34 האחד הניחו אתי ואת-רעבון בתיכם קחו גליו: וקביאו
 את-אחיכם הרטון אלי ואדעה כי לא מרגלים אתם כי
 לה בני אתם את-אחיכם^m) אתן לבם ואת-הארץ תסחרו: ויהיⁿ)
 הם מריקים שקיהם והנה-איש צור-בספו בשקו ויראו
 36 את-צרות בספיהם המה^o) ואביהם ויירא: ויאמר אליהם
 יעקב אביהם אתי שבלתם יוסף איננו ושמעון איננו ואת-

a) Sam. דברהי. b) Sam. אח כספיהם. c) Sam. על סקו. d) Cd. 1. Vulg. Syr. ויעשו. e) Sam. מספה. f) Sam. inserts. הוא. g) Sam. ויחרדו. h) Sam. ויגידו. i) Sam. כל הקרות. j) LXX. add *ἐν φιλανθρωπίᾳ*, doubtless a mere gloss. k) Sam. אחים אנהנו. l) Cdd. 2. Sam. והאחד. m) Cdd. 4. LXX. Syr. Vulg. Saad. ואח א. n) Sam. הם. o) Sam. ויהי.

מִשְׁמוֹן בְּאִמְתַּחֲתֵיכֶם בְּסִפְּכֶם בָּא אֵלַי וַיֹּצֵא אֶלְהֶם אֶת־שִׁמְעוֹן:
וַיָּבֹא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף^a) וַיִּתֵּן־מִיֶּם וַיִּרְחֹצוּ
רַגְלֵיהֶם וַיִּתֵּן מִסְפָּא^b) לְחִמְרֵיהֶם: וַיָּבִינּוּ אֶת־הַמִּנְחָה עַד־כֹּה
כִּזְא^c) יוֹסֵף בְּצִהְרֵים כִּי שָׁמְעוּ כִּי־שָׁם יֹאכְלוּ לֶחֶם: וַיָּבֹא 26
יוֹסֵף חֲבִיבָה וַיָּבִיאוּ^d) לוֹ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר־בְּיָדָם חֲבִיבָה
וַיִּשְׁתַּחֲוֶה־לוֹ^e) אֶרְצָה: וַיִּשָּׂאֵל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשְׁלוֹם 27
אֲבִיכֶם הַזֶּקֶן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם הָעוֹדֵנּוּ^f) הִי: וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לְעַבְדְּךָ 28
לְאֲבִינוֹ עוֹדֵנּוּ הִי^g) וַיִּקְרְוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ^h): וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־ 29
בְּנֵימִן אָחִיו בֶּן־אִמּוֹ וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֶחֱיִיכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם
אֵלַי וַיֹּאמֶר אֶל־הֵם יְהִנֶּה בְּנִי: וַיִּמָּהֲרַ יוֹסֵף כִּי־נִבְכְּמוּ רַחֲמָיו לֵא
אֶל־אָחִיוⁱ) וַיִּבְקֹשׁ לִבְכוֹת וַיָּבֹא חֲדָרָה^j) וַיִּבְכֶּה שָׁמָּה^k): וַיִּרְחֹץ 31
פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיִּתְּאֶפֶק וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לֶחֶם: וַיִּשְׁמּוּ^l) לוֹ לִבְדּוֹ 32
וּלְהֶם לִבְדָּם וּלְמִצְרַיִם הָאֲבָלִים אֹתוֹ לִבְדָּם כִּי לֹא וַיִּכְלוּן
הַמִּצְרַיִם לֶאֱכֹל אֶת־הָעֵבְרִים לֶחֶם כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לְמִצְרַיִם:
וַיִּשְׁכּוּ לִפְנֵיו הַכֹּהֵל בְּבִכְרָתוֹ^m) וַחֲצֵעִיר בְּצַעֲרָתוֹⁿ) וַיִּתְּמָהּ 33
הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־רַעְהוּ^o): וַיֵּשָׂא מִשְׁאֶת מֵאֵת פָּנָיו אֶלְהֶם^p) 34
וַחֲרַב מִשְׁאֶת בְּנֵימִן מִמִּשְׁאֶת כָּלֶם חֲמֵשׁ יָדוֹת וַיִּשְׁתּוּ
וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ:

מד 44

וַיֵּצֵא אֶת־אִשְׁרֵי עַל־בֵּיתוֹ לֵאמֹר מֵלֵא אֶת־אִמְתַּחֲתֵי הָאֲנָשִׁים א
אֲכֹל בְּאִשְׁרֵי וַיִּכְלוּן שְׂאֵת וְשִׁים בְּסֶף־אִישׁ בְּכִי אִמְתַּחֲתוֹ:
וְאֶת־גִּבְעֵי גִבְעֵי הַבְּסֶף תִּשִּׁים בְּכִי אִמְתַּחֲתֵי הַקָּטָן וְאֶת 2

a) LXX. omit יוסף — יובא. b) Sam. מספה. c) Sam. בא. d) עודנו. e) Cdd. LXX. Vulg. add אפים. f) Sam. ויודנו. g) Sam. and LXX. insert ברוך האיש ההוא לאלהים. h) So rightly Sam. and 'p. V. D. H. וַיִּשְׁתַּחֲוּ. i) Sam. 'על א'. j) Sam. הבכיר בככירתו. k) Sam. שם. l) Sam. וישמו. m) Sam. הבכיר בככירתו. n) Sam. כצעירתו. o) Sam. 'על ר'.

אֶבְרֹן וְאֶפְרָא נָאָה עָשָׂה קָחוּ מִזִּמְרָת הָאָרֶץ בְּדָלִיכָם וְהוֹרִידוּ
 לְאִישׁ מִנָּהָה מַעַט צָרִי וּמַעַט דָּבָשׁ נִבְאָה (וְלֹט^e) בְּטָנִים
 12 וְשִׁקְדִים^f): וּבִסְף מִשְׁנֵה קָחוּ בְיָדָם וְאֶת־הַבֶּסֶף הַמּוֹשֵׁב בְּפִי
 13 אֲמַתְחֵתֵיכֶם תָּשִׁיבוּ בְיָדָם אוֹתִי מִשְׁנֵה הוּא^g): וְאֶת־אֲחֵיכֶם
 14 קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ^h) אֶל הָאִישׁ: וְאֵל שְׂדֵיⁱ) וְתֵן לָבָם רְחֻמִּים
 לִפְנֵי הָאִישׁ וְשַׁלַּח לָבָם אֶת־אֲחֵיכֶם אַחֵר^j) וְאֶת־בְּנֵימִין וְאֹתִי
 טו כְּאֲשֶׁר שָׁבְלָתִי שְׁבַלְתִּי: וְיִקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמִּנְהָה הַזֹּאת
 וּמִשְׁנֵה^k) -בֶּסֶף^l) לִקְחוּ בְיָדָם וְאֶת־בְּנֵימִין וְנָקְמוּ וַיִּרְדּוּ מִצִּיּוֹן^m)
 16 וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף: וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף אֶת־סָף אֶת־ⁿ) -בְּנֵימִין^o) וַיֹּאמֶר
 לְאֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ הִבָּא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבְּיָתָה וּטְבַח טֶבַח וְהָבֵן
 17 כִּי אֲתִי וְאֵבְלוּ הָאֲנָשִׁים בַּצְּהָרִים: וַיַּעַשׂ הָאִישׁ כְּאֲשֶׁר אָמַר
 18 יוֹסֵף וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף: וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים
 כִּי הוּבָאוּ בֵּית^p) יוֹסֵף וַיֹּסֶף וַיֹּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַבֶּסֶף הַיָּשָׁב^q)
 בְּאֲמַתְחֵתֵינוּ בַּתְּחִלָּה אָנְחָנוּ מִדְּבָאִים לְהַתְגַּלֵּל עָלֵינוּ וְלִהְיוֹתֵנוּ
 19 עֲלֵינוּ וְלִקְחָתָ^r) אֶתֵּנוּ לַעֲבָדִים וְאֶת־חֲמֻרֵינוּ: וַיִּגְשׁוּ אֶל־הָאִישׁ
 כ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיִּדְּבְרוּ אֵלָיו פְּתַח הַבַּיִת: וַיֹּאמְרוּ^s) כִּי
 21 אֲדֹנֵי יָרַד וַיִּרְדּוּ בַּתְּחִלָּה לְשִׁבְר־אֶבֶל: וַיְהִי כִּי־בָאוּ אֶל־תְּפִלֹּן
 וַנִּפְתַּח^t) אֶת־אֲמַתְחֵתֵנוּ וְהִנֵּה בֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמַתְחָתוֹ כְּסָפֵנוּ
 22 בְּמִשְׁקָלוֹ וַיָּשָׁב^u) אֵתוֹ בְּיָדֵנוּ^v): וּבִסְף אַחֵר הוֹרְדָנוּ^w) בְּיָדֵנוּ^x)
 23 לְשִׁבְר־אֶבֶל לֹא^y) יִרְעָנוּ מִי־שָׁם כְּסָפֵנוּ בְּאֲמַתְחֵתֵנוּ: וַיֹּאמֶר
 שְׁלֹם לָבָם אֶל־תִּירָאוּ אֶל־הֵיכָל וְאֶל־הֵיכָל^z) נָתַן לָבָם

e) Sam. ולוט. f) Sam. ושקידים. g) Sam. משנא היא. The Masorites do not point here הוא. h) Cdd. Sam. Syr. Vulg. Saad. ושובו. i) LXX. ὁ δὲ θεὸς μου. j) Sam. האחר. k) Cdd. 2S read וּמִשְׁנֵה, but vid. n. on v. 12. l) Cd. 1. הבסף. m) Cdd. Sam. מצרימה. n) Sam. ואה. o) LXX. add τὸν ὁμομύητοισιν. p) Sam. ביהה. q) Sam. המושב. r) Sam. לקחת. s) Cdd. 2. Syr. supply אליו. t) Sam. ונפתח. u) Sam. ונשיב. v) Cdd. LXX. בידינו. w) Sam. לקחנו. x) Cdd. בידינו. y) Cdd. Saad. ולא. z) Cdd. 2. Sam. LXX. אבתיכם.

17 לֹאֲדָנִי גַם־אֶנְחֶנּוּ גַם־אֲשֶׁר־נִמְצָא הַגִּבִּיעַ בְּיָדוֹ: וַיֹּאמֶר
 הָלִילָה לִּי מַעֲשׂוֹת וְאֵת הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַגִּבִּיעַ בְּיָדוֹ הוּא
 יִהְיֶה־לִּי עֶבֶד וְאַתָּם גָּלוּ לְשָׁלוֹם אֶל־אֲבִיכֶם: ס
 18 וַיֵּגֶשׁ אֵלָיו יְהוֹדָה וַיֹּאמֶר כִּי אֲדֹנִי יְדָבֵר־נָא עִבְדְּךָ דָּבָר
 19 בְּאָזְנִי אֲדֹנִי וְאֶל־יְהוָה אִפְּקֶה בְּעִבְדְּךָ כִּי בָמוֹךְ בְּפָרְעֹה: אֲדֹנִי
 שְׂאֵל אֶת־עֲבָדֶיךָ לֵאמֹר הֵישׁ־לָכֶם אֵב אוֹ־אֶח: וַיֹּאמֶר אֶל־ב
 אֲדֹנִי יֵשׁ־לָנוּ אֵב זָקֵן וְגֵלֵד^h זָקֵנִים קָטָן וְאֶחָיוⁱ מֵת וַיִּתֵּר הוּא
 לְבָדּוֹ לְאִמּוֹ וְאָבִיו אֶחָד: וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדֶיךָ הוֹרְדוּהוּ^j אֵלָי
 22 וְאֶשְׁמָחָה עִינִי עָלָיו: וַיֹּאמֶר אֶל־אֲדֹנִי לֹא־יִוָּבֵל הַנָּעַר לְעֶזֶב
 23 אֶת אָבִיו וְעֹבֵד אֶת־אָבִיו וְמָת: וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדֶיךָ אִם־לֹא
 24 יֵרֶד אֲחֵיכֶם הַקָּטָן אִתָּכֶם לֹא תִסָּפֹן^k לְרָאוֹת פָּנָי: וַיְהִי כִּי
 25 עָלִינוּ אֶל־עֲבָדֶיךָ אֲבִי^l וַנְּגַד־לוֹ^m אֵת דְּבָרֵי אֲדֹנִי: וַיֹּאמֶר אָבִינוּ כֹּה
 26 שָׁבוּⁿ שְׁבִירוּ־לָנוּ מַעֲט־אֶבֶל: וַיֹּאמֶר^o לֹא נוּכַל לָרֶדֶת אִם־יֵשׁ
 27 אֲחִינוּ הַקָּטָן אִתָּנוּ וַיִּבְרָנוּ כִּי־לֹא נוּכַל לְרָאוֹת פָּנָי^p הָאִישׁ
 28 וְאֶחָיו הַקָּטָן אֵינָנו אִתָּנוּ: וַיֹּאמֶר עֲבָדְךָ אָבִי^q אִתָּם
 29 יֵרְדוּ אִתָּם כִּי שְׁנַיִם יֵלְדֶה־לִּי אֲשֶׁתִּי: וַיֵּצֵא הָאֱהָרִי^r מֵאֵתִי וַיֹּאמֶר
 30 אֵד טָרַף טָרַף וְלֹא רָאִיתִי עַד־הַנֶּה: וּלְקַחְתֶּם גַּם־אֶת־נָה^s
 31 מֵעַם פָּנִי וְקִרְאוּ^t אִתָּם וְהוֹרְדֶתֶם אֶת־שְׁתֵּי בָרָעָה שְׂאֻלָּה:
 32 וְעַתָּה כִּבְאִי אֶל־עֲבָדְךָ אָבִי^u וְהַנָּעַר אֵינָנו אִתָּנוּ^v וְנַפְּשׁוּ קְשׁוּרָה ל
 33 בְּנַפְשׁוֹ: וְהִזָּה בְּרֹאוֹתָו כִּי־אֵין הַנָּעַר^x וְמָת וְהוֹרִידוּ עֲבָדֶיךָ
 34 אֶת־שִׁיבַת עֲבָדְךָ אָבִינוּ בְּיָגוֹן^y שְׂאֻלָּה: כִּי עֲבָדְךָ עָרַב אֶת־

h) Sam. ויוליד. i) Sam. ואחיו. j) Sam. הורידהו. k) Sam.
 הוסיפון. l) Cdd. 2. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. אבינו. m) Sam.
 ונגיד לו. n) Sam. שובו. o) Cd. 1. Syr. insert לאבינו. p) Sam. אח.
 q) LXX. Vulg. Syr. אבינו. r) Sam. אליני. s) Sam. אחד.
 t) Sam. וקראהו. u) LXX. add: ἐν τῇ ὁδῷ. v) LXX. Vulg. Syr.
 אבינו. w) Cd. 1. Sam. אחי. x) Sam. LXX. Vulg. insert אחנו.
 y) Sam. ביאגון.

3 כִּסְף שִׁבְרוּ וַיַּעַשׂ כְּדַבֵּר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר: הַזֶּקֶר אִיר וְהַאֲנָשִׁים
 1 יִשְׁלְחוּ הַמֶּלֶךְ¹⁾ וְהַמְרִינִים: הֵם יֵצְאוּ אֶת־הָעָר לֹא²⁾ הִרְחִיקוּ³⁾
 יוֹסֵף אָמַל לְאֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ קִים רֹדֶף אֶתְרֵי הַאֲנָשִׁים
 וְהַשְׁנָתָם וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם⁴⁾ לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רָעָה תַּחַת טִיבְהוֹ⁵⁾:
 ה הֲלֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדֹנִי בֹו וְהִיא נַחֲשׁ וְנַחֲשׁ בֹו הִרְעַתָּם
 6 אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם: וַיִּשְׁגֹּם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם אֶת־הַדְּבָרִים⁶⁾ הָאֵלֶּה:
 7 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יְדַבֵּר אֲדֹנִי כְּדָבָרִים הָאֵלֶּה הִלִּילָה לַעֲבָדֶיךָ
 8 מִשְׁלֹוֹת כְּדַבֵּר הַזֶּה: הֵן כִּסְף אִישׁ⁷⁾ מִצְאָנוּ בְּכִי אֲמַתְחַתֵּנוּ
 הַיּוֹשִׁיבֵנוּ⁸⁾ אֵלֶיךָ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְאִיךָ נִגְלַב מִבֵּית אֲדֹנֶיךָ כִּסְף אוֹ
 9 זָהָב: אֲשֶׁר יִמָּצָא אִתּוֹ מִעֲבָדֶיךָ וּמֵת וְגַם־אֲנֹחֲנוּ⁹⁾ נִהְיָה לְאֲדֹנִי
 י לַעֲבָדִים: וַיֹּאמֶר גַּם־עַתָּה כְּדָבָרֶיכֶם כֵּן־הוּא אֲשֶׁר יִמָּצָא
 11 אִתּוֹ יִהְיֶה־לִּי עֹבֵד¹⁰⁾ וְאַתֶּם תִּהְיוּ נָקִים¹¹⁾: וַיִּמְהָרוּ וַיּוֹרְדוּ¹²⁾ אִישׁ
 12 אֶת־אֲמַתְחָתוֹ¹³⁾ אֶרְצָה וַיִּפְתְּחוּ אִישׁ אֲמַתְחָתוֹ: וַיַּחֲפֹשׂ בְּגָדוֹ
 13 חֹלֶל וּבִמְטָן בָּלָה וַיִּמָּצָא הַגִּבִּיעַ בְּאֲמַתְחַת בְּנִימָן: וַיִּקְרְעוּ שְׂמֹלֹתָם
 14 וַיַּעֲמִם¹⁴⁾ אִישׁ עַל־הֶמְלֹו וַיִּשָּׁבִי¹⁵⁾ הַעֲיִרָה: וַיָּבֹא יְהוּדָה וְאֶחָיו
 טו כִּיָּתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹרְגִי שָׁם וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי אֶרְצָה: וַיֹּאמֶר לָהֶם
 יוֹסֵף מַה־הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם הֲלֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נִהְיֶשׁ
 16 יַנְחֹשׁ אִישׁ אֲשֶׁר בָּמֶנִי¹⁶⁾: וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מִה־נֹּאמַר לְאֲדֹנִי מַה־¹⁷⁾
 נִדְּבָר וּמִה־נִּצָּטְדָק הָאֱלֹהִים¹⁸⁾ מִצָּא אֶת־עֵינַי עֲבָדֶיךָ חַנּוּן עֲבָדִים

p) Sam. ה.ם. q) Cdd. 2. Vulg. Syr. ולא. r) Sam. הרחקו.
 s) Sam. אליהם, and so in v. 6. t) LXX. add: *ἵνα τί ἐζηλέσατέ μου τὸ ζόνδυ τὸ ἀργυροῦν*; Vulg. "scyphus quem furati estis", and connects it with the following verse. Syr. also similarly adds
 אֶת הַדְּבָרִים אֵלֶּה. u) Sam. omits את הדברים אֵלֶּה. v) Sam. הכסף אכר. הכסף אכר is the reading of both the Lond. and Paris Polygl., but not of Kennicott. w) Sam. הושבנו. x) Sam. יומת גם א'. y) קמץ ב"ק, and so in v. 17. z) Sam. נקזאים. a) Sam. שְׂמֹלֹתָם וַיַּעֲמִם. c) Sam. בְּמֶנִי. d) Sam. וַיִּשָּׁבִי. e) Sam. בְּמֶנִי. f) Cdd. 3. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. ומה. g) Sam. והאלהים.

לך: וכלכלתי אתך שם ביעור חמש שנים רעב פן-תורש 11
 אתה וביתך וכל-אשר-לך: והנה עיניכם ראות ועיני אחי 12
 בנימין בירפי^q המדבר אליכם: והגדתם לאבי את-כל-כבודי^r 13
 במצרים ואת כל-אשר ראיתם ומהרתם והורדתם את-אבי
 הנה: ויפל על-צוארי^s בנימן-אחיו ויבך ויבנימן בכה על- 14
 צוארו^t: וינשק לכל-אחיו ויבך עליהם^u ואחרי כן דברו 15
 אחיו אתו: והקל^v נשמע בית פרעה לאמר באו אחי יוסף 16
 ויטב בעיני פרעה ובעיני עבדיו^w: ויאמר פרעה אליוסף 17
 אמר אל-אחיד ואת עשו טענו את-בעירכם ולכו-באו^x
 ארצה כנען: וקחו את-אביכם ואת-בתיכם ובאו אלי ואתנה^y 18
 לכם את-טוב^z ארץ מצרים ואכלו את-חלב הארץ: ואתה 19
 צוית^a ואת עשו קחו-לכם מארץ מצרים עגלות לטפכם
 ולנשיכם ונשאתם את-אביכם ובאתם: ועינכם אל-תהם^b על- 20
 בליכם ביעור כל-ארץ מצרים לכם הוא: ויעשו-כן בני 21
 ישראל ויהיו להם יוסף עגלות על-פי פרעה^c ויהיו להם צרה
 לדבר: לבלם נתן לאיש חלפות שמלת^d ולבנימן נתן שלש 22
 מאות כסף וחמש חלפות שמלת: ולאביו שלח כזאת 23
 עשרה חמלים נשאים משוב^e מצרים ועשר אתננת^f בשאת^g בר
 ולחם ומזון לאביו לדבר: וישלח את-אחיו וילכו ויאמר 24
 אליהם^h אל-תרגזוⁱ בדבר: ויעלו ממצרים ויבאו ארץ^j כנען כה
 אל-יעקב אביהם: ונגדו לו לאמר עוד יובק^k חי וכיהוא 26

צוארו. l) Sam. צואר. s) Sam. כברי. r) Sam. פיי. q) Sam.
 כל. Cdd. 2. Vulg. Saad. w) Sam. והקול. v) Sam. עליהם. u) Sam.
 LXX. Cd. 1. Vulg. LXX. z) Cd. ואחיו. y) Sam. ובאו. x) Sam.
 e) LXX. ועיניכם אל תחוס. b) Sam. צויתי. a) Sam. אח כל טוב.
 add: τοῦ βασιλέως. d) Sam. חליפת שמלות. twice. e) Sam. Syr.
 insert ארץ. f) Sam. אתננות נשאות. g) Sam. אללהם. and so in v. 27.
 h) Sam. תחרגו. i) Cdd. Sam. ארצה. j) LXX. Vulg. add בנק.

הַנֶּעַר בְּעַם אָבִי^z) לֵאמֹר אִם-לֹא אֲבִיאֲנִי אֵלָיְךָ^a) וְחָטַאתִי לְאָבִי
 33 כָּל-הַיָּמִים: וְעַתָּה וְשֹׁב-נָא עֲבֹדָךְ תִּתַּח תִּנְעַר עָבֶד לֵאדֹנִי
 34 וְהַנֶּעַר יַעֲלֶה^b) עִם-אֲחִיו: כִּי-אֵיךְ אֶעֱלֶה אֶל-אָבִי וְהַנֶּעַר אֵינֶנּוּ
 אִתִּי^c) פֶּן אֲרֹאֶה בְרָע^d) אֲשֶׁר יַמְצֵא אֶת-אָבִי:

מה 45

א וְלֹא-יָבֵל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנְּצָבִים עָלָיו וַיִּקְרָא הוּצִיאוּ^e)
 בְּלִי-אִישׁ מִעָלָי^f) וְלֹא-עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהַתְּוָדָע יוֹסֵף אֶל-אֲחָיו:
 2 וַיִּתֵּן אֶת-קִלּוֹ^g) בְּבִגְדֵי וַיְשַׁמְעוּ מִצְרַיִם^h) (וַיִּשְׁמָעוּⁱ) בֵּית פַּרְעֹה:
 3 וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֲחָיו אֲנִי יוֹסֵף הַעֹד אִתְּךָ הִנֵּה וְלֹא-יָבֵל
 4 אֲחָיו לְעֵנִית אִתּוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנָיו^j): וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֲחָיו
 גִּשְׁוֹנָא אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אֲחֵיכֶם אֲשֶׁר-מִבְרַתֶּם
 ה אֹתִי מִצְרַיִמָּה: וְעַתָּה וְאֶל-תַּעֲצָבו וְאֶל-יַחַד בְּעֵינֵיכֶם כִּי-
 6 מִבְרַתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי לְמַחֲזִיחַ שְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם: כִּי-
 7 יִהְיֶה שְׁנֵתִים הָרַעֲב^k) בְּקֶרֶב הָאָרֶץ וְעוֹד הַמָּשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין
 חֲרִישׁ וְקָצִיר: וַיִּשְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם לְשׁוֹם^l) לָבֶם שְׁאֲרִית^m)
 8 בָּאָרֶץ וְלִתְחִנוּת לָבֶם לְפָלִיטָהⁿ) גְּדֹלָה: וְעַתָּה לֹא-אֶתֶם שְׁלַחְתֶּם
 אֹתִי הִנֵּה כִּי הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁמָעֵנִי^o) לָאֵב לַפְּרֹעָה וּלְאֶדוֹן לְכָל-
 9 בֵּיתוֹ וּמִשְׁלַל בְּכָל-אָרֶץ מִצְרַיִם: מִתְּהַרֵּוּ וַעֲלֹו אֶל-אָבִי
 וְאֶמְרָתֶם אֵלָיו בְּה אָמַר בְּנֶךָ יוֹסֵף שְׁמָעִי אֱלֹהִים לְאֶדוֹן לְכָל-
 י מִצְרַיִם רַחֵם אֵלַי אֶל-תַּעֲמֹד: וַיִּשְׁבֹּת בְּאֶרֶץ-גִּשְׁן וְהָיִתָּ
 קְרוֹב אֵלַי אֲתָה וּבְנֶיךָ וּבְנֵי בְנֶיךָ וְצִאֲנֶךָ^p) וּבִקְרָתְךָ וּבְלִי-אֲשֶׁר-

z) Sam. אביו, Syr. אבינו. a) LXX. add: καὶ στήσω αὐτὸν ἐνώπιόν σου. b) Sam. יעלה. c) Cdd. LXX. אחנו. d) Sam. ברעה. e) Sam. והוציא. f) Sam. מעליו. g) Sam. קילו. h) LXX. πάντες οἱ Αἰγύπτιοι. i) Sam. וישמעו. j) Omitted in LXX. k) Sam. רעב. l) Sam. לשים. m) Sam. שארות. n) Sam. בלטה. o) Sam. וישמני. p) Sam. צאנך.

וַיְכִינֵן^d וַיֹּצְהֵר^e וַיִּשְׁאוּל בֶּן־הַצִּנְעָנִית: וּבְנֵי לֵוִי גִרְשׁוֹן^f קָהָת^g 11
 וּמֵרָרִי: וּבְנֵי יְהוּדָה עֵדֶר וְאֹנָן וְשִׁלָּה^h וַפְּרָץ וְזָרַח וְיִמְתָּ עֵדֶר 12
 וְאֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְהִי בְנֵי־פְרָץ חֲצֹרֶן וְחִמּוּלⁱ: וּבְנֵי יִשְׁשַׁכָּר 13
 תוֹלַע וְפוֹנִה^j וְיֹזָבֵב^k וְשִׁמְרוֹן^l: וּבְנֵי זְבֻלֹן^m סֵרַדⁿ וְאֶלֹן 14
 וַיְחַלְאֵל^o: אֵלֶּה בְנֵי לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב בְּפָתָן אֲרָם וְאֶת טו 15
 דִּינָה בְתוּרָא בְּלִגְנָשׁ בְּנֵיו וּבְנוֹתֵיו^p שְׁלֵשִׁים וּשְׁלֹשׁ: וּבְנֵי זָרַח 16
 צָפֹנִין^q וְחִזִּי שׁוֹנִי^r וְאַצָּבֶן^s עֲרִי^t וְאַרְוִדִי^u וְאַרְאֵלִי^v: וּבְנֵי 17
 אֲשֶׁר יִמְנָה וַיִּשְׁגָּה וַיִּשְׁנִי וּבְרִיעָה וַיִּשְׂרָח אֲחֵתָם וּבְנֵי בְרִיעָה חֲבֵר 18
 וּמִלְכִּיאֵל: אֵלֶּה בְנֵי וּלְפָה אֲשֶׁר־נָתַן לָבֵן לְלֵאָה בְתוּרָא וְתַלְדֵּי 19
 אֶת־אֵלֶּה לְיַעֲקֹב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה נַפְשׁ: בְּנֵי רַחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב 20
 יוֹסֵף וּבְנֵימֶן: וַיִּגְדֵּל יוֹסֵף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָלְדָה־לוֹ כ 21
 אֲחֵת בַּת־פְּוֹטִי פָּרַע כְּתָן אֵן^w אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרַיִם^x: וּבְנֵי 22
 בְּנֵימֶן בִּלַּע וּבְכָרִי^y וְאַשְׁבֵּל^z גִּרְא^a וְנַעֲמָן אֲחִי^b וְרָאִשׁ^c מִפְּסִים^d 23

d) 1 Chr. יָרִיב. e) Sam. וַיֹּצְהֵר, 1 Chr. יָרַח. f) 1 Chr. 6: 1. גִּרְשָׁם. g) Cdd. mult. Syr. Vulg. Saad. וְקָהָת. h) Sam. שִׁלָּה. i) Sam. חֲצֹרֶן וְחִמּוּאֵל. j) So Numb. 26: 23; but 1 Chr. 6: 1. Sam. LXX. וַיִּפְּוֹהָ. k) Sam. LXX. and Numb. 26: 24. יִשְׁיֹבֵב. l) Sam. וְשִׁמְרוֹן. m) Sam. וְיֹזָבֵב. n) Syr. יֹזָבֵב. o) LXX. Ἀχολή. p) Sam. וּבְנוֹתָיו. q) Sam. and Numb. 26: 15. צָפֹנִין. r) Cdd. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. וְשׁוֹנִי. s) LXX. Θασοβάν, reading ἡζβάν, ἡ (Λ) being confounded with ἡ (Λ); Numb. 26: 16. אֲצָבֶן; Sam. Syr. וְאַצָּבֶן. t) Sam. LXX. Syr. עֲרִי. u) Syr. and Numb. 26: 17. אֲרִוֹד. v) Sam. וְאַרְאֵלִי. w) Sam. בַּת פְּוֹטִי פָּרַע כְּתָן. x) LXX. add: ἐγένοντο δὲ υἱοὶ Μανασσῆ, οὓς ἔτεκεν αὐτῷ ἡ παλλακὴ ἡ Σύρα, τὸν Μαχίρ. Μαχίρ δὲ ἐγέννησε τὸν Γαλαάδ. υἱοὶ δὲ Ἐφραὶμ ἀδελφοῦ Μανασσῆ. Σουταλαάμ καὶ Ταάμ, υἱοὶ δὲ Σουταλαάμ. Ἐδωμ. y) Syr. יֹדָבָב. z) LXX. ἐγένοντο δὲ υἱοὶ Βαλά. a) Sam. גִּרְא. b) Sam. אֲחִים. c) Syr. رَاس. d) LXX. Μαμρίμ, Numb. 26: 39. שְׁפָם, 1 Chr. 7: 12. שְׁפָם.

מִשָּׁל בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּבֶן לָבוּ בִּי לֹא-הָאֵמִין^k) לָהֶם:
 27 וַיִּדְּבְרוּ אֵלָיו אֵת כָּל-דִּבְרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיֵּרָא
 אֶת-הַעֲגֻלֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח יוֹסֵף לָשֹׂאת אִתּוֹ וַתְּהִי רוּחַ יַעֲקֹב
 28 אֲבִיהֶם: וַיֹּאמֶר (יִשְׂרָאֵל^l) רַב^m) עוֹד-יוֹסֵף בְּנִי הִי אֵלֶיךָ וְאֶרְאֶנּוּ
 בְּטָרֶם אֲמוֹת:

מו 46

א וַיָּסַע יִשְׂרָאֵל וְכָל-אֲשֶׁר-לֹו וַיָּבֹא בְּאֶרֶחⁿ) שִׁבְעָה וַיּוֹכַח וּבָחִים
 2 לְאֵלֹהֵי אֲבִיו וַיִּצְחַק: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם וּלְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת
 3 הַלְּלִיכָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַנְּנִי: וַיֹּאמֶר^o) אֲנֹכִי
 הָאֵל^p) אֲלֹהֵי אֲבִיךָ אֶל-תִּירָא מִדְּרָה^q) מִצְרַיִמָּה כִּי-לִנְוִי גָדוֹל
 4 אֲשִׁימָךְ שָׁם: אֲנֹכִי אֶרְדָּ עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם-
 ה עֲלֶה וְיוֹסֵף יֵשִׁית יְדוֹ^r) עַל-עֵינֶיךָ: וַיָּקָם יַעֲקֹב מִבָּקָר שִׁבְעָה
 וַיֵּשְׂאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-יַעֲקֹב^s) אֲבִיהֶם וְאֶת-טַפָּם^t) וְאֶת-נְשֵׁיהֶם
 6 בַּעֲגֻלֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח פָּרְעֹה לָשֹׂאת אִתּוֹ: וַיָּקָמוּ אֶת-מִקְנֵיהֶם
 וְאֶת-רִבְשֵׁם^u) אֲשֶׁר רָכָשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ מִצְרַיִמָּה יַעֲקֹב
 7 וְכָל-זֶרְעוֹ אִתּוֹ: בָּנָיו וּבָנֵי בָנָיו אִתּוֹ^v) בְּנֹתָיו וּבָנוֹת^w) בָּנָיו וְכָל-
 8 זֶרְעוֹ הָבִיִּא אִתּוֹ מִצְרַיִמָּה: ׀ וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
 9 הַבָּאִים מִצְרַיִמָּה^x) יַעֲקֹב וּבָנָיו בְּכֹרֶץ^y) יַעֲקֹב רְאוּבֵן: וּבְנֵי^z) רְאוּבֵן
 י הַנּוֹד וּפְלֹוא וְחֶזְרֹן^a) וּבְרָקִי: וּבְנֵי שִׁמְעוֹן וּמוֹאֵל^b) וַיָּמִין וְאֶהֱרָ^c)

k) Sam. האמן. l) Cd. 1. Vulg. Syr. Saad. omit. m) Cd. 1. LXX. Vulg. Syr. Onk. Saad. לי רב. n) Sam. באר. o) LXX. Vulg. insert לו. p) LXX. seem to have omitted האל here. q) Sam. מדרה. r) Sam. ידיו. s) Omitted in LXX. t) Cdd. אהט. u) Cdd LXX. Vulg. ואת כל ר'. v) Omitted in Cdd. Saad. w) Sam. בנתו. x) LXX. insert: ἅμα ἰαχὼβ τῶ πατρὶ ἀντὼν. y) Sam. בכור. z) Cdd. Vulg. Syr. בני. a) Cdd. mult. Sam. LXX. Onk. חזרון. b) Numb. 26: 12, 1 Chr. 4: 24. גמואל. c) Omitted in 1 Chr.

מז 47

ויבא יוסף ויגד לפרעה (ויאמר^e) אבי ואחי וצאנכם ובקרבם א
 וכל-אשר להם באו מארץ כנען והנם בארץ גשן: ומקצה 2
 אחיו לקח^d) חמשה אנשים ויצגם לפני פרעה: ויאמר 3
 פרעה אל-אחיו^e) מה-מעשיכם ויאמרו אל-פרעה רעה^f) צאן
 עבדיך גם-אנחנו גם-אבותינו^g): ויאמרו אל-פרעה לגור 4
 בארץ באנו כי-אין מרעה^h) לצאן אשר לעבדיך כי-כבד הרעב
 בארץ כנען ועתה יושבו-נא עבדיךⁱ) בארץ גשן: ויאמר ה
 פרעה אל-יוסף לאמר^j) אביך ואחיו באו אליך: ארץ מצרים 6
 לפניך הוא במיטב הארץ הושב את-אביך ואת-אחיו יושבו
 בארץ גשן ואם-ידעת^k) אנשי-היל ושמתם שרי
 מקנה על-אשר-לי: ויבא^l) יוסף את-יעקב אביו ויעמדהו 7
 לפני פרעה ויברך יעקב את-פרעה: ויאמר פרעה אל- 8
 יעקב כמה ימי שני חיוך: ויאמר יעקב אל-פרעה ימי 9
 שני מגורי^m) יושלים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שני
 חיי ולא השנינו את-ימי שניⁿ) חיי אבותי בימי מגוריהם^o):
 ויברך יעקב את-פרעה ויצא מלפני פרעה: ויושב יוסף^p 11
 את-אביו ואת-אחיו ויתן להם אחוזה בארץ מצרים במיטב
 הארץ בארץ רעמסס כאשר צוה פרעה: ויכלכל יוסף 12
 את-אביו ואת-אחיו ואת כל-בית אביו להם לפי הטף:
 ולחם אין בכל-הארץ כי-כבד הרעב מאוד וכלה^p) ארץ 13

e) Sam. inserts אליו. d) Sam. inserts עמו. e) Sam. LXX.
 Syr. Saad. אלאחי יוסף. f) Cdd. Sam. רעי. g) Sam. מבחינו. h) Sam.
 Syr. Saad. but cdd. as Heb. i) Omitted in LXX. j) LXX. omit what
 follows, from אביך as far as גשן in v. 6. k) Sam. בם. l)
 1) Sam. ויבא. m) Sam. מגרי. n) Cd. 1. Sam. LXX. omit שני.
 o) Sam. מגריהם. p) Sam. וכלה.

22 וְהַפִּים^ע) וְאָרְד^ל): אֵלֶּה בְּנֵי רֵחַל אִשְׁרֵי יִלְדָּ^ג) לַיַּעֲקֹב כָּל-נֶפֶשׁ
 23 אַרְבָּעָה עָשָׂר^ה): וּבְנֵי-דֵן הָשִׁים^א): וּבְנֵי נַפְתָּלִי יַחְצִיאל^י) וְגוֹנִי
 24 כֹה וְנָצַר^כ) וְיִשְׁלָם^א): אֵלֶּה בְּנֵי בְלָחָה אִשְׁרֵי-נֶתָן לָבֶן לְרֵחַל בְּתוּ
 26 וַתֵּלֶד אֶת-דָּאָה לַיַּעֲקֹב כָּל-נֶפֶשׁ שִׁבְעָה^מ): כָּל-הַנֶּפֶשׁ^נ) הַבָּאָה
 לַיַּעֲקֹב מִצִּירְיָמָה וְצִאִי יָרְכוּ מִלְכָּד נָשִׂי בְנֵי-יַעֲקֹב כָּל-נֶפֶשׁ
 27 שְׁשִׁים וְשֵׁשׁ: וּבְנֵי יוֹסֵף אִשְׁרֵי-יִלְדוּ-לוֹ^ו) בְּמִצְרַיִם נֶפֶשׁ שְׁנָיִם^פ)
 28 כָּל-הַנֶּפֶשׁ לְבֵית-יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצִּירְיָמָה שִׁבְעִים^ס): וְאֶת-
 יַחְזִירָה שִׁלַּח לְפָנָיו אֶל-יוֹסֵף לְחֹרֶת^ז) לְפָנָיו גִּשְׁתָּה וּבָאוּ
 29 אֶרְצָה^ח) גִּשְׁן: וַיֵּאָסֶר יוֹסֵף מִרַבְּבָתוֹ וַיַּעַל לְקִרְיַת-יִשְׂרָאֵל
 אָבִיו גִּשְׁתָּה וּנְרָא^א) אֵלָיו וּנְפַל עַל-צוּאָרָיו^ב) וַיִּבֶךְ עַל-צוּאָרָיו
 ל עֵיד: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף אֲנִימָהּ הַפֶּעַם אֲחִירִי רְאוּתִי^ב)
 31 אֶת-פְּנֵיךָ^ג) כִּי עֵידָה חַי: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו וְאֵל-בֵּית
 אָבִיו^ד) אֵעֲלֶה וְאֶגִּידָה לְפָרְעָה וְאֶמְרָה^ה) אֵלָיו אֲחִי וּבֵית-אָבִי
 32 אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ-כְּנָעַן בָּאוּ אֵלָיו: וְהָאֲנָשִׁים רְעֵי זָאֵן כִּי-אֲנָשִׁי
 33 מִקְנֶה הָיוּ וְצֹאנִים וּבָקָרָם וְכָל-אֲשֶׁר לָהֶם הֵבִיאוּ: וְהָיָה^ו)
 34 כִּי-יִקְרָא לָכֶם פָּרְעָה וְאָמַר מַה-מַּעֲשֵׂיכֶם: וְאֶמְרָתֶם אֲנָשִׁי
 מִקְנֶה הָיוּ עֲבָדֶיךָ מִנְּעוּרֵינוּ^ז) וְעַד-עַתָּה גַם-אֶנְהוּ גַם-אֲבֹתֵינוּ
 בַּעֲבוּר תַּשְׁבּוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן כִּי-הוֹעֵבֶת מִצְרַיִם כָּל-רַעֲהָ^ח) זָאֵן:

e) Sam. וּחִפִּי וְאָרְד Numb. 26: 39. חִזְפִּים. f) LXX. instead of וְאָרְד have: *Γῆρά δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀράδ*. Syr. have for the latter *וְאָרְד*. Vid. n. on this entire verse. g) Cdd. Sam. LXX. Vulg. Syr. יִלְדָּה. h) Sam. עֶשְׂרֵה; LXX. *δεκαοκτώ*. i) Cdd. הָשִׁים, Numb. 26: 42. שְׁוֹחִים. j) 1 Chr. 7: 13. יַחְצִיאל. k) Sam. יִצָּר. l) Sam. and 1 Chr. 7. וְיִשְׁלָם. m) Sam. שִׁבְעָה. n) Cd. 1. LXX. וְשֵׁשׁ. o) Cdd. Sam. יִלְדוּ לוֹ. p) LXX. *ἐννέα*. q) LXX. *ἐβδομη-κοιταπέντε*, and so Acts 7: 14. r) Sam. לְהֵרָאוֹת. s) Sam. Vulg. רְאוּתִי. t) Sam. וּנְרָא. u) Sam. צִוְּאוֹ twice. v) Sam. רְאוּתִי. w) Sam. omits אֶת. x) LXX. omit אֲבִיו בֵּית. y) Sam. וַיֹּאמֶר. z) Omitted in LXX. a) Sam. מִנְּעוּרֵינוּ. b) Sam. בְּצָרִי. Cdd. Sam. Syr. Vulg. Onk. רְעֵי.

וְהָיָה בְּתוֹבָאָתָהּ^ע) וּנְתַתָּם חֲמִישִׁית^ד) לַפְּרָעָה וְאַרְבַּע הַיָּרֶה^ה) יִהְיֶה^א
 לָבֶם לְזֹרַע הַשָּׂדֶה וּלְאֶבְלָבָם וּלְאִשָּׁר בְּבִתְיָכֶם וּלְאֶבְל לְטַפְכֶּם:
 וַיֹּאמְרוּ הַחִיתָנוּ^י) נִמְצָא-חֵן בְּעֵינֵי אֲדֹנָי וְהֵינּוּ עֲבָדִים לַפְּרָעָה: כה
 וַיֵּשֶׁם אֹתָהּ יוֹסֵף לְחֹף עַד-הַיּוֹם הַזֶּה עַל-אַדְמַת מִצְרַיִם 26
 לַפְּרָעָה לְחָמֵשׁ רֶכֶּ אֲדָמַת הַבְּתָנִים לְבָדָם^פ) לֹא הָיְתָה לַפְּרָעָה:
 וַיָּשָׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ וַיִּפְרוּ 27
 וַיִּרְבּוּ מְאֹד: פ וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה 28
 וַיְהִי^י) וַיְמִי-יַעֲקֹב שְׁנֵי חַיָּו שְׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמָאתַיִם שָׁנָה:
 וַיִּקְרְבוּ וַיְמִי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹת וַיִּקְרָא וּלְבָנָיו יוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם-גָּאֹ 29
 מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ שִׁים-גָּאֹ יְדָךְ תַּחַת יָרְכִי וְעֲשִׂיתָ^י) עִמָּדִי חֶסֶד
 וְאַמֻּת אֶל-גָּאֹ תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם: וְשִׁכַּבְתִּי עִם-אֲבֹתִי וַיִּנְשָׂאֲתָנִי ל 30
 מִמִּצְרַיִם וַיִּקְבְּרֵנִי בְּקִבְרֹתָם וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֲעֲשֶׂה כְּבָרְךָ^י): וַיֹּאמֶר 31
 הַשְׁבָּעָה^כ) לִי וַיִּשָּׁבַע לוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוֶי^י) וַיִּשְׂרָאֵל עַל-רֹאשׁ הַמִּטָּה^מ):

מח 48

וַיְהִי אַחֲרָי^א) הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הִנֵּה אָבִיד חֲלָה א 32
 וַיִּקָּה אֶת-שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת-מְנַשֶּׁה וְאֶת-אֶפְרַיִם^ה): וַיַּגֵּד 33
 לַיַּעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָנֶךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ וַיִּתְחַוֶּךְ יִשְׂרָאֵל 34
 וַיָּשָׁב עַל-הַמִּטָּה: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-יוֹסֵף אֵל שְׁדֵי^י) נִרְאֶה- 35
 אֵלַי בְּלוֹי^א) בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיִּבְרָךְ אֹתִי: וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲנִנִי 36
 מִכְּרָךְ^י) וְהִרְבִּיתִּיךָ וְנִתְּתִיךָ לְקָהֵל עַמִּים וְנִתְּתִי אֶת-הָאֶרֶץ

c) Sam. בתבואתה. d) Sam. חמישה. e) Sam. הידוע. f) Sam. נא. g) Sam. לבדה. h) Cdd. Sam. ויהיו. i) Sam. inserts. j) Cdd. Sam. כדברך. k) Sam. השבע. l) Sam. וישתחוו. m) Vid. n. n) Sam. אחר. o) LXX. insert: ἡθιε προς Ἰακώβ. p) LXX. ὁ θεός μου. q) Sam. בלווה. r) Sam. מפרך.

- 14 מְצֹלִים וְאֶרֶץ כְּנָעַן מִפְּנֵי הָרָעָב: וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף
הַנִּמְצֵא בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנָעַן בְּשֹׁכֵר אֲשֶׁר־תָּהָם שְׂכָרִים
טו וַיָּבֹא יוֹסֵף אֶת־הַכֶּסֶף^q) בֵּיתָה פָּרְעָה: וַיְהִי הַבֹּכֶף מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם וּמֵאֶרֶץ כְּנָעַן^r) וַיָּבֹאוּ כָל־מִצְרַיִם אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר
16 הִכְהֵ־לָנוּ לֶחֶם וְלֶפֶה נָמוֹת נִגְדָהָ כִּי אָפֶס כֶּסֶף^s): וַיֹּאמֶר יוֹסֵף
17 הֲכֹ מִקְנֵיכֶם וְאַתְּנָה לָכֶם^t) בְּמִקְנֵיכֶם אִם־אָפֶס כֶּסֶף: וַיָּבִיאוּ
אֶת־מִקְנֵיהֶם אֶל־יוֹסֵף וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לֶחֶם בְּסוּסִים וּבְמִקְנֵה
הַצֹּאֵן וּבְמִקְנֵה הַבָּקָר וּבְחִמָּוִים וַיְנַתְּלֵם בְּלֶחֶם בְּכָל־מִקְנֵהֶם^u)
18 בַּשָּׁנָה הַהִוא: וַתְּהִי הַשָּׁנָה הַהִוא וַיָּבֹאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה
הַשְּׁנִית וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־נִבְחַד מֵאֲדֹנֵי כִּי אִם־תָּה הַכֶּסֶף
וּמִקְנֵה הַבְּהֵמָה אֶל־אֲדֹנֵי לֹא נִשְׁאֵל לִפְנֵי אֲדֹנֵי בִלְתִּי אִם־
19 נִוְתָנוּ וְאֲדָמְתָנוּ: לָמָּה נָמוֹת לַעֲיֹנֶה גַם־אֲנִיחֵנוּ גַם־אֲדָמְתָנוּ
קָנָה־אֶתְנוּ וְאֶת־אֲדָמְתָנוּ בְּלֶחֶם וְנִחְיָה^v) אֲנִיחֵנוּ וְאֲדָמְתָנוּ עַבְדִּים
לְפָרְעָה וְתֹן־זָרַע וְנִחְיָה וְלֹא נָמוֹת וְהָאֲדָמָה^w) לֹא תִשָּׁם:
כ וַיָּקֶן יוֹסֵף אֶת־כָּל־אֲדָמַת מִצְרַיִם לְפָרְעָה כִּי־מָבְרוּ מִצְרַיִם^x)
21 אִישׁ שָׂדֵהוּ כִּי־חֹק עֲלֵהֶם^y) הָרָעָב וַתְּהִי הָאֶרֶץ לְפָרְעָה: וְאַתָּה
הָעָם הָעֹבֵד אֹתוֹ לְעָרִים^z) מִקְנֵה גְבוּל־מִצְרַיִם וְעַד־קִצְחוֹ^a):
22 רַק אֲדָמַת הַכֹּהֲנִים לֹא קָנָה כִּי הִזְק לַכֹּהֲנִים מֵאֵת פָּרְעָה
וַאֲבָלוּ אֶת־הַקֶּם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פָּרְעָה עַל־כֵּן לֹא מָבְרוּ אֶת־
23 אֲדָמָתָם: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־הָעָם הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם
וְאֶת־אֲדָמַתְכֶם לְפָרְעָה הֵאֱלָכֶם זָרַע וּזְרַעְתֶּם אֶת־הָאֲדָמָה:

q) LXX. את כל הכסף. r) Sam. בנעך, but edd. as Heb. s) Sam.
הכסף, and so in v. 16 t) Sam. LXX. Vulg. ואהן לכם לחם. u) Sam.
מקניהם. w) Sam. ונהי. x) Sam. והאמרה; so the Lond. Polygl.
and edd. but Kennicott reads as in the text. y) LXX. supply
לפרעה. z) Sam. עליהם. a) Sam. LXX. לעבדים; vid. n.
b) Cdd. Sam. LXX. Vulg. Saad. עד קצו.

אֲבֹתֵי אֲבֹתָם וַיִּצְחָק וַיִּדְּגוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: וַיֵּרָא יוֹסֵף
 בְּיָשׁוּיִת אָבִיו יֵד-וַיְמִינוּ^א) עַל-רֹאשׁ אֲפָרַיִם וַיֵּרַע בְּעֵינָיו
 וַיִּתְחַדּוּ יֵד-אָבִיו לְהִסִּיר אֶתָּה מֵעַל רֹאשׁ-אֲפָרַיִם עַל-רֹאשׁ
 מִנְשָׁה: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָבִיו לֹא-כֵן אָבִי בִּי-יְהִי הַבְּכֹר^ל) 18
 שִׁים וַיִּמָּנֶה עַל-רֹאשׁוֹ: וַיִּמָּאֵן אָבִיו וַיֹּאמֶר יִדְּעָתִי כִּנִּי 19
 יִדְּעָתִי גַם-הוּא יִהְיֶה-לָּעַם וְגַם-הוּא יִגְדֹּל וְאֵילָם אֲחִיו הַקָּטָן
 יִגְדֹּל מִפְּנֵי וַיִּרְעוּ יִהְיֶה מְלֹא-חַגֻּגִים: וַיְבָרְכֵם בַּיּוֹם הַהוּא כ
 לְאִמּוֹ^מ) בָּךְ וּבְרָךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמְךָ^נ) אֱלֹהִים בְּאֲפָרַיִם
 וּבְמִנְשָׁה וַיִּשָּׂם אֶת-אֲפָרַיִם לִפְנֵי מִנְשָׁה: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל- 21
 יוֹסֵף הִנֵּה אָנֹכִי מֵת וְהִנֵּה אֱלֹהִים עִמָּכֶם וְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל-
 אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם: וְאֲנִי^ו) נָתַתִּי לָךְ שְׁבָעַם אַחֵד^פ) עַל-אֲחִיךָ אֲשֶׁר 22
 לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֲמֹלִי בְּחֶרֶבִי וּבְקִשְׁתִּי: פ

מט 49

וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל-בָּנָיו וַיֹּאמֶר הָאֶסְפוּ וְאֶנִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר-א
 יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:
 2 הַקְבְּצוּ וְשִׁמְעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב וְשִׁמְעוּ אֶל-יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם^q):
 3 כִּתּוּי וְרֹאשִׁית אֹנִי בְּכֹרִי^r) אֶתָּה
 4 יִתָּר שְׂאֵת וַיִּתָּר עָו: פְּחוֹ^s) כַּמִּים אֶל-תֹּחֵר^t)
 אִזְּ חֶלֶת יִצְעוּ^u) עָלָה^v): כִּי עָלִית מִשְׁבְּבִי אֲבִיךָ
 5 שִׁמְעוּ וְלִי אֲהִים בְּלִי^w) חֲמִם מִבְּרִיתֵיהֶם: ה
 6 בְּסֹדֶם^x) אֶל-תִּבְּא נִפְשִׁי בְּקָהֶלֶם אֶל-תִּחַד בְּכֹרִי^y)

k) Sam. את ידי. l) Sam. הבכור. m) Sam. מלא ו'. n) Sam. ישימך. o) Cdd. 4. Syr. insert הנה. p) Sam. אחת.
 q) LXX. insert שמעו before אביכם. r) Sam. בכורי. s) Vid. n.
 t) Sam. תוחר. u) Vulg. יצועו. v) Vid. n. w) Vid. n. x) Sam.
 ובסודם. y) Sam. אל יחר כבודי.

ה הוּאֹת לְזֹרַעַת*) אֶחָדִיד אַחֲוָה עוֹלָם : וְעַתָּה יִשְׁנֵי-בָנֶיךָ
הַגּוֹלְדִים לְךָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד-בָּאִי אֵלַיךְ מִצְרַיִמָּה לִי-הֵם
6 אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה בְּרָאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן¹⁾ יִהְיוּ-לִי: וּמוֹלְדֹתָהּ אֲשֶׁר-
הוֹלְדָם אֶחָדִידָם לָךְ יִהְיוּ עַל שֵׁם אַחֲוִיתָם יִקְרָאוּ בְּנֵהֶלְתָּם:
7 וַיָּאֲנִי וּבָבְאִי מִפְּדֹן²⁾ מִהֶהָ עָלַי רַחֵל³⁾ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּדֶרֶךְ כְּעוֹד
בְּבֵרֶת-אֶרֶץ לְבָא⁴⁾ אֶפְרָתָה וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה⁵⁾ הוּא
8 בֵּית לָחֶם: וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי-אֵלֶּהָ⁶⁾:
9 וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָבִיו בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר-נָתַן-לִי אֱלֹהִים בְּזֶה
י וַיֹּאמֶר קָחֵם-נָא אֵלַי וְאֶבְרָכֵם: וַעֲנִי יִשְׂרָאֵל בְּכֶדֶר מוֹקוֹ⁷⁾
לֹא⁸⁾ יוֹכֵל⁹⁾ לָרְאוֹת וַיִּגַּשׁ אֲהֵם אֵלָיו וַיִּשָּׁק לָהֶם וַיַּחֲבֹק לָהֶם:
11 וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף רְאֵה פָנֶיךָ לֹא פִלֵּאתִי וְהִנֵּה הִרְאֵה
12 אֵתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת-זֶרְעִי: וַיּוֹצֵא יוֹסֵף אֹתָם מֵעַם כְּרָפְיוֹ
13 וַיִּשְׁתַּחֲוֶי¹⁰⁾ לְאִפְסוֹ אֶרֶצָה: וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת-שְׁנֵיהֶם¹¹⁾ אֶת-אֶפְרַיִם
בְּיָמִינוֹ מִשְׁמָאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת-מְנַשֶּׁה בְּשִׁמְאֵלוֹ מִיָּמִין יִשְׂרָאֵל
14 וַיִּגַּשׁ אֵלָיו: וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת-יָמִינוֹ וְלִשְׁתָּ¹²⁾ עַל-רֹאשׁ
אֶפְרַיִם וְהִיא הִצְעִיר. וְאֶת-שְׁמָאלוֹ עַל-רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שִׁבְלִי
טו אֶת-יָדָיו כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר¹³⁾: וַיִּבְרַךְ אֶת-יוֹסֵף¹⁴⁾ וַיֹּאמֶר
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְחַלְבוּ אֲבֹתִי לִפְנֵי אֲבֹתָם וַיִּצְחָק
16 הָאֱלֹהִים הִרְעָה אֹתִי מַעֲוִדִי¹⁵⁾ עַד-הַיּוֹם הַזֶּה: הַמְּלֹאךְ¹⁶⁾ הַגָּזָל
אֹתִי מִכָּל-רָע וַיְבָרֶךְ אֶת-הַנְּעָרִים¹⁷⁾ וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי וְשֵׁם

s) LXX. Vulg. לך ולורעך. t) Sam. וכשמעון. u) Sam. LXX.
Syr. ארם. v) Sam. LXX. insert אמך. w) Sam. לבוא. x) Sam.
אפרתה. y) Sam. adds לך. z) Sam. מוקנה. a) Cdd. LXX. Vulg. Syr. Saad. ולא. b) Sam. יכל. c) Cd. 1.
Sam. LXX. Syr. וישתחוו. d) Cd. 1. Vulg. Saad. omit שניהם. e) Sam.
אח יד ימינו וישתח. f) LXX. omit הבכור. g) LXX. instead of יוסף
have *αὐτοῦς*; Vulg. *filii Joseph*; Syr. *حَدَّثَ* "Joseph his son". h) Sam.
מעדני. i) Sam. המלך. j) Sam. inserts האלה.

- 19 : וְהוּא יִגְדֹּר (עֲקֹבָם^d) : גִּדְּרֹד יִגְדֹּדֵנוּ
 5 : וְהוּא יִתֵּן מַעַד נִי-מֶלֶךְ : אֲשֶׁר^e שְׁמִנָה^f לַחֲמוֹ
 21 : הַנֶּחֱתָן אִמְרֵי-שֹׁפָר^g : נִפְתְּלִי אֵילָה שְׁלֶחָה^h
 22 : בֶּן פֶּרֶת עַל־עֵין : בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף
 : בְּנוֹת צַעֲרָהⁱ עַל־שׁוּר : וַיִּמְרָחוּ וַרְבוּ^j
 23 : וַיִּשְׁטֹמְהוּ בְּעַלֵּי חָצִים : וַתֵּשֶׁב^k בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ
 24 : וַיָּפֹזוּ וַרְעִי^l יָדָיו : מִיָּדִי אֲבִיר יַעֲקֹב
 : מִשֹּׁם^m רָעָה אֲבֹן וְיִשְׂרָאֵלⁿ כֹּה : מֵאֵל אֲבִיקָה וַיַּעֲזֹרָהּ
 : וְאֵל^o שָׂדֵי וַיִּבְרַכָּהּ : בִּרְכַת שָׁמַיִם מֵעַל^p
 : בִּרְכַת הָהוּם רִבְצָת תַּחַת : בִּרְכַת שָׂדִים וְרֵחַם :
 26 : גִּבְרֹי עַל-בִּרְכַת : בִּרְכַת אֲבִיקָה^q
 : הַזֵּרִי עַד^r : תִּפְתִּיחִין^s לְרֹאשׁ יוֹסֵף
 27 : וּלְקַבֵּקַד גִּנִּיר אֲחִיו : בְּגִמִּין וְאֵב יִטְרָה^t
 : בִּבְקָר יֹאכֵל עַד^u : וְלַעֲרֹב יִחַלֵּק שָׁלָל :
 28 : כָּל-אֵלָה שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל^v שְׁנַיִם עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר-דִּבֶּר לָהֶם : כָּל-אֵלָה וַיִּבְרָךְ אוֹתָם^w אִישׁ אֲשֶׁר^x
 29 : וַיִּצְוּ אוֹתָם^y וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם^z אֲנִי נֹאמָר אֶל-עַמִּי קִבְּרוּ אֹתִי אֶל- : וַיִּבְרָךְ אֶת-הַמַּעֲרָה אֲשֶׁר בְּשָׂדֶה עַפְרֹן הַחֲתָנִי : בְּמַעֲרָה אֲשֶׁר ל
 : בְּשָׂדֶה^a הַמְּכֻסָּה אֲשֶׁר-עַל-פְּנֵי מִמְרָא בְּאַרְצָ^b כִּנְעַן אֲשֶׁר

c) Sam. הוּא יִגְדֹּר. d) Vid. n. e) Vid. n. f) Sam. בני צעירי. g) Sam. עלוהה. h) Sam. שופר. i) Sam. LXX. שמן. j) Vid. n. k) Vid. n. l) Sam. ורועי. m) Cdd. וּמִשֹּׁם. n) Omitted in LXX. o) Vid. n. p) Sam. LXX. insert ואמך. q) Vid. n. r) Vid. n. s) Sam. תהינה. t) קמץ ב"ק. u) Sam. עדי. v) Cdd. 3. LXX. w) Sam. אחם. x) Omitted in Cdd. Sam. y) Sam. אחם. z) Sam. אל יהם. a) LXX. omit אשר בשדה. b) Cd. 1. Syr. אשר בארץ.

- כי באפם תרגו איש
 7 ארור^ב) אפם כי עו
 אהלכם בנעלב
 8 ויהיה אפה יורק אחיק
 ישחחו^ג) לה בני אחיק^ד):
 9 גור^ה) אנה יהיה
 ברע^ו) רבץ באניה ובלביא^ז)
 י לא-סור שלט מיהיה
 עד פירבא^ח) שלה^ט)
 11 אסרי^י) לגפן עירה^י)
 בכם בנין לבשו^י)
 12 הכלילי^י) ענים מגין
 13 וכלן לחוף ימים ישגן
 וירבתי על-צידן^י):
 14 וישבך חמר גרם^י)
 טו וירא מנחל כי טוב^י)
 ונט שבמל לסבל
 16 הן ירין עמו
 17 והי-דן^י) נחש על-ידך
 הנשד עקבי-סוס^י)
 18 לישועתך קניתי יהוה:

z) Sam. וברצונם. a) Vid. n. b) Sam. אדיר. c) Sam. וחרתם. d) Sam. יריך. e) Cdd. וישחחו. f) Cdd. 3. בני אמך. g) Sam. גר. h) Cdd. 2 add שכב. i) Sam. וכלכיה. j) Vid. n. k) Sam. עירו ק'. Cdd. 19. omit daghesh; Sam. ויקהחו. o) Sam. אסורי. p) Sam. and q) Cdd. 3. בנני. r) Sam. איהנו. s) Sam. לבושו. t) Sam. כסותו. u) Sam. הכלילו; Cd. 1. הכלילי. v) Sam. אנית. w) Vid. n. x) Sam. חמור גרים, vid. n. y) Sam. מנוחה כי טובה. z) Sam. ויהיה דן. a) Sam. שפפון. b) ק' דגושה (in עקבי).

הַפְּנֵעִי^s) אֶת-הָאֵבֶל בְּנֵרֹן הָאֶטֶר וַיֹּאמְרוּ אֵבֶל-כָּבֵד זֶה
 לְמִצְרִים עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ^t) אֵבֶל מִצְרִים" אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיִּרְהֹן:
 וַיַּעֲשׂוּ בָנָיו לוֹ^v) כֵּן^w) בְּאֶשֶׁר צִוּם: וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בָּנָיו אֶרְצָה כְּנָעַן¹²
 וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּמַעְרַת שְׂדֵה^x) הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר קָנָה אֲבִרְהָם
 אֶת-הַשְּׂדֵה לְאַהֲוֹת-קָבֵר מֵאֵת עֶפְרָן^y) הַחֹתִי עַל-פְּנֵי מִמְרָא:
 וַיָּשֶׁב^z) יוֹסֵף מִצְרִימָה הוּא וְאֶחָיו וְכָל-הָעָלִים אִתּוֹ לְקָבֵר¹⁴
 אֶת-אָבִיו אַחֲרֵי קָבְרוֹ אֶת-אָבִיו: וַיֵּרְאוּ אֶחָיו-יוֹסֵף כִּי-בָת טו
 אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ^a) וַיִּשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וְהַשֵּׁב^b) וַיֵּשֶׁב לָנוּ אֵת כָּל-^c)
 הָרָעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ: וַיִּצְוֹ אֶל-יוֹסֵף^d) לֵאמֹר אָבִיד צִוָּה¹⁶
 לְפָנַי מוֹתוֹ לֵאמֹר: כֹּה-תֹאמְרוּ^e) לְיוֹסֵף אֲנִי^f) שָׂא זֶה לְפָשַׁע¹⁷
 אֲחִיד וַחֲטֹאתֶם כִּי-רָעָה גָמְלִיד וְעַתָּה שָׂא זֶה לְפָשַׁע עֲבָדִי
 אֱלֹהֵי אָבִיד וַיִּבֶךְ יוֹסֵף בְּרַבָּם אֵלָיו: וַיִּלְכְּדוּ גַם-אֶחָיו¹⁸
 וַיִּפְּסְלוּ לְפָנָיו^g) וַיֹּאמְרוּ הֲנֵנִי לָךְ לְעֲבָדִים^h): וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶםⁱ) יוֹסֵף¹⁹
 אֶל-תִּירְאוּ כִּי^j) הִתְחַת אֱלֹהִים אֲנִי: וְאַתֶּם הִשְׁבַּתֶּם עָלַי רָעָה כ
 אֱלֹהִים^k) הִשְׁבַּה לְטֹבָה^l) לְמַעַן עֲשֶׂה^m) כְּיוֹם הַזֶּה לְהַחְיֹתⁿ)
 עַם-רַב: וְעַתָּה אֶל-תִּירְאוּ אֲנֹכִי אֲבָלְכָל אֶתְכֶם וְאֶת-טַפְכֶּם²¹
 וַיְנַתֵּם אוֹתָם^o) וַיִּדְבֵּר עַל-לֶבָם^p): וַיָּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא²²
 וּבֵית^q) אָבִיו וַיְהִי יוֹסֵף מֵאָה וְעֶשְׂרִי שָׁנִים: וַיֵּרָא יוֹסֵף²³
 לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים^r) גַּם בְּנֵי מְבִיר בֶּן-מְנַשֶּׁה וְלָדוּ עַל-בְּרָכֵי^s)

s) Sam. ארץ הכנען. t) Sam. שמו. u) Sam. למצרים. v) Cdd. 3. Sam. לו בני. w) Omitted by Cdd., LXX. Ms. A.; LXX. omit צום, but Ms. A. retains those words. x) Omitted by LXX. Vulg. y) Sam. עפרון. z) Sam. וישוב. a) Sam. לא. b) Sam. השב. c) Omitted by Cdd. 2. d) Sam. על י. e) Sam. האמרן. f) Sam. אנה. g) Cd. 1. Vulg. add ארצה; LXX. omit from אחיו to לפני. h) Sam. לעדים, but edd. as Heb. i) Sam. אליהם. j) Omitted in Sam. k) Sam. והאלהים. l) Sam. לטובה. m) Sam. עשוה. n) Sam. להחיות. o) Sam. אתם. p) Sam. אל לי. q) LXX. Vulg. וכל בית. r) Sam. בנים שלשים. s) Sam. reads בימי instead of על ברכי.

קָנָה אֲבֹרָתָם אֶת־הַשָּׂרָה מֵאֵת עֶפְרָן^א) הַחֹפִי לְאַחֻזַּת־קִבְרִי:
 31 שָׁמָּה^א) קִבְּרוּ אֶת־אֲבֹרָתָם וְאֵל שָׂרָה אִשְׁתּוֹ שָׁמָּה^א) קִבְּרוּ
 אֶת־יִצְחָק וְאֵת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ וְשָׁמָּה^א) קִבְּרָתִי אֶת־לֵאָה:
 32 מִקְנֶה הַיִּשְׁרָה וְחִמְעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ מֵאֵת בְּנֵי־חֵת^א): וַיִּבֶל
 33 יַעֲקֹב לְצֹנֹת אֶת־בָּנָיו וַיַּאֲסֹף רִגְלָיו אֶל־חִמְטָה וַיָּגֹעַ וַיַּאֲסֹף
 אֶל־עַמּוֹ^א):

נ 50

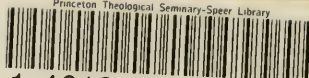
2 וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל־פְּנֵי אָבִיו וַיִּבְכֶּה עָלָיו וַיִּשְׁק־לוֹ: וַיֵּצֵא יוֹסֵף
 אֶת־עַבְדָּיו אֶת־הַרְפָּאִים לְחַלֹּט אֶת־אָבִיו וַיַּחֲנֹטֵי הַרְפָּאִים
 3 אֶת־יִשְׂרָאֵל: וַיִּמְלֹאוּ־לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם כִּי בָן וַיִּמְלֹאוּ יָמָי
 4 הַחֲנֻטִּים וַיִּבְכּוּ אֹתוֹ מִצְרָיִם^א) שְׁבַע־יָמִים יוֹם: וַיַּעֲבְדוּ יָמָי בְּבֵיתוֹ
 וַיִּדְבֹּר יוֹסֵף אֶל־בֵּית פַּרְעֹה לֵאמֹר אִם־זֶה מִצְאָתִי חֵן
 ה בְּעֵינֶיכֶם וַדָּבָרוּ־זֶה בְּאָזְנֵי פַרְעֹה לֵאמֹר: אֲבִי הַשְּׂבִיעִי^א)
 לֵאמֹר הִנֵּה אֲנִי מָתָ^א) (בְּקִבְרִי אֲשֶׁר בְּרִיתִי^א) לִי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
 שָׁמָּה^א) תִּקְבְּרֵנִי וְעַתָּה אֶעֱלֶה־נָּא וְאֶקְבְּרָה אֶת־אָבִי^א) וְאֶשׁוּבָה:
 6 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה עֲלֶה וּקְבֹר אֶת־אָבִיךָ כְּאֲשֶׁר הַשְּׂבִיעִי^א):
 7 וַיַּעַל יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת־אָבִיו וַיַּעֲלֵו אֹתוֹ כָּל־עַבְדֵי פַרְעֹה וְקָנִי^א)
 8 בֵּיתוֹ וְכָל וְקָנִי אֶרֶץ־מִצְרָיִם: וְכָל בֵּית יוֹסֵף וְאֶחָיו^א) וּבֵית^א)
 9 אָבִיו לֹק טַפָּם וְצֹאנָם וְכָל־כֶּלֶם עֹבְדֵי כְּאֶרֶץ גִּשְׁשֹׁן: וַיַּעַל עִמּוֹ
 י גַּם־רֶכֶב גַּם־פָּרָשִׁים וַיְהִי הַמַּחֲנֶה כְּבָר מְאֹד: וַיָּבֹאוּ עַד־גֶּזֶן
 הָאֲזָרָה אֲשֶׁל בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ־שָׁם מִסְפֹּד גָּדוֹל וּבְכָר
 11 מְאֹד וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אָבֶל שְׁבַע־יָמִים: וַיֵּרָא יוֹשֵׁב הָאֶרֶץ

c) Sam. עפרון. d) Sam. שם. e) Sam. ישם, Cdd. Syr. Saad. ושמה. f) Sam. ושם. g) Vulg. omits the entire verse. h) Sam. עמו. i) Sam. מצרימה. j) Sam. לפני מוהו. k) LXX. omit מה—הנה. l) Sam. כרהי. m) Sam. שם. n) Sam. inserts בשבעי השבעי. o) Sam. השבעך. p) Cdd. LXX. Syr. Saad. וחקני; Cd. 1. Vulg. וכל זקני. q) Cdd. Sam. אחיו. r) Cd. 1. LXX. בית.

21 יִיכָף: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו אֲנֹכִי מֵת וְאֱלֹהִים¹⁾ פָּקַד וַפָּקַד
 אֶתְכֶם וַהֲעֵלָה אֶתְכֶם מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 כֹּה נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַעֲקֹב: וַיֵּשְׁבַע יוֹסֵף אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לֵאמֹר פָּקִיד וַפָּקַד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וַהֲעֵלְתֶם²⁾ אֶת-עַצְמוֹתַי מִן³⁾:
 26 וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן-מֵאָה וְעֶשְׂרִי שָׁנִים וַיְחַנְטוּ אוֹתוֹ וַיִּשֶׂם⁴⁾ בְּאֶרֶן
 בְּמִצְרַיִם:

1) Sam. והאלהים. u) Cdd. Sam. והעליתם. v) Cdd. Sam.
 LXX. Vulg. Syr insert אתכם. w) Cdd. Sam. Vulg. Saad. וישם.

Princeton Theological Seminary-Speer Library

1 1012 01087 1772

Date Due

_____	_____	
OCT 10 '62	_____	
OCT 24 '62	DEC 4 '63	
_____	DEC 17 '63	
JAN 7 '63	JAN 9 '64	
_____	_____	
DEC 9 '63	NOV 30 1975	
JAN 27 '64	JAN 31 '76	
_____	_____	
OCT 20 '64	_____	
_____	_____	
MAR 31 '65	_____	
JAN 31 '65	OCT 10 '65	
JAN 9 '67	_____	
_____	_____	
_____	_____	
_____	_____	
_____	_____	
_____	_____	
_____	_____	
_____	_____	
_____	_____	

PRINTED IN U. S. A.

